

discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pace autem vocauit nos Deus. * Vnde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut vnde scis vir, si mulierem saluam facies? nisi vnique sicut diuisit Dominus, vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesiis doceo. * Circumcisus aliquis vocatus est: non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est: non circumcidatur. * Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei. * Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. * Seruus vocatus es? non fit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis vttere. * Qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi. * Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. * Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum. * De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis. * Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. * Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem. * Si autem acceperis vxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. * Hoc itaque dico, fratres: Tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tamquam non habentes sint: & qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi. * Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. * Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. * Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. * Porrò hoc ad utilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. * Si quis autem turpem se videri existimat super vir-

gine sua, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat. * Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, bene facit. * Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. * Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuat. quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino. * Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

C A P. VIII.

DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat. * Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. * Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. * De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus, nisi vnus. * Nam etsi sunt qui dicantur dii siue in cælo, siue in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi): nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus Iesus Christus, per quæ omnia, & nos per ipsum. * Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia vsque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur. * Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si mādūcauerimus, abundabimus: neque si non manducauerimus, deficiemus. * Videte autem ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. * Si enim quis viderit eum, qui habet conscientiam, in idolio recubentem: nonne conscientia eius, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? * Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? * Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. * Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAP. IX.

Non sum liber? Non sum Aposto-
 lus? Nonne Christum Iesum Do-
 minum nostrum vidi? Nonne opus meum
 vos estis in Domino? * Et si aliis non sum
 Apostolus, sed tamen vobis sum: nam si-
 gnaculū Apostolatus mei vos estis in Do-
 mino. * mea defensio apud eos, qui me in-
 terrogant, hæc est. * Numquid nō habemus
 potestatem manducandi, & bibendi? * Num-
 quid non habemus potestatem mulierem
 fororem circūducendi sicut & ceteri Apo-
 stoli, & fratres Domini, & Cephas? * Aut
 ego solus, & Barnabas, non habemus pote-
 statem hoc operandi? * Quis militat suis
 stipendiis vīquam? Quis plantat vineam,
 & de fructu eius non edit? Quis pascit gre-
 gem, & de lacte gregis non manducat?
 * Numquid secundum hominem hæc di-
 co? An & lex hæc non dicit? * Scriptum
 est enim in lege Moyfi: "Non alligabis os
 boui trituranti. Numquid de bobus cura
 est Deo? * An propter nos vtiq̄ hoc di-
 cit? Nam propter nos scripta sunt. quon-
 iam debet in spe qui arat, arare: & qui
 triturat, in spe fructus percipiendi. * Si nos
 vobis spiritualia feminauimus, magnum
 est si nos carnalia vestra metamus? * Si alij
 potestatis vestræ participes sunt, quare non
 potius nos? sed non vsi sumus hac potesta-
 te: sed omnia sustinemus, ne quod offendi-
 culum demus Euangelio Christi. * "Nesci-
 tis quoniam qui in sacrario operantur, quæ
 de sacrario sunt, edunt: & qui altari deser-
 uiunt, cum altari participant? * Ita & Do-
 minus ordinauit iis, qui Euangeliū annun-
 ciant, de Euāgelio viuere. * Ego autem nul-
 lo horum vsus sum. Non autem scripsi hæc
 vt ita fiant in me: bonum est enim mihi
 magis mori, quā vt gloriam meam quis
 euacuet. * Nam si euangelizauero, non est
 mihi gloria: necessitas enim mihi incūbit:
 vā enim mihi est, si non euangelizauero.
 * Si enim volēs hoc ago, mercedem habeo:
 si autem inuitus, dispensatio mihi credita
 est. * Quæ est ergo merces mea? Vt Euan-
 gelium prædicans, sine sumptu ponam Eu-
 angelium, vt non abutar potestate mea in
 Euāgelio. * Nam cū liber essem ex omni-
 bus, omnium me seruum feci, vt plures lu-
 crificerem. * Et factus sum Iudæis tam-
 quam Iudæus, vt Iudæos lucrarer. * iis
 qui sub lege sunt, quasi sub lege essem
 (cū ipse non essem sub lege) vt eos, qui
 sub lege erant, lucrificerem. ijs, qui si-

ne lege erant, tamquam sine lege es-
 sem (cū sine lege Dei non essem: sed
 in lege essem Christi) vt lucrificerem eos,
 qui sine lege erant. * Factus sum infirmis
 infirmus, vt infirmos lucrificerem. Om-
 nibus omnia factus sum, vt omnes fac-
 cerem saluos. * Omnia autem facio pro-
 pter Euangelium: vt particeps eius effi-
 ciar. * Nescitis quòd ij, qui in stadio cur-
 runt, omnes quidem currunt, sed vnus
 accipit brauium? Sic currite vt compre-
 hendatis. * Omnis autem, qui in agone
 contendit, ab omnibus se abstinet, & illi
 quidem vt corruptibilem coronam acci-
 piant: nos autem incorruptam. * Ego
 igitur sic curro, non quasi in incertum:
 sic pugno, non quasi aerem verberans: * sed
 castigo corpus meum, & in seruitutem re-
 digo: ne fortè cū aliis prædicauerim, ipse
 reprobus efficiar.

CAP. X.

Nolo enim vos ignorare fratres quo-
 niam patres nostri omnes "sub nu-
 be fuerunt, & omnes "mare transierunt,
 * " & omnes in Moyse baptizati sunt in
 nube, & in mari: * " & omnes eandem
 escam spiritalem manducauerunt, * " &
 omnes eundem potum spiritalem bibe-
 runt: (bibebant autem de spiritali, con-
 sequente eos, petra: petra autem erat Chri-
 stus) * sed non in pluribus eorum bene-
 placitum est Deo: " nam prostrati sunt in
 deserto. * Hæc autem in figura facta sunt
 nostri, vt non simus concupiscentes ma-
 lorum, " sicut & illi concupierunt. * neque
 idololatræ efficiamini, sicut quidam ex
 ipsis: quemadmodum scriptum est: " Se-
 dit populus manducare, & bibere, & sur-
 rexerunt ludere. * Neque fornicemur, " si-
 cut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceci-
 derunt vna die vigintitria millia. * Neque
 tentemus Christum: " sicut quidam eo-
 rum tentauerunt, & à serpentibus perie-
 runt. * " Neque murmuraueritis, sicut qui-
 dam eorum murmurauerunt, & perie-
 runt ab exterminatore. * Hæc autem om-
 nia in figura contingebant illis: scripta
 sunt autem ad correptionem nostram, in
 quos fines sæculorum deuenerunt. * Itaque
 qui se existimat stare, videat ne cadat. * Ten-
 tatio vos non apprehendat nisi humana:
 fidelis autem Deus est, qui non patietur
 vos tentari supra id, quod potestis,
 sed faciet etiam cum tentatione prouētum
 vt possitis sustinere. * Propter quod cha-

rissimi mihi, fugite ab idolorum cultura:
 * Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate
 quod dico. * Calix benedictionis, cui be-
 nedicimus, nonne communicatio sangui-
 nis Christi est? & panis, quem frangimus,
 nonne participatio corporis Domini est?
 * Quoniam vnus panis, vnum corpus mul-
 ti sumus, omnes, qui de vno pane participa-
 mus. * Videte Israel secundum carnem:
 nonne qui edunt hostias, participes sunt al-
 taris? * Quid ergo? dico quòd idolis im-
 molatum sit aliquid? aut quòd idolum,
 sit aliquid? * Sed quæ immolant Gentes,
 dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo
 autem vos socios fieri dæmoniorum: non
 potestis calicem Domini bibere, & calicem
 dæmoniorum: * non potestis mensæ Do-
 mini participes esse, & mensæ dæmonio-
 rum. * An æmulamur Dominum? Num-
 quid fortiores illo sumus? * Omnia mihi
 licent, sed non omnia expediunt. * Omnia
 mihi licent, sed non omnia ædificant.
 * Nemo quod suum est quærat, sed quod
 alterius. * Omne, quod in macello venit,
 manducate, nihil interrogantes propter
 conscientiam. * * Domini est terra, & ple-
 nitudo eius. * Si quis vocat vos infidelium,
 & vultis ire: omne, quod vobis apponi-
 tur, manducate, nihil interrogantes pro-
 pter conscientiam. * Si quis autem dixe-
 rit: Hoc immolatum est idolis: nolite
 manducare propter illum, qui indicauit,
 & propter conscientiam: * conscientiam
 autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid
 enim libertas mea iudicatur ab aliena con-
 scientia? * Si ego cum gratia participo, quid
 blasphemor pro eo quòd gratias ago? * Si
 ue ergo manducatis, siue bibitis, siue aliud
 quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.
 * Sine offensione estote Iudæis, & Gen-
 tibus, & Ecclesiæ Dei: * sicut & ego per
 omnia omnibus placeo, non quærens
 quod mihi vile est, sed quod multis: vt
 salui fiant.

C A P. X I.

IMitatores mei estote, sicut & ego Chri-
 sti. * Laudo autem vos fratres quòd per
 omnia mei memores estis: & sicut tradidi
 vobis, præcepta mea tenetis. * Volo autem
 vos scire quòd omnis viri caput Christus
 est: caput autem mulieris, vir: caput ve-
 rò Christi, Deus. * Omnis vir orans, aut
 prophetans velato capite, deturpat caput
 suum. * Omnis autem mulier orans, aut
 prophetans non velato capite, deturpat

caput suum, vnum enim est ac si decal-
 uetur. * Nam si non velatur mulier, ton-
 deatur. Si verò turpe est mulieri tonderi,
 aut decaluari, velet caput suum. * Vir qui-
 dem non debet velare caput suum: quo-
 niam imago & gloria Dei est, mulier au-
 tem gloria viri est. * Non enim vir ex mu-
 liere est, sed mulier ex viro. * * Etenim
 non est creatus vir propter mulierem, sed
 mulier propter virum. * Ideo debet mulier
 potestatem habere supra caput propter
 Angelos. * Veruntamen neque vir sine
 muliere: neque mulier sine viro in Domi-
 no. * Nam sicut mulier de viro, ita & vir
 per mulierem: omnia autem ex Deo. * Vos
 ipsi iudicate: decet mulierem non velatam
 orare Deum? * Nec ipsa natura docet vos,
 quòd vir quidem si comam nutriat, igno-
 minia est illi: * mulier verò si comam nu-
 triat, gloria est illi: quoniam capilli pro
 velamine ei dati sunt. * Si quis autem vi-
 detur contentiosus esse: nos talem consue-
 tudinem non habemus, neque Ecclesia
 Dei. * Hoc autem præcipio: non laudans
 quod non in melius, sed in deterius con-
 uenitis. * Primùm quidem conuenientibus
 vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter
 vos, & ex parte credo. * Nam oportet &
 hæreses esse, vt & qui probati sunt, mani-
 festi fiant in vobis. * Conuenientibus ergo
 vobis in vnum, iam non est Dominicam
 cœnam manducare. * Vnusquisque enim
 suam cœnam præsumit ad manducandum.
 Et alius quidem esurit: alius autem ebrius
 est. * Numquid domos non habetis ad mā-
 ducandum, & bibendum? aut Ecclesiam
 Dei contemnitis, & cōfunditis eos, qui non
 habent? Quid dicam vobis? Laudo vos: in
 hoc non laudo. * Ego enim accepi à Domi-
 no quod & tradidi vobis, quoniam Domi-
 nus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit
 panem, * & gratias agens fregit, & dixit:
 * Accipite, & manducate: hoc est corpus
 meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite
 in meam commemorationem. * Similiter
 & calicem, postquam cœnauit, dicens: Hic
 calix nouum testamentum est in meo san-
 guine. hoc facite quotiescumque bibetis, in
 meam cōmemorationem. * Quotiescum-
 que enim manducabitis panem hunc, &
 calicem bibetis: mortem Domini annun-
 ciabitis donec veniat. * Itaque quicumque
 manducauerit panem hunc, vel biberit ca-
 licem Domini indignè: reus erit corporis, &
 sanguinis Domini. * * Probet autē seipsum
 homo: & sic de pane illo edat, & de ca-

¹Sup. 6.
 c. 12.
 Eccl. 17.
 d. 31

¹Psal. 25.
 d. 1

¹Col. 3.
 d. 17

¹Eph. 5.
 d. 23

¹Gen. 2.
 d. 11

¹Mat. 26.
 c. 26

¹Mat. 14.

¹c. 22

¹Luc. 22.

¹b. 17

¹Ioan. 6.
 f. 59

¹2. Cor. 13.
 b. 5

lice bibat. * Qui enim manducat, & bibit
indignè, iudicium sibi manducat, & bibit:
non diiudicans corpus Domini. * Ideo inter
vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt
multi. * Quòd si nosmetipsos diiudicaremus,
nō vtiq̄ue iudicaremur. * Dum iudicamur
autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc
mundo damnemur. * Itaque fratres mei, cūm
conuenitis ad manducandum, inuicem expectate.
* Si quis esurit, domi manducet: vt non in
iudicium conueniatis. Cetera autem, cūm
venero, disponam.

CAP. XII.

DE spiritualibus autē, nolo vos ignorare
fratres. * Scitis quoniam cūm Gentes
essetis, ad simulachra muta prout ducebamini
euntes. * Ideo notum vobis facio, quòd nemo
in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu.
Et nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in
Spiritu sancto. * Diuisiones verò gratiarum
sunt, idem autem Spiritus: * Et diuisiones
ministratorum sunt, idem autem Dominus: *
Et diuisiones operationum sunt, idem verò
Deus, qui operatur omnia in omnibus. *
Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus
ad vtilitatem. * Alij quidem per Spiritum
datur sermo sapientiæ: alij autem sermo
scientiæ secundum eundem Spiritum: * aliter
fides in eodem Spiritu: alij gratia fan-
tatum in vno Spiritu: * alij operatio
virtutū, alij prophetia, alij discretio spirituum,
alij genera linguarum, alij interpretatio
sermonum. * Hæc autem omnia operatur
vnus atque idem Spiritus, diuidens
singulis prout vult. * Sicut enim corpus
vnum est, & membra habet multa, omnia
autem membra corporis cūm sint multa,
vnum tamen corpus sunt: ita & Christus.
* Etenim in vno Spiritu omnes nos in
vno corpore baptizati sumus, siue Iudæi,
siue Gentiles, siue serui, siue liberi: &
omnes in vno Spiritu potati sumus. *
Nam & corpus non est vnum membrum,
sed multa. * Si dixerit pes: Quoniam non
sum manus, non sum de corpore: num ideo
non est de corpore? * Et si dixerit auris:
Quoniam non sum oculus, non sum de corpore:
num ideo non est de corpore? * Si totum
corpus oculus: vbi auditus? Si totum
auditus: vbi odoratus? * Nūc autem
posuit Deus membra, vnumquodque eorum
in corpore sicut voluit. * Quòd si essent
omnia vnum membrum, vbi corpus? *
Nunc autem multa

quidem membra, vnum autem corpus.
* Non potest autem oculus dicere manui:
Opera tua non indigeo: aut iterum caput
pedibus: Non estis mihi necessarij. * Sed
multo magis quæ videntur membra corporis
infirmiora esse, necessariora sunt: * &
quæ putamus ignobiliora membra esse
corporis, his honorem abundantiorum
circumdamus: & quæ inhonestas sunt
nostra, abundantiorum honestatem habent.
* Honestas autem nostra nullius egent: sed
Deus temperauit corpus, ei, cui deerat,
abundantiorum tribuendo honorem, * vt
non sit schisma in corpore, sed idipsum
pro inuicem sollicita sint membra. *
Et si quid patitur vnum membrum,
compatiuntur omnia membra: siue
gloriatur vnum membrum, congaudent
omnia membra. * Vos autem estis corpus
Christi, & membra de membro. *
Et quosdam quidē posuit Deus in
Ecclesia primū Apostolos, secūdo
Prophetas, tertio Doctores, deinde
virtutes, exinde gratias curationum,
opulationes, gubernationes, genera
linguarum, interpretationes sermonum.
* Nūquid omnes Apostoli? numquid
omnes Prophetæ? numquid omnes
Doctores? * numquid omnes virtutes?
nūquid omnes gratiam habent curationum?
numquid omnes linguis loquuntur?
numquid omnes interpretantur? *
Æmulamini autem charismata meliora.
Et adhuc excellentiorum viam vobis
demonstro.

CAP. XIII.

SI linguis hominum loquar, & angelorum,
charitatem autem non habeam, factus
sum velut æsonans, aut cymbalum
tinniens. * Et si habuero prophetiam,
& nouerim mysteria omnia, & omnem
scientiam: & si habuero omnem fidem
ita vt montes transferam, charitatem
autem non habuero, nihil sum. *
Et si distribuero in cibos pauperum
omnes facultates meas, & si tradidero
corpus meum ita vt ardeam, charitatem
autem non habuero, nihil mihi prodest.
* Caritas patiens est, benigna est:
Charitas non æmulatur, non agit
perperam, non inflatur, * non est
ambitiosa, non quærit quæ sua sunt,
non irritatur, non cogitat malum,
* non gaudet super iniquitate,
congaudet autem veritati: * omnia
suffert, omnia credit, omnia sperat,
omnia sustinet. * Caritas numquam
excidit: siue prophetiæ euacuabuntur,
siue linguæ cessabunt, siue scientia
destruetur.

* Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. * Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. * Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus sum vir, euacuauit quæ erant paruuli. * Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. * Nunc autem manent, fides, spes, charitas: tria hæc. maior autem horum est charitas.

C A P. XIII.

Sectamini charitatem, æmulamini spiritualia: magis autem vt prophetetis. * Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria. * nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem. * Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat. * Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur vt Ecclesia ædificationem accipiat. * Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? * Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara: nisi distinctionem sonituû dederint, quomodo scietur id, quod canitur, aut quod citharizatur? * Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? * Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in æra loquentes. * Tam multa, vtputa genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est. * Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus: * Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite vt abundetis. * Et ideo qui loquitur lingua: oret vt interpretetur. * Nā si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. * Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. * Ceterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid di-

cas, nescit. * nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non ædificatur. * Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. * Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua. * Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote. * In lege scriptum est: " Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus. * Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus. * Si ergo conueniat vniuersa Ecclesia in vnum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nõne dicent quod insanitis? * Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, conuincitur ab omnibus, diudicatur ab omnibus: * occulta cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quod verè Deus in vobis sit. * Quid ergo est, fratres? cum conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsum habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. * Siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut vt multum tres, & per partes, & vnus interpretetur. * Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo. * Prophetæ autem, duo, aut tres dicant, & ceteri diudicent. * Quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. * Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discant, & omnes exhortentur: * & spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. * Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesijs sanctorum doceo. * Mulieres in Ecclesijs taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. * Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia. * An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit? * Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata. * Si quis autem ignorat, ignorabitur. * Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere. * Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant.

17a. 28.

c. 11

Gen. 3.
c. 16

CAP. XV.

Notum autem vobis facio, fratres, Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, * per quod & saluamini: qua ratione prædicauerim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas: * & quia visus est Cephæ, & post hoc vndecim: * Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt: * Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus: * Nouissimè autem omnium tamquam abortiuo, visus est & mihi. * Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. * Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia Dei mecum: * Siue enim ego, siue illi: sic prædicamus, & sic credidistis. * Si autem Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? * Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit. * Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra: * inuenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus aduersus Deum quod suscitauerit Christum, quem non suscitauit, si mortui non resurgunt. * Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. * Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. * Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. * Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. * Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. * Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. * Vnusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ij, qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt. * Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum euacuauerit omnem principatum, & pote-

statem, & virtutem. * Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. * Nouissima autem inimica destruetur mors: * Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat: * Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia. * Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. * Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? vt quid & baptizantur pro illis? vt quid & nos periclitamur omni hora? * Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. * Si (secundum hominem) ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. * Nolite seduci: Corruptunt mores bonos colloquia mala. * Euigilate iusti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reuerentiam vobis loquor. * Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient? * Insiptens, tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. * Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius ceterorum. * Deus autem dat illi corpus sicut vult: & vnicuique seminum proprium corpus. * Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium. * Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium: * Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: * sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. * Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute: * Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est: * Factus est primus homo Adam in animam viuètem, nouissimus Adam in spiritum viuificatètem. * Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale. * Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis. * Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes. * Igitur, sicut portauimus imaginem terreni, portemus &

Gal. 1. 6.11

1. Isa. 53. b. 5
1. Io. 2. a. 2
1. Ioan. 2. o. c. 191. Act. 9. a. 3
1. Eph. 3. b. 81. Col. 1. c. 18
1. Apoc. 1. b. 5

1. 1. Thes. 4. b. 15

1. Psal. 110. a. 1
1. Heb. 1. c. 13
1. 1. Cor. 15. c. 13
1. 1. Tim. 2. c. 8
1. Heb. 2. b. 141. 1. Isa. 22. c. 13
1. Sap. 2. b. 6

1. Gen. 1. b. 7

imaginem caelestis. * Hoc autem, dico fratres: quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. * Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. * In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. * Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem. * Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: " Absorpta est mors in victoria. * Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? * Stimulus autem mortis peccatum est: virtus verò peccati lex. * Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. * Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

CAP. XVI.

DE collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. * Per vnam sabbati vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei benè placuerit: vt non, cum venero, tunc collectæ fiant. * Cum autem presens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem. * Quòd si dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt. * Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. * Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: vt vos me deducatis quocumque iero. * Nolo enim vos modò in transitu

videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit. * Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten. * Oitium enim mihi apertum est magnum, & euidentis: & aduersarij multi. * Si autem venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego. * Nequis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, vt veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus. * De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum vt veniret ad vos cum fratribus: & vtique non fuit voluntas vt nunc veniret: veniet autem, cum ei vacuum fuerit. * Vigilate, stante in fide, viriliter agite, & confortamini. * omnia vestra in charitate fiant. * Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam sunt primitiæ Achaïæ, & in ministerium sanctorum ordinauerunt seipsos: * vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperanti, & laboranti. * Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleuerunt: * refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt. * Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ecclesia: apud quos & hospitor. * Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto. * Salutatio, mea manu Pauli. * Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, Maran Atha. * Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. * Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

FF EPISTO-

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D C O R I N T H I O S

S E C V N D A.

C A P V T P R I M V M.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatē Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi cum omnibus sanctis, qui sunt in vniuersa Achaia.

* Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius cōsolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: vt possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo. * Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra. * Siue autē tribulamur pro vestra exhortatione & salute, siue consolamur pro vestra cōsolatione, siue exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passionum, quas & nos patimur: * vt spes nostra firmā sit pro vobis: scientes quòd sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. * Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniā supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. * Sed ipsi in nobis in ipsis respōsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos: * qui de tātis periculis nos eripuit, & eruit: in quē speramus quoniam & adhuc eripiet, * adiuuātibus & vobis in oratione pro nobis: vt ex multorum personis, eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agatur pro nobis. * Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis & sinceritate Dei: & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in

hoc mundo: abundantius autem ad vos. * Nō enim alia scribimus vobis, quàm quæ legistis, & cognouistis. Spero autem quòd vsque in finē cognoscetis, * sicut & cognouistis nos ex parte, quòd gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Iesu Christi. * Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis: * & per vos transire in Macedoniam, & iterū à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæam. * Cū ergo hoc voluissē, numquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, vt sit apud me EST, & NON? * Fidelis autē Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON. * Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Siluanum, & Timotheum, non fuit EST & NON, sed EST in illo fuit. * Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostrā. * Qui autem cōfirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus: * qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. * Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni vltra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri: nam fide statis.

C A P . I I .

STatui autem hoc ipsum apud me, nec iterum in tristitia venirem ad vos. * Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? * Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non cū venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidēs in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum

vestrum est. * Nam ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non vt contristemini: sed vt sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis. * Si quis autem contristauit, non me contristauit: sed ex parte, vt nō onerem omnes vos. * Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus: ita vt e contrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. * Propter quod obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatē. * Ideo enim & scripsi, vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. * Cui autē aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donauī, si quid donauī, propter vos in persona Christi, * vt non circūueniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes eius. * Cū venissem autem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino, * non habui requiem spiritui meo, eo quòd non inuenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam. * Deo autē gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: * quia Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salui fiunt, & in iis, qui pereunt: * aliis quidem odor mortis in mortē: aliis autem odor vitæ in vitā. Et ad hæc quis tam idoneus? * Nō enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbū Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, corā Deo, in Christo loquimur.

CAP. III.

Incipimus iterū nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatiis epistolis ad vos, aut ex vobis? * Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus: * manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viuī: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. * Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum: * non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est: * qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti: non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem viuificat. * Quòd si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moyfi propter gloriam vultus eius, quæ

euacuatur: * quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? * Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abūdat ministerium iustitiæ in gloria. * Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. * Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est. * Habentes igitur talem spem, multa fiducia vtimur: * & non sicut Moyzes ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israel in faciem eius, quod euacuatur, * sed obtusi sunt sensus corū. Vsq̄ in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, (quoniā in Christo euacuatur) * sed vsque in hodiernum diem, cū legitur Moyzes, velamen positum est super cor eorum. * Cū autem conuersus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. * Dominus autem Spiritus est: Vbi autē Spiritus Domini: ibi libertas. * Nos verò omnes, reuelata facie gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.

CAP. IIII.

Ideo habentes administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, * sed abdicamus occulta decoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. * Quòd si etiam operum est Euangelium nostrum: in iis, qui pereunt, est operū: * in quibus Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. * Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: nos autem seruos vestros per Iesum: * quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationē scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu. * Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. * In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiāmur: aperiāmur, sed non destituimur: * persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deiicimur, sed non perimus: * semper mortificationē Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.

* Sempet enim nos, qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. * Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. * Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: " Credidi, Propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur: * scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & cōstituet vobiscum. * Omnia enim propter vos: vt gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abūdet in gloriam Dei. * Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. * Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, * non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAP. V.

SCimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. * Nam & in hoc ingemiscimus, "habitationē nostram, quæ de cælo est, superinducipientes: * si tamen vestiti, non nudi inueniamur. * Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superueſtiri, vt absorbeatur quod mortale est, à vita. * Qui autē efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus. * Audentes igitur semper, scientes quoniā dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino: (* per fidem enim ambulamus, & non per speciem) * audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum. * Et ideo contendimus siue absentes, siue præsentes placere illi. * " Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. * Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in consciētis vestris manifestos nos esse. * Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. * Siue enim mente ex-

cedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis. * Charitas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, quoniā si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: * & pro omnibus mortuus est Christus: vt, & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. * Itaque nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem. Et si cognouimus secundum carnem Christum: sed nunc iam non nouimus. * Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera transferunt: " ecce facta sunt omnia noua. * Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium recōciliationis. * quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorū, & posuit in nobis verbum reconciliationis. * Pro Christo ergo legatione fungimur, tāquam Deo exhortante per nos. Obscramus pro Christo, reconciliamini Deo. * Eū, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

Adiuantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. * Ait enim: " Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. * " nemindantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum: * sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos " sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, * in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, * in castitate, in scientia, in lōganimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, * in verbo veritatis, in virtute Dei, per arina iustitiæ à dextris, & à sinistris, * per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: vt seductores, & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti: * quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati: * quasi tristes, semper autē gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletātes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. * Os nostrum patet ad vos o Corinthij, cor nostrum dilatatum est. * Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris: * eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico: dilatamini & vos. * Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

bras? *Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis?* Vos enim estis templum Dei viui, sicut dicit Deus: *Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.* Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tingeritis: & ego recipiam vos: & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

C A P . V I I .

HAs ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus perficientes sanctificatione in timore Dei. *Capite nos. Neminem lesimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus.* Non ad condemnationem vestram dico. *prædiximus enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum, & ad conuiuendum.* Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. *Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores.* Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi. *Non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita vt magis gauderem.* Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me poenitet: etsi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristauit, nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. *Contristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis.* *Quæ enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.* Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio. *Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis*

coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis. & si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est, & viscera eius abundantius in vobis sunt: reminiscens omnium vestrum obedientiam: quomodo cum timore, & tremore excepistis illum. *Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.*

C A P . V I I I .

NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ: quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipsorum fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum: quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarij fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerij, quod fit in Sanctos. *Et non sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei, ita vt rogaremus Titum: vt quemadmodum coepit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.* Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, vt & in hac gratia abundetis. *Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestrae charitatis ingenium bonum comprobans.* Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. *Et consilium in hoc do: hoc enim vobis vtile est, qui non solum facere, sed & velle coepistis ab anno priore: nunc vero & facto perficite: vt quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo, quod habetis.* Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. *Non enim vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.* In presenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, vt fiat æqualitas, sicut scriptum est: *Qui multum non abundauit: & qui modicum, non minorauit.* *Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem*

dinem pro vobis in corde Titi, * quoniam
 exhortationem quidem suscepit: sed cum
 sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad
 vos. * Misimus etiam cum illo fratrem, cuius
 laus est in Euangelio per omnes Ecclesias: * non
 solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis
 comes peregrinationis nostrae in hac gratiam,
 quae ministratur a nobis ad Domini gloriam,
 & destinata voluntatem nostram: * deuitantes
 hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine,
 quae ministratur a nobis. * Prouidemus enim
 bona non solum coram Deo, sed etiam coram
 hominibus. * Misimus autem cum illis &
 fratrem nostrum, quem probauimus in multis
 saepe sollicitum esse: nunc autem multo
 sollicitiore, confidentia multa in vos, *
 siue pro Tito, qui est socius meus, & in vos
 adiutor, siue fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum,
 gloria Christi. * Ostensionem ergo, quae
 est charitatis vestrae, & nostrae gloriae pro
 vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

C A P. I X.

NAm de ministerio, quod fit in sanctos
 ex abundanti est mihi scribere vobis. *
 Scio enim promptum animum vestrum: pro
 quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam
 & Achaia parata est ab anno praeterito,
 & vestra aemulatio prouocauit plurimos. *
 Misi autem fratres: vt ne quod gloriamur de
 vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum
 dixi) parati sitis: * ne cum venerint Macedones
 mecum, & inuenerint vos imparatos, erubescamus
 nos (vt non dicamus vos) in hac substantia. *
 Necessarium ergo existimaui rogare fratres, vt
 praeueniant ad vos, & praeparent repromissam
 benedictionem hanc paratam esse sic, quasi
 benedictionem, non tamquam auaritiam. *
 Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce
 & metet: & qui seminat in benedictionibus,
 de benedictionibus & metet. * Vnusquisque
 prout destinauit in corde suo, non ex tristitia,
 aut ex necessitate: " hilarem enim datorem
 diligit Deus. * Potens est autem Deus omnem
 gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus
 semper omnem sufficientiam habentes, abundetis
 in omne opus bonum, * sicut scriptum est: " Disperfit,
 dedit pauperibus: iustitia eius manet in saeculum
 saeculi. * Qui autem administrat semen seminanti:
 & panem ad manducandum praestabit, & multiplicabit
 semen vestrum, & augebit incrementum

ta frugum iustitiae vestrae: * vt in omnibus
 locupletati abundetis in omnem simplicitatem,
 quae operatur per nos gratiarum actionem Deo. *
 Quonia ministerium huius officij non solum
 supplet ea, quae desunt sanctis, sed etiam
 abundat per multas gratiarum actiones in
 Domino, * per probationem ministerij huius,
 glorificantes Deum in obedientia confessionis
 vestrae, in Euangelium Christi, & simplicitate
 communicationis in illos, & in omnes, * & in
 ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium
 vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. *
 Gratiarum Deo super inenarrabili dono eius.

C A P. X.

Ipsae autem ego Paulus obsecro vos per
 mansuetudinem, & modestiam Christi, qui
 in facie quidem humilis sum inter vos, absens
 autem confido in vobis. * Rogo autem vos
 ne praesens audeam per eam confidentiam,
 qua existimor audere in quosdam, qui
 arbitrantur nos tamquam secundum carnem
 ambulemus. * In carne enim ambulantes,
 non secundum carnem militamus. * Nam
 arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed
 potentia Deo ad destructionem munitionum,
 consilia destruentes, * & omnem altitudinem
 extollentem se aduersus scientiam Dei, &
 in captiuitatem redigentes omnem intellectum
 in obsequium Christi, * & in proptu habentes
 vlcersi omnem inobedientiam, cum impleta
 fuerit vestra obedientia. * Quae secundum
 faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi
 Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se:
 quia sicut ipse Christi est, ita & nos. *
 Nam, & si amplius aliquid gloriatus fuero
 de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus
 in aedificationem, & non in destructionem
 vestram: non erubescam. * Vt autem non
 existimer tamquam terrere vos per epistolas:
 quonia quidem epistolae, graues sunt & fortes:
 praesentia autem corporis infirma, & sermo
 contempnibilis: * hoc cogitet qui eiusmodi
 est, quia quales sumus verbo per epistolas
 absentes, tales & praesentes in facto. * Non
 enim audemus inferere, aut comparare nos
 quibusdam, qui seipsum commendant: sed ipsi
 in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes
 nosmetipsos nobis. * Nos autem non in
 immensum gloriabimur, sed secundum mensuram
 regulae, qua mensus est nobis Deus, mensuram
 pertingendi vsque ad vos. * Non enim quasi
 non pertingentes ad vos, superextendimus nos:
 vsque ad vos enim

perue-

Rom. 12.
17Eph. 3.
b. 11Eph. 1.
b. 9Eph. 4.
b. 8

peruenimus in Euangelio Christi. * non in
 immensum gloriantes in alienis laboribus:
 spem autem habentes crescentis fidei vestrae,
 in vobis magnificari secundum regulam nos-
 tram in abundantiam, * etiam in illa, quae
 ultra vos sunt, euangelizare, non in aliena
 regula in iis quae praeparata sunt gloriari.
 * Qui autem gloriatur, in Domino glo-
 riatur. * Non enim qui seipsum commen-
 dat, ille probatus est: sed quem Deus com-
 mendat.

C A P . X I .

VTinam sustineretis modicum quid
 insipientiae meae, sed & supportate me:
 * Aemulor enim vos Dei aemulatione. De-
 spondi enim vos vni viro virginem castam
 exhibere Christo. * Timeo autem ne sicut
 serpens Heuam seduxit astutia sua, ita cor-
 rumpantur sensus vestri, & excidant a sim-
 plicitate, quae est in Christo. * Nam si is, qui
 venit, alium Christum praedicat, quem non
 praedicauimus, aut alium spiritum accipit,
 quem non accepistis: aut aliud Euange-
 lium, quod non recepistis: recte pateremini.
 * Existimo enim nihil me minus fecisse a
 magnis Apostolis. * Nam etsi imperitus ser-
 mone, sed non scientia, in omnibus autem
 manifestati sumus vobis. * Aut numquid
 peccatum feci, me ipsum humilians, vt vos
 exaltemini? quoniam gratis Euangelium
 Dei euangelizavi vobis? * Alias Ecclesias
 expoliaui, accipiens stipendium ad mini-
 sterium vestrum. * Et cum essem apud vos,
 & egerem; nulli onerosus fui: nam quod
 mihi deerat, suppleuerunt fratres, qui ve-
 nerunt a Macedonia: & in omnibus sine
 onere me vobis seruaui, & seruabo. * Est ver-
 itas Christi in me, quoniam haec gloriatio
 non infringetur in me in regionibus Aethi-
 opiae. * Quare? Quia non diligo vos? Deus
 scit. * Quod autem facio, & faciam: vt
 amputem occasionem eorum, qui volunt
 occasionem, vt in quo gloriantur, inuenian-
 tur sicut & nos. * Nam eiusmodi pseudoapo-
 stoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes
 se in apostolos Christi. * Et non mirum:
 ipse enim satanas transfiguratur se in ange-
 lum lucis. * non est ergo magnum, si mi-
 nistri eius transfigurentur velut ministri ius-
 titiae: quorum finis erit secundum opera
 ipsorum. * Iterum dico, (ne quis me putet
 insipientem esse, alioquin velut insipientem
 accipite me, vt & ego modicum quid
 glorier) quod loquor, non loquor secundum
 Deum, sed quasi in insipientia, in hac sub-

stantia gloriae. * Quoniam multi gloriantur
 secundum carnem: & ego gloriabor.
 * Libenter enim suffertis insipientes: cum
 sitis ipsi sapientes. * Sustinetis enim si quis
 vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si
 quis accipit, si quis extollitur, si quis in fa-
 ciem vos caedit. * Secundum ignobilitatem
 dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac par-
 te. In quo quis audeat (in insipientia dico)
 audeo & ego: * Hebraei sunt, & ego: Israelita
 sunt, & ego: Semen Abrahamae sunt, & ego:
 * Ministri Christi sunt, (vt minus sapiens
 dico) plus ego: in laboribus plurimis, in
 carceribus abundantius, in plagis supra mo-
 dum, in mortibus frequenter. * A Iudaeis
 quinquies, "quadragenas, vna minus, ac-
 cepti. " Ter virgis caesus sum, " semel lapi-
 datus sum, " ter naufragium feci, nocte &
 die in profundo maris fui, * in itineribus
 saepe, periculis fluminum, periculis latro-
 num, periculis ex genere, periculis ex Gen-
 tibus, periculis in ciuitate, periculis in soli-
 tudine, periculis in mari, periculis in falsis
 fratribus: * in labore, & aemulatio, in vigi-
 lijs multis, in fame, & siti, in ieiunijs mul-
 tis, in frigore, & nuditate, * praeter illa, quae
 extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana,
 sollicitudo omnium Ecclesiarum. * Quis
 infirmatur, & ego non infirmor? quis scan-
 dalizatur, & ego non vror? * Si gloriari
 oportet: quae infirmitatis meae sunt, glo-
 riabor. * Deus & Pater Domini nostri Iesu
 Christi, qui est benedictus in saecula, scit
 quod non mentior. * Damasci praepositus
 Gentis Aetiae regis, custodiebat ciuitatem
 Damascenorum vt me comprehenderet:
 * & per fenestram in sporta dimissus sum
 per murum, & sic effugi in manus eius.

C A P . X I I .

SI gloriari oportet (non expedit quidem):
 veniam autem ad visiones, & reuelationes
 Domini. * Scio hominem in Christo
 ante annos quattuordecim, siue in cor-
 pore nescio, siue extra corpus nescio, Deus
 scit, raptum huiusmodi vsque ad tertium
 caelum. * Et scio huiusmodi hominem, siue
 in corpore, siue extra corpus nescio, Deus
 scit: quonia raptus est in Paradisum: & au-
 diuit arcana verba, quae non licet homini lo-
 qui. * Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem
 nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.
 * Nam, & si voluero gloriari, non ero insipientes:
 veritatem enim dicam: parco autem, ne quis
 me existimet supra id, quod videt in me,
 aut aliquid audit ex me. * Et ne magnitu-

do reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet. * Propter quod ter Dominum rogavi vt discederet à me: * & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. * Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in cõtumelijs, in necessitatibus, in perfequutionibus, in angustijs pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum. * Factus sum infipiës, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs, qui sunt supra modũ Apostoli: tamen si nihil sum: * signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus. * Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesijs, nisi quòd ego ipse non grauavi vos? Donate mihi hanc iniuriam. * Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs. * Ego autem libèrissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minùs diligar. * Sed esto: ego vos non grauavi: sed cùm essem astutus, dolo vos cepi. * Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumueni vos? * Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumuenit? nõne eodem spiritu ambulauimus? nõne ijsdem vestigijs? * Olim putatis quòd excusamus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram. * Timeo enim ne fortè cùm venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationses, inflationes, seditiones sint inter vos: * ne iterum cùm ve-

nero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex ijs, qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAP. XIII.

ECce tertio hoc venio ad vos: "In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. * Prædixi, & prædico, vt præsens, & nunc absens ijs, qui antè peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam. * An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis? * Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed viuuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed viuemus cū eo ex virtute Dei in vobis. * Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Iesus in vobis est? nisi fortè reprobis estis. * Spero autè quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi. * Oramus autem Deum vt nihil mali faciat, nõ vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est faciatis: nos autem vt reprobi simus. * Non enim possumus aliquid aduersus veritatẽ, sed pro veritate. * Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram confirmationem. * Ideo hæc absens scribo, vt non præsens duriùs agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem. * De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. * Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. * Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

*Deut. 19.
b. 15
Mat. 18.
b. 16
Ioan. 8.
c. 17
Heb. 10.
c. 23*

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D G A L A T A S.

C A P V T P R I M V M.

PAVLVS Apostolus non
ab hominibus, neque per
hominem, sed per Iesum
Christum, & Deum Pa-
trem, qui suscitauit eum à
mortuis: * & qui mecum

sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiarum. * Gra-
tia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino
nostro Iesu Christo, * qui dedit semetipsum
pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præ-
senti sæculo nequã, secundum voluntatem
Dei & Patris nostri, * cui est gloria in sæcula
sæculorum: Amen. * Miror quòd sic tam
citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in
gratiam Christi, in aliud Euangelium: * quod
non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos con-
turbant, & volunt conuertere Euangelium
Christi. * Sed licet nos, aut Angelus de cælo
euangelizet vobis præterquam quod euangeli-
zauimus vobis, anathema sit. * Sicut præ-
diximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis
euangelizauerit præter id, quod accepistis,
anathema sit. * Modò enim hominibus sua-
deo, an Deo? An quero hominibus placere?
Si adhuc hominibus placerem, Christi ser-
uus non essem. * Notum enim vobis facio,
fratres, Euangelium, quod euangelizatum
est à me, quia non est secundum hominem:
* neque enim ego ab homine accepi il-
lud, neque didici, sed per reuelationem Iesu
Christi. * Audistis enim conuersationem
meam aliquãdo in Iudaismo: quoniam su-
pra modum persequebar Ecclesiam Dei, &
expugnabam illam, * & proficiebam in Iu-
daismo supra multos coætaneos meos in
genere meo, abundantius æmulator existens
paternarum mearum traditionum. * Cùm
autè placuit ei, qui me segregauit ex utero
matris meæ, & vocauit per gratiam suam,
* vt reuelaret Filium suum in me, vt euangeli-
zarem illum in Gætibus: continuò non
acquieui carni & sanguini, * neque veni Ie-
rosolymam ad antecessores meos Apосто-

los: sed abij in Arabiam: & iterum reuer-
sus sum Damascum: * deinde post an-
nos tres veni Ierosolymam videre Petrum,
& mansi apud eum diebus quindecim:
* alium autem Apostolorum vidi nemi-
nem, nisi Iacobum fratrem Domini. * Quæ
autem scribo vobis, ecce coram Deo quia
non mentior. * Deinde veni in partes Sy-
riarum, & Ciliciarum. * Eram autem ignotus fa-
cie Ecclesiis Iudæarum, quæ erant in Christo:
* tantum autem auditum habebant: Quo-
niam qui persequebatur nos aliquando,
nunc euangelizat fidem, quam aliquan-
do expugnabat: * & in me clarificabant
Deum.

C A P . I I .

DEinde post annos quattuordecim,
iterum ascendi Ierosolymam cum Bar-
naba, assumpto & Tito. * Ascendi autem
secundum reuelationem: & contuli cum
illis Euangelium, quod prædico in Genti-
bus, seorsum autem iis, qui videbantur ali-
quid esse: ne fortè in vacuum currerem, aut
cucurrissem. * Sed neque Titus, qui mecum
erat, cùm esset Gentilis, compulsus est cir-
cumcidi: * sed propter subintroductos falsos
fratres, qui subintroierunt explorare liber-
tatem nostram, quam habemus in Christo
Iesu, vt nos in seruitutem redigerent. * Qui-
bus neque ad horam cessimus subiectione,
vt veritas Euangelij permaneat apud vos:
* ab iis autem, qui videbantur esse aliquid,
(quales aliquãdo fuerint, nihil mea interest.
"Deus personam hominis non accipit) mi-
hi enim qui videbantur esse aliquid, nihil
contulerunt. * Sed econtra cùm vidissent
quòd creditum est mihi Euangelium præ-
putij, sicut & Petro circumcisionis: (* qui
enim operatus est Petro in Apostolatam
circumcisionis, operatus est & mihi inter
Gentes) * & cùm cognouissent gratiam,
quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, &

Ioannes,

1. Cor. 15.

Eph. 3.

Deut. 10.
d. 17
Iob 34.
b. 19
Sap. 6. b. 8
Eccli. 35.
b. 16
Ro. 2. b. 11
Eph. 6. b. 9
Col. 3. d. 2
Act. 10.
c. 34
1. Pet. 1.
c. 17

Ioannes, qui videbatur columnæ esse, dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis: vt nos in Gætes, ipsi autem in circumcissionem: * tantum vt pauperum memores essemus, quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. * Cum autem venisset Cephias Antiochiam: in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. * Prius enim quam venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahabat, & segregabat se timens eos, qui ex circumcissione erant. * Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. * Sed cum vidissem quod non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quomodo Gentes cogis Iudæizare? * Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores. * Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: "propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. * Quod si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit. * Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: præuicatorem me constituo. * Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt Deo viuam: Christo confixus sum cruci. * Viuo autem, iam non ego: viuit verò in me Christus. Quod autem nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. * Non abicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAP. III.

O Insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus? * Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? * Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini? * Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. * Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei? * Sicut scriptum est: "Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. * Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahamæ. * Prouidens autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus, prænucciavit

Abrahæ: "Quia benedicentur in te omnes Gentes. * Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. * Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: "Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis vt faciat ea. * Quoniam autem in legē nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: "quia iustus ex fide viuit. * Lex autem non est ex fide, sed, "Qui fecerit ea, viuet in illis. * Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: "Maledictus omnis qui pendet in ligno: * vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. * Fratres (secundum hominem dico) tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat. * Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit: Et feminibus, quasi in multis: sed quasi in vno: Et semini tuo, qui est Christus. * Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. * Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahæ autem per repositionem donauit Deus. * Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. * Mediator autem vnus non est: Deus autem vnus est. * Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia. * Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. * Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. * Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. * At vbi venit fides, iam non sumus sub pædago. * Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. * "Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. * Non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos vnū estis in Christo Iesu. * Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem heredes.

C A P. I I I I.

Dico autem : Quanto tempore heres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium : * sed sub tutoribus, & actoribus est vsque ad præfinitum tēpus à patre : * ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruiētes. * At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, * vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. * Quoniam autem estis filij, misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater. * Itaque iam non est seruus, sed filius: Quod si filius: & heres per Deum. * Sed tunc quidem ignorantes Deū, ijs, qui natura nō sunt dij, seruibatis. * Nūc autem cum cognoueritis Deum, immo cogniti fitis à Deo: quomodo cōuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo seruire vultis? * Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. * Timeo vos, ne fortē sine causa laborauerim in vobis. * Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me læsistis. * Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizauī vobis iam pridem: & tentationem vestram in carne mea * nō spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christū Iesum. * Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimoniū enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi. * Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? * Amulantur vos non bene: sed excludere vos volūt, vt illos æmulemini. * Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tātum cum præsens sum apud vos. * Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. * Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis. * Dicite mihi qui sub lege vultis esse: legem nō legistis? * Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: "vnum de ancilla," & vnum de libera. * Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per reprobationem: * quę sunt per allegoriam dicta. Hęc enim sunt duo testamēta. Vnum quidem in monte Sina, in seruitutem generas: quę est Agar: * Sina enim mons est in Arabia, qui cōiunctus est ei, quę nunc est Ierusalem, & seruit cum filijs suis. * Illa autem, quę sursum est Ierusalem, libera est, quę est mater nostra. * Scriptum est enim: "Læ-

tare sterilis, quę non parit: erumpe, & clama, quę non parturit: quia multi filij defertæ, magis quàm eius, quę habet virum. * " Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filij sumus. * Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc. * Sed quid dicit Scriptura? "Eijce ancillam, & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. * Itaque, fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

C A P. V.

State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri. * " Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. * Testificor autem rursus omni homini circūcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. * Euacuatī estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis. * Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus. * Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quę per charitatem operatur. * Currebatis bene: quis vos impediuit veritati non obedire? * Persuasio hęc non est ex eo, qui vocat vos. * " Modicum fermentum totam massam corrumpit. * Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille. * Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatū est scandalum crucis. * Vtinam & abscindatur qui vos conturbant. * Vos enim in libertatē vocati estis fratres: tātum ne libertatē in occasionem detis carnis, sed per charitatē Spiritus seruite inuicē. * Omnis enim lex in vno sermone impletur: "Diliges proximū tuum sicut te ipsum. * Quod si inuicem mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem cōsumamini. * Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. * Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem: hęc enim sibi inuicem aduersantur: vt non quęcumq; vultis, illa faciatis. * Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. * Manifesta sunt autem opera carnis: quę sunt fornicatio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, irā, rixę, dissensiones, sectæ, inuidię, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia, quę prædico vobis, sicut prædixi: quoniam

niam

niam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. * Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, * mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. * Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. * Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus. * Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

FRatres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. * Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. * Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. * Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. * Unusquisque enim onus suum portabit. * Communicet autem eis, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis. * Nolite errare: Deus

non irridetur. * Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniã qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternã. * Bonum autem facientes, non deficiamus: tẽpore enim suo metemus non deficientes. * Ergo dum tẽpus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autẽ ad domesticos fidei. * Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu. * Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circũcidi, tantum vt crucis Christi persecutionem non patiantur. * Neque enim qui circumciduntur, legẽ custodiunt: sed volunt vos circumcidi, vt in carne vestra glorientur. * Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quẽ mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. * In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque preputiũ, sed noua creatura. * Et quicumque hanc regulã secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei. * De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. * Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amẽ.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD EPHESIOS.

CAPVT PRIMVM.

PAULVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu. * Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, * sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. * Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum: secundum propositum voluntatis suæ, * in

laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. * In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius, * quæ superabundauit in nobis in omni sapientia, & prudentia: * vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo, * in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso: * In quo etiam & nos sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consiliũ voluntatis suæ: * vt simus in laudẽ gloriæ eius nos, qui ante sperauimus in Christo: * In quo

& vos

1. Cor. 3.
b. 82. Cor. 1.
a. 5
1. Pet. 1.
a. 3

& vos, cum audissetis verbum veritatis, (Euangelium salutis vestrae) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, * qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptione acquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea & ego audiens fidem vestram, quae est in Domino Iesu, & dilectionem in omnes sanctos, non cessio gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: * vt Deus, Domini nostri Iesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae & reuelationis, in agnitione eius: * illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quae sit spes vocationis eius, & quae diuitiae gloriae hereditatis eius in sanctis, * & quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentiae virtutis eius, * quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus: * supra omnem principatum & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. * Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, * quae est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAP. II.

ET vos, cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris, * in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae, * in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostrae, facientes voluntatem carnis, & cogitationum, & eramus natura filij irae, sicut & ceteri: * Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, * & cum essemus mortui peccatis, coniuuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati) * & conresuscitauit, & confedere fecit in caelestibus in Christo Iesu: * vt ostenderet in saeculis superuenientibus abundantes diuitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Iesu. * Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est, * non ex operibus, vt nequis glorietur. * Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae praeparauit Deus vt in illis ambulemus. * Propter quod memores estote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini praeputium ab ea, quae

dicitur circumcisio in carne, manu facta: * quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. * Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. * Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriae soluens, inimicitias in carne sua: * legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, * & reconciliet ambos in vno corpore, Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. * Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem iis, qui propè. * quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem. * Ergo iam non estis hospites, & aduenae: sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei: * superaedificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu: * in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, * in quo & vos coaedificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

Huius rei gratia, ego Paulus vincetus Christi Iesu, pro vobis Gentibus, * si tamen audistis dispensationem gratiae Dei, quae data est mihi in vobis: * quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui: * prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi: * quod alijs generationibus non est agnatum filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis in Spiritu. * Gentes esse coheredes, & concorporales, & participes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium: * Cuius factus sum minister secundum donum gratiae Dei, quae data est mihi secundum operationem virtutis eius. * Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec, In Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, * & illuminare omnes, quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo, qui omnia creauit. * vt innotescat principatibus, & potestatibus in caelestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei, secundum praefinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro: * In quo habemus fiduciam, & accessum in confi-

dentia per fidem eius. * Propter quod peto
ne deficiatis in tribulationibus meis pro
vobis: quæ est gloria vestra. * Huius rei
gratia flecto genua mea ad Patrem Domi-
ni nostri Iesu Christi, * ex quo omnis pater-
nitas in cælis, & in terra nominatur, * vt det
vobis secundum diuitias gloriæ suæ, virtute
corroborari per Spiritum eius in interiorem
hominem, * Christum habitare per fidem in
cordibus vestris: in charitate radicati, &
fundati, * vt possitis comprehendere cum
omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longi-
tudo, & sublimitas, & profundum: * scire
etiam supereminentem scientiæ charitatem
Christi, vt impleamini in omnem plenitu-
dinem Dei. * Ei autem, qui potens est om-
nia facere superabundanter quam petimus,
aut intelligimus, secundum virtutem, quæ
operatur in nobis: * Ipsi gloria in Ecclesia,
& in Christo Iesu in omnes generationes
sæculi sæculorum. Amen.

CAP. IIII.

Obfecro itaque vos ego vincetus in Do-
mino, * vt dignè ambuletis vocatio-
ne, qua vocati estis, * cum omni humilitate,
& mansuetudine, cum patientia, sup-
portantes inuicem in charitate, * solliciti serua-
re vnitatem Spiritus in vinculo pacis. * Vnum
corpus, & vnus Spiritus sicut vocati estis in
vna spe vocationis vestre. * Vnus Dominus,
vna fides, vnum baptisma. * Vnus Deus &
Pater omnium, qui est super omnes, & per
omnia, & in omnibus nobis. * Vnicuique
autem nostrum data est gratia secundum
mensuram donationis Christi. * Propter quod
dicit: * Ascendens in altum captiuam duxit
captiuitatem: dedit dona hominibus. * Quod
autem ascendit, quid est, nisi quia & descen-
dit primū in inferiores partes terræ? * Qui
descendit, ipse est & qui ascendit super om-
nes cælos, vt impletet omnia. * Et ipse dedit
quosdam quidem * Apostolos, quosdam au-
tem Prophetas, alios verò Euāgelistas, alios
autem pastores, & doctores * ad cōsumma-
tionem sanctorum in opus ministerij, in
ædificationem corporis Christi: * donec oc-
curramus omnes in vnitatem fidei, & agni-
tionis filij Dei, in virum perfectum, in men-
suram ætatis plenitudinis Christi: * vt iam
non simus paruuli fluctuantes, & circum-
feramur omni vento doctrinæ in nequi-
tia hominum, in astutia ad circumuentionem
erroris. * Veritatem autem facientes in
charitate, crescamus in illo per omnia, qui
est caput Christus: * ex quo totum corpus

compactum, & connexum per omnem iun-
cturam subministrationis, secundum ope-
rationem in mensuram vniuscuiusque mem-
bri, augmentum corporis facit in ædifica-
tionem sui in charitate. * Hoc igitur dico,
& testificor in Domino, vt iam non ambu-
letis, sicut & Gentes ambulantes in vanitate
sensus sui, * tenebris obscuratum habentes
intellectum, alienati à vita Dei per ignoran-
tiam, quæ est in illis, propter cæcitatē cor-
dis ipsorum, * qui desperantes, semetipsum
tradiderunt impuditiæ, in operationem
immunditiæ omnis in auaritiam. * Vos au-
tem non ita didicistis Christum, * si tamen
illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut
est veritas in Iesu. * deponere vos secun-
dum pristinam conuersationem veterem
hominem, qui corrumpitur secundum de-
sideria erroris. * Renouamini autem spiri-
tu mentis vestræ, * & induite nouum ho-
minem, qui secundum Deum creatus est in
iustitia, & sanctitate veritatis. * Propter
quod deponentes mendacium, loquimini
veritatem vnusquisque cum proximo suo:
quonia sumus inuicem membra. * Irasci-
mini, & nolite peccare: sol non occidat su-
per iracundiam vestram. * Nolite locum
dare diabolo: * qui furabatur, iam non fu-
retur: magis autem labore, operando ma-
nibus suis, quod bonum est, vt habeat unde
tribuat necessitatem patienti. * Omnis ser-
mo malus ex ore vestro non procedat: sed
si quis bonus ad ædificationem fidei vt det
gratiam audientibus. * Et nolite contrista-
re spiritum sanctum Dei: in quo signati
estis in diem redemptionis. * Omnis ama-
ritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &
blasphemia tollatur à vobis cum omni
malitia. * Estote autem inuicem benigni,
misericordes, donantes inuicem sicut &
Deus in Christo donauit vobis.

CAP. V.

Estote ergo imitatores Dei, sicut filij
charissimi: * & ambulate in dile-
ctione, sicut & Christus dilexit nos, & tra-
didit semetipsum pro nobis oblationem,
& hostiam Deo in odorem suauitatis.
* Fornicatio autem, & omnis immundi-
tia, aut auaritia nec nominetur in vobis,
sicut decet sanctos: * aut turpitudine, aut
stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem
non pertinet: sed magis gratiarum actio.
* Hoc enim scitote intelligentes: quod om-
nis fornicator, aut immundus, aut auarus,
quod est idolorum seruitus, non habet

*Phil. 1.
d. 27
1. Cor. 7.
b. 10*

*Rom. 12.
c. 10*

*Malac. 2.
b. 10*

*Rom. 12.
a. 3
1. Cor. 12.
b. 11
2. Cor. 10
d. 15
Psal. 67.
d. 19*

*1. Cor. 12.
d. 28*

*Rom. 1.
c. 9*

*Col. 3.
b. 8*

Rom. 6.

*4. 4
Col. 3. b. 12
1. Pet. 2.*

*4. 3
Zach. 8.
c. 16*

*Psal. 4.
b. 5*

Iac. 4. b. 7

*Col. 3.
b. 12*

*Ioan. 13.
d. 34. c. 15.
b. 12
1. Ioan. 4.
d. 13*

*Col. 3.
a. 5*

C A P . V I .

hereditatem in regno Christi, & Dei. ⁶ Nemo vos seducat inanibus verbis : propter hanc enim venit ira Dei in filios diffidentiae. * Nolite ergo effici participes eorum. ⁷ * Eratis enim aliquando tenebrae : nunc autem lux in Domino. Ut filij lucis ambulante : fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate : probantes quid sit beneplacitum Deo : & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. * Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. * Omnia autem, quae arguuntur, a lumine manifestantur : omne enim, quod manifestatur, lumen est. * Propter quod dicit : Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. * Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis : non quasi insipientes, * sed ut sapietes : redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. * Propterea nolite fieri imprudentes : sed intelligentes quae sit voluntas Dei. * Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria : sed implemini Spiritu sancto, * loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino, * gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & Patri. * Subiecti inuicem in timore Christi. * Mulieres viris suis subditae sint, sicut Domino : quoniam vir caput est mulieris : sicut Christus caput est Ecclesiae : Ipse, saluator corporis eius. * Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. * Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, * vt illam sanctificaret, mundans lauacro aquae in verbo vitae, * vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. * Ita & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. * Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit : sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam : quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. * Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhaerebit vxori suae : & erunt duo in carne vna. * Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. * Verumtamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligat : vxor autem timeat virum suum.

Filij, obedite parentibus vestris in Domino : hoc enim iustum est. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ^{1250</}

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D P H I L I P P E N S E S.

C A P V T P R I M V M.

PAVLVS, & Timotheus
 serui Iesu Christi, omnibus
 sanctis in Christo Iesu, qui
 sunt Philippis, cum episco-
 pis, & diaconibus. * Gratia
 vobis, & pax à Deo Patre
 nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratias
 ago Deo meo in omni memoria vestri,
 * semper in cunctis orationibus meis pro
 omnibus vobis, cum gaudio deprecationem
 faciens, * super communicatione vestra
 in Euangelio Christi à prima die vsque
 nunc. * confidens hoc ipsum, quia qui cœ-
 pit in vobis opus bonum, perficiet vsque
 in diem Christi Iesu. * sicut est mihi iustum
 hoc sentire pro omnibus vobis: eo quòd
 habeam vos in corde, & in vinculis meis,
 & in defensione, & confirmatione Euan-
 gelij, socios gaudij mei omnes vos esse.
 * Testis enim mihi est Deus, quomodo cu-
 piam omnes vos in visceribus Iesu Christi.
 * Et hoc oro vt charitas vestra magis ac ma-
 gis abundet in scientia, & in omni sensu:
 * vt probetis potiora, vt sitis sinceri, & sine
 offensa in diem Christi, * repleti fructu iu-
 stitiæ per Iesum Christum, in gloriam &
 laudem Dei. * Scire autem vos volo fratres,
 quia quæ circa me sunt, magis ad profec-
 tum venerunt Euangelij: * ita vt vincula
 mea manifesta fierent in Christo in omni
 prætorio, & in ceteris omnibus, * & plures
 fratribus in Domino confidentes vinculis
 meis, abundantius auderent sine timore
 verbum Dei loqui. * Quidam quidem &
 propter inuidiam, & contentionem: qui-
 dam autem & propter bonam voluntatem
 Christum prædicant: * quidam ex chari-
 tate: scientes quoniam in defensionem Euan-
 gelij positus sum. * Quidam autem ex
 contentione Christum annunciant non
 sincerè, existimantes pressuram se suscita-
 re vinculis meis. * Quid enim? Dum omni-
 modo siue per occasionem, siue per verita-
 tem Christus annuncietur: & in hoc gau-
 deo, sed & gaudebo. * Scio enim quia hoc
 mihi proueniet ad salutem, per vestram
 orationem, & subministrationem Spiritus
 Iesu Christi * secundum expectationem, &
 spem meam, quia in nullo confundar: sed
 in omni fiducia sicut semper, & nunc ma-
 gnificabitur Christus in corpore meo, siue
 per vitam, siue per mortem. * Mihi enim vi-
 uere Christus est, & mori lucrum. * Quòd
 si viuere in carne, hic mihi fructus operis
 est, & quid eligam ignoro. * Coarctor au-
 tem è duobus: desiderium habens dissolui,
 & esse cum Christo, multo magis melius:
 * permanere autem in carne, necessarium
 propter vos. * Et hoc confidens scio quia
 manebo, & permanebo omnibus vobis ad
 profectum vestrum, & gaudium fidei: * vt
 gratulatio vestra abundet in Christo Iesu
 in me, per meum aduentum iterum ad vos.
 * Tantum dignè Euangelio Christi con-
 uersamini: vt siue cum venero, & videro
 vos, siue absens audiam de vobis quia sta-
 tis in vno spiritu vnanimis, collaborantes
 fidei Euangelij: * & in nullo terreamini ab
 aduersariis: quæ illis est causa perditionis,
 vobis autem salutis, & hoc à Deo: * quia
 vobis donatum est pro Christo, non solum
 vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo pa-
 tiamini: * idem certamen habentes, quale
 & vidistis in me, & nunc audistis de me.

C A P. I I.

SI qua ergo consolatio in Christo, si
 quòd solatium charitatis, si qua societas
 spiritus, si qua viscera miserationis: * im-
 plete gaudium meum vt idem sapiatis,
 eandem charitatem habentes, vnanimis,
 id ipsum sentientes, * nihil per contentio-
 nem, neque per inanem gloriam: sed in hu-
 militate superiores sibi inuicem arbitran-
 tes, * non quæ sua sunt singuli consideran-
 tes, sed ea, quæ aliorum. * Hoc enim sen-

Ephes. 4.
 2. 1
 Col. 1. 1. 10
 1. Thess. 1.
 3. 12

rite in vobis, quod & in Christo Iesu: * qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: * sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. * Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. * Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: * vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & inferorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. * Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis:) non vt in præsentia mei tatum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini. * Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate. * Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitacionibus: * vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ, & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, * verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui. * Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis. * Idipsum autem & vos gaudeo, & congratulamini mihi. * Spero autem in Domino Iesu, Timotheum me citò mittere ad vos: vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. * Neminem enim habeo tam vnanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. * Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Iesu Christi. * Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruiuit in Euangelio. * Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me sunt. * Confido autem in Domino quoniam & ipse veniam ad vos citò. * Necessarium autem existimaui Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: * quoniam quidem omnes vos desiderabat: & inæstus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum. * Nam & infirmatus est vsque ad mortem: sed Deus misertus est eius: non solum autem eius, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. * Festinantiùs ergo misi illum, vt viso eo iterum gaudeatis, & ego si-

ne tristitia sum. * Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiusmodi cum honore habetote. * quoniam propter opus Christi vsque ad mortem accessit, tradens animam suam vt impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAP. III.

DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. * Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. * Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu seruiamus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes, * quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis, * circumcisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Phariseus, * secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine querela: * Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. * Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam, * & inueniar in illo, non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex Deo est iustitia in fide * ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius: configuratus morti eius: * si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis: * non quòd iam acceperim, aut ià perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam in quo & cõprehensus sum à Christo Iesu. * Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Vnum autem: quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum, * ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. * Quicumq; ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit. * Verumtamen ad quod peruenimus vt idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula. * Imitatores mei estote fratres, & obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. * Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi: * quo-

rum finis interitus: quorum Deus vter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. * Nostra autem conuersatio in cælis est: vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, * qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua etiam possit subicere sibi omnia.

C A P. IIII.

ITaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea: sic state in Domino, charissimi: * Euodiam rogo, & Syntychen deprecor id ipsum sapere in Domino. * Etiam rogo & te germane compar, adiuua illas, quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. * Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. * Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus propè est. * Nihil solliciti sitis: sed in oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. * Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Iesu. * De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. * Quæ & didicistis, & accipi-

stis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum. * Gaudisum sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruitis pro me sentire, sicut & sentiebatis: occupati autem eratis. * Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. * Scio & humiliari, scio & abundare: (vbi que & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. * omnia possum in eo, qui me confortat. * Verumtamen bene fecistis, comunicantes tribulationi meæ. * Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Euangelij, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia comunicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis. * Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra. * Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo. * Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum diuitias suas in gloria in Christo Iesu. * Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen. * Salutate omnem sanctum in Christo Iesu. * Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D C O L O S S E N S E S.

C A P V T P R I M V M.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: * eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesu. * Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Iesu Christi semper pro vobis orantes: * audiētes fidem vestram

in Christo Iesu, & dilectionem, quam habetis in sanctos omnes * propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Euangelij: * quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognouistis gratiam Dei in veritate, * sicut didicistis ab Epaphra charissimo conseruo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu, * qui etiam ma-

nifestauit nobis dilectionē vestram in spi- B
 ritu: * ideo & nos ex qua die audiuius, nō
 cessamus pro vobis orantes, & postulantes
 vt impleamini agnitione voluntatis eius, in
 omni sapientia & intellectu spiritali: * vt 10
 ambuletis dignē Deo per omnia placentes:
 in omni opere bono fructificantes, & cre- 11
 scentes in sciētia Dei: * in omni virtute con-
 fortati secundū potentiam claritatis eius
 in omni paciētia, & longanimitate cū gau- 12
 dio * gratias agentes Deo Patri, qui dignos
 nos fecit in partem sortis sanctorum in lu- 13
 mine: * qui eripuit nos de potestate tenebra-
 rum, & transtulit in regnum filij dilectio- 14
 nis suæ, * in quo habemus redemptionem
 per sanguinem eius, remissionem peccato- 15
 rum: * qui est imago Dei inuisibilis, primo-
 genitus omnis creaturæ: * quoniam in ipso 16
 condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, C
 visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue do-
 minationes, siue principatus, siue potesta-
 tes: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:
 * & ipse est ante omnes, & omnia in ipso 17
 constāt. * Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, 18
 qui est principium, primogenitus ex mor-
 tuis: vt sit in omnibus ipse primatū tenens.
 * quia in ipso cōplacuit, omnē plenitudinē 19
 inhabitare: * & per eum reconciliare omnia 20
 in ipsum, pacificans per sanguinem crucis
 eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis
 sunt. * Et vos cū essetis aliquando alie- 21
 nati, & inimici sensu in operibus malis:
 * nunc autem reconciliauit in corpore car- 22
 nis eius per mortem, exhibere vos sanctos,
 & immaculatos, & irreprehensibiles coram
 ipso: * si tamen permanetis in fide fundati, 23
 & stabiles, & immobiles à spe Euangelij,
 quod audistis, quod prædicatū est in vni-
 uersa creatura, quæ sub cælo est, cuius fac- 24
 tus sum ego Paulus minister. * Qui nunc
 gaudeo in passionibus pro vobis, & adim-
 pleo ea, quæ defunt passionum Christi, in
 carne mea pro corpore eius, quod est Eccle- 25
 sia: * cuius factus sum ego minister secun-
 dū dispensationem Dei, quæ data est mi- 26
 hi in vos, vt impleam verbum Dei: * my-
 sterium, quod absconditum fuit à sæculis,
 & generationibus, nunc autem manifesta-
 tum est sanctis eius, * quibus voluit Deus 27
 notas facere diuitias gloriæ sacramenti hu-
 ius in Gentibus, quod est Christus, in vo- 28
 bis spes gloriæ, * quem nos annunciamus,
 corripientes omnem hominem, & docen-
 tes omnem hominem, in omni sapientia,
 vt exhibeamus omnem hominem perfe- 29
 ctum in Christo Iesu. * in quo & labo-

ro, certando secundū operationem eius,
 quam operatur in me in virtute.

C A P. I I.

Volo enim vos scire qualem sollicitu-
 dinem habeam pro vobis, & pro ijs,
 qui sunt Laodiciæ, & quicumque non vi-
 derunt faciem meam in carne: * vt conso-
 lentur corda ipsorum, instructi in charita-
 te, & in omnes diuitias plenitudinis intel-
 lectus, in agnitionē mysterij Dei Patris &
 Christi Iesu: * in quo sunt omnes thesauri
 sapientiæ, & scientiæ absconditi. * Hoc au-
 tem dico, vt nemo vos decipiat in sublimi-
 tate sermonum. * Nam etsi corpore absens
 sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens,
 & videns ordinem vestrū, & firmamentum
 eius, quæ in Christo est, fidei vestræ. * Sicut
 ergo accepistis Iesum Christū Dominum,
 in ipso ambulate, * radicati, & superædifi-
 cati in ipso, & confirmati fide, sicut & di-
 didicistis, abundantes in illo in gratiarum
 actione: * Videte ne quis vos decipiat per
 philosophiam, & inanem fallaciam secun-
 dū traditionem hominum, secundū
 elementa mundi, & non secundū Chri-
 stum: * quia in ipso inhabitat omnis ple-
 nitudo diuinitatis corporaliter: * & estis in
 illo repleti, qui est caput omnis principatus,
 & potestatis: * in quo & circumcisi estis
 circumcissione non manu facta in expoliatione
 corporis carnis, sed in circumcissione
 Christi: * consepulti ei in baptismo, in quo
 & resurrexistis per fidem operationis Dei,
 qui suscitauit illum à mortuis. * Et vos
 cū mortui essetis in delictis, & præputio
 carnis vestræ, conuiuificauit cū illo, donans
 vobis omnia delicta: * delēs quod aduersus
 nos erat chirographū decreti, quod erat cō-
 trariū nobis, & ipsum tulit de medio, affi-
 gens illud cruci: * & expolians principatus,
 & potestates traduxit confidenter, palam
 triumphans illos in semetipso. * Nemo ergo
 vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte
 diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorū: * quæ
 sunt vmbra futurorū: corpus autem Chri-
 sti. * Nemo vos seducat, volens in humili-
 tate, & religione angelorum, quæ non vidit
 ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ,
 & non tenēs caput, ex quo totū corpus per
 nexus, & coniunctiones subministratū, &
 constructum crescit in augmentum Dei.
 * Si ergo mortui estis cum Christo ab ele-
 mentis huius mūdi: quid adhuc tamquam
 viuētes in mūdo decernitis? * Ne tetigeritis,
 neque gustaueritis, neque contrectaueritis:

1. Ion. 1.
a. 3

1. Cor. 15.
a. 21
Apo. 1.
b. 5

1. Cor. 5.
a. 3

1. Ephe. 2.
a. 1

1. Mat. 24.
a. 4

* quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, secundum præcepta, & doctrinas hominum: * quæ sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAP. III.

Igitur, si consurrexistis cum Christo: quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: * quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. * Cùm Christus apparuerit, vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. * Mortificate ergo mēbra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscētiā malam, & auaritiā, quæ est simulacrorum seruitus: * propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis: * in quibus & vos ambulastis aliquando, cū viueretis in illis. * Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationē, malitiam, blasphemiam, turpem sermonē de ore vestro. * Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induētes nouum eum, qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illum. * vbi non est Gentilis, & Iudeus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, seruus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus. * Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: * supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquē habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. * Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis: * & pax Christi exulet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore: & grati estote. * Verbum Christi habitet in vobis abundāter, in omni sapientia, docētes, & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. * Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. * Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino. * Viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas. * Filij obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. * Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt

non pusillo animo fiant. * Serui obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. * Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: * scientes quòd à Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo seruite. * qui enim iniuriam facit, recipiet id, quod iniquè gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

CAP. IIII.

Domini, quod iustum est & æquum, seruis præstate: scientes quòd & vos Dominum habetis in cælo. * Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione: * orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vincus sum) * vt manifestem illud ira vt oportet me loqui. * In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: tempus redimentes. * Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere. * Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fidelis minister, & conseruus in Domino: * quem misi ad vos ad hoc ipsum vt cognoscat, quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra, * cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis. * Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum: * & Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcissione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio. * Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, seruus Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, vt stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei. * Testimonium enim illi perhibeo quòd habet multum laborem pro vobis, & pro ijs, qui sunt Laodicię, & qui Hierapoli. * Salutat vos Lucas medicus charissimus, & Demas. * Salutate fratres, qui sunt Laodicię, & Nymphā, & quę in domo eius est, Ecclesiam. * Et cū lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite vt & in Laodicensiu Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis. * Et dicite Archippo: Vide ministeriū, quod accepisti in Domino, vt illud impleas. * Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vincolorū meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD THESSALONICENSES

PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVs, & Siluanus, & Timotheus Ecclesie Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Iesu Christo. * Gratia vobis, & pax. Gratias agimus

Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione, * memores operis fidei vestrae, & laboris, & charitatis, & sustinentiae spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum: * scientes fratres, dilecti a Deo, electionem vestram: * quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos. * Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti: * ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia. * A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quae est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui. * Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum a simulacris, seruire Deo viuo, & vero, * & expectare Filium eius de caelis (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAP. II.

NAm ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit: * sed ante passum, & contumeliis affectum (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Euangelium Dei in multa sollicitudine. * Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo, * sed sicut probati sumus a

Deo ut crederetur nobis Euangelium: ita loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra. * Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritia: Deus testis est: * nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab alijs. * Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foueat filios suos. * Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis. * Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. * Vos testes estis, & Deus, quàm sanctè, & iustè, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus: * sicut scitis, qualiter vnumquemque vestrum (sicut pater filios suos) deprecantes vos, & consolantes testificati sumus, ut ambularetis dignè Deo, qui vocauit vos in suum regnum, & gloriã. * Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominũ, sed (sicut est verè) verbũ Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. * vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarũ Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris, sicut & ipsi a Iudæis: qui & Dominũ occiderunt Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placet, & omnibus hominibus aduersantur, * prohibentes nos Gentibus loqui ut salua fiant, ut impleant peccata sua semper: peruenit enim ira Dei super illos vsq; in finem. * Nos autè fratres desolati a vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinauimus faciem vestra videre cum

multo

47. 16. 19

Act. 20. 8. 34 I. Cor. 4. 6. 12 2. Thess. 3. 6. 8

multo desiderio: * quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impediuit nos satanas. * Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in aduentu eius? * vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAP. III.

Propter quod non sustinētes ampliùs, placuit nobis remanere Athenis, solis: * & misimus Timotheū fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: * vt nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. * Nam & cūm apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factū est, & scitis. Propterea & ego ampliùs non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne fortè tentauerit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noster. * Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuciāte nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos: * ideo consolati sumus fratres in vobis in omni necessitate, & tribulatione nostra per fidem vestram, * quoniam nunc viuimus, si vos statis in Domino. * Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deū nostrum, * nocte ac die abundantius orantes, vt videamus faciem vestram, & compleamus ea, quæ defunt fidei vestræ? * Ipse autem Deus, & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus dirigat viam nostrā ad vos. * Vos autē Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in inuicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis: * ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAP. IIII.

De cetero ergo, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodū accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis vt abundetis magis. * Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominū Iesum. * Hæc est enim volūtas Dei,

sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, * vt sciat vnusquisque vestrū vas suum possidere in sanctificatione, & honore: * non in passione desiderij, sicut & Gentes, quæ ignorant Deum: * & nequis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus. * non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. * Itaque qui hæc spernit, nō hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis. * De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: * ipsi enim vos à Deo didicistis vt diligatis inuicem. * Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos fratres vt abundetis magis, * & operam detis vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis. * Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini sicut & ceteri, qui spem non habent. * Si enim credimus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. * Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentum Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. * Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descēdet de cælo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgēt primi. * Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cū illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. * Itaque cōsolamini inuicem in verbis istis.

CAP. V.

De temporibus autem, & momentis fratres non indigetis vt scribamus vobis. * * Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. * cū enim dixerint pax, & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. * Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tamquam fur comprehendat: * omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. * Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrij simus. * Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte

Acor. 16
a. 1Ioan. 13.
d. 34. & 15.
b. 17
c. Ioan. 1.
b. 10. & 4.
d. 131. Cor. 15.
d. 232. Pet. 3.
c. d
Apoc. 3.
a. 3. & 16.
c. 15Rom. 22
a. 2
Ephes. 5.
d. 17

1. Ista. 19.
c. 17
Ephes. 6.
c. 17

Prou. 17.
c. 13. & 20.
d. 22.

Rom. 12.
d. 17
1. Pet. 3.
b. 9
Eccli. 28.
c. 22
1. Tim. 18.
a. 1
Coloss. 4.
a. 2

1. Cor. 1.
b. 9

nocte ebrij sunt. * Nos autem, qui diei sumus, sobrij simus, "induti lorica[m] fidei, & charitatis, & galeam spem salutis: * quoniam non posuit nos Deus in ira, sed in acquisitione salutis per Dominum nostrum Iesum Christum, * qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cu[m] illo viuamus. * Propter quod consolamini inuicem: & aedificate alterutrum, sicut & facitis. * Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & praesunt vobis in Domino, & monent vos, * vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis. * Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. * Videte ne quis malum pro malo alicui

reddat: sed semper quod bonum est sectamini in inuicem, & in omnes. * Semper gaudete. * Sine intermissione orate. * In omnibus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. * Spiritum nolite extinguere. * Prophetias nolite spernere. * Omnia autem probate: quod bonum est tenete. * Ab omni specie mala abstinete vos: * Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: vt integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. * Fidelis est, qui vocauit vos: qui etiam faciet. * Fratres orate pro nobis. * Salutate fratres omnes in osculo sancto. * Adiuro vos per Dominum vt legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus. * Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D T H E S S A L O N I C E N S E S

S E C V N D A .

C A P V T P R I M V M .

PAVLVS, & Siluanus, & Timotheus: Ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratia vobis, & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum est, quoniam supercreuit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque vestrum in inuicem: * ita vt & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis * in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini. * si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant: * & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de caelo cum angelis virtutis eius, * in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini

nostri Iesu Christi. * qui poenas dabunt in interitu aeternas a facie Domini, & a gloria virtutis eius: * cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo. * In quo etiam oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute, * vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

C A P . I I .

Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostrae congregationis in ipsum: * vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini. * Ne quis vos seducat villo modo: quoniam nisi

venerit

Ephes. 5.
b. 6

venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, * qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus. * Non retinetis quòd cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? * Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore. * Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. * Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum: * cuius est aduentus secundum operationem satanae in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, * & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quòd charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio, * vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. * Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis: * in qua & vocauit vos per Euangelium nostrum in acquisitionem gloriae Domini nostri Iesu Christi. * Itaque fratres state: & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. * Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem aeternam, & spem bonam in gratia, * exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono.

CAP. III.

DE cetero fratres orate pro nobis vt sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos: * & vt liberemur ab im-

portunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides. * Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo. * Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis. * Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi. * Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis. * Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos: * neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus. * Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipfos formam daremus vobis ad imitandum nos. * Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. * Audiuimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes. * Iis autem, qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. * Vos autem fratres nolite deficere beneficientes. * Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo vt confundatur: * & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. * Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. * Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTO-

11. 4.

11. 20.
1. 34
1. Cor. 4.
1. 12
1. Thes. 1.
1. 9

Gal. 6. 9

Ephes. 6.
1. 18
Col. 4. 4.

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D T I M O T H E V M

P R I M A.

C A P V T P R I M V M.

P

^{16.} *Ab.*
^{1.}

PAVLVS Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostrae: ¹ Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro. ² * Sicut rogavi te, vt remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, vt denunciare quibusdam ne aliter docerent, ³ * neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei, quæ est in fide. ⁴ * Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. ⁵ * A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, ⁶ * volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. ⁷ * Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime vtatur: ⁸ * sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis, ⁹ * fornicarijs, masculorum concubitoribus, plagarijs, mendacibus, & periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, ¹⁰ * quæ est secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. ¹¹ * Gratias ago ei, qui me confortauit Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio: ¹² * qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. ¹³ * Superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Iesu. ¹⁴ * Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: ¹⁵ * quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: ¹⁶ * Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in me primo ostenderet

^{7.} *Rom.*
^{12.}

^{9.} *Matt.*
^{13.}
^{2.} *Mar.*
^{17.}

Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, ¹⁷ in vitam æternam. ¹⁸ * Regi autem sæculorum immortalis, inuisibilis, soli Deo honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen. ¹⁹ * Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam, ²⁰ * habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ²¹ * ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.

C A P . I I .

Obscuro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: ¹ * pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate. ² * hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo, ³ * qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. ⁴ * Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: ⁵ * qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis: ⁶ * in quo positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentiũ in fide, & veritatis. ⁷ * Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira, & disceptatione. ⁸ * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: ⁹ * sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. ¹⁰ * Mulier in silentio discat cum omni subiectione. ¹¹ * Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio. ¹² * Adam enim primus formatus est: deinde Heua.

^{3.} *1. Pet.*
^{3.}

^{4.} *1. Cor.*
^{34.}

^{1.} *Gen.*
^{27.}

^{Gen. 3. b.6} * & Adam non est seductus: mulier autem seducta in prauaricatione fuit. * Saluabitur autem per filiorum generationem, si permanferit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAP. III.

^{Tit. 1. b.7} **F**idelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonū opus desiderat. * Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem, doctorem, * non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed suæ domui bene præpositum: filios habentem subditos cum omni castitate. * Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? * Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. * Oportet autem illum & testimoniū habere bonum ab iis qui foris sunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. * Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes: * habentes mysterium fidei in conscientia pura. * Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes. * Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. * Diaconi sint vnus vxoris viri: qui filiis suis bene præfint, & suis domibus. * Qui enim ministrauerint, gradū bonum sibi acquirant, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. * Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò. * si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. * Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAP. IIII.

^{2. Tim. 3. a.1} ^{1. Pet. 3. a.3} ^{Iudæa. 18} **S**piritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, * in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, * prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognouerunt veritatem. * Quia omnis creatura Dei bona

est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem. * Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es. * Ineptas autem, & aniles fabulas deuita: exerce autem te ipsum ad pietatem. * Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. * Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. * In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in Deum viuum, qui est Saluator omnium hominum, maxime fidelium. * Præcipe hæc, & doce. * Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. * Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. * Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij. * Hæc meditare, in his esto: vt profectus tuus manifestus sit omnibus. * Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos, qui te audiunt.

CAP. V.

Seniores ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: iuuenes, vt fratres: * anus, vt matres: iuuenulas, vt sorores in omni castitate: * Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. * Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo. * Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus, & orationibus nocte ac die. * Nam quæ in deliciis est, viuens mortua est. * Et hoc præcipe vt irreprehensibiles sint. * Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. * Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor, * in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospicio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est. * Adolescentiores autem viduas deuita: Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: * habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. * simul au-

tem & otiosæ discunt circuire domos: non
 solum otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, lo-
 quentes quæ non oportet. * Volo ergo iu-
 niores nubere, filios procreare, matresfami-
 lias esse, nullam occasionem dare aduersa-
 rio maledicti gratia. * Iam enim quædam
 conuersæ sunt retro satanam. * Si quis fi-
 delis habet viduas, subministret illis, &
 non grauetur Ecclesia: vt iis, quæ verè vi-
 duæ sunt, sufficiat. * Qui bene præsent
 presbyteri, duplici honore digni habeantur:
 maximè qui laborant in verbo & do-
 ctrina. * Dicit enim Scriptura: " Non
 alligabis os boui trituranti. Et: " Dignus
 est operarius mercede sua. * Aduersus pres-
 byterum accusationem noli recipere, nisi
 sub duobus aut tribus testibus. * Peccan-
 tes coram omnibus argue: vt & ceteri ti-
 morem habeant. * Testor coram Deo &
 Christo Iesu, & electis angelis, vt hæc cu-
 stodias sine præiudicio, nihil faciens in al-
 teram partem declinando. * Manus citò
 nemini imposueris, neque communicaue-
 ris peccatis alienis. Te ipsum castum custo-
 di. * Noli adhuc aquam bibere, sed mo-
 dico vino vttere propter stomachum tuum,
 & frequentes tuas infirmitates. * Quo-
 rundam hominum peccata manifesta sunt,
 præcedentia ad iudicium: quosdam autem
 & subsequuntur. * Similiter & facta bo-
 na manifesta sunt: & quæ aliter se habent,
 abscondi non possunt.

C A P. V I.

Qicumque sunt sub iugo serui, do-
 minos suos omni honore dignos ar-
 bitrentur, ne nomen Domini & doctrina
 blasphemetur. * Qui autem fideles ha-
 bent dominos, non contemnant, quia fra-
 tres sunt: sed magis seruiant, quia fideles
 sunt & dilecti, qui beneficij participes
 sunt. Hæc doce, & exhortare. * Si quis
 aliter docet, & non acquiescit sanis sermo-
 nibus Domini nostri Iesu Christi, & ei,
 quæ secundum pietatem est, doctrinæ:
 * superbus est, nihil sciens, sed languens
 circa quæstiones, & pugnas verborum: ex
 quibus oriuntur inuidiæ, contentiones,

blasphemiæ, suspiciones malæ, * confi-
 ctiones hominum mente corruptorum,
 & qui veritate priuati sunt, existimantium
 quæstum esse pietatem. * Est autem quæ-
 stus magnus pietas cum sufficientia. * Ni-
 hil enim intulimus in hunc mundum:
 haud dubium quod nec auferre quid pos-
 sumus. * Habentes autem alimenta, &
 quibus tegamur, his contenti sumus. * Nam
 qui volunt diuites fieri, incidunt in tenta-
 tionem, & in laqueum diaboli, & deside-
 ria multa inutilia, & nociua quæ mergunt
 homines in interitum, & perditionem. * Ra-
 dix enim omnium malorum est cupiditas:
 quam quidam appetentes errauerunt à fi-
 de, & inferuerunt se doloribus multis. * Tu
 autem ô homo Dei hæc fuge: sectare verò
 iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, pa-
 tientiam, mansuetudinem. * Certa bo-
 num certamen fidei, apprehende vitam
 æternam, in qua vocatus es, & confessus
 bonam confessionem coram multis testi-
 bus. * Præcipio tibi coram Deo, qui viui-
 ficat omnia, & Christo Iesu, qui testimo-
 nium reddidit sub Pontio Pilato, bonam
 confessionem: * vt serues mandatum sine
 macula, irreprehensibile vsque in aduen-
 tum Domini nostri Iesu Christi, * quem
 suis temporibus ostendet beatus & solus
 potens, Rex regum, & Dominus domi-
 nantium: * qui solus habet immortalita-
 tem, & lucem inhabitat inaccessibilem:
 " quem nullus hominum vidit, sed nec vi-
 dere potest: cui honor, & imperium sempiternum:
 Amen. * Diuitibus huius sæ-
 culi præcipe non sublimè sapere, " neque
 sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo
 viuo (qui præstat nobis omnia abundè ad-
 fruendum) * bene agere, diuites fieri in
 bonis operibus, facile tribuere, commu-
 nicare, * thesaurizare sibi fundamentum
 bonum in futurum, vt apprehendant ve-
 ram vitam. * O Timothee, depositum
 custodi, deuitans profanas vocum noui-
 tates, & oppositiones falsi nominis scien-
 tiæ, * quam quidam promittentes, cir-
 ca fidem exciderunt. Gratia tecum.
 Amen.

Deut. 25.
 1. Cor. 9.
 1. Mat. 10.
 1. Luc. 10.

1. Job 1.
 d. 21
 Eccl. 5.
 c. 14
 1. Prou. 27.
 d. 26

1. Mat. 27.
 b. 10
 1. Ioan. 18.
 3. 37

1. Apoc. 17.
 d. 14. 19.
 c. 16

1. Ioan. 1.
 c. 18
 1. Ioan. 4.
 c. 12

1. Luc. 12.
 b. 15

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D T I M O T H E V M

S E C V N D A.

C A P V T P R I M V M.

PAULVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vite, quae est in Christo Iesu: Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro. * Gratiarum ago Deo, cui seruo à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die * desideras te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear, * recordationem accipiens eius fidei, quae est in te non ficta, quae & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te. * Propter quam causam admonere te ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum. * Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. * Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinculum eius: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei: qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia. * Manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam, & incorruptionem per Evangelium: in quo positus sum ego praedicator, & Apostolus, & magister Gentium. * Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. * Formam habeo sanorum verborum, quae à me audisti in fide, & in dilectione in Christo Iesu. * Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis. * Scis hoc, quod auersi sunt à me

omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes. * Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia saepe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: sed cum Romam venisset, sollicitè me quaesuit, & inuenit. * Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi, tu melius nosti.

C A P . I I .

Tergo fili mi confortare in gratia, quae est in Christo Iesu: & quae audisti à me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. * Labora sicut bonus miles Christi Iesu. * Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus: ut ei placeat, cui se probauit. * Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certauerit. * Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. * Intellige quae dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. * Memor esto Dominum IESVM CHRISTVM resurrexisse à mortuis ex semine David, secundum Euangelium meum, in quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum. * Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quae est in Christo Iesu, cum gloria caelesti. * Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, & ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. * Haec commune: testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. * Sollicitè curam teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis: * Profana autem, & vaniloquia deuota: multum enim proficiunt ad impietatem:

Infr. 4.
d. 19Rom. 8.
c. 15

Tim. 3. 6. 5

1. Tim. 2.
c. 7Mat. 10.
d. 33
Mar. 8.
d. 38
Rom. 3.
c. 3

tatem:

tatem: * & sermo eorum vt cancer serpit: ex
 quibus est Hymenæus, & Philetus, * qui à
 veritate exciderunt, dicētes resurrectionem
 esse iam factam, & subuerterunt quorun-
 dam fidem. * Sed firmum fundamentum
 Dei stat, habēs signaculum hoc: Cognouit
 Dominus qui sunt eius, & discedat ab ini-
 quitate omnis, qui nominat nomē Domini.
 * In magna autem domo non solū sunt vasa
 aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia:
 & quædam quidem in honorem, quædam
 autem in cōtumeliam. * Si quis ergo emun-
 dauerit se ab istis, erit vas in honorem san-
 ctificatum, & vtile Domino ad omne opus
 bonum paratum. * Iuuenilia autem deside-
 ria fuge, sectare verò iustitiam, fidē, chari-
 tatem, & pacem cum ijs, qui inuocant Do-
 minum de corde puro. * Stultas autem, &
 sine disciplina quæstiones deuita: sciens
 quia generant lites. * Seruum autē Domini
 non oportet litigare: sed mansuetum esse
 ad omnes, docibilem, patientem, * cum
 modestia corripientem eos, qui resistunt
 veritati: nequando Deus det illis pæniten-
 tiam ad cognoscendam veritatem, * & resi-
 piscant à diaboli laqueis, à quo captiui ten-
 entur ad ipsius voluntatem.

CAP. III.

Hoc autem scito, quòd in nouissimis
 diebus instabunt tempora periculo-
 sa: erunt homines seipfos amantes, cupidi,
 elati, superbi, blasphemi, parentibus non
 obedientes, ingrati, scelesti, * sine affectione,
 sine pace, criminatores, incontinentes, im-
 mites, sine benignitate, * proditores, protet-
 ui, tumidi, & voluptatum amatores magis
 quàm Dei: * habentes speciem quidem pie-
 tatis, virtutem autem eius abnegantes. Et
 hos deuita: * ex his enim sunt, qui penetrāt
 domos, & captiuas ducūt mulierculas one-
 ratas peccatis, quæ ducuntur variis deside-
 riis: * semper discentes, & numquā ad scien-
 tiam veritatis peruenientes. * Quemadmo-
 dum autem Iannes, & Mambres restite-
 runt Moysi: ita & hi resistunt veritati, ho-
 mines corrupti mente, reprobi circa fidem,
 * sed ultra non proficient: insipientia enim
 eorum manifesta erit omnibus, sicut & il-
 lorum fuit. * Tu autem assecutus es meam
 doctrinam, institutionem, propositum, fi-
 dem, longanimitatem, dilectionem, patient-
 tiam, * persecutiones, passiones: qualia mihi
 facta sunt Antiochiæ, Iconij, & Lystris:
 quales persecutiones sustinui, & ex omni-
 bus eripuit me Dominus. * Et omnes, qui

piè volunt viuere in Christo Iesu, persecu-
 tionem patientur. * Mali autem homines,
 & seductores proficient in peius, errantes,
 & in errorem mittentes. * Tu verò perman-
 ne in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi:
 sciens à quo didiceris. * & quia ab infantia
 sacras litteras nosti, quæ te possunt instrue-
 re ad salutem, per fidem, quæ est in Christo
 Iesu. * Omnis scriptura diuinitus inspira-
 ta utilis est ad docendum, ad arguendum,
 ad corripiendum, ad erudiendum in iusti-
 tia: * vt perfectus sit homo Dei, ad omne
 opus bonum instructus.

CAP. IIII.

Testificor coram Deo, & Iesu Chri-
 sto, qui iudicaturus est viuos, &
 mortuos, per aduentum ipsius, & regnum
 eius: * prædica verbum, inlta opportu-
 nè, importunè: argue, obsecra, increpa
 in omni patientia, & doctrina. * Erit enim
 tempus, cū sanam doctrinam non sus-
 tinebunt, sed ad sua desideria coacerua-
 bunt sibi magistros, prurientes auribus,
 & à veritate quidem auditum auertent,
 ad fabulas autem conuertentur. * Tu verò
 vigila, in omnibus labora, opus fac Euāge-
 listæ, ministerium tuū imple. Sobrius esto.
 * Ego enim iam delibor, & tempus reso-
 lutionis meæ instat. * Bonum certamen cer-
 tauī, cursum consummaui, fidem seruauī.
 * In reliquo reposita est mihi corona ius-
 titiæ, quam reddet mihi Dominus in il-
 la die iustus iudex: nō solū autem mihi,
 sed & ijs, qui diligunt aduentum eius. Fe-
 stina ad me venire citò. * Demas enim me
 reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit
 Thessalonicam: * Crescens in Galatiam,
 Titus in Dalmatiam. * Lucas est mecum
 solus. Marcum assume, & adduc tecum:
 est enim mihi utilis in ministerium. * Ty-
 chicum autem misi Ephesum. * Penu-
 lam, quam reliqui Troade apud Carpum,
 veniens affer tecum, & libros, maxime
 autem membranas. * Alexander ærarius
 multa mala mihi ostendit: reddet illi Do-
 minus secundum opera eius: * quem &
 tu deuita: valde enim restitit verbis no-
 stris. * In prima mea defensione nemo
 mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt:
 non illis imputetur. * Dominus autem
 mihi assistit, & confortauit me, vt per me
 prædicatio impleatur, & audiant omnes
 Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.
 * Liberauit me Dominus ab omni opere
 malo: & saluum faciet in regnum suum

caeleste, cui gloria in sæcula sæculorum.
Amen. * Saluta Priscam, & Aquilam, &
Onesiphori domum. * Erastus reman-
sit Corinthi. Trophimum autem reli-
qui infirmum Mileti. * Festina ante hic-

mem venire. Salutant te Eubulus, &
Pudens, & Linus, & Claudia, & fra-
tres omnes. * Dominus Iesus Christus
cum spiritu tuo. Gratia vobiscum.
Amen.

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I
A P O S T O L I
A D T I T V M.

C A P V T P R I M V M.

PAULVS seruus Dei, Apo-
stolus autem Iesu Christi
secundum fidem electorum
Dei, & agnitionem verita-
tis, quæ secundum pietatem
est in spem vitæ æternæ,

quam promisit qui non mentitur, Deus, an-
te tempora sæcularia: manifestauit autem
temporibus suis verbum suum in prædica-
tione, quæ credita est mihi secundum præ-
ceptum Saluatoris nostri Dei: Tito dilecto
filio secundum communem fidem, gratia, &
pax à Deo Patre, & Christo Iesu Salvatore
nostro. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt
ea, quæ defunt, corrigas, & constituas per ci-
uitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.
* Si quis sine crimine est, vnus vxoris
vir, filios habens fideles, non in accusatione
luxuriæ, aut non subditos. * Oportet enim
episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispèn-
satorum: non superbum, non iracundum,
non vinolentum, non percussorem, non turpis
lucris cupidum: sed hospitalem, benignum,
sobrium, iustum, sanctum, continentem, am-
plectentem eum, qui secundum doctrinam
est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari
in doctrina sana, & eos, qui contradicunt,
arguere. * Sunt enim multi etiã inobedien-
tes, vaniloqui, & seductores: maximè qui
de circumcissione sunt: quos oportet redar-
gui: qui vniuersas domos subuertunt, docen-
tes quæ non oportet, turpis lucris gratia. * Di-
xit quidam ex illis, proprius ipsorum pro-
pheta: Cretenses semper mendaces, malæ
bestiæ, ventres pigri. * Testimoniũ hoc ve-
rum est. Quia ob causam increpa illos dure,
vt sani sint in fide, non intendentes Iudaicis
fabulis, & mandatis hominum, auersan-
tium se à veritate. * Omnia munda mundis:

coinquatis autem, & infidelibus nihil est
mundum, sed inquinata sunt eorum & mens,
& conscientia. * Confitentur se nosse Deum,
factis autem negant: cum sint abominati, & in-
credibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

C A P. II.

TV autem loquere quæ decent sanam
doctrinam: Senes vt sobrii sint, pu-
dici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in
patientia: Anus similiter in habitu sancto,
non criminatrices, non multo vino seruien-
tes, bene docentes: vt prudentiam doceant
adolescentulas, vt viros suos ament, filios
suos diligant, prudentes, castas, sobrias,
domus curam habentes, benignas, subditas
viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei:
Iuvenes similiter hortare vt sobrii sint.
* In omnibus te ipsum præbe exemplum bo-
norum operum, in doctrina, in integritate,
in grauitate, verbum sanum, irreprehen-
sibile: vt is, qui ex aduerso est, vereatur, nihil
habens malum dicere de nobis: * Seruos
dominis suis subditos esse, in omnibus pla-
centes, non contradicentes, non fraudan-
tes, sed in omnibus fidem bonam ostenden-
tes: vt doctrinam Saluatoris nostri Dei or-
nent in omnibus. * Apparuit enim gratia
Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus,
* erudiens nos, vt abnegantes impietatem,
& sæcularia desideria: sobriè, & iuste, & piè
viuamus in hoc sæculo, expectantes bea-
tam spem, & aduentum gloriæ magni Dei,
& Saluatoris nostri Iesu Christi: qui dedit
semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab
omni iniquitate, & mundaret sibi popu-
lum acceptabilem, sectatorem bonorum
operum. * Hæc loquere, & exhortare, & ar-
gue cum omni imperio. Nemo te contempnat.

CAP. III.

Admone illos principibus, & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse: neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. * Erasmus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruietes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. * Cùm autem benignitas, & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei: non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum

8 spein vitæ æternæ. * Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona, & vtilia hominibus. * Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita. sunt enim inutiles, & vanæ. * Hæreticum hominem post vnã, & secundam correptionem deuita: * sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus. * Cùm misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hibernare. * Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, vt nihil illis desit. * Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt non sint infructuosi. * Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

B E A T I P A V L I
A P O S T O L I
A D P H I L E M O N E M.

PAVLVS vincetus Christi Iesu, & Timotheus frater: Philemoni dilecto, & adiutori nostro, * & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est. * Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis, * audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & in omnibus sanctis: vt cõmunicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Iesu. * Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater. * Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet: propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vincetus Iesu Christi: * Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo, * qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi, & tibi vti-

12 lis, * quem remisi tibi. Tu autem illum, vt mea viscera, suscipe: * quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis Euangelij: * sine consilio autem tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. * Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes: iam nõ vt seruum, sed pro seruo charissimum fratrem, maximè mihi: quanto autem magis tibi & in carne, & in Domino? * Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me: * Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa. * Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, vt nõ dicam tibi, quod & te ipsum mihi debes: * ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino. * Cõfidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies. * Simul autè & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis. * Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, * Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adiutores mei. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cù spiritu vestro. Amen.

E P I S T O L A

B E A T I P A V L I

A P O S T O L I

A D H E B R A E O S.

C A P V T P R I M V M.

MULTIFARIAM, multisq; in odis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissimè, diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem vniuersorum, per què fecit & sæcula: * "qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: * tanto melior Angelis effectus, quâto differentius præ illis nomè hereditauit. * Cui enim dixit aliquando Angelorum: "Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursus: "Ego ero illi in patre, & ipse erit mihi in filio? * Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: "Et adorent eum omnes Angeli Dei. * Et ad Angelos quidè dicit: "Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. * Ad filium autè: "Thronus tuus Deus, in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui. * Dilexisti iustitiã, & odisti iniquitatè: propterea vixit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. * Et: "Tu in principio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli. * Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes vt vestimentum veterascent: * & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. * Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: "Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? * Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?

C A P. I I.

Propterea abundantius oportet obseruare nos ea, quæ audiimus ne fortè pereffluamus. * Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio, & inobediètia accepit iustam

mercedis retributionem: * quomodo nos eflugiemus si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initiu accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est, * "contestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatè. * Non enim Angelis subiecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur. * Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: "Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? * Minuisti eum paulominus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum. * "Omnia subiecasti sub pedibus eius: In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei. * "Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem. * Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare. * Qui enim sanctificat, & qui sanctificatur, ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: * "Nunciabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te. * Et iterum: "Ego ero fidens in eum. Et iterum: "Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. * Quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem: vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolus: * & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. * Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. * Vnde debuit per omnia fratribus simulari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi. * In

eo enim,

eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAP. III.

VNde fratres sancti, vocationis cælestis, participes, considerate Apostolum, & pontificem confessionis nostræ Iesum: * qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & * Moyses in omni domo eius. * Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricauit illam. * Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit, Deus est. * Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus, in testimonium eorum, quæ dicenda erant: * Christus verò tamquã filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei vsque ad finem, firmam retineamus. * Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: "Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt patres vestri: probauerunt, & viderunt opera mea * quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas, * sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam. * Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à Deo viuo: * sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. * Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus. * Dum dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione. * Quidam enim audientes exacerbauerunt: sed non vniuersi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen. * Quibus autè infensus est quadraginta annis? Nonne illis, qui peccauerunt, quorum cadauera prostrata sunt in deserto? * Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt? * Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAP. IIIII.

Timeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, exiltimetur aliquis ex vobis deesse. * Etenim & nobis nunciatum est, quemadmodum

& illis. sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis, quæ audierunt. * Ingreдемur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: "Sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis. * Dixit enim in quodam loco de die septima sic: "Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis. * Et in isto rursus: Si introibunt in requiem meam. * Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ij, quibus prioribus annunciatum est, non introierunt propter incredulitatem: * iterum terminat diem quendam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est: "Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. * Nam si eis Iesus requiem præstitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die. * Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei. * Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus. * Festinemus ergo ingredi in illam requiem: vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. * Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. * Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo. * Habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei: teneamus confessionem. * Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. * Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

CAP. V.

OMnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis: * qui condolere possit iis, qui ignorat, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate: * & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis. * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. * Sic & Christus non semetipsum

clarifi-

Num. 12
b.7Psal. 94.
b.8Num. 14.
f.17Psal. 94.
b.11Gen. 2.
a.2Sap. 3.
b.7Psal. 33.
e.16
Ecl. 15.
d.20Exod. 28.
a.1
2. Par. 26.
c.18

clarificauit vt pontifex fieret : sed qui locutus est ad eum : " Filius meus es tu, ego hodie genui te. * Quemadmodum & in alio loco dicit : " Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. * Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. * Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam : * & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, * appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech. * De quo nobis grandis sermo, & interpretabilis ad dicendum : quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. * Et enim cum deberetis magistri esse propter tempus : rursus indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei : & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. * Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ : paruulus enim est. * Perfectorum autem est solidus cibus : eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI.

QVapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursus iacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, * baptismatû doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. * Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus. * " Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœlestis, & participes facti sunt Spiritus sancti, * gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, * & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei, & ostentui habentes. * Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur : accipit benedictionem à Deo. * proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima : cuius consummatio in combustionem. * Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniora saluti : tametsi ita loquimur. * Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministra-

stis sanctis, & ministratis. * Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsque in finem : * vt non seynes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide, & patientia hereditabunt promissiones. * Abraham namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iurauit per semetipsum, * dicens : " Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. * Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem. * Homines enim per maiorem sui iurant : & omnis controuersia eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum. * In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum : * vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mœtiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, * quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, * vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abraham regresso à cade regum, & benedixit ei : * cui & decimas omnium diuisit Abraham : primum quidem qui interpretatur rex iustitiæ : deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis, * sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. * Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha. * Et quidem de filiis Leui sacerdotium accipientes, * mandatum habent decimas sumere à populo secundum legem, id est, à fratribus suis : quamquam & ipsi exierint de lumbis Abraham. * Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit. * Sine vlla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicatur. * Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt : ibi autem contestatur, quia viuunt. * Et (vt ita dictum sit) per Abraham, & Leui, qui decimas accepit, decimatus est : adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchisedech. * Si ergo consumma-

tio per

Psal. 2.
b.7
Psal. 109.
b.4

Mat. 12.
d.45
1. Pet. 2.
d.20
Infr. 10.
e. 26

Gen. 12.
v. 16

Gen. 14.
d. 13

Deut. 10.
v. 3
Ios. 14.
d. 4

tio per sacerdotium Leuiticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici?

* Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat. In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit. Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyse locutus est. * Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinē Melchisedech exurgat alius sacerdos, * qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis. * Con-

testatur enim: " Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. * Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum. * Et quantum est non sine iureiurando (alij quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt, * hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum: " Iurauit Dominus, & non pœnitabit eum: tu es sacerdos in æternum:) * in tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus. * Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberetur permanere: hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. * Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis. * Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus: * qui non habet necessitatē quotidie, quem admodum sacerdotes, * prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo. * Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAP. VIII.

Capitulum autē super ea, quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui cōsedit in dextera sedis magnitudinis in cælis, * sanctorū minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & nō homo. * Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias cōstituitur: vnde necesse est & hunc

habere aliquid, quod offeratur. Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera, * qui exemplari, & vmbra deseruiunt cælestium. Sicut responsum est Moyse, cum consummaret tabernaculum: " Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. * Nunc autem melius sortitus est ministeriū, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus re promissionibus sancitum est. * Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur. * Vituperans enim eos dicit: " Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum, * non secundum testamentum, quod feci patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de Terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dominus: " Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: * & non docebit vnusquisque proximū suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore vsque ad maiorem eorum: * quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor. * Dicendo autem nouum: veterauit prius. Quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.

CAP. IX.

HAbuit quidem & prius, iustificaciones culturæ, & Sanctum seculare.

* Tabernaculum enim factū est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta. * Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum: aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vna aurea habes manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabulæ testamenti, * superq; eam erant Cherubim glorię obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula. * His verò ita compositis: in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorū officia consummantes: * in secundo autem semel in anno solus pontifex non sine san-

Exod. 25.
d. 40
Act. 7 f. 44

Iere. 13.
e. 31

Exod. 26.
a. 10 & 36.
a. 8

Num. 16
Leuit. 16

3. Reg. 8.
b. 9
2. Par. 5.
b. 10

Exod. 30.
b. 10
Leuit. 16.
a. 2

psal. 109
b. 4

psal. 109
b. 4

Leuit. 16
a. 6

guine, quem offert pro sua, & populi ignorantia: * hoc significante Spiritu sancto, nōdum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum. * quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta consciētiā perfectum facere feruentem, solummodo in cibis, & in potibus, * & variis baptismatibus, & iustitiis carnis vsque ad tempus correctionis impositis. * Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum nō manufactum, id est, non huius creationis: * neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. * Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: * quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostrā ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? * Et ideo noui testamenti mediator est: * vt morte intercedente, in redemptionem earum preuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis. * Vbi enim testamentum est: mors necesse est intercedat testatoris. * Testamentum enim in mortuis confirmatū est: alioquin nondum valet, dum viuit qui testatus est. * Vnde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. * Lecto enim omni mandato legis à Moysē vniuerso populo: accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua & lana coccinea, & hyssopo: ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit, dicēs: * Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus. * Etiam tabernaculū & omnia vasa ministerij sanguine similiter aspersit: * Et omnia penē in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio. * Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mūdari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quam istis. * Non enim in manufacta Sancta Iesus introiuit exemplaria verorū: sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis: * Neque vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: * alioquin oportebat eū frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in cōsummatione sæculorum, ad destitutio-

nem peccati, per hostiam suam apparuit. * Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: * sic & Christus semel oblatus est ad multorū exhaurienda peccata: secūdo sine peccato apparebit expectātibus se, in salutem.

CAP. X.

VMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdē ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, numquam potest accedentes perfectos facere: * alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent vltra cōscientiam peccati, cultores semel mundati: * sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. * impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. * Ideo ingrediens mundum dicit: * Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: * holocaustomata pro peccato non tibi placuerūt. * Tunc dixi: Ecce venio: * in capite libri scriptum est de me: Vt faciam, Deus, voluntatem tuam. * Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur, * tunc dixi: Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, vt sequens statuatur. * In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. * Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata: * hic autem vnā pro peccatis offerens hostiam, in sempiternū sedet in dextera Dei, * de cetero expectans donec ponantur inimici eius scabellum pedū eius. * Vna enim oblatione, consummauit in sempiternum sanctificatos. * Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquā enim dixit: * Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, Dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas: * & peccatorum, & iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. * Vbi autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato. * Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, * quam inuitaui nobis viam nouam, & viuētem per velamen, id est, carnem suam, * & sacerdotem magnum super domum Dei: * accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti

Leuit. 16.
6.14

1. Pet. 1.
d.19
1. Ioan. 1.
6.7
Apo. 1. b.5

Gal. 3.
6.15

Exod. 24.
6.8

Rom. 5.
b.8
1. Pet. 3.
c.28

1. Pet. 3.
b.7

Ibidem.

1. Cor. 13.
d.25

1. Cor. 13.
f.31
Sup. 8.4.8

corpus aqua munda, * teneamus spei nostre
 confessionem indeclinabilem, (fidelis enim
 est qui repromisit) * & consideremus inui-
 cem in prouocationem charitatis, & bono-
 rum operū: * non deferentes collectionem
 nostram, sicut cōsuetudinis est quibusdam,
 sed consolantes, & tanto magis quanto vi-
 deritis appropinquātem diem. * Volunta-
 riē enim peccantibus nobis post acceptam
 notitiam veritatis, iam non relinquitur pro
 peccatis hostia, * terribilis autem quædam
 expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ
 cōsumptura est aduersarios. * Irritā quis fa-
 ciens legē Moyfi, sine vlla miseratione du-
 bus vel tribus testibus moritur: * quāto ma-
 gis putatis deteriora mereri supplicia qui fi-
 lium Dei conculcauerit, & sanguinē testa-
 menti pollutum duxerit, in quo sanctifica-
 tus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?
 * Scimus enim qui dixit: "Mihī vindicta,
 & ego retribuam. Et iterum: Quia iudica-
 bit Dominus populum suum. * Horrēdum
 est incidere in manus Dei viuentis. * Remem-
 oramini autem pristinos dies, in quibus
 illuminati, magnum certamen sustinuitis
 passionum: * & in altero quidē opprobriis,
 & tribulationibus spectaculum facti: in al-
 tero autem socij taliter conuerfantium effe-
 cti. * Nam & vinctis compassi estis, & rapi-
 nam bonorum vestrorū cum gaudio susce-
 pistis, cognoscentes vos habere meliorem, &
 manentem substātiā. * Nolite itaq; amitte-
 re confidentiam vestram, quæ magnā habet
 remunerationē. * Patientia enim vobis
 necessaria est: vt voluntatem Dei facientes,
 reportetis promissionem. * "Adhuc enim
 modicum aliquantulum, qui venturus est,
 veniet, & non tardabit. * "iustus autem meus
 ex fide viuit. quod si subtraxerit se, non pla-
 cebit animæ meę. * Nos autem non sumus
 subtractionis filij in perditionem, sed fidei
 in acquisitionem animæ.

C A P. X I.

Est autem fides sperandarum substan-
 tia rerum, argumētum non apparen-
 tium. * In hac enim testimonium consecuti
 sunt senes. * "Fide intelligimus aptata esse se-
 cula verbo Dei: vt ex inuisibilibus visibilia
 fierent. * "Fide plurimā hostiam Abel, quā
 Cain, obtulit Deo, "per quam testimonium
 consecutus est esse iustus, testimonium per-
 hibente muneribus eius Deo, & per illam
 defunctus adhuc loquitur. * "Fide Henoch
 translatus est ne videret mortem, & non in-
 ueniebatur: quia trāstulit illum Deus: ante

translationem enim testimonium habuit
 placuisse Deo. * Sine fide autem impossibile
 est placere Deo. Credere enim oportet acce-
 dentem ad Deum quia est, & inquirentibus
 se remunerator sit. * "Fide Noë responso ac-
 cepto de iis, quę adhuc non videbātur, me-
 tuens aptauit arcam in salutem domus suę,
 per quam damnauit mundum: & iustitiæ,
 quæ per fidem est, heres est institutus. * "Fi-
 de qui vocatur Abraham obediuit in lo-
 cum exire, quem accepturus erat in heredi-
 tatem: & exiit, nesciens quò iret. * Fide de-
 moratus est in Terra repromissionis, tam-
 quam in aliena, in casulis habitando cum
 Isaac, & Iacob coheredibus repromissionis
 eiusdem. * Expectabat enim fundamenta
 habentem ciuitatem: cuius artifex, & con-
 ditor Deus. * "Fide & ipsa Sara sterilis vir-
 tutē in cōceptionem seminis accepit, etiam
 præter tempus ætatis: quoniam fidelem cre-
 didit esse eum, qui repromiserat. * Propter
 quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo)
 tamquam sidera cæli in multitudinem, &
 sicut arena, quæ est ad oram maris, innu-
 merabilis. * Iuxta fidem defuncti sunt om-
 nes isti, non acceptis repromissionibus, sed
 à longē eas aspicientes, & salutantes, & con-
 fitentes quia peregrini, & hospites sunt su-
 per terram. * Qui enim hæc dicunt, signifi-
 cant se patriam inquirere. * Et si quidē ipsius
 meminissent de qua exierunt, habebāt vtiq;
 tempus reuertendi. * nunc autem meliorem
 appetunt, id est, cælestem. Ideo non confun-
 ditur Deus vocari Deus eorū: parauit enim
 illis ciuitatē. * "Fide obtulit Abraham Isaac,
 cum tētaretur, & vnigenitum offerebat, qui
 suscepit repromissiones; * ad quē dictum
 est: "Quia in Isaac vocabitur tibi semen:
 * "arbitrans quia & à mortuis suscitare potēs
 est Deus: vnde eum & in parabolam acce-
 pit. * "Fide & de futuris benedixit Isaac Ia-
 cob, & Esau. * "Fide Iacob, moriens, singu-
 los filiorum Ioseph benedixit: " & adorauit
 fastigium virgæ eius. * "Fide Ioseph, moriēs,
 de profectioe filiorum Israel memoratus
 est, & de ossibus suis mādauit. * "Fide Moy-
 ses, natus, occultatus est mensibus tribus à
 parentibus suis, eo quod vidissent elegātem
 infantem, " & non timuerūt regis edictum.
 * "Fide Moyses grandis factus negauit se esse
 filium filię Pharaonis, * magis eligens affli-
 gi cum populo Dei, quā temporalis pec-
 cati habere iucunditatem, * maiores diuitias
 æstimans thesauro Ægyptiorum, imprope-
 rium Christi: aspiciebat enim in remunera-
 tionem. * Fide reliquit Ægyptum, non ve-

Gen. 8.
c. 13
Eccli. 44.
c. 17

Gen. 15.
c. 5

Gen. 17.
c. 19

Gen. 22.
c. 1
Eccli. 44.
d. 21

Gen. 21.
b. 12
Rom. 9. b. 7

Gen. 27.
d. 27. g. 36
Gen. 48.
c. 15
Gen. 47.
g. 31

Gen. 50.
d. 24

Exo. 2. a. 2

Exo. 1.
c. 16

Exo. 2.
b. 11

ritus animositatem regis: inuisibilem enim
 tamquam videns sustinuit. * Fide celebra-
 uit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui
 vastabat primitiua, tangeret eos. * Fide
 transierunt Mare rubrum tanquam per ari-
 dam terram: quod experti Ægyptij, deu-
 ratati sunt. * Fide muri Iericho corruerunt,
 circuitu dierum septem. * Fide Rahab me-
 retrix non periit cum incredulis, excipiens
 exploratores cum pace. * Et quid adhuc di-
 cam? Deficiet enim me tempus enarrantem
 de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, Dauid,
 Samuel, & Prophetis: * qui per fidem vice-
 runt regna, operati sunt iustitiã, adepti sunt
 repromissiones, obturauerunt ora leonum,
 * extinxerunt impetum ignis, effugerunt
 aciem gladij, conualuerunt de infirmitate,
 fortes facti sunt in bello, castra verterunt ex-
 terorum: * acceperunt mulieres de resurre-
 ctione mortuos suos: alij autem disterti sunt
 non suscipientes redemptionem, vt melio-
 rem inuenirent resurrectionem. * Alij verò
 ludibria, & verbera experti, insuper & vin-
 cula, & carceres: * lapidati sunt, secti sunt,
 tètati sunt, in occisione gladij mortui sunt,
 circuierunt in melotis, in pellibus caprinis,
 egentes, angustiati, afflicti: * quibus dignus
 non erat mundus: in solitudinibus erran-
 tes, in montibus, & speluncis, & in cauernis
 terræ. * Et hi omnes testimonio fidei probati,
 non acceperunt repromissionem, * Deo
 pro nobis melius aliquid prouidente, vt
 non sine nobis consummarentur.

CAP. XII.

Ideoque & nos tantam habentes imposi-
 tam nubem testium, deponentes omne
 pondus, & circumstans nos peccatum, per
 patientiam curramus ad propositum nobis
 certamen: * aspicientes in Auctorem fidei,
 & consummatorem Iesum, qui proposito
 sibi gaudio sustinuit crucem, confusione
 contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.
 * Recogitate enim eum, qui talem sustinuit
 à peccatoribus aduersum semetipsum con-
 tradictionem: vt ne fatigemini, animis ve-
 stris deficientes. * Nondum enim vsque ad
 sanguinem restitistis, aduersus peccatū re-
 pugnantes: * & obliuisti estis cōsolationis, que
 vobis tamquam filiis loquitur, dicens: * Fili
 mi, noli negligere disciplinam Domini: ne-
 que fatigeris dum ab eo argueris. * Quem
 enim diligit Dominus, castigat: flagellat
 autem omnem filium, quem recipit. * In di-
 sciplina perseuerate. Tamquam filiis vobis
 offert se Deus: quis enim filius, quem non

corripit pater? * Quòd si extra disciplinam
 estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo
 adulteri, & non filij estis. * Deinde patres
 quidē carnis nostræ, eruditores habuimus,
 & reuerebamur eos. non multo magis ob-
 temperabimus Patri spirituū, & viuemus?
 * Et illi quidem in tempore paucorum die-
 rum, secundum voluntatem suam erudie-
 bant nos: hic autem ad id, quod vtile est in
 recipiendo sanctificationem eius. * Omnis
 autem disciplina in præsenti quidem vide-
 tur non esse gaudij, sed mœroris: postea au-
 tem fructum pacatissimum exercitatis per-
 eam, reddet iustitiæ. * Propter quod remissas
 manus, & soluta genua, erigite, * & gressus
 rectos facite pedibus vestris: vt non claudi-
 cans quis erret, magis autem sanetur. * Pa-
 cem sequimini cum omnibus, & sanctimo-
 niam, sine qua nemo videbit Deum: * con-
 templantes ne quis desit gratiæ Dei: nequa
 radix amaritudinis sursum germinans im-
 pediat, & per illam inquinentur multi. * Ne
 quis fornicator, aut profanus vt Esau: qui
 propter vnã escam vendidit primitiua sua:
 * scitote enim quoniam & postea cupiens
 hereditare benedictionem, reprobatus est:
 non enim inuenit pœnitentiæ locum, quam-
 quam cum lacrymis inquisisset eam. * Non
 enim accessistis ad tractabilem montem, &
 accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem,
 & procellam, * & tubæ sonum, & vo-
 cem verborum, quam qui audierunt, excu-
 sauerunt se, ne eis fieret verbum. * Non enim
 portabant quod dicebatur: * Et si bestia te-
 tigerit montem, lapidabitur. * Et ita terribi-
 le erat quod videbatur. Moyses dixit: Exter-
 ritus sum, & tremebundus. * Sed accessistis
 ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuētis,
 Ierusalem cælestem, & multorum millium
 Angelorum frequētiã, * & Ecclesiam primi-
 tiuorum, qui conscripti sunt in cælis, &
 iudicem omnium Deum, & spiritus iusto-
 rum perfectorum, * & testamenti noui me-
 diatorem Iesum, & sanguinis asperisionem
 melius loquentem quam Abel. * Videte ne
 recusetis loquentem. Si enim illi non effu-
 gerunt, recusantes eum, qui super terram lo-
 quebatur: multo magis nos, qui de cælis lo-
 quentem nobis auertimus. * cuius vox mo-
 uit terram tunc: nunc autē repromittit, di-
 cens: * Adhuc semel: & ego mouebo non so-
 lum terram, sed & cælum. * Quod autem,
 Adhuc semel, dicit: declarat mobilium
 translationem tamquam factorum, vt ma-
 neant ea, quæ sunt immobilia. * Itaque regnū
 immobile suscipientes, habemus gra-

tiam:

tiam : per quam seruiamus placentes Deo, cum metu & reuerentiâ. * Etenim Deus noster ignis consumens est.

CAP. XIII.

Charitas fraternitatis maneat in vobis. * Et hospitalitatem nolite obliuisci, per hanc enim latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. * Mementote vincitorum, tamquã simul victi: & laborantium, tamquam & ipsi in corpore morantes. * Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. * Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: " Non te deseram, neque derelinquam. * ita vt confidenter dicamus: " Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. * Mementote præpositorũ vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuersationis, imitami fidem. * Iesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula. * Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci. Optimũ est enim gratia stabilire cor, non escis: quę non profuerũt ambulanti in eis. * Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. * Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horũ corpora cremantur extra castra. * Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinẽ populum,

extra portam passus est. * Exeamus igitur ad cum extra castra, improprium eius portantes. * Non enim habemus hęc manentem ciuitatẽ, sed futuram inquirimus. * Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum consentium nomini eius. * Beneficię autem, & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus. * Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruiuant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim nõ expedit vobis. * Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam cõscientiam habemus in omnibus bene volentes conuersari. * Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. * Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum, * aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen. * Rogo autem vos fratres, vt sufferatis verbum solatij. Etenim per paucis scripsi vobis. * Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos. * Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres. * Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA

B. IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

IACOBUS Dei, & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quę sunt in dispersione, salutem. * Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis: * scientes quod probatio fidei vestrę patientiam operatur. * Patientia autem opus perfectum habet: vt sitis perfecti & integri in nullo deficientes. * Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. * Postulet autem in fide nihil hęsitans: qui enim hęsitat, similis est fluctui B

maris, qui à vento mouetur & circumfertur. * nõ ergo estimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino. * Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis. * Goriatur autẽ frater humilis in exaltatione sua: * diues autem in humilitate sua, quoniam sicut flos sceni transibit: * exortus est enim sol cum ardore, & arefecit scenu, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperit: ita & diues in itineribus suis marcescet. * Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronã vitę, quam repromisit Deus diligentibus se. * Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorũ est: ipse

autem neminem tentat. * Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus. * Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. * Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. * Omne datum optimum, & omne donum perfectum deforsum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. * Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius. * Scitis fratres mei dilectissimi. " Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. * Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur. * Propter quod abiicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. * "Estote autem factores verbi, & non auditores tantum: fallentes vosmetipsos. * Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo: * consideratit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. * Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. * Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. * Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

C A P. I I.

Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. * Etenim si introierit in conuentum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, * & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hîc bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: * nōne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum? * Audite fratres mei dilectissimi, nōne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se? * Vos autem exhonoraftis pauperem. Nōne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia? * Nōne ipsi

blasphemant bonum nomen, quod inuocatum est super vos? * Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas: " Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis: * si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores: * " Quicumque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omniū reus. * Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis. * Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari. * Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium. * Quid proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides saluare eum? * " Si autem frater, & foror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, * dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? * Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. * Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. * Tu credis quoniam vnus est Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. * Vis autem scire ô hominane, quoniam fides sine operibus mortua est? * " Abraham pater noster nōne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? * Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? * Et suppleta est Scriptura, dicens: " Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. * Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum? * Similiter " & Rahab meretrix, nōne ex operibus iustificata est suscipiens nuncios, & alia via eiiciens? * Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

C A P. I I I.

Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. * In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. potest etiam freno circumducere totum corpus. * Si autem equis freno in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorū circumferimus.

* Ecce

"Prom. 17.
d. 27

"Mat. 7.
d. 21
Rom. 2. b. 15

Leu. 19.
c. 13
Est. 1.
c. 16. c.
16. d. 19
Prom. 24.
c. 23
Eccl. 42.
a. 1

"Leu. 19.
d. 18
Mat. 22.
d. 39
Mar. 12.
c. 31
Ro. 13. c. 9
Gal. 5. c. 14
Leu. 19.
c. 15
Deut. 1.
c. 18
Mat. 5.
c. 19

"1. Ioan. 3.
c. 17

"Gen. 22.
b. 9

"Gen. 15.
b. 6
Rom. 4. a.
Gal. 3. a.

"Ios. 2. a. 10

Mat. 23.
a. 8

* Ecce & naues, cum magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit. * Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam siluam incendit! * Et lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. * Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana: * linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero. * In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. * Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. * Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam? * Numquid potest, fratres mei, ficus vvas facere, aut vitis ficus? Sic neque falsa dulcem potest facere aquam. * Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. * Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem. * non est enim ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. * Vbi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus prauum. * Quæ autem desursum est sapientia, primum quidè pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis cõsentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. * Fructus autè iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAP. IIII.

VNde bella, & lites in vobis? Nõne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? * Concupiscitis, & nõ habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis. * Petitis, & non accipitis: eo quòd malè petatis: vt in concupiscentiis vestris insumatis. * Adulteri nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur. * An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad inuidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? * Maiorem

autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. * Subditi ergo estote Deo, resistite autè diabolo, & fugiet à vobis. * Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo. * Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. * Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. * Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex. * Vnus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare. * Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidè annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: * qui ignoratis quid erit in crastino. * Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur; pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud. * Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est. * Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAP. V.

AGite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis. * Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. * Aurum, & argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. * Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini sabbaoth introiuit. * Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. * Addixistis, & occidistis iustum, & non restitit vobis. * Patientes igitur estote fratres vsque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ferotinum. * Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquauit. * Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. * Exemplum accipite, fratres, exitus mali, la-

boris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini. * Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator. * Ante omnia autem fratres mei nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: vt non sub iudicio decidatis. * Tristatur aliquis vestrum? oret: *Æ*quo animo est? psallat. * Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: * & oratio fidei saluabit in-

firmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. * Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua. * Elias homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. * Et rursus orauit: & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. * Fratres mei, si quis ex vobis errauerit a veritate, & conuerterit quis eum: scire debet quoniam qui conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius a morte, & operiet multitudinem peccatorum.

E P I S T O L A

B. P E T R I A P O S T O L I

P R I M A.

C A P V T P R I M V M.

PETRVS Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ * secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis, & pax multiplicetur. * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & inmarcescibilem, conseruatam in cælis in vobis, * qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo. * In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus: * vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelatione Iesu Christi: * quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videtes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata: reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum. * De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt prophete, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt: * scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænunciens eas quæ in Christo sunt pas-

siones, & posteriores glorias: * quibus reuelatum est quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderat Angeli prospicere. * Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in reuelatione Iesu Christi: * quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia vestræ desideriiis: * sed secundum eum, qui vocauit vos, Sanctum: & ipsi in omni conuersatione sancti sitis: * quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum. * Et si patrem inuocatis eum, qui sine acceptione personarum iudicat secundum vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuersamini. * Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis: * sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati: * præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus propter vos, * qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitauit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra, & spes esset in Deo: * Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde inuicem diligite attentius: * renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui, & permanentis in

æternum:

æternum: * quia omnis caro vt fœnum: & omnis gloria eius tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit. * Verbum autem Domini manet in æternum. hoc est autem verbum, quod euangelizatum est in vos.

C A P. I I.

DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, * sicut modò geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem: * si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus. * Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidè reprobatur, à Deo autem electum, & honorificatum: * & ipsi rãquam lapides viui superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christũ: * Propter quod continet Scriptura: " Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. * Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: * & lapis offensionis, & petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt. * Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. * Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. * Charissimi, obsecro vos tamquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam, * conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam: vt in eo, quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. * Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi quasi præcellenti: * siue ducibus tamquam ab eo missis ad vindictã malefactorum, laudem verò bonorum: * quia sic est voluntas Dei, vt beneficientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: * quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. * Omnes honorate: * fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate. * Serui subditi estote in omni ti-

more dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. * Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. * Que enim est gloria, si peccantes, & colaphizati sufferitis? Sed si bene facientes patienter sustineritis: hæc est gratia apud Deum. * In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. * qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: * qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè: * qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus: cuius liuore sanati estis. * Eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & episcopum animarum vestrarum.

C A P. I I I.

Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, * considerantes in timore castam conuersationem vestram. * Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: * sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. * Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ propriis viris. * Sicut Sara obediebat Abrahamæ, dominum eum vocans: cuius estis filia beneficientes, & non pertinentes vllam perturbationem. * Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, rãquam & coheredibus gratiæ vitæ: vt non impediatur orationes vestræ. * In fine autem omnes vnanimis, compatiètes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles: * non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hereditate possideatis. * Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coërceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. * Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam: * Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala. * Et quis est

qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? * Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini. * Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe. * sed cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam: vt in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. * Melius est enim beneficientes (si voluntas Dei velit) pati, quàm malefacientes. * quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus, vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu. * In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit: * qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. * Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatione in Deum per resurrectione Iesu Christi, * qui est in dextera Dei, deglutiens mortem vt vitæ æternæ heredes efficeremur: profectus in cælum subiectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

C A P. I I I I.

Christo igitur passo in carne, & vobis eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desit à peccatis: * Vt iam non desideris hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne viuat temporis. * Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium cõsummandam his, qui ambulauerunt in luxuriis, desideris, vinolentiis, comestationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. * In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusione, blasphemantes. * Qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare viuos & mortuos. * Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est: vt iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum in Spiritu. * Omnium autem finis appropinquauit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. * Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Hospitales inuicem sine murmuratione: * Vnusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam ministrans, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. * Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam ministrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen. * Charissimi, nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quasi noui aliquid vobis contingat: * sed communicantes Christi passionibus gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. * Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescit. * Nemo autem vestrum patiatut vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. * Si autem vt Christianus, non crubescat: glorificet autem Deum in isto nomine. * quoniam tempus est vt incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? * Et si iustus vix saluabitur, impius, & peccator vbi parebunt? * Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

C A P. V.

Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum: qui & eius, quæ in futuro reuelanda est, gloriæ communicator: * pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: * neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. * & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. * Similiter adolescentes subditi estote senioribus. * Omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. * Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis: * omnem sollicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. * Sobrii estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: * cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. * Deus autem

Mat. 5.
a. 10

Sup. 2.
c. 12
Rom. 5. b. 6
Heb. 9.
d. 28

Gen. 6.
b. 14
Mat. 24.
d. 37
Luc. 17.
d. 26

Eph. 4.
d. 23

Prou. 10.
b. 12
Rom. 12.
c. 13
Heb. 13.
a. 2
Phil. 2.
b. 14
Rom. 12.
b. 6
I. Cor. 4.
a. 2

Prou. 11.
d. 31

Rom. 12.
c. 10
Iac. 4.
c. 10
Psal. 54.
d. 23
Mat. 6.
c. 25
Luc. 12.
c. 12

omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam
suam gloriam in Christo Iesu, modicum
passos ipse perficiet, confirmabit, solida-
bitque. * Ipsi gloria, & imperium in sæcula
sæculorum: Amen. * Per Siluanum fide-
lem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter scri-

psi: obsecrans & contestans, hanc esse ve-
ram gratiam Dei, in qua statis. * Salutat vos
Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, &
Marcus filius meus. * Salutate inuicem in
osculo sancto: Gratia vobis omnibus, qui
estis in Christo Iesu. Amen.

E P I S T O L A

B. PETRI APOSTOLI
S E C V N D A.

C A P V T P R I M V M.

SIMON Petrus, seruus, & A-
postolus Iesu Christi, iis, qui coæqualem nobis-
cum fortiti sunt fidem in
iustitia Dei nostri, & Sal-
uatoris Iesu Christi. * Gra-
tia vobis, & pax adimpleatur in cognitione
Dei, & Christi Iesu Domini nostri: * quo-
modo omnia nobis diuinę virtutis sue, quę
ad vitam, & pietatem donata sunt, per cog-
nitionem eius, qui vocauit nos propria glo-
ria, & virtute, * per quem maxima, & pre-
tiosa nobis promissa donauit: vt per hæc ef-
ficiamini diuinę consortes naturę: fugien-
tes eius, quæ in mundo est, concupiscentiæ
corruptionem. * Vos autem curam omnem
subinferentes, ministrare in fide vestra vir-
tutem, in virtute autē scientiam, * in scientia
autem abstinentiam, in abstinentia autem
patientiam, in patientia autem pietatem,
* in pietate autem amorem fraternitatis,
in amore autē fraternitatis charitatem.
* Hæc enim si vobiscum adsint, & superēt,
non vacuos, nec sine fructu vos constituent
in Domini nostri Iesu Christi cognitione.
* Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est,
& manu tētans, obliuionem accipiens pur-
gationis veterum suorum delictorū. * Qua-
propter fratres magis satagite vt per bona
opera certam vestram vocationem, & ele-
ctionem faciatis: hæc enim facientes, non
peccabitis aliquando. * Sic enim abundan-
ter ministrabitur vobis introitus in æter-
num regnum Domini nostri, & Saluatoris
Iesu Christi. * Propter quod incipiam vos
semper commonere de his: & quidē scien-
tes & confirmatos vos in præsentī veritate.
* Iustum autem arbitror quamdiu sum in
hoc tabernaculo, suscitare vos in commo-
nitione: * certus quòd velox est depositio

tabernaculi mei secundum quod & Domi-
nus noster Iesus Christus significauit mi-
hi. * Dabo autem operam & frequenter ha-
bere vos post obitum meum, vt horum me-
moriā faciatis. * Non enim doctas fa-
bulas secuti notam fecimus vobis Domi-
ni nostri Iesu Christi virtutem, & præsen-
tiam: sed speculatores facti illius magni-
tudinis. * Accipiens enim à Deo Patre
honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum
huiusmodi à magnifica gloria: " Hic est
Filius meus dilectus, in quo mihi com-
placui, ipsum audite. * Et hanc vocem nos
audiuimus de cælo allatam, cum essemus
cum ipso in monte sancto. * Et habemus
firmiorem propheticum sermonem: cui
benefacitis attendentes quasi lucernæ lu-
centi in caliginoso loco donec dies eluces-
cat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:
* hoc primum intelligentes quòd omnis
prophetia Scripturæ propria interpretatio-
ne non fit. * Non enim voluntate huma-
na allata est aliquando prophetia: sed Spi-
ritu sancto inspirati, locuti sunt sancti
Dei homines.

C A P. I I.

FVerunt verò & pseudoprophete in pò-
pulo, sicut & in vobis erunt magistri
mendaces, qui introducent sectas perditio-
nis, & eum, qui emit eos, Dominum ne-
gant: superducentes sibi celerem perditio-
nem. * Et multi sequentur eorum luxurias,
per quos via veritatis blasphemabitur: * &
in auaritia fictis verbis de vobis negotia-
buntur: quibus iudicium iam olim non
cessat: & perditio eorum non dormitat. * Si
enim Deus angelis peccantibus non peper-
cit, sed rudentibus inferni detractos in tar-
tarum tradidit cruciandos, in iudicium re-

CAP. III.

seruari. * Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. * Et ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euerfione damnauit: exemplum eorū, qui impiè acturi sunt, ponens: * & iustum Lot oppressum à nefandorum iniuria, ac luxuriosa conuersatione eripuit: * aspectu enim, & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animā iustam iniquis operibus cruciabant. * Nouit Dominus piode tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos: * magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes: * vbi angeli fortitudine, & virtute cum sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudicium. * Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem in his quæ ignorat blasphemantes in corruptione sua peribunt, * percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes dei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conuiuibus suis luxuriantes vobiscum, * oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti. Pellicentes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij: * derelinquentes rectam viam errauerunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit: * correptionem verò habuit suę vesaniæ: subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophete in sapientiam. * Hi sunt fontes sine aqua, & nebulae turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reseruatur. * Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur: * libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis: * à quo enim quis superatus est, huius & seruus est. * Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. * Melius enim erat illis nō cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum conuertere ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. * Contigit enim eis illud veriprouerbij: * Canis reuersus ad suum vomitum: &, Sus lota in volutabro luti.

Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem: * vt memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorū Domini & Saluatoris. * hoc primum scientes, quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, * dicētes: * Vbi est promissio, aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. * Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, & terra, de aqua, & per aquā consistens Dei verbo: * per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit. * Cæli autem, qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, & perditionis impiorū hominum. * Vnum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. * Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. * Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. * Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus, & pietatibus, * expectantes, & properantes in aduētum dei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescunt? * Nouos verò cælos, & nouam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. * Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati, & inuiolati ei inueniri in pace. * & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, * sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionē. * Vos igitur fratres præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate. * crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

E P I S T O L A

B. IOANNIS APOSTOLI

P R I M A.

C A P V T P R I M V M.

QUOD fuit ab initio, quod
 audiimus, quod vidi-
 mus oculis nostris, quod
 perspeximus, & manus
 nostræ contrectauerunt
 de verbo vitæ: * & vita
 manifestata est, & vidimus,
 & testamur, & annunciamus
 vobis vitam æternam, quæ
 erat apud Patrem, & apparuit
 nobis: * quod vidimus &
 audiimus, annunciamus vobis,
 vt & vos societatem habeatis
 nobiscum, & societas nostra
 sit cum Patre, & cum Filio
 eius Iesu Christo. * Et hæc
 scribimus vobis vt gaudeatis,
 & gaudium vestrum sit plenum.
 * Et hæc est annunciatio,
 quam audiimus ab eo, & annun-
 ciamus vobis: Quoniam Deus
 lux est, & tenebræ in eo non
 sunt vllæ. * Si dixerimus
 quoniam societatem habemus
 cum eo, & in tenebris ambu-
 lamus, mentimur, & veritatem
 non facimus. * Si autem in
 luce ambulamus sicut & ipse
 est in luce, societatem habemus
 ad inuicem, & sanguis Iesu
 Christi, Filij eius, emundat nos
 ab omni peccato. * Si dixerimus
 quoniam peccatum non habemus,
 ipsi nos seducimus, & veritas
 in nobis non est. * Si confiteamur
 peccata nostra: fidelis est, &
 iustus, vt remittat nobis
 peccata nostra, & emundet nos
 ab omni iniquitate. * Si dixerimus
 quoniam non peccauimus: mendacem
 facimus eum, & verbum eius
 non est in nobis.

C A P. I I.

Filioli mei, hæc scribo vobis,
 vt non peccetis. Sed & si quis
 peccauerit, aduocatum habemus
 apud Patrem, Iesum Christum
 iustum: * & ipse est propitiatio
 pro peccatis nostris: nō pro
 nostris autem tantum, sed etiam
 pro totius mundi. * Et in hoc
 scimus quoniam cognouimus
 eum, si mandata eius obseruemus.
 * Qui dicit se nosse eum, &
 mandata eius non custodit,
 mendax est, & in hoc veritas
 non est. * Qui autem seruat
 verbum eius, verè in hoc cha-

ritas Dei perfecta est: & in hoc
 scimus quoniam in ipso sumus.
 * Qui dicit se in ipso manere,
 debet, sicut ille ambulauit,
 & ipse ambulare. * Charissimi,
 non mandatum nouum scribo
 vobis, sed mandatum vetus,
 quod habuistis ab initio: Man-
 datum vetus est verbum, quod
 audistis. * Iterum mandatum
 nouum scribo vobis, quod verum
 est & in ipso, & in vobis: quia
 tenebræ transferunt, & verum
 lumen iam lucet. * Qui dicit
 se in luce esse, & fratrem suum
 odit, in tenebris est vsque
 adhuc. * Qui diligit fratrem
 suum, in lumine manet, & scan-
 dalum in eo non est. * Qui
 autem odit fratrem suum, in
 tenebris est, & in tenebris
 ambulat, & nescit quò eat: quia
 tenebræ obcæcauerunt oculos
 eius. * Scribo vobis, filioli,
 quoniam remittuntur vobis
 peccata propter nomen eius.
 * Scribo vobis patres, quoniam
 cognouistis eum, qui ab initio
 est. Scribo vobis adolescentes,
 quoniam vicistis malignum.
 * Scribo vobis infantes, quoniam
 cognouistis patrem. Scribo
 vobis iuuenes, quoniam fortes
 estis, & verbum Dei manet
 in vobis, & vicistis malignum.
 * Nolite diligere mundum, neque
 ea, quæ in mundo sunt. Si quis
 diligit mundum, non est charitas
 Patris in eo: quoniam omne
 quod est in mundo, concupiscentia
 carnis est, & concupiscentia
 oculorum, & superbia vitæ: quæ
 non est ex Patre, sed ex mundo
 est. * Et mundus transit, &
 concupiscentia eius. Qui autem
 facit voluntatem Dei, manet
 in æternum. * Filioli, nouissima
 hora est: & sicut audistis quia
 Antichristus venit: & nunc
 Antichristi multi facti sunt;
 vnde scimus, quia nouissima
 hora est. * Ex nobis prodierunt,
 sed non erant ex nobis. nam,
 si fuissent ex nobis, permansissent
 vtiq; nobiscum: sed vt manifesti
 sint quoniam non sunt omnes
 ex nobis. * Sed vos vnctionem
 habetis à Sancto, & nostis
 omnia. * Non scripsi vobis quasi
 ignorantibus veritatem, sed quasi
 scientibus eam: & quoniam
 omne mendacium ex veritate

non est. * Quis est mendax, nisi is, qui negat quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium. * Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet. qui confitetur Filium, & Patrem habet. * Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanerit quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis. * Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. * Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. * Et vos vñtionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vñtio eius docet vos de omnibus, & verum est, & nõ est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo. * Et nunc filioli manete in eo: vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, & nõ confundamur ab eo in aduentu eius. * Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniã & omnis, qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

C A P. I I I.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non nouit nos: quia non nouit eum. * Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid criminus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. * Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. * Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas. * Et scitis quia ille apparuit vt peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est. * Omnis, qui in eo manet, non peccat: & omnis, qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. * Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut & ille iustus est. * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. * Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. * In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum: quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, vt diligatis alterutrum. * Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iusta. * Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. * Nos scimus quoniam

translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. * Qui non diligit, manet in morte: * omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem. * In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. * Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & cluserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? * Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. * in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. * Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & nouit omnia. * Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: * & quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. * Et hoc est mandatum eius: Vt credamus in nomine Filij eius Iesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. * Et qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

C A P. I I I I.

Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. * in hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est: * & omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est. * Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam maior est qui in vobis est, quàm qui in mûdo. * Ipsi de mundo sunt: ideo de mûdo loquuntur, & mundus eos audit. * Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris. * Charissimi, diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. * Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est. * In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus

per

1. Ioh. 5. c. 9. 1. Pet. 2. d. 22.

1. Ioh. 8. f. 44.

1. Ioh. 1. 5. d. 34. b. 12. Gen. 4. b. 8.

1. Ioh. 1. d. 17. 1. Ioh. 1. b. 13. 1. Ioh. 1. c. 15. 1. Mat. 11. c. 22. 1. Ioh. 6. d. 29. a. 3. 1. Ioh. 1. d. 34. 1. Ioh. 1. 5. b. 12. 1. Ioh. 8. f. 47. 1. Ioh. 1. b. 16.

per eum. * In hoc est charitas : non quasi
 nos dilexerimus Deum , sed quoniam ipse
 prior dilexit nos , & misit Filium suum pro
 pitiacionem pro peccatis nostris. * Charissi-
 mi , si sic Deus dilexit nos : & nos debemus
 alterutrum diligere. * " Deum nemo vidit
 unquam. Si diligamus inuicem , Deus in
 nobis manet , & charitas eius in nobis per-
 fecta est. * In hoc cognoscimus quoniam
 in eo manemus , & ipse in nobis : quoniam
 de Spiritu suo dedit nobis. * Et nos vidi-
 mus , & testificamur quoniam Pater misit
 Filium suum Salvatorem mundi. * Quis-
 quis confessus fuerit quoniam Iesus est Fi-
 lius Dei , Deus in eo manet , & ipse in Deo.
 * Et nos cognouimus , & credidimus chari-
 tati , quam habet Deus in nobis. Deus Char-
 itas est : & qui manet in charitate , in Deo
 manet , & Deus in eo. * In hoc perfecta est
 charitas Dei nobiscum , vt fiduciam habea-
 mus in die iudicij : quia sicut ille est , & nos
 sumus in hoc mundo. * Timor non est in
 charitate : sed perfecta charitas foras mit-
 tit timorem , quoniam timor poenam ha-
 bet. qui autem timet , non est perfectus in
 charitate. * Nos ergo diligamus Deum , quo-
 niam Deus prior dilexit nos. * Si quis dixe-
 rit quoniam diligo Deum , & fratrem suum
 oderit , mendax est. Qui enim non diligit
 fratrem suum quem videt , Deum , quem
 non videt , quomodo potest diligere ? * " Et
 hoc mandatum habemus à Deo : vt qui di-
 ligit Deum , diligat & fratrem suum.

C A P. V.

OMnis , qui credit , quoniam Iesus est
 Christus , ex Deo natus est. Et omnis ,
 qui diligit eum qui genuit , diligit & eum
 qui natus est ex eo. * In hoc cognoscimus
 quoniam diligimus natos Dei , cum Deum
 diligamus , & mandata eius faciamus. * Hęc
 est enim charitas Dei , vt mandata eius cus-
 todiamus : & mandata eius graua non
 sunt. * Quoniam omne , quod natum est ex
 Deo , vincit mundum : & hæc est victoria ,
 quæ vincit mundum , fides nostra. * " Quis

est , qui vincit mundum , nisi qui credit
 quoniam Iesus est Filius Dei ? * hic est , qui
 venit per aquam & sanguinem , Iesus Chri-
 stus : non in aqua solum , sed in aqua &
 sanguine. Et spiritus est , qui testificatur ,
 quoniam Christus est veritas. * Quoniam
 tres sunt , qui testimonium dant in cælo :
 Pater , Verbum , & Spiritus sanctus : & hi
 tres vnum sunt. * Et tres sunt , qui testimo-
 nium dant in terra : Spiritus , & aqua , & san-
 guis : & hi tres vnum sunt. * Si testimo-
 nium hominum accipimus , testimonium
 Dei maius est : quoniam hoc est testimo-
 nium Dei , quod maius est , quoniam testifi-
 catus est de Filio suo. * Qui credit in Fi-
 lium Dei , habet testimonium Dei in se.
 " Qui non credit Filio , mendacem facit
 eum : quia non credit in testimonium quod
 testificatus est Deus de Filio suo. * Et hoc
 est testimonium , quoniam vitam æternam
 dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius
 est. * Qui habet Filium , vitam : qui
 non habet Filium , vitam non habet. * Hęc
 scribo vobis : vt sciatis quoniam vitam ha-
 betis æternam , qui creditis in nomine Filij
 Dei. * Et hæc est fiducia , quam habemus
 ad eum : Quia quodcumque petierimus :
 secundum voluntatem eius , audit nos. * Et
 scimus quia audit nos quidquid petieri-
 mus : scimus quoniam habemus petitio-
 nes quas postulamus ab eo. * Qui scit fra-
 trem suum peccare peccatum non ad mor-
 tem , petat , & dabitur ei vita peccanti non
 ad mortem. Est peccatum ad mortem : non
 pro illo dico vt roget quis. * Omnis iniqui-
 tas , peccatum est : & est peccatum ad mor-
 tem. * Scimus quia omnis , qui natus est ex
 Deo , non peccat : sed generatio Dei conser-
 uat eum , & malignus non tangit eum.
 * Scimus quoniam ex Deo sumus : & mun-
 dus totus in maligno positus est. * Et sci-
 mus quoniam Filius Dei venit , & dedit
 nobis sensum vt cognoscamus verum Deum ,
 & simus in vero Filio eius. Hic est verus
 Deus , & vita æterna. * Filioli , custodite vos
 à simulacris. Amen.

Joan. 1.
c. 18
1. Tim. 6.
c. 17

Joan. 13.
d. 34. & 15.
b. 12
Eph. 5. a. 2

1. Cor. 15.
857

Joan. 3.
d. 36

Luc. 24.
8. 45

E P I S T O L A

B. IOANNIS APOSTOLI
S E C V N D A.

SENIOR Electæ dominæ, & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes, qui cognouerunt veritatem, propter veritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. * Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Iesu Filio Patris in veritate, & charitate. * Gaudius sum valde, quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre. * Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus alterutrum. * Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum

audistis ab initio, in eo ambuletis: * quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus. * Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis. * Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet. * Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. * Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. * Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum sit. * Salutant te filij sororis tuæ Electæ.

E P I S T O L A

B. IOANNIS APOSTOLI
T E R T I A.

SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate. * Charissime, de omnibus oratione facio prospere te ingredi, & valere, sicut prospere agit anima tua. * Gaudius sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. * Maiore horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare. * Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces dignè Deo. * Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus. * Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis. * Scri-

pissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrophes, non recipit nos. * propter hoc si venero, commonebo eius opera, quæ facit: verbis malignis garruens in nos: & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia eicit. * Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum. * Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam testimonium nostrum verum est. * Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, & calamum scribere tibi. * Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA

B. IVDÆ APOSTOLI.

V D A S Iesu Christi feruus, frater autem Iacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis.

* Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. * Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans superceterari semel tradita sanctis fidei. * Subintroierunt enim quidam homines (qui olim prescripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum negantes. * Com-

monere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Ægypti saluans, "secundò eos, qui non crediderunt, perdidit: * Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine referuauit. * Sicut Sodoma, & Gomorra, & finitimæ ciuitates simili modo exornata, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. * Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant. * "Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemix: sed dixit: Imperet tibi Dominus. * Hi autem quicumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur. * Væ illis, quia in "via Cain abierunt, & "errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione "Core perierunt: * Hi sunt in epulis suis maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine

aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, * fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.

* Prophetauit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: "Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis * facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impij. * Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, " & os eorum loquitur superba, mirantes

personas quæstus causa. * Vos autem charissimi memores estote verborum, "quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, * qui dicebant vobis, quoniam in nouissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. * Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

* Vos autem charissimi superædificantes vosmetipsos sanctissime vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes, * vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam. * Et hos quidem arguite iudicatos: * illos verò saluate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. * Ei autem, qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in aduentu Domini nostri Iesu Christi. * Soli Deo Saluatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

Num. 14.
f. 37

Zach. 3.
a. 2

Gen. 4.
8. 8
Num. 22.
d. 23
Num. 16.
a. 1
2 Pet. 2.
d. 17

Apo. 1.
b. 7

Psal. 16.
c. 10

1. Tim. 4.
a. 1
2. Ti. 3. a. 1
2. Pet. 3.
a. 3

A P O C A L Y P S I S

B E A T I I O A N N I S

A P O S T O L I.

C A P V T P R I M V M.

AP O C A L Y P S I S Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere seruis suis, quæ oportet fieri cito: & significauit, mittens per Angelum suum seruo suo Ioanni, * qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcumque vidit. * Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ huius: & seruat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est. * Ioannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui in cōspectu throni eius sunt: * & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, * & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen. * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen. * Ego sum *α*, & *ω*, principium, & finis, dicit Dominus Deus: qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens. * Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno & patientia in Christo Iesu: fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Iesu: * Fui in spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tamquam tubæ, * dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphix, & Laodicix: * Et conuersus sum vt viderem vocem, quæ loquebatur mecum: Et conuersus vidi septem candelabra aurea: * & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & præinctum ad ma-

millas zona aurea: * caput autem eius, & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi eius tamquam flamma ignis, * & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tamquam vox aquarum multarum: * & habebat in dextera sua stellas septem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius sicut sol lucet in virtute sua. * Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: ego sum primus, & nouissimus, * & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in sæcula sæculorum, & habeo claues mortis, & inferni. * Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. * Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

C A P. I I.

Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: * Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces: * & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. * Sed habeo aduersum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. * Memor esto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. * Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. * Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod

est

Exo. 3. d. 14

1. Cor. 15. c. 20 Col. 1. c. 18

Heb. 9. d. 14
1. Pet. 1. d. 10
1. Ioan. 1. d. 7
Isa. 3. c. 13
Mat. 24. c. 20
Iud. c. 14
Isa. 44. n. 6
Inf. 21. b. 6
c. 22. c. 13

Isa. 47. b. 4. c. 44. n. 6

est in Paradiso Dei mei. * Et Angelo Smyr-
 nae Ecclesiae scribe: Haec dicit primus, &
 nouissimus, qui fuit mortuus, & uiuit:
 * Scio tribulationem tuam, & paupertatem
 tuam, sed diues es: & blasphemaris ab
 his, qui se dicunt Iudaeos esse, & non sunt,
 sed sunt synagoga satanae. * Nihil horum
 timeas quae passurus es. Ecce missurus est
 diabolus aliquos ex uobis in carcerem ut
 tentemini: & habebitis tribulationem die-
 bus decem. Esto fidelis usque ad mortem,
 & dabo tibi coronam vitae. * Qui habet
 aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecce-
 lesiis: Qui uicerit, non laedetur a morte se-
 cunda. * Et Angelo Pergami Ecclesiae scri-
 be: Haec dicit qui habet rhomphaeam utra-
 que parte acutam: * Scio ubi habitas, ubi
 sedes est satanae: & tenes nomen meum, &
 non negasti fidem meam. Et in diebus illis
 Antipas testis meus fidelis, qui occisus est
 apud uos, ubi satanas habitat. * Sed ha-
 beo aduersus te pauca: quia habes illic te-
 nentes doctrinam Balaam, qui docebat
 Balac mittere scandalum coram filiis Is-
 rael, edere, & fornicari: * ita habes & tu
 tenentes doctrinam Nicolaitarum. * Simi-
 liter poenitentiam age: si quo minus ue-
 niam tibi cito, & pugnabo cum illis in gla-
 dio oris mei. * Qui habet aurem, audiat
 quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti da-
 bo manna absconditum, & dabo illi cal-
 culum candidum: & in calculo nomen
 nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui
 accipit. * Et Angelo Thyatirae Ecclesiae scri-
 be: Haec dicit Filius Dei, qui habet oculos
 tamquam flammam ignis, & pedes eius si-
 miles aurichalco: * Noui opera tua, & fi-
 dem, & charitatem tuam, & ministerium,
 & patientiam tuam, & opera tua nouissi-
 ma plura prioribus. * Sed habeo aduersus
 te pauca: quia permittis mulierem Iezabel,
 quae se dicit prophetem, docere, & seduce-
 re seruos meos, fornicari, & manducare
 de idolothytis. * Et dedi illi tempus ut poe-
 nitentiam ageret: & non uult poenitere a
 fornicatione sua. * Ecce mittam eam in le-
 ctum: & qui moechantur cum ea, in tri-
 bulatione maxima erunt, nisi poenitentiam
 ab operibus suis egerint. * & filios eius in-
 terficiam in morte, & scient omnes Ecce-
 siae, quia ego sum scrutans renes, & cor-
 da: & dabo unicuique vestrum secundum
 opera sua. Vobis autem dico, * & ceteris
 qui Thyatirae estis: Quicumque non ha-
 bent doctrinam hanc, & qui non cogno-
 uerunt altitudines satanae, quemadmodum

dicunt, non mittam super uos aliud pon-
 dus: * tamen id, quod habetis, tenete do-
 nec veniam. * Et qui uicerit, & custodierit
 usque in finem opera mea, dabo illi pote-
 statem super Gentes, * & reget eas in uirga
 ferrea, & tamquam uas figuli confringen-
 tur, * sicut & ego accepi a Patre meo: & da-
 bo illi stellam matutinam. * Qui habet au-
 rem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

C A P. I I I.

ET Angelo Ecclesiae Sardis scribe: Haec
 dicit qui habet septem Spiritus Dei,
 & septem stellas: Scio opera tua, quia no-
 men habes quod uiuas, & mortuus es. * Esto
 uigilans, & confirma cetera, quae moritura
 erant. Non enim inuenio opera tua plena
 coram Deo meo. * In mente ergo habe qua-
 liter acceperis, & audieris, & serua, & poe-
 nitentiam age. Si ergo non uigilaueris, * Ve-
 niam ad te tamquam fur, & nescies qua ho-
 ra ueniam ad te. * Sed habes pauca nomina
 in Sardis, qui non inquinauerunt uerimenta
 sua: & ambulabunt mecum in albis, quia
 digni sunt. * Qui uicerit, sic uestietur uesti-
 mentis albis, & non delebo nomen eius de
 Libro vitae, & confitebor nomen eius coram
 Patre meo, & coram angelis eius. * Qui ha-
 bet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
 cesiis. * Et Angelo Philadelphiae ecclesiae:
 scribe: Haec dicit Sanctus & Verus, * qui
 habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo
 claudit: claudit, & nemo aperit: * Scio ope-
 ra tua. Ecce dedi coram te ostium apertum,
 quod nemo potest claudere: quia modicam
 habes uirtutem, & seruasti uerbum
 meum, & non negasti nomen meum. * Ec-
 ce dabo de synagoga satanae, qui dicunt se
 Iudaeos esse, & non sunt, sed mentiuntur:
 Ecce faciam illos ut ueniant, & adorent an-
 te pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.
 * quoniam seruasti uerbum patientiae meae,
 & ego seruabo te ab hora tentationis, quae
 uentura est in orbem uniuersum tentare
 habitantes in terra. * Ecce uenio cito: tene
 quod habes, ut nemo accipiat coronam
 tuam. * Qui uicerit, faciam illum colum-
 nam in templo Dei mei, & foras non egre-
 dietur amplius: & scribam super eum no-
 men Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei
 nouae Ierusalem, quae descendit de caelo a
 Deo meo, & nomen meum nouum. * Qui
 habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
 cesiis. * Et Angelo Laodiciae ecclesiae scri-
 be: * Haec dicit: Amen, testis fidelis, & ue-
 rus, qui est principium creaturae Dei. * Scio

¹¹ Num. 24.
¹² a. 3. ¹³ c. 25.
¹⁴ a. 2.

¹⁵ Inf. 16.
¹⁶ c. 15
¹⁷ 1. 1. ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

¹ Isa. 22.
² f. 22
³ Job 12.
⁴ b. 14

¹ 1. Reg. 16.
² b. 7
³ Psal. 7.
⁴ c. 10
⁵ Jer. 17.
⁶ b. 10

¹ Ioan. 14.
² a. 6

opera tua: quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus: * sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. * quia dicitis: quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeō: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. * Suedeo tibi emere à me aurum ignitum probatum ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyriū inunge oculos tuos ut videas. * Ego quos amo, arguo, & castigo. * *Pror. 3. b. 10. Heb. 12. b. 6.* **Æ**mulare ergo, & pœnitentiam age. * Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meā, & aperuerit mihi ianuam, intra bo ad illum, & cœnabo cū illo, & ipse mecum. * Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. * Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

C A P. IIII.

Post hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima, quam audiui tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. * Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens. * & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardinis: & iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdinae. * Et in circuitu sedis sedilia vigintiquattuor: & super thronos vigintiquattuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ: * Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. * Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis quattuor animalia plena oculis ante & retro. * Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartū animal simile aquilæ volanti. * Et quattuor animalia, singula eorum habebāt alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: " Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. * Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viuenti in sæcula sæculorum, " procidebant vigintiquattuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in sæcula

sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum dicentes: * Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

C A P. V.

ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. * Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius? * Et nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque sub terra aperire librum, neque respicere illum. * Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum. * Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. * Et vidi: & ecce in medio throni & quattuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram. * Et venit: & accepit de dextera sedentis in throno librum. * Et cum aperisset librum, quattuor animalia, & vigintiquattuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum: * & cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: * & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram. * Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum " millia millium, * dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. * Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno: benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum. * Et quattuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quattuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum.

CAP. VI.

ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum
 de septem sigillis, & audiui vnum de
 quattuor animalibus, dicens, tamquam vo-
 cem tonitru: Veni, & vide. * Et vidi: & ec-
 ce equus albus, & qui sedebat super illum
 habebat arcum, & data est ei corona, & exiit
 vincens vt vinceret. * Et cum aperuisset
 sigillum secundum, audiui secundum ani-
 mal, dicens: Veni, & vide. * Et exiuit alius
 equus rufus: & qui sedebat super illum, da-
 tum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt
 inuicem se interficiant, & datus est ei gla-
 dius magnus. * Et cum aperuisset sigillum
 tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni,
 & vide. Et ecce equus niger: & qui sede-
 bat super illum, habebat stateram in manu
 sua. * Et audiui tamquam vocem in medio
 quattuor animalium dicentium: Bilibris
 tritici denario, & tres bilibres hordei dena-
 rio, & vinum, & oleum ne læseris. * Et cum
 aperuisset sigillum quartum, audiui vocem
 quarti animalis dicentis: Veni, & vide. * Et
 ecce equus pallidus: & qui sedebat super
 eum, nomen illi Mors, & infernus sequeba-
 tur eum, & data est illi potestas super quat-
 tuor partes terræ, interficere gladio, fame,
 & morte, & bestiis terræ. * Et cum aperuisset
 sigillum quintum: vidi subtrus altare ani-
 mas interfectorum propter verbum Dei, &
 propter testimonium, quod habebant, * &
 clamabant voce magna, dicentes: Usque-
 quo Domine, (sanctus, & verus) non iudi-
 cas, & non vindicas sanguinem nostrum de
 iis, qui habitant in terra? * Et datae sunt illis
 singulæ stolæ albæ: & dictum est illis vt re-
 quiesceret adhuc tempus modicum donec
 compleantur conserui eorum, & fratres eor-
 um, qui interficiendi sunt sicut & illi. * Et
 vidi cum aperuisset sigillum sextum: & ec-
 ce terræ motus magnus factus est, & sol factus
 est niger tamquam faccus cilicinus: & luna
 tota facta est sicut sanguis: * & stellæ
 de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus
 emittit grossos suos cum à vento magno
 mouetur. * & cælum recessit sicut liber in-
 uolutus: & omnis mons, & insulæ de locis
 suis motæ sunt: * & reges terræ, & principes,
 & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ser-
 nus, & liber absconderunt se in speluncis,
 & in petris montium: * & dicunt monti-
 bus, & petris: Cadite super nos, & abscon-
 dite nos à facie sedentis super thronum, &
 ab ira Agni: * quoniam venit dies magnus
 iræ ipsorum: & quis poterit stare?

CAP. VII.

Post hæc vidi quattuor Angelos stan-
 tes super quattuor angulos terræ, te-
 nentes quattuor ventos terræ ne flarent su-
 per terram, neque super mare, neque in vl-
 lam arborem. * Et vidi alterum Angelum
 ascendentem ab ortu solis, habentē signum
 Dei viui: & clamauit voce magna quattuor
 Angelis, quibus datum est nocere terræ, &
 mari, * dicens: Nolite nocere terræ, & mari,
 neque arboribus, quoadusque signatus
 feruos Dei nostri in frontibus eorum. * Et
 audiui numerum signatorum, ceterum qua-
 draginta quattuor millia signati, ex omni
 tribu filiorum Israel. * Ex tribu Iuda duo-
 decim millia signati: Ex tribu Ruben duo-
 decim millia signati: Ex tribu Gad duo-
 decim millia signati: * Ex tribu Aser duo-
 decim millia signati: Ex tribu Nephthali duo-
 decim millia signati: Ex tribu Manasse duo-
 decim millia signati: * Ex tribu Simeon
 duodecim millia signati: Ex tribu Leui duo-
 decim millia signati: Ex tribu Issachar duo-
 decim millia signati: * Ex tribu Zabulon
 duodecim millia signati: Ex tribu Ioseph
 duodecim millia signati: Ex tribu Benia-
 min duodecim millia signati. * Post hæc vi-
 di turbā magnam, quam dinumerare nemo
 poterat ex omnibus gentibus, & tribubus,
 & populis, & linguis: stantes ante thronum,
 & in conspectu Agni, amicti stolis albis, &
 palmæ in manibus eorum: * & clamabant
 voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui
 sedet super thronum, & Agno. * Et omnes
 Angeli stabant in circuitu throni, & senio-
 rum, & quattuor animalium: & ceciderunt
 in conspectu throni in facies suas, & adora-
 uerunt Deum, * dicentes, Amen. Benedictio,
 & claritas, & sapientia, & gratiarum actio,
 honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in
 sæcula sæculorum, Amen. * Et respòdit vnus
 de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti
 sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt?
 * Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit
 mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione
 magna, & lauerunt stolas suas, & dealbaue-
 runt eas in sanguine Agni. * ideo sunt ante
 thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in
 templo eius: & qui sedet in throno, habita-
 bit super illos: * non esurient, neque sitient
 amplius, nec cadet super illos sol, neque vl-
 lustrus: * quoniam Agnus, qui in medio
 throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ
 fontes aquarum, * & absterget Deus om-
 nem lacrymam ab oculis eorum.

Isa. 49.

c. 10

Isa. 25.

c. 8

Inf. 21. b. 4

Isa. 2.
d. 19
Osee 10.
6. 8
Luc. 23.
d. 50

CAP. VIII.

ET cū aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in celo, quasi media hora. * Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & datae sunt illis septem tubae. * Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum: & datae sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. * Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo. * Et accepit Angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus. * Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, praepraerunt se vt tuba canerent. * Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est. * Et secundus Angelus tuba cecinit: & tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. * Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de celo stella magna, ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum: * & nomen stellæ dicitur Absinthium; & facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominū mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. * Et quartus Angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. * Et vidi, & audiui vocem vnus aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAP. IX.

ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi stellam de celo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi. * Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol, & aër de fumo putei: * Et de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scor-

piones terræ: * & præceptum est illis ne lederent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis: * & datum est illis ne occiderent eos: sed vt cruciarent mensibus quinque: & cruciatus eorum, vt cruciatus scorpionij cū percutit hominem. * Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. * Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita earum tamquam coronæ similes auro: & facies earum tamquam facies hominum. * Et habebant capillos sicut capillos mulierum. & dentes earum, sicut dentes leonum erant: * & habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum: * & habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: & habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latinè habens nomen exterminans. * Væ vnū abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc. * Et sextus Angelus tuba cecinit: & audiui vocem vnā ex quattuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solue quattuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. * Et soluti sunt quattuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum: vt occideret tertiam partem hominum. * Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum. * Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tamquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur. * Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, & de fumo, & sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum. * Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent. * Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque penitentiam egerunt de operibus manuum suarum, vt non adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare, * & non egerunt penitentiam ab

homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

C A P. X.

ET vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tamquam columnæ ignis: & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram: & clamauit voce magna, quemadmodum cum leorugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. * Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: & noli ea scribere. * Et angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, leuauit manum suam ad cælum: & iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, qui creauit cælum, & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius: * sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut euangelizauit per seruos suos Prophetas. * Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, & super terram. * Et abij ad angelum, dicens ei, vt daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, & deuora illum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. * Et accepi librum de manu angeli, & deuorauit illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce: & cum deuorassem eum, amaricatus est venter meus: * & dixit mihi: Oportet te iterum prophettare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

C A P. XI.

ET datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo. * atrium autem, quod est foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: * & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti faccis. * Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in cōspectu Domini terre stantes. * Et si quis voluerit eos nocere, ignis

exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. * Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint. * Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet aduersum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. * Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est. * Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies, & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. * & inhabitantes terram gaudebunt super illos, & iucundabuntur: & munera mittent inuicem, quoniam hi duo propheta cruciauerunt eos, qui habitabant super terram. * Et post dies tres, & dimidium, spiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos. * Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum. * Et in illa hora factus est terræ motus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit: & occisa sunt in terræ motu nomina hominum septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli. * Væ secundum abiit: & ecce væ tertium veniet citò. * Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum est regnum huius mundi, Domini nostri & Christi eius, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen. * Et viginti quattuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes: * Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti. * Et iratæ sunt Gentes, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis, & magnis, & exterminandi eos, qui corruperunt terram. * Et apertum est templum Dei in cælo: & visa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terræ motus, & grando magna.

C A P. X I I.

ET signum magnum apparuit in celo: 1
 Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum A A
 duodecim: * & in utero habens, clamabat 2
 parturiens, & cruciabatur ut pariat. * Et visum 3
 est aliud signum in celo: & ecce draco magnus rufus habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus eius diademata septē, * & cauda eius trahebat tertiam partem 4
 stellarum cæli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura: ut cum peperisset, filium eius deuoraret. 5
 * Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad Deum, & ad thronum eius, * & mulier fugit in solitudinem ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi pascant eam B
 diebus mille ducentis sexaginta. * Et factum est prælium magnum in celo: Michael, & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius: * & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in celo. * Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit uniuersum orbem: & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. * Et audiui vocem magnam in celo dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. C
 * Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonij sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem. * Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terre, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. * Et postquam vidit draco quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum: * & datae sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis. * Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tãquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine. * Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terras suam, & absorbit flumen, quod misit draco de ore suo. * Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi. * Et stetit supra arenam maris. D

C A P. X I I I.

ET vidi de mari bestiam ascendentem, 1
 habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiarum. * Et bestia, quam vidi, similis erat pardō, & pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam. * Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis eius curata est. Et admirata est uniuersa terra post bestiam. 2
 * Et adorauerunt draconem, qui dedit potestatem bestiarum: & adorauerunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiarum? & quis poterit pugnare cum ea? * Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos. 3
 * Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos, qui in celo habitant. 4
 * Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, * & adorauerunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi. * Si quis habet aurem, audiat. * Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est Gen. 9.
2.6
Mat. 26.
e. 52
 patientia, & fides sanctorum. * Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco. * Et potestatem prioris bestiarum omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis. * Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de celo descendere in terram in conspectu hominum. * Et seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiarum, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiarum, quæ habet plagam gladij, & vixit. * Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiarum, & ut loquatur imago bestiarum: & faciat ut quicumque non adorauerint imaginem bestiarum, occidantur. * Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis. * & nequis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiarum, aut numerum nominis eius. * Hic sapientia est. Qui habet 18

intellectum, computet numerum bestia. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAP. XIII.

ET vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quattuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. * Et audiui vocem de caelo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitruui magni: & vocem, quam audiui, sicut citharcedorum citharizantium in citharis suis. * Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem, & ante quattuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquattuor millia, qui empti sunt de terra. * Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitie Deo, & Agno, * & in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei. * Et vidi alterum Angelum volantem per medium caeli, habentem Euangelium aeternum, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum: * dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorete eum, qui fecit caelum, & terram, mare, & fontes aquarum. * Et alius Angelus secutus est dicens: "Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quae a vino irae fornicationis suae potauit omnes gentes. * Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: * & hic bibet de vino irae Dei, quod mistum est mero in calice irae ipsius, & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni: * & fumus tormentorum eorum ascendet in saecula saeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam, & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. * Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu. * Et audiui vocem de caelo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit Spiritus, vt requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos. * Et vidi & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem

similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. * "Et alius Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: "Mitte falcem tuam, & mete quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terrae. * Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. * Et alius Angelus exiuit de templo, quod est in caelo, habens & ipse falcem acutam. * Et alius Angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineae terrae: quoniam maturae sunt vuae eius. * Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terrae, & misit in lacum irae Dei magnum: * & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

CAP. XV.

ET vidi aliud signum in caelo magnum, & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem nouissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei. * Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem eius, & numerum nominis eius, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei: * & cantantes canticum Moyse serui Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna, & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: iustae & verae sunt viae tuae, Rex saeculorum. * "Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt. * Et post haec vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in caelo: * & exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo, & candido, & praecincti circa pectora zonis aureis. * Et vnum de quattuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiae Dei viuentis in saecula saeculorum. * Et impletum est templum fumo a maiestate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagae septem Angelorum.

C A P. X V I.

ET audiui vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram. * Et abiit prius, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus seuum, & pessimum in homines, qui habebant characterem bestię: & in eos, qui adorauerunt imaginem eius. * Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui: & omnis anima viuens mortua est in mari. * Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis. * Et audiui Angelum aquarum dicentem: Iustus es Domine qui es, & qui eras sanctus, qui hæc iudicasti: * quia sanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt. * Et audiui alterum ab altari dicentem: Eriam Domine Deus omnipotens vera, & iusta iudicia tua. * Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines, & igni: * & æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen Dei habentis potestatem super plagas, neque egerunt poenitentiam vt darent illi gloriam. * Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestię: & factum est regnũ eius tenebrosum, & comanducauerunt linguas suas præ dolore: * & blasphemauerunt Deum cæli præ doloribus, & vulneribus suis, & non egerunt poenitentiam ex operibus suis. * Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & siccauit aquam eius, vt præpararetur via regibus ab ortu solis. * Et vidi de ore draconis, & de ore bestię, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum. * Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei. * Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. * Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armagedon. * Et septimus Angelus effudit phialam suam in aërem, & exiuit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est. * Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ motus factus est magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræ motus, sic magnus.

Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt. & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius. * Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti. * Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

C A P. X V I I.

ET venit vnus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, * cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. * Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemię, habentem capita septem, & cornua decem. * Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habes poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis eius: * Et in fronte eius nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ. * Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorũ, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna. * Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestię, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem. * Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est. * Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. * Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere. * Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octaua est: & de septem est, & in interitum vadit. * Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges vna hora accipient post bestiam. * Hi vnum consilium habent, & virtutem, & potestatem suam bestię tradent.

* Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: "quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles. * Et dixit mihi: Aque, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ. * Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odiēt fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt. * Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestię donec consummentur verba Dei. * Et mulier, quam vidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAP. XVIIII.

ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria eius. * Et exclamauit in fortitudine dicens: "Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immūdæ, & odibilis: quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. * Et audiui aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis. * Quoniam peruenerunt peccata eius usque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum eius. * Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. * Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: "Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo. * Ideo in vna die venient plage eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui iudicabit illam. * Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius: longè stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum. * Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius: * merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & coc-

ci, (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & aramento, & ferro, & marmore, & cinnamomum) & odoramentorū, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similia, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animalium hominum. * Et poma desiderij animæ tuę discesserunt à te, & omnia pingua, & præclara perierunt à te, & amplius illam non inuenient. * Mercatores horum, qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes, ac lugentes, * & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis: * quoniam vna hora desitutæ sunt tātæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis, qui in lacum nauigat, & nauatæ, & qui in mari operantur, longè steterunt, * & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? * Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes, qui habebant naues in mari de pretiis eius: quoniam vna hora desolata est. * Exulta super eam cælū, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa. * Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam non inuenietur. * Et vox citharædorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius: * & lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi, & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. * Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est: & omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAP. XIX.

Post hæc audiui quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium: Alleluia: Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est: * quia vera, & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius. * Et iterum dixerunt: Alleluia. Et

fumus

fumus eius ascendit in sæcula sæculorum.
 * Et ceciderunt seniores vigintiquattuor, & quattuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem in super thronum, dicentes: Amen: Alleluia. * Et vox de throno exiuit, dicens: Laudẽ dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum pusilli, & magni. * Et audiui quasi vocem turbæ magnę, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens. * Gaudeamus, & exultemus: & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se. * Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti, & candido. Byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum. * Et dixit mihi: Scribe: "Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt: & dicit mihi: Hęc verba Dei vera sunt. * Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu est spiritus prophetiæ. * Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat. * Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. * "Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen eius, Verbum Dei. * Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo, & mundo. * Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipso percutiat Gentes. * "Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. * Et habet in vestimento, & in scemore suo scriptum: "Rex regum, & Dominus dominantium. * Et vidi vnum Angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei: * vt manducetis carnes regũ, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruorum, & pusillorum, & magnorum. * Et vidi bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu eius. * Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui ac-

ceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardētis sulphure: * Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

C A P. XX.

ET vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. * Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligauit eum per annos mille: * & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum vt non seducat amplius gentes, donec cõsummentur mille anni: & post hæc oportet illum solui modico tempore. * Et vidi sedes, & federunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterẽ eius in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. * Ceteri mortuorum non vixerunt, donec cõsummentur mille anni: Hęc est resurrectio prima. * Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. * "Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quattuor angulos terræ, Gog, & Magog, & cõgregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. * Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & ciuitatem dilectam. * Et descendit ignis à Deo de cælo, & deuorauit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, vbi & bestia, * & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. * Et vidi thronum magnũ candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra, & cælum, & locus non est inuentus eis. * Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. * & dedit mare mortuos, qui in eo erant: & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. * Et in-

ternus, & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. * Et qui non inuentus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAP. XXI.

ET vidi cælum nouum, & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare iam non est. * Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendente de cælo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. * Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus: * & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt. * Et dixit qui sedebat in throno: ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera. * Et dixit mihi: Factum est. ego sum α , & ω : initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis. * Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. * Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mēdacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure: quod est mors secunda. * Et venit vnus de septem Angelis habentibus phialas plenas septē plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni. * Et sustulit me in spiritu in montem magnū, & altum, & ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descendente de cælo à Deo, * habentem claritatē Dei: & lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut crystallum. * Et habebat murum magnum, & altum, habētem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. * Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone portæ tres: & ab Austro portæ tres: & ab occasu portæ tres. * Et murus ciuitatis habēs fundamēta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorū Agni. * Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem, & portas eius, & murum. * & ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est quanta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundine aurea per stadia

duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo eius æqualia sunt. * Et mensus est murum eius centum quadraginta quattuor cubitorum, mensura hominis, quæ est angeli. * Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurum mundum simile vitro mundo. * Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus: * quintum, sardonius: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hyacinthus: duodecimum amethystus. * Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum. * Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus. * Et ciuitas non eget sole, neque luna vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est Agnus. * Et ambulabunt gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam suam, & honorem in illam. * Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non erit illic. * Et afferent gloriam, & honorem gentium in illam. * Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

ET ostendit mihi fluuium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedente de sede Dei & Agni. * In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per mēses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium. * Et omne maledictum non erit ampliùs: sed sedes Dei, & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi. * Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum. * Et nox vltra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum. * Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere seruis suis quæ oportet fieri citò. * Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri huius. * Et ego Ioannes, qui audiui,

& vidi

1. I. 6. 5. c.
17. c. 66.
2. 11
1. Pet. 3.
1. 13

1. I. 2. 5.
1. 8
Sup. 7. d. 17

1. I. 4. 3.
1. 19
1. Cor. 5.
1. 17

1. I. 60.
d. 19

1. I. 60.
c. 11

1. I. 60.
d. 20

& vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat: * & dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui seruant verba prophetiæ libri huius: Deum adora. * Et dicit mihi: Ne signaueris verba prophetiæ libri huius: tempus enim prope est. * Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc. * Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundùm opera sua. * Ego sum α , & ω , primus, & nouissimus, principium, & finis. * Beati, qui lauant stolas suas in sanguine agni: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. * Foris canes, & venefici, & im-

16 pudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium. * Ego Iesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix, & genus Dauid, stella splendida, & matutina. * Et spiritus, & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis. * Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. * Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in libro isto. * dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò: Amen. Veni Domine Iesu. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

F I N I S .

Oratio Manassæ, necnon Libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ
REGIS IUDA,
CVM CAPTVS TENERETVR IN
BABYLONE.

DOMINE omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine secundum multitudinem bonitatis tuæ promissisti pœnitentiam, & remissionem iis, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam

propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserues mala mihi, neq; dânes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ES DRÆ
TERTIVS.
CAPVT PRIMVM.

NT fecit Iosias Pascha in Hierosolymis Domino, & immolauit Phasæ quarta decima luna primi mensis: * statuens sacerdotem per vices dierum stolis amictos in templo Domini. * & dixit Leuitis sacris feruis Israel, vt sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificauit Salomon filius Dauid rex. * Non erit vobis tollere super humeros eam. Et 4

nunc deseruite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos & tribus vestras, * secundum scripturam Dauid regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis Filij eius, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram eorum, qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel. * Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini quod datum est Moyfi. * Et donauit Iosias in plebem quæ inuenta est, ouium, agnorum, & hœdorum,

& caprarum triginta millia, vitulos tria millia. 8
 * hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum. * Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hafabias, & Oziel, & Coraba in Phasē, oves quinque millia, vitulos quingentos. * Et hæc cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ habentes azyma per tribus. * Et secundum partes principatus patrum in conspectu populi offerebatur Domino, secundum ea quæ in libro Moyſi scripta sunt: * & assauerunt Phasē igni prout oportebat: & hostias coxerunt in emolis, & in ollis cum benevolentia: * & attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc parauerunt sibi & sacerdotibus: * Sacerdotes enim offerebant adipēs, vsque dum finita esset hora: & Leuitæ parauerunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron. * Et sacri catores filij Afaph erant per ordinem secundum præceptum Dauid, & Afaph, & Zacharias, & Ieddimus, qui erat à rege. * Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt non præuaricaretur vnusquisque suam: fratres enim illorum parauerunt illis. * Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini. * In illa die egerunt Phasē, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum præceptum regis Iosias. * Et egerunt filij Israel, qui inuenti sunt in tempore illo, Phasē: & diem festum azymorum per dies septem: * & non est celebratum Phasē tale in Israel, à temporibus Samuelis propheta: * & omnes reges Israel non celebrauerunt tale Pascha quale egit Iosias, & Sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israel, qui inuenti sunt in commoratione Ierosolymis. * Octauo decimo anno, regnante Iosia celebratum est Phasē. * Et directa sunt opera Iosias in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis: * & quæ circa illum quidem scripta sunt, in pristinis temporibus de eis, qui peccauerunt, quiq̃e irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quæsierunt verba Domini super Israel. * Et post omnem actum hunc Iosie, ascendit Pharaon rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Iosias. * Et misit rex Ægypti ad Iosiam, dicens: Quid mihi & tibi est rex Iudæ? * Non sum missus à Domino vt pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descende. * Et non est reuersus Iosias super currum: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophetae ex ore Domini: * sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Iosiam. * Et dixit rex pueris suis, Amouete me à prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amouerunt eum pueri ipsius de acie. * Et ascendit super currum secundarium suum: & perueniens Ierosolymam, vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro. * Et in tota Iudæa lugebant Iosiam: & qui præsidebant, cum vxoribus lamentabant eum vsque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israel. * Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regum Iudæ: & singula gesta actus Iosias, & eius gloria & intellectus eius in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israel & Iudæ: * Et assumentes, qui erant ex gente Iechoniam filium Iosie, constituerunt regem pro Iosia patre suo, cum esset annorum trigintatium. * Et regnavit super Israel mensibus tribus. Et amouit eum rex Ægypti, ne regnaret in Ierosolymis: * & mulctauit gentem argenti

57 talenta centum, & auri talentum vnum. * Et constituit rex Ægypti Iocim fratrem ipsius, regem Iudæ & Ierusalem: * & alligauit magistratus Iocim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehendens reduxit in Ægyptum. * Annorum erat Iocim viginti quinque, cum regnare cœpisset in terra Iuda & Ierusalem: & fecit malum in conspectu Domini. * Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in aereo vinculo, perduxit in Babyloniam: * & sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & consecrauit in templo suo in Babyloniam. * Nam de immunditia illius & irreligiositate scriptum est in libro temporum regum. * Et regnavit Iochim filius eius pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat annorum decem & octo. * Regnavit autem menses tres, & dies decem in Ierusalem, & fecit malum in conspectu Domini: * & post annum mittens Nabuchodonosor, transmigravit eum in Babyloniam simul cū sacris vasis Domini. * Et constituit Sedeciam regem Iuda, & Ierusalem, cum esset annorum viginti vnus: regnavit autem annis vndecim. * Et fecit malum in conspectu Domini, & non est veritus à verbis quæ dicta sunt ab Ieremia propheta ex ore Domini: * & adiuratus à rege Nabuchodonosor, periurans discessit: & indurata ceruice sua, & corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israel. * Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super omnes immunditias gentium: & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Ierosolymis. * Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum reuocare eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo suo. * Ipsi verò subsannabant in angelis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illiudentes prophetis eius. * Qui vsque ad iracundiam concitatus est super gentem suam propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldæorum. * Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt iuueni, & seni, & virgini, & adolescenti: sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas refucentes, tulerunt in Babyloniam, * & incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Ierusalem: & turres eius incenderunt igne, * & consummauerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt, & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem. * Et erant serui illius vsque dum regnarent Persæ in repletionem verbi Domini in ore Ieremiae: * quousque benignè ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suæ sabbatizauit in applicatione annorum septuaginta.

CAP. I. I.

1 **R**egnante Cyro rege Persarum in consummatione verbi Domini in ore Ieremiae, * suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicauit in toto regno suo simul per scripturam, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus, * & significauit mihi ædificare domum sibi in Ierusalem, quæ est in Iudæa. * Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat cum eo in Ierusalem. * Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento, in dationibus cum equis & iumentis, cumque aliis quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Ierusalem. * Et stan-

CAP. III.

tes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Benjamin, & Sacerdotes & Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere & ædificare Domum Domini quæ est in Ierusalem, & qui erant in circuitu eorum, adiuerunt in omni auro & argento eius, & iumentis, & votis compluribus multi quorum sensus excitatus est. * Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transfudit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idolo suo. * & proferes ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridat, qui erat super thesaurus ipsius. * Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præfidi Iudææ. * Horum autem hic numerus. Libatoria argentea duo millia quadringenta, athiscæ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ, & alia vasa mille. * omnia autem vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta. * Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captiuitate Babylonis venerant in Ierosolymam. * In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & ceteris locis subiectam epistolam regi Artaxerxi. * **D O M I N E**, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœlesyria, & Phœnicæ. * Et nunc notum sit domino regi, quoniam Iudæi qui ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Ierusalem ciuitatem refugam & pessimam, ædificant furnos eius, & statuunt muros, & templum suscitant. * Quod si ciuitas ista & muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent. * Et quia id agitur circa templum, rectè habere arbitrati sumus non despiciere hoc ipsum: * sed notum facere domino regi, vt si videbitur, rex, quærat in libris patrum tuorum, & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit refuga, & reges, & ciuitates concutiens, & Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam ciuitas ista deserta est. * Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cœlesyriam & Phœnicem: * Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, & ceteris constitutis, & habitantibus in Syria & Phœnicæ, ea quæ subiecta sunt. * **L E G I** epistolam quam misisti mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuentum est, quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus resistens, & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, & tributa exigentes à Cœlesyria & Phœnicæ. * Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatem, & prohibere ne quid vltra hæc fiat: * sed nec procedant in plurimum, ea quæ sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur. * Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum his constituti erant iungentes festinanter venerunt in Ierusalem cum equitatu, & turba, & agmine: * ceperuntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Ierusalem, vsque secundo anno regni Darij regis Persarum.

R Ex Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Mediæ & Persidis, & omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulibus, & præfectis sub illo ab India vsque Ethiopiam, centum viginti septem prouinciis. * Et cum manducassent, & bibissent, & satiati reuenterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormiuit, & expergefactus est. * Tunc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri: * Dicamus vnusquisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna, purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fræno, & cydarim byssinam, & torquem circa collum: * & secundo loco sedebit à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darij vocabitur. * Tunc scribentes singuli suum verbum signauerunt, & posuerunt subtus ceruical Darij regis, & dixerunt, Cum surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcumque iudicauerit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est. * Vnus scripsit, Fortior est vinum. * Alius scripsit, Fortior est rex. * Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas. * Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit. * Et mittens vocauit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: * & sederunt in concilio: & lecta sunt scripta coram ipsis. * Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt. * Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini, & dixit, Viri, quam præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem. * Itemque regis & orphanum facit mentem vanam. * Item serui ac liberi, pauperis ac diuitis, & omnem mentem conuertit in securitatem & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum, & omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit. * Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multum post sumunt gladios. * Et cum à vino merferint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt. * O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAP. IIII.

ET inchoauit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis. * O viri, num præcellunt homines, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt? * Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis, faciunt. * Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres. * Iugulantur & iugulant, & regis verba non prætereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcumque prædati fuerint. * Similiter & alij omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cum fuerint metentes, afferunt tributa regi: * & ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt: * dixerit percutite, percutiunt: dixerit extermini-

nate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant: 9
 * dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plan- 10
 tant: * & omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, 10
 & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit. 11
 * Hi autem custodiunt in circuitu eum, & non 11
 possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto 12
 obaudientes sunt ei. * Viri, quomodo non præcel- 12
 lit rex qui sic diffamatur? Et tacuit. * Tertius qui 13
 dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zoroba- 14
 bel, cœpit loqui. * Viri, non magnus rex, & multi 14
 homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui 15
 dominatur eorum? Nõnne mulieres genuerunt 15
 regem, & omnem populum, qui dominatur mari 16
 & terræ: * & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt 16
 eos qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit? 17
 * Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ 17
 faciunt gloriam hominibus, & non possunt homi- 18
 nes separari à mulieribus. * Si congregauerint au- 18
 rum & argentum, & omnem rem speciosam, & 19
 viderint mulierem vnã bono habitu & bona 19
 specie, * omnia hæc relinquentes in eam inten- 19
 dunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt 20
 magis quàm aurum & argentum, & omnem rem 20
 pretiosam. * Homo patrem suum relinquit qui 21
 enutrit illum, & suam regionem, & ad mulierem 21
 se coniungit. * Et cum muliere remittit animam: 21
 & neque patrem meminit, neque matrem, neque 22
 regionem. * Et hinc oportet vos scire: quoniam 22
 mulieres dominantur vestri. Nõnne doletis? * Et 23
 accipit homo gladium suum, & vadit in viam fa- 23
 cere furta, & homicidia, & mare nauigare & flu- 24
 mina, * & leonem videt, & in tenebris ingreditur: 24
 & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas, ama- 25
 bili suæ affert. * Et iterum, diligit homo vxorem 25
 suam magis quàm patrem aut matrem. * Et multi 26
 dementes facti sunt propter vxores suas: & serui 26
 facti sunt propter illas: * & multi perierunt & iu- 27
 gulari sunt, & peccauerunt propter mulieres. * Et 28
 nunc credite mihi, quia magnus est rex in potesta- 28
 te sua: quoniam omnes regiones verentur tange- 29
 re eum. * Videbam tamen Apemen filiam Beza- 29
 cis, mirifici concubinam regis, sedentem iuxta re- 30
 gem ad dexteram, * & auferentem diadema de 30
 capite eius, & imponentem sibi, & palmis cœdebat 31
 regem de sinistra manu. * Et super hæc aperto ore 31
 intuebatur eam: & si arripserit ei, ridet. nam si in- 32
 dignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur 32
 in gratiam. * O viri, cur non sunt fortiores mulie- 33
 res? Magna est terra, & excelsum est cælum: quis 33
 ista agit? * Et tunc rex, & purpurati intuebantur in 34
 alterutrum. Et inchoauit loqui de veritate. * O vi- 34
 ri, nõnne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & 35
 excelsum est cælum: & velox cursus solis conuer- 35
 tit in gyro cælum in locum suum in vna die. 36
 * Nõnne magnificus est qui hæc facit, & veritas 36
 magna, & fortior præ omnibus? * Omnis terra ver- 36
 itatem inuocat, cælum etiam ipsam benedicit, & 37
 omnia opera mouentur, & tremunt eam, & non 37
 est cum ea quicquam iniquum. * Vinum iniquum, 37
 iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filij 38
 hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non 38
 est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt: * 38
 & veritas manet & inualefcit in æternum, & viu- 39
 it, & obtinet in sæcula sæculorum. * Nec est apud eam 39
 accipere personas, neque differentias: sed quæ iu- 40
 sta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, & om- 40
 nes benignantur in operibus eius. * Et non est in 40
 iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnum, & 41
 potestas & maiestas omnium æuorum. Benedi- 41
 ctus Deus veritatis. * Et desit loquendo. Et omnes

populi clamauerunt, & dixerunt, Magna est veri- 42
 tas, & præualet. * Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis 42
 amplius, quàm quæ scripta sunt, & dabo tibi, se- 43
 eundum quod inuentus es sapientior proximis, & 43
 proximus mihi sedebis, & cognatus meus voca- 44
 beris. * Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod 44
 vouisti, ædificare Ierusalem, in die qua regnum 45
 accepisti: * & omnia vasa quæ accepta sunt ex Ie- 45
 rusalem, remittere, quæ separauit Cyrus, quando 46
 mactauit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi. 46
 * Et tu vouisti ædificare templum quod incendere- 47
 runt Idumæi, quando exterminata est Iudæa à 47
 Chaldæis. * Et nunc hoc est quod postulo Domi- 48
 ne, & quod peto, hoc est maiestas quod à te postu- 48
 lo, vt facias votum quod vouisti regi cæli ex ore 49
 tuo. * Tunc surgens Darius rex, osculatus est il- 49
 lum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, 50
 & præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, & 50
 eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædifi- 51
 care Ierusalem. * Et omnibus præfectis, qui erant 51
 in Syria, & Phœnice, & Libano scripsit epistolas, 52
 vt traherent ligna cedrina à Libano in Ierusalem, 52
 vt ædificarent cum eis ciuitatem. * Et scripsit om- 53
 nibus Iudæis qui ascendebant à regno in Iudæam 53
 pro libertate, omnem potentem, & magistratum, 54
 & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum, 54
 * & omnem regionem quam obtinuerant immu- 55
 nem esse eis, & Idumæi relinquunt castella quæ 55
 obtinent Iudæorum, * & in structuram templi da- 56
 re per singulos annos talenta viginti, vsque dum 56
 perædificaretur: * & super sacrarium holocausto- 57
 mata vstulare quotidie, sicut habent præceptum: 57
 alia talenta decem offerre per singulos annos, * & 58
 omnibus qui procedunt à Babylonia condere ci- 58
 uitatem: vt esset libertas tam ipsis quàm filiis eo- 59
 rum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt: 59
 * Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam 60
 iussit dari, in qua deseruirent; * & Leuitis scripsit 60
 dare præcepta, vsque in diem qua consummabi- 61
 tur domus, & Ierusalem extruetur: * & omnibus 61
 custodientibus ciuitatem scripsit dari ei sortes & 62
 stipendia. * Et dimisit omnia vasa quæcumque se- 62
 parauerat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcum- 63
 que dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Ie- 63
 rusalem. * Et cum processisset ille adolescens, ele- 64
 uans faciem in Ierusalem, benedixit regem cæli, 64
 * & dixit, Abs te est victoria, & abs te est sapientia 65
 & claritas. Et ego seruus tuus sum. * Benedictus es 65
 qui dedisti mihi sapientiam, & tibi cõfitebor Do- 66
 mine Deus patrum nostrorum. * Et accepit epi- 66
 stolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & 67
 nunciauit fratribus suis omnibus qui fuerunt in 67
 Babylonia: * & benedixerunt Deum patrum suo- 68
 rum, quoniam dedit illis remissionem & refrige- 68
 rium, * vt ascenderent & ædificarent Ierusalem, 69
 & templum vbi nominatum est nomen eius in 69
 ipso, & exultauerunt cum musicis & lætitia die- 70
 bus septem.

C A P. V.

Post hæc autem electi sunt, vt ascenderent prin- 1
 cipes pagorum per domos, & tribus suas, & 2
 vxores illorum, & filij & filia eorum, & serui & 3
 ancillæ ipsorum, & pecora eorum. * Et Darius rex 4
 misit vnã cum eis equites mille, donec deduce- 5
 rent eos in Ierusalem cum pace, & cum musicis 6
 & cum tympanis & tibiis. * & omnes fratres erant 7
 ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis. * Et 8
 hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per 9
 pagos suos in tribus, & in partem principatus ipso-

rum. * Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aaron, Iesus
 filius Iosedec, Ioacim filius Zorobabel filij Sala-
 thiel de domo Dauid, ex progenie Phares, de tri-
 bu Iuda, * qui locutus est sub Dario rege Persarum
 sermones mirificos in secundo anno regni
 ipsius mense Nisan primo. * Sunt autem hi, qui
 ascenderunt ex Iudæa de captiuitate transmigra-
 tionis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex
 Babylonix in Babylonem, & reuersus est in Ieru-
 salem. * Et requisit partem Iudææ vnusquisque
 in ciuitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel,
 & Iesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio,
 Mardocheo, Beelsuro, Mechpatochor, Olioro.
 Emonia vnus de principibus eorum. * Et nume-
 rus à gentilibus eorum, ex præpositis eorum filij
 Phares, duo millia centum septuagintadu: * filij
 Ares, tria millia centum quinquagintaseptem: * fi-
 lij Phemo centum quadragintadu: in filiis Iesu
 & Ioabes, mille trecenti duo: * filij Demu, duo
 millia quadringenti septuaginta: filij Choraba,
 ducenti quinque: filij Banica, centum sexaginta-
 octo: * filij Bebech, quadringentitres: filij Archad,
 quadringenti vigintiseptem: * filij Cham, tringenta-
 septem: filij Zoroar, duo millia sexagintaseptem:
 filij Adin, quadringenti sexaginta vnus: * filij Ade-
 rectis, centum octo: filij Cialo & Zelas, centum
 septem: filij Azoroc, quadringenti tringintanouem:
 * filij Iedarbone, centum tringintadu: filij Ananie,
 centum tringinta: filij Asoni, nonaginta: * filij Mar-
 far, quadringenti vigintidu: filij Zabarus, nona-
 gintaquinque: filij Sepolemon, centum viginti-
 tres: * filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij
 Nechanatus, centum quinquaginta octo: filij Ce-
 bethamus, centum tringintadu: * filij Crearpatros,
 qui Enocadies, & Modix, quadringenti viginti-
 tres: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti
 vnus: * qui ex Besselon, & Ceagge, sexagintaquin-
 que: qui ex Bastaro, centum vigintidu: * Qui ex
 Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis,
 centum quinquagintaquinque: filij Labonni, tre-
 centi quinquagintaseptem: * filij Sichein, trecenti
 septuaginta: filij Suadon, & Cliomus, trecenti
 septuaginta octo: * filij Ericus, duo millia centum
 quadragintaquinque: filij Anaas, trecenti septua-
 ginta. Sacerdotes: * Filij Ieddus, filij Euther, filij
 Eliasib, trecenti septuagintadu: filij Emerus, du-
 centi quinquagintadu: * filij Phafurij, trecenti
 quinquagintaseptem: filij Caree, ducenti viginti-
 septem. * Leuitæ: Filij Iesu in Caduhel, & Bamis,
 & Serchias, & Edias, septuagintaquattuor. om-
 nis numerus à duodecimo anno, tringinta millia
 quadringenti sexagintadu, * filij, & filix, & vx-
 ores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti
 quadragintadu. * Filij sacerdotum, qui psalle-
 bant in templo: filij Afaph, centum vigintiocto.
 * Ostiarij verò: filij Esmenni, filij Afer, filij Amon,
 filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes centum tri-
 gintanouem. * Sacerdotes seruientes in templo:
 filij Sel, filij Gafpha, filij Tobloch, filij Cariæ, filij
 Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Ac-
 cub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai,
 filij Anani, filij Cana, filij Geddu, * filij An, filij
 Radin, filij Desanon, filij Nachoba, filij Casaba,
 filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij
 Hasten, filij Asiana, filij Manei, filij Nasiffim, filij
 Accufa, filij Agista, filij Azui, filij Fauon, filij Pha-
 salon, * filij Meedda, filij Phusa, filij Caree, filij Bar-
 cus, filij Saree, filij Coesi, filij Nasit, filij Agisti, filij
 Pedon, * Salomon filij eius, filij Afophot, filij
 Phafida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij

34 Sephegi, * filij Aggia, filij Sachareth, filij Saba-
 then, filij Caroneth, filij Malfith, filij Amæ, filij
 Safus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Raboris,
 35 filij Phasphat, filij Malmton. * Omnes sacro ser-
 uientes, & pueri Salomonis, quadringenti octo-
 36 gintadu. * Hi sunt filij qui ascenderunt à Thel-
 37 mela, Telharfa: principes eorum, Carmellam, &
 Careth: * & non poterant edicere ciuitates suas,
 & progenies suas, quemadmodum sint ex Israël.
 38 Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici, * ex Sa-
 cerdotibus, qui fungebantur sacerdotio: & non
 sunt inuenti filij Obia, filij Achifos, filij Addin, qui
 39 accepit vxorem ex filiabus Phargeleu: * & vocati
 sunt nomine eius, & horum quæ sita est generis
 scriptura in prædatura, & non est inuenta, & pro-
 40 hibiti sunt sacerdotio fungi. * Et dixit illis Nehe-
 mias & Astharas, Ne participentur sancta, donec
 41 exurgat Pontifex doctus in ostensionem & verita-
 42 tem. Omnis autè Israël erat exceptis seruis & an-
 43 cillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.
 44 * Serui horum & ancillæ, septem millia trecenti tri-
 45 gintaseptè. Cantores & catatrices, duceti sexaginta-
 46 quinque. * Cameli, quadringenti trigintaquin-
 47 que. Equi septem millia trigintafex. Muli, ducenta
 48 millia quadragintaquinque. Subiugalia, quin-
 49 que millia viginti quinque. * Et de præpositis ipsis
 per pagos, dum venirent in templum Dei, quod
 erat in Ierusalem, vouerunt suscitare templum
 45 in loco suo, secundum suam virtutem: * Et dare
 in templum thesaurum operum sacrum auri mnas
 46 duodecim millia, & mnas argenti quinque mil-
 47 lia, & stolas sacerdotales centum. * Et habitau-
 48 erunt Sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de ple-
 49 be in Ierusalem & in regione, & sacri cantores, &
 50 ostiarij, & omnis Israël in regionibus suis. * Instan-
 te autem septimo mense, cumque essent filij Is-
 51 rael vnusquisque in suis rebus, conuenerunt vna-
 52 nimes in atrium, quod erat ante ianuam Orien-
 53 talem. * Et stantes Iesus filius Iosedec, & fratres
 eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, &
 54 huius fratres, parauerunt altare, * vt offerrent super
 illud holocaustomata, secundum quæ in libro
 55 Moysi hominis Dei scripta sunt. * Et conuene-
 runt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sa-
 56 crarium in loco suo omnes gentes terræ, & offe-
 rebant hostias, & holocaustomata Domino ma-
 57 tutina. * Et egerunt scenopegiam, & diem solen-
 nem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quo-
 tidie, sicut oportebat: * & post hæc oblationes
 institutas, & hostias sabbatorum, & neomenia-
 rum, & dierum solennium omnium sanctificato-
 rum. * Et quotquot vouebant Domino à neo-
 58 menia septimi mensis, ceperunt hostias offerre
 Deo, & templum Domini nondum erat ædifica-
 59 tum. * Et dederunt pecuniam lapidarijs & fabris,
 60 & potum & pabula cum gaudio. * Et dederunt
 61 carra Sidonijs, & Tyrijs, vt transfuerent illis de
 Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Iop-
 62 pe portu, secundum decretum quod scriptum
 63 erat eis à Cyro rege Persarum. * Et in secundo an-
 64 no venientes in templum Dei in Ierusalem, men-
 se secundo inchoauit Zorobabel filius Salathiel,
 & Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorum, & sacer-
 65 dotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de capti-
 66 uitate in Ierusalem: * & fundauerunt templum
 Dei nouilunio secundi mensis secundi anni cum
 67 venissent in Iudæam & Ierusalem. * Et statuerunt
 68 Leuitas à viginti annis, super opera Domini: &
 stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ
 conspirates, & executores legis, facientes opera in

domo Domini. * Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filij Afaph, habentes cymbala, * collaudantes Dominum, & benedicentes secundum Dauid regem Israel. * & cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo eius, & honor in sæcula super omnem Israel. * Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamauerunt voce magna, collaudantes Dominum in fusciratione domus Domini. * Et venerunt ex sacerdotibus & Leuitis, & præsentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum: * & ad huius ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno: in tantum vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnificè, ita vt longè audiretur. * Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Benjamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum. * Et cognouerunt quoniam qui erant ex captiuitate, ædificant templum Domino Deo Israel. * Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis, Ædificabimus vnà vobiscum: * Similiter enim audiimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbarezth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc. * Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Israel, * Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israel secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum. * Genes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes prohibebant eos ædificare, & aggressuras exercentes impediuerunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium vsque ad Darij regnum.

C A P. V I.

IN secundo autem anno regni Darij propheta iuit Aggæus & Zacharias filius Addin propheta apud Iudæam & Ierusalem in nomine Dei Israel super eos. * Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare domum Domini, quæ est in Ierusalem: * cum adessent eis propheta Domini, & adiuuarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennus subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius, * & dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant? * Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captiuitate à Domino seniores Iudæorum. * & non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur. * Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. **S**ISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius in Syria, & Phœnicie præfides, regi Dario salutem. * Omnia nota sint Domino regi, quòd cum venissemus in regionem Iudææ, & introissemus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei magnam: * & templum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in parietibus, & opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria, quam diligentissime perfici. * Tunc interrogauimus seniores, dicentes, Quo permittente vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis? * Ideo autem interrogauimus eos, vt notum faceremus tibi homines

& præpositos, & nominum scripturam præpositorum postulauimus illos. * At illi responderunt nobis, dicentes, Nos sumus ferui Domini, qui fecit cælum & terram, * & ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israel magno & fortissimo, & consummata est. * Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum, * & domum istam demolientes incenderunt, & populum captiuum duxerunt in Babylonem. * In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare, * & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanasaro subregulo: * Et præceptum est eis vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Ierusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo. * Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc ædificatur, & nõ accepit consummationem. * Nunc ergo si iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia. * & si inuentum fuerit consilio Cyri regis ceptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis. * Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus vnus, in quo scripta erant ista: * ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Ierusalem ædificare, vbi incendebant igni affiduo, * cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo, & impendia dari de domo Cyri regis: * & sacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi erant posita, vt ponantur illic: * & præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnicie præfides, vt abstinerent se ab eodem loco. * Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorum, donec consummetur templum ædis Domini: * & à vexatione tributorum Cælesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfesto, ad tauros, & arietes, & agnos, * similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie sine vlla dilatione, * vt offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum vita: * & denunciatur, vt quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiat lignum de suis propriis, & suspendatur, & bonam ipsorum regi ascribantur. * Propterea & Dominus, cuius nomen inuocatum est tibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domini illam quæ est in Ierusalem. * Ego Darius rex decreui quam diligentissime secundum hæc fieri.

C A P. V I I.

TVnc Sisennes subregulus Coelesyriae, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti his, quæ à Dario rege erant decreta, * insistebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Iudæorum principibus Syriae. * & prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis. * Et consummauerunt omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum. * Et consummata est domus nostra vsque ad tertiam & vicefimam diem mensis Adar, sexto anno Darij regis. * Et fecerunt filij Israel & sacerdotes & Leuitæ, & ceteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secundum ea quæ scripta sunt in libro Moyfi. * Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hœdos pro peccatis vniuersi Israel, duodecim, secundum numerum tribuum Israel. * Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amici stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israel secundum librum Moyfi, & ostiarij per singulas ianuas. * Et egerunt filij Israel cum his qui erant ex captiuitate, illud Phase quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ. * Omnes filij captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia Leuitæ omnes simul sanctificati sunt. * Et immolauerunt Phase vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis. * Et manducauerunt filij Israel, qui erant ex captiuitate omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum, * & celebrauerunt diem festum azymorum septem diebus epulantes in conspectu Domini, * quoniam conuertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

C A P. V I I I.

ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij Solome, * filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinecs, filij Eleazari, filij Aaron primi sacerdotis: * hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moyfi, quæ data est à Domino Deo Israel docere & facere. * Et dedit ei rex gloriam, quod inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu eius. * Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus templi, & ostiariis, & seruis templi in Ierusalem. * Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mensis, venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius secundum prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis. * In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo vniuersum Israel omnem iustitiam & iudicium. * Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis tradiderunt scriptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdras sacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exemplum subiectum est. * **R**EX Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & lectori legis Domini salutem. * Humanior ego iudicans in beneficiis, præ-

cepi eis qui desiderant ex gente Iudæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Leuitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Ierusalem. * Si qui ergo cupiunt ire tecum, conueniant, & proficiantur sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis, * vt visitent ea quæ aguntur secundum Iudæam & Ierusalem, obseruantes sicut habes in lege Domini, * & ferant munera Domino Deo Israel, quæ voui ego & amici Ierusalem, & omne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Ierusalem cum illo, * quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt congruentia, * vt offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Ierusalem. * Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perface pro voluntate tua secundum præceptum Domini Dei tui: * & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Ierusalem: * & cetera quæcumque tibi subuenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio: * cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perface secundum voluntatem Domini. * Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriae & Phœnicis, vt quæcūque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei vsque ad argenti talenta centū, similiter & auri: * & vsque ad frumenti modios centū, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione. * Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filij, & filiorum eius. * Vobis autem dicitur, vt omnibus sacerdotibus & Leuitis, & sacris cantoribus, & seruis templi, & scribis templi huius, * nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obicere eis quicquam. * Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei constitue iudices & arbitros in tota Syria, & Phœnicie: & omnes qui legem Dei tui non nouerunt, doce: * vt quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur siue morte, siue cruciati, siue etiam pecunie multatione vel abductione. * Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam, quæ est in Ierusalem, * & me honorificauit in conspectu regis & consiliariorum, & amicorum, & purpuratorū eius. * & ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, & congregaui ex Israel viros, vt simul ascenderent mecum. * Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. * Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorū Dauid, Acchus filius Seccilix: * ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reuersi sunt viri centum quinquaginta: * ex filiis ductoris Moabilionis Zaræi, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: * ex filiis Zachues, Iechonias Zecholei, & cum ipso viri duceti quinquaginta. * ex filiis Sala, Maasias Gotholia, & cum ipso viri septuaginta: * ex filiis Saphatix, & cum ipso viri octoginta: * ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cū ipso viri ducenti duodecim: * ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Iosaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta: * ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo: * ex filiis Ezead, Ioannes Ecetan, & cum ipso

viri centum decem: * ex filiis Adonicam ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septuaginta. * Et congregaui eos ad fluuium qui dicitur Thia, & metati sumus illic triduo, & recognoui eos. * Et ex filiis sacerdotum & Leuitarum non inueni illic. * Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, & Masman, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, & Mosolamum ipsos ductores & peritos: * & dixi eis vt venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacij. * Et mandauit eis vt dicerent Loddeo, & fratribus eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri: * & adduxerunt nobis secundum manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filij Leui, filij Israel, Sebebian, & filios & fratres, qui erant decem & octo: * Asbiam, & Amin ex filiis filiorum Chananæi, & filij eorum viri viginti. * Et ex his qui templo seruebant, quos dedit Dauid, & ipsi principes ad operationem Leuitis templo seruiuentium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis. * Et voui illic ieiunium iuuenibus in conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis, & pecoribus propter insidias. * Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra aduersarios nostros. * Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu. * Et iterum deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro. * Et separaui ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem: * Et appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donauerat rex, & consiliarij eius, & principes, & omnis Israel. * Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum, & vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim, auri speciem reddentia. * & dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum. * Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus & Leuitis, & principibus ciuitatû Israel in Ierusalem, in pastophorio domus Dei nostri. * Et hi qui susceperunt sacerdotes & Leuitæ aurum & argentum & vasa, intulerunt in Ierusalem in templum Domini. * Et promouimus à fluuio Thia, die duodecima mensis primi, vsque quo introiuimus in Ierusalem. * Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Iorificeroti: * & cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, & Medias, & Banni filius Leuitæ ad numerum, & ad pondus vniuersa. * Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora. * Qui autem venerunt ex captiuitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex, agnos septuagintaduos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vacas duodecim, omnia in sacrificium Domini. * Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Coelefyriæ, & Phœnicis: & honorificauerunt gentem, & templum

Domini. * Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregauerunt genus Israel, & principes, & sacerdotes, & Leuitæ, & alienigenæ gentes & nationes terræ immunditias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezzæis, & Iebuzæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idumæis. * coniuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filij eorum. & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni. * Et mox vt audiui ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & mœstus. * Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugetem super iniquitatē istam, & sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum. * Et confurgens à ieiunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus ad Dominum, dicebam: Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam. * Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt vsque ad cælum. * Quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato vsque ad diem hunc. * Et propter peccata nostra, & patrum nostrorû sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captiuitatem, & deprædationem cum confusione vsque in hodiernum diem. * Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem, & nomen in locum sanctificationis tuæ: detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore seruitutis nostræ. * Et cum seruiremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarû dare cibum, & clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa, & Ierusalem. * Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorû tuorum prophetarum, * dicens: Quoniam terra, in quam introistis possidere hereditatem eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarû terræ, & immunditiæ illorû repleuerunt eam totam immunditia sua. * Et nunc filias vestras non coniungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis vestris, * & non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt inualescentes manducetis optima terræ, & hereditatem distribuatis filiis vestris vsque in æuam. * Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra. * Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reuersi sumus transgredi legitima tua, vt commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ huius. * Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur radix & nomen nostrum? * Domine Deus Israel verax es. Derelicta est enim radix vsque in hodiernum diem. * Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his. * Et cum adorando confiteretur Esdras, flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Ierusalem turma magna valde, viri, & mulieres, & iuuenes, & iuuenulæ. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine. * Et cum clamasset, Iechonias Icheli ex filiis Israel, dixit Esdras: Nos in Dominum peccauimus, quod collocauimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas

ex gentibus terræ. * Et nunc es super omnem Is-
 rael. In his ergo fit iusiurandum à Domino expel-
 lere omnes vxores nostras quæ ex alienigenis sunt
 cum filiis earum. * Sicut tibi decretum est à maio-
 ribus secundum legem Domini exurgens explica.
 * Ad te enim spectat negotium, & nos tecum su-
 mus: viriliter fac. * Et exurgens Esdras adiurauit
 principes sacerdotum & Leuitas, & omnem Is-
 rael facere secundum hæc, & iurauerunt.

CAP. IX.

ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abi-
 it in pastophorium Ionathæ filij Nafabi, * &
 hospitatus illic non gustauit panem, nec aquam
 bibit super iniquitatem multitudinis. * Et facta est
 prædicatio in omni Iudæa, & in Ierusalem omni-
 bus qui erant ex captiuitate in Ierusalem congregati,
 * vt quicumque non occurrerit biduo, vel
 triduo dici secundum iudicium assidentium se-
 niorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus
 iudicaretur à multitudine captiuitatis. * Et con-
 gregati sunt omnes qui erant ex tribu Iuda, &
 Benjamin in tribus diebus in Ierusalem. hic men-
 sis est nonus, dies mensis vicesimus. * Et sedit om-
 nis multitudo in area templi trementes, propter
 hyemem præsentem. * Et exurgens Esdras, dixit
 illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in ma-
 trimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad
 peccata Israel. * Et nunc date confessionem, & ma-
 gnificentiam Domino Deo patrum nostrorum.
 * & perficite voluntatem ipsius, & discedite à gen-
 tibus terræ, & ab vxoribus alienigenis. * Et clama-
 uit omnis multitudo, & dixerunt voce magna:
 Sicut dixisti, faciemus. * Sed quoniam multitudo
 magna est, & tempus hybernum, & non possu-
 mus infubdiati stare: & hoc opus non est nobis
 vnius diei, neque bidui: multum enim in his pec-
 cauimus: * stent præpositi multitudinis, & omnes
 qui nobiscum inhabitant, & quotquot habet vxores
 apud se alienigenas, * & assistant accepto tem-
 pore ex omni loco presbyteri, & iudices vsque quo
 soluant iram Domini negotij huius. * Ionathas
 autem filius Ezei, & Ozias thecam susceperunt
 secundum hæc: & Bosoramus, & Leuis, & Sab-
 bathæus simul cooperati sunt cum illis. * Et stete-
 runt secundum hæc omnia vniuersi qui erant ex
 captiuitate. * Et elegit sibi viros Esdras sacerdos
 principes magnos de patribus eorum secundum
 nomina: & confederunt nouilunio mensis decimi
 examinare negotium istud. * Et determinatum
 est de viris qui habebant vxores alienigenas, vsque
 ad neomeniam primi mensis: * & inuenti sunt ex
 sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas
 vxores. * Ex filiis Iesu filij Iosedec, & fratribus eius:
 Maseas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, * &
 iniecerunt manus vt expellerent vxores suas: &
 ad litandum in exorationem, arietem pro igno-
 rantia sua. * & ex filiis Semmeri: Maseas & Effes
 & Ieelech, Azarias. * & ex filiis Fosere: Limofias,
 Hismaenis, & Nathanee, Iussio, Reddus, & Thal-
 fas. * & ex Leuitis: Iorabodus, & Semeis, & Colnis,
 & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas. * & ex
 sacris cantoribus, Eliafibi, Zaccarus. * & ex ostia-
 riis: Salumus, & Tolbanes. * & ex Israel: ex filiis
 Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, &
 Michelus, Eleazarus, & Iammebias, & Bannas. * &
 ex filiis Iolaman: Chamas, & Zacharias, & Ierre-
 lus, & Ioddus, & Erimoth, & Helias. * & ex filiis
 Zathoim: Eliadas, & Liafumus, Zochias, & La-

rimoth, & Zabdis, & Tebedias. * & ex filiis Ze-
 bes: Ioannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus.
 * & ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Jed-
 deus, & Isufib, & Azabus, & Ierimoth. * & ex filiis
 Addin: Naathus, & Moofias, & Caleus, & Raan-
 nas, Maafcas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus,
 & Manaffes. * & ex filiis Nuæ: Noneas, & Afcas,
 & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, &
 Malchus, & Marras. * & ex filiis Afom: Caria-
 neus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, &
 Manaffes, & Semei. * & ex filiis Banni: Ieremias,
 & Moadias, & Abramus, & Iohel, & Baneas, &
 Pelias, & Ionas, & Marimoth, & Eliafibi, & Ma-
 thaneus, & Eliafis, & Orizas, & Dielus, & Seme-
 dius, & Zambris, & Iosephus. * & ex filiis Nobei:
 Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda,
 Sedmi, & Iessei, Baneas. * omnes isti coniunxe-
 runt sibi vxores alienigenas, & dimiserunt eas cum
 filiis. * Et inhabitauerunt sacerdotes & Leuita: &
 qui erant ex Israel in Ierusalem, & in tota vna re-
 gione nouilunio mensis septimi. Et erant filij Is-
 rael in commorationibus suis. * Et congregata est
 omnis multitudo simul in areâ, quæ est ab oriente
 portæ sacræ: * & dixerunt Esdræ pontifici & lecto-
 ri, vt afferret legem Moyfi, quæ tradita est à Do-
 mino Deo Israel. * Et attulit Esdras Pontifex le-
 gem omni multitudini eorum à viro vsque ad
 mulierem, & omnibus sacerdotibus audire legem
 nouilunio mensis septimi. * Et legebat in area, quæ
 est ante sacram portam templi, a prima luce vs-
 que ad vesperam coram viris & mulieribus. Et de-
 derunt omnes sensum ad legem. * Et stetit Esdras
 sacerdos, & lector legis super ligneum tribunal
 quod fabricatum erat. * Et steterunt ad eum Ma-
 thathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Eze-
 chias, & Balsamus ad dexteram: * & ad sinistram
 Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Na-
 badias, & Zacharias. * Et assumpsit Esdras librum
 coram omni multitudine: præsidebat enim in
 gloria in conspectu omnium. * Et cum absoluisset
 legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras
 Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth
 omnipotentem. * Et respondit omnis populus,
 Amen. Et eleuatis sursum manibus procidentes
 in terram, adorauerunt Dominum. * Iesus, & Ba-
 naeus, & Sarebias, & Iaddimus, & Accubus, &
 Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, & Ioradus, &
 Ananias, & Philias Leuita. * qui docebant legem
 Domini, & in multitudine legebant legem Do-
 mini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant
 lectionem. * Et dixit Atharathes Esdræ pontifici,
 & lectori, & Leuitis, qui docebant multitudinem,
 * dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et omnes
 flebant, cum audissent legem. * Et dixit Esdras, Di-
 gressi ergo manducate pinguißima quæque, &
 bibite dulcissima quæque, & mittite munera his
 qui non habent. * Sanctus enim est hic dies Do-
 mini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarifi-
 cabit vos. * Et Leuita denunciabant in publico
 omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœ-
 sti esse. * Et abierunt omnes manducare, & bibe-
 re, & epulari, & dare munera his qui non habe-
 bant, vt epularentur. Magnificè enim sunt exal-
 tati verbis quibus edocti sunt. * & congregati sunt
 vniuersi in Ierusalem celebrare lætitiã, secun-
 dum testamentum Domini Dei Israel.

LIBERESDRÆ QUARTVS.

CAPVT PRIMVM.

IBER Esdræ propheta secundus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achitob, * filij Achia, filij Phinees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Asiel, filij Marimoth, filij Arna, filij Ozia, filij Borith, filij Abisci, filij Phinees, filij Eleazar, * filij Aaron ex tribu Leui, qui fuit captiuus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Perfarum. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens, * Vade, & nuncia populo meo facinora ipsorum, & filiis eorum iniquitates, quas in me admiserunt, vt nuncient filiis filiorum: * quia peccata parentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt diis alienis. * Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, & consilia mea spreuerunt. * Tu autem excute comam capitis tui, & proice omnia mala super illos: quoniam non obediuerunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus. * Vsquequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia cõtulit? Reges multos propter eos subuerti. Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum eius percussi. * Omnes gentes à facie eorum perdidit, & in Oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipauit, & omnes aduersarios eorum interfeci. * Tu verò loquere ad eos, dicēs: Hæc dicit Dominus: * Nempe ego vos per mare transmeaui, & plateas vobis initio munitas exhibui. ducē vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotem: * lucem vobis per columnā ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis: * & nõ triumphastis in nomine meo de perditione inimicorū vestrorum, sed adhuc nunc vsq. murmurastis. * Vbi sunt beneficia, quę præstiti vobis? Nõne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me, * dicentes, Vt quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire Ægyptiis, quàm mori in deserto hoc. * Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorū manducaastis. * Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquę in futuritate? propter estus folijs arborum vos texi. * Diuisi vobis terras pingues, Chananæos, & Pherezeos, & Philisthæos à facie vestra proieci: quid faciã vobis adhuc: dicit Dominus: * Hæc dicit Dominus omnipotens, In deserto cum essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum, * non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen. * Quid tibi faciã Iacob? Noluit obedire Iuda. Transferã me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, vt custodiant legitima mea. * Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor. * Quando in-

uocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia. * Non quasi me dereliquistis, sed vosipfos dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos rogavi, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos suos, * vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? Ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciã vobis? Proiciã vos à facie mea. * Oblationem cum mihi attuleritis, auertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circumcisiones repudiaui. * Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & lanastis corpora eorum, quorum sanguinem exquisiram, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: Proiciã vos sicut ventus stipulam, * & filij procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me, fecerunt. * Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quę præcepi. * Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum. * Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quę dixi. * Et nunc frater aspice, quę gloria: & vide populum venientem ab Oriente, * quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Michæ, & Ioel, & Abdia, & Ionã, * & Nahum, & Habacuc, Sophonia, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus est.

CAP. II.

Hæc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia. * Mater quę eos generauit, dicit illis, Ite filij, quia ego vidua sum & derelicta. * Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo, fecistis. * Modò autem quid faciã vobis? ego vidua sum & derelicta: ite filij, & petite à Domino misericordiam. * Ego autem te pater testem inuoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum seruire, * vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat. * Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreuerunt sacramentum meum. * Vã tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gommorrhæ, * quorum terra iacet in piccis glebis & aggeribus cinerum. sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens. * Hæc dicit

Dominus ad Esdras, Nuncia populo meo, quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus eram Israel. * Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. * Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur. * Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immoretur. Iam paratum est vobis regnum: vigilate. * Testare cælum & terram. Contriui enim malum, & creauit bonum, quia viuo ego, dicit Dominus. * Mater amplectere filios tuos, educa illos cum læticia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. * Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognoui nomen meum in Israel. * Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. * Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaiam & Ieremiam, ad quorum consilium sanctificaui, & parauit tibi arbores duodecim grauatas variis fructibus, * & totidem fontes fluentes lac & mel: & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. * Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti, * confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte. * Senem & iuuenem intra muros tuos serua: * mortuos vbi inueneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea. * Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua. * Nutrix bona nutre filios tuos, confirma pedes eorum. * Seruos, quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo. * Noli fatigari. Cum enim venerit dies pressuræ & angustiarum, alij plorabunt: & tristes erunt: tu autem hilans & copiosa eris. * Zelabunt gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus. * Manus meæ tegent te, ne filij tui gehennam videant. * Iucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens. * Amplectere natos tuos vsque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet. * Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, vt irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobauerunt me, & respuerunt mandatum Domini: * Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille qui in fine sæculi adueniet. * Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis. * Fugite umbram sæculi huius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palam saluatorem meum. * Commendatum donum accipite & iucudamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocauit. * Surgite & stete & videte numerum signatorum in conuiuio Domini. * Qui se de umbræ sæculi transfulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt. * Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleuerunt. * Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini vt sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio. * Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabāt Dominum. * Et in medio eorum erat iuuenis statura celsus,

eminetior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar. * Tunc interrogauit angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine? * Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronantur, & accipiunt palmas. * Et dixi angelo: Ille iuuenis, quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? * Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt. * Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuncia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAP. IIII.

ANno tricesimo ruine ciuitatis eram in Babylone, & cõturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum: quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone. * & ventilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata, * & dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo, * & dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens coram te: * & induxisti eum in paradiso, quem plantauerat dextera tua, antequam terra adientaret. * Et huic mandasti diligere viam tuam, & præteriuit eam, & statim instituisti in eo mortem, & in nationibus eius, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus. * Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua, & mirabantur coram te, & spernebant præcepta tua. * Iterum autem in tempore induxisti diluuium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos. * Et factum est in vnoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluuium. * Dereliquisti autem vnum ex his Noë cum domo sua, & ex eo iusti omnes. * Et factum est cum cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicauerunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere plus quam priores. * Et factum est cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham. * Et dilexisti eum, & demonstraisti ei soli voluntatem tuam: * & disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei vt non vnumquam derelinqueres semen eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob & Esau. * Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna. * Et factum est cum educeres semen eius ex Ægypto, adduxisti super montem Sina. * Et inclinasti cælos, & statuisti terram, & commouisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum, * & transiit gloria tua portas quattuor ignis & terræ motus, & spiritus, & gelu, vt dares femini Iacob legem, & generationi Israel diligentiam. * Et non abitulisti ab eis cor malignum, vt faceret lex tua in eis fructum. * Cor enim malignum baiulans primus Adam transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt. * Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum. * Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi seruum nomine

David, * & dixisti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes. * Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt qui habitabant ciuitatem, * in omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes eius. ut uerbantur enim & ipsi corde maligno. * Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum. * Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion? * Factum est cum uenissem huc, & uidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos uidit anima mea hoc tricesimo anno, & excessit cor meum: * quoniam uidi quomodo sustines eos peccantes, & pepereisti impiè agentibus, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti. * Nihil memini quomodo de beat derelinqui uia hæc. Numquid meliora facit Babylon quam Sion? * aut alia gens cognouit te præter Israel? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob? * Quorum merces non comparuit, neque labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & uidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. * Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel. * Aut quando non peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua? * Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies.

CAP. IIII.

ET respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel, * & dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas uiam Altissimi. * Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres uias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te. * de quibus mihi si renuntiaueris uiam ex his, & ego tibi demonstrabo uiam, quam desideras uidere, & docebo te, unde sit cor malignum. * Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Uade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum uenti, aut reuoca mihi diem, quæ præterit. * Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his? * Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ uenæ sunt in principio abyssi, aut quantæ uenæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi: * diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum uquam ascendi. * nunc autem non interrogauit te, nisi de igne, & uento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis. * Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt tecum coadulescentia, non potes cognoscere: * & quomodo poterit uas tuum capere Altissimi uiam, & iam exterius corrupto sæculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? * Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc uiuentes uiuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re. * Et respondit ad me, & dixit: Proficiens profectus sum ad siluam lignorum campi, & cogitauerunt cogitationem. * & dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis alias siluas. * Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus

siluas campi, ut & ibi consummemus nobismet ipsis aliam regionem. * Et factus est cogitatus siluæ in vanum, uenit enim ignis, & consumpsit eam. * Similiter & cogitatus fluctuum maris. stetit enim arena, & prohibuit eos. * Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare? * Et respondi, & dixi: Vtique uanam cogitationem cogitauerunt. terra enim data est siluæ, & mari locus portare fluctus suos. * Et respondit ad me, & dixit: Bene tu iudicasti, & quare non iudicasti tibi metipsum? * Quemadmodum enim terra siluæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solum modò possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum. * Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi. * non enim uolui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie. propter quid Israel datus in opprobrium gentibus, quem dilexisti populum, datus est tribus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt: * & pertransiimus de sæculo, ut locustæ, & uita nostra stupor & pauor, & nec digni sumus misericordiam consequi. * Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos? & de his interrogauit. * Et respondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire, & non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est sæculum hoc & infirmitatibus. * De quibus autem interrogas, dicam: seminatium enim est malum, & necdum uenit destructio ipsius. * Si ergo non inuersum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est malum, non ueniet ubi seminatum est bonum. * Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit usque nunc, & generat usque cum ueniat area? * Æstima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generauit: * quando secate fuerint spicæ, quarum non est numerus, quam magnam aream incipient facere? * Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri? * Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excessus tuus multus. * Nonne de his interrogauerunt animæ iustorum in promptuariis suis, dicens, Usquequo spero sic? & quando ueniet fructus areæ mercedis nostræ? * Et respondit ad eam Ieremiel archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus feminum in uobis, quoniam in statera ponderauit sæculum, * & mensura mensurauit tempora, & numero numerauit tempora, & non commouit nec excitauit usquedum impleatur prædicta mensura. * Et respondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate. * Et ne fortè propter nos non impleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram. * Et respondit ad me, & dixit: Uade, & interroga prægnantem, si quando impleuerit nouem menses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in semetipsa? * Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt. * Quemadmodum enim illa festinat quæ pariter effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt. * Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis uidere.

* Et respondi, & dixi: Si inteni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum, * demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habere venire, aut plura pertransierant supra quam futurum est. * Quid pertransiuit, scio: quid autem futurum sit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demonstra tibi interpretationem similitudinis. * Et steteri, & vidi: & ecce fornax ardens transiit coram me. & factum est, cum transiret flamma, vidi, & ecce superauit fumus. * Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluuiam impetu multam: & cum transisset impetus pluuiæ, superauerunt in ea guttæ. * Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit pluuiam amplius quam guttæ, & ignis quam fumus: sic superabundauit quæ transiuit mensura. Superauerunt autem guttæ, & fumus: * & orauit, & dixi, Putas vium vsque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis? * Respondit ad me, & dixit, Designis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAP. V.

DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritas via, & sterilis erit a fide regio: * & multiplicabitur iniustitia super hanc partem quam ipse tu vides, & super quam audisti olim: * & erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam. * Si autem tibi dederit Altissimus viuere, videbis post tertiam tubam, & relucescet subito sol noctu, & luna ter in die, * & de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commouebuntur. * & regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient: * & mare Sodomiticum pisces recipiet, & dabit vocem noctu, quam non nouerant multi. omnes autem audient vocem eius, * & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestia agrestes transmigrauerunt, & mulieres menstruatæ parient monstra, * & in dulcibus aquis salis inuenientur, & amici omnes semetipsum expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum: * & quæretur à multis, & non inuenietur: & multiplicabitur iniustitia, & incontinentia super terram. * Et interrogabit regio proximam suam, & dicet, Numquid per te pertransiit iustitia iustum faciens? Et hoc negabit. * Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum. * Hæc signa dicere tibi permillum est mihi: & si oraueris iterum & ploraueris, sicut & nunc, & ieiunaueris septem diebus, audies iteratò horum maiora. * Et euigilauit, & corpus meum horruit valde: & anima mea laborauit, vt deficeret: * & tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & statuit me super pedes. * Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi. & dixit mihi, Vbi eras? & quare vultus tuus tristis? * An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum? * Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum. * Et dixit ei, Vade à me, & non appropies ad me. Et audiuit, vt dixi: & recessit à me. * Et ego ieiunavi diebus septem ululans & plorans, sicut

mihi mandauit Vriel Angelus. * Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valde, * & resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum cœpi loqui coram Altissimo sermones, * & dixi, Dominator Domine, ex omni filia terræ, & omnibus arboribus eius, elegisti vineam vnicam: * & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi liliam vnam: * & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum vnum: & ex omnibus ædificatis ciuitatibus, sanctificasti tibi metipsum Sion: * & ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbam vnam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem vnam: * & ex omnibus multiplicatis populis, acquisiisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam legem donasti huic, quem desiderasti populo. * Et nunc Domine, vt quid tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnam radicem alias, & disperdidisti vnicum tuum in multis: * & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsonibus tuis, qui que tuis testamentis non credebant. * Et si odians odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari. * Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui ante venerat ad me præterita nocte, * & dixit mihi, Audi me, & instrua me: & intende mihi, & adiciam coram te. * Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mētis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit? * Et dixi ad me, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & inuestigare partem iudicij eius. * Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, vt non viderem laborem Iacob, & defatigationem generis Israel? * Et dixit ad me, Numeram mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirtida mihi aridos flores, * & aperi mihi clausa promptuariorum, & produce mihi inclusos in eis status; demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre. * Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet? * Ego autem inspiens: & quomodo potero dicere de his quibus me interrogasti? * Et dixit ad me, Quomodo non potes facere vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatem quam populo promisi. * Et dixi, Sed ecce Domine tu propè es his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? * Et dixit ad me, Coronam assimilabo iudicium meum. Sicut non nouissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas. * Et respondi, & dixi, Nec poteris facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt celerius iudicium tuum ostendas? * Et respondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi sunt, in vnum. * Et dixi, Quo modo dixisti seruo tuo, quoniam viuificans viuificasti à te creatam creaturam in vnum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare presentes in vnum. * Et dixit ad me, Interroga matrem mulieris, & dices ad eam, Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in vnum. * Et dixi, Non utique poterit: sed secundum tempus. * Et dixit ad me, & ego dedi

matricem terræ his qui feminati sunt super eam
per tempus. * Quemadmodum enim infans non
parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui à me
creatum sæculum. * Et interrogavi, & dixi, Cum
iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam
mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis
est: iam senectuti appropinquat. * Et respondit ad
me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi.
* Dices enim ei, Quare quos peperisti, nunc non
sunt similes his qui ante te, sed minores statura?
* Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt qui in iuuentute
virtutis nati sunt: & alij qui sub tempore senectutis
deficiente matrice sunt nati. * Considera ergo
& tu quoniam minori statura estis præ his qui ante
vos: * & qui post vos, minori quàm vos, quasi
iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis
prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inveni
gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo,
per quem visites creaturam tuam.

C A P. V I.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis & ante-
quam starent exitus sæculi, & antequam spirarent
conventiones ventorum, * & antequam sonarent
voces tonitruum, & antequam splenderent
nitores coruscationum, & antequam confirmarentur
fundamenta paradisi, * & antequam videretur
decori flores, & antequam confirmarentur motæ
virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles
militiæ angelorum, * & antequam extollerentur
altitudines aëris, & antequam nominarentur
mensuræ firmamentorum, & antequam æstuant
camini in Sion, * & antequam inuestigarentur
præsentes anni, & antequam alienarentur eorum
qui nunc peccant adiuentiones, & consignati
essent, qui fidem thesaurauerunt: * tunc cogitavi,
& facta sunt per me solum, & non per alium:
& finis per me, & non per alium. * Et respondi,
& dixi, Quæ erit separatio temporum?
aut quando prioris finis, & sequentis initium?
* Et dixit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac,
quando nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus
Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau, * finis
enim huius sæculi Esau, & principium sequentis
Iacob. * Hominis manus inter calcaneum & manum.
Aliud noli quærere Esdra. * Et respondi, & dixi,
O dominator Domine, si inueni gratiam ante
oculos tuos, oro vt demostres seruo tuo finem
signorum tuorum, quorum partem mihi demonstra-
stis nocte præcedenti. * Et respondit, & dixit
ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem
plenissimam sonitus. * Et erit sicut commotio,
nec commouebitur locus, in quo stes super eum.
* Ideo cum loquitur, tu non expaueas, quoniam
de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur,
* quoniam de ipsis sermo tremiscit & commouetur,
scit enim quoniam finem eorum oportet commu-
tari. * Et factum est, cum audissem, surrexi super
pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, &
sonus eius sicut sonus aquarum multarum, * &
dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropin-
quare incipiam, vt visitem habitantes in terra: * &
quando inquirere incipiam ab eis qui iniuste no-
cuerunt iniustitia sua, & quando suppleta fuerit
humilitas Sion. * & cum super signabitur sæculum
quod incipient pertransire, hæc signa faciam,
Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes
videbunt simul, * & anniculi infantes loquentur
vocibus suis, & prægnantes immaturos parient in-

fantes trium & quattuor mensium, & viuent, &
fucitabuntur. * Et subito apparebunt feminata
loca non feminata, & plena promptuaria subito
inuenientur vacua: * & tuba canet cum sono; quam
cum omnes audierint, subito expauescent. * Et
erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt
inimici, & expauescet terra cum his: & venentium
fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus: * &
erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis
quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salu-
tare meum, & finem sæculi vestri. * Et videbunt
qui recepti sunt homines, qui mortem non gusta-
uerunt à natiuitate sua, & mutabitur cor in habi-
tantium, & conuertetur in sensum alium. * Dele-
bitur enim malum, & extinguetur dolus. * Flore-
bit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur
veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis.
* Et factum est, cum loqueretur mihi, & ecce paulatim
intuebar super eum antè quàm stabam, * & dixit
ad me hæc, Veni tibi ostendere tempus venturæ
noctis. * Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris
septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora
per diem quàm audiui. * Audita est enim vis tua
apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem
tuam, & prouidit pudicitiam, quam à iuuentute
tua habuisti: * & propter hoc misit me demonstrare
tibi hæc omnia, & dicere tibi, Confide, & noli timere,
* & noli festinare cum prioribus temporibus cogitare
vana, & non properes à nouissimis temporibus.
* Et factum est post hæc, & fleui iterum: & similiter
ieiunavi septem diebus, vt suppleam tres hebdomadas,
quæ dictæ sunt mihi. * Et factum est in octaua
nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi
loqui coram Altissimo. * Inflammabatur enim
spiritus meus valde, & anima mea anxietabatur.
* Et dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio
creaturæ in primo die dicens, Fiat cælum & terra:
& tuum verbum opus perfectum. * Et erat tunc
spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium,
sonus vocis hominis nondum erat abs te. * Tunc
dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum,
quo appareret opus tuum. * Et die secundo creasti
spiritum firmamenti, & imperasti ei vt diuideret
& diuisionem faceret inter aquas, vt pars quædam
sursum recederet, pars verò deorsum maneret.
* Et tertia die imperasti aquis congregari in septima
parte terræ: sex parte partes siccasti & conseruasti,
vt ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo,
& culta. * Verbum enim tuum processit, & opus
statim fiebat. * Processit enim subito fructus
multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus
multiformes, & flores colore immutabili, & odores
odoramenti inuestigabilis, & die tertia hæc facta
sunt. * Quarta autem die imperasti fieri solis
splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem:
* & imperasti eis, vt deseruieret futuro plasmato
homini. * Quinto autem die dixisti septimæ parti,
vbi erat aqua congregata, vt procrearet animalia,
& volatilia, & pisces: & ita fiebat. * aqua muta,
& sine anima quæ Dei nutu iubebantur, animalia faciebat, vt
ex hoc mirabilia tua nationes enarrent. * Et tunc
conseruasti duas animas: nomen vni vocasti
Henoch, & nomen secundæ vocasti Leuiathan, * &
separasti ea ab alterutro. Non enim poterat
septima pars, vbi erat aqua congregata, capere ea.
* Et dedisti Henoch vnam partem, quæ siccata
est tertio die, vt habitet in ea vbi sunt montes mille.
* Leuiathan autem dedisti septimam partem humi-

dam, & seruaſti eam, vt fiat in deuotionem quibus vis, & quando vis. * Sexto autem die imperaſti terræ, vt crearet coram te iumenta, & beſtias, & reptilia: * & ſuper his Adam, quem conſtituiſti ducem ſuper omnibus factis quæ feciſti, & ex eo educimur nos omnes, quemq; elegiſti populum. * Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creaſti ſæculum. * Reſiduas autem gentes ab Adam natas dixiſti eas nil eſſe, & quoniam ſaliuæ aſſimilatæ ſunt, & quaſi ſtillicidium de vaſe ſimilaſti abundantiam eorum. * Et nunc Domine, ecce iſtæ gentes quæ in nihilum deſertatæ ſunt, cœperunt dominari noſtri, & deuorare: * nos autem populus tuus quem vocaſti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, traditi ſumus in manibus eorum: * & ſi propter nos creatum eſt ſæculum, quare non hereditatem poſſidemus cum ſæculo? Vſquequo hæc?

CAP. VII.

ET factum eſt, cum finiſſem loqui verba hæc, miſſus eſt ad me angelus qui miſſus fuerat ad me primis noctibus, & dixit ad me, Surge Eſdra, & audi ſermones quos veni loqui ad te. * Et dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Mare poſitum eſt in ſpatioſo loco, vt eſſet altum & immenſum: * erit autem ei introitus in anguſto loco poſitus, vt eſſet ſimilis fluminibus. * Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari eius: ſi non tranſierit anguſtum, in latitudinem quomodo venire poterit? * Item aliud, Ciuitas eſt ædificata, & poſita in loco campeſtri: eſt autem plena omnium bonorum. * Introitus eius anguſtus & in præcipiti poſitus, vt eſſet à dextris quidem ignis, à ſiniſtris aqua alta: * ſemita autem eſt vna ſola inter eos poſita, hoc eſt, inter ignem & aquam, vt non capiat ſemita, niſi ſolummodo veſtigium hominis. * Si autem dabitur ciuitas homini in hereditatem, ſi numquam antepoſitum periculum pertranſierit, quomodo accipiet hereditatem ſuam? * Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic eſt: & Iſrael pars. * Propter eos enim feci ſæculum, & quando tranſgreſſus eſt Adam conſtitutiones meas, iudicatum eſt quod factum eſt. * Et facti ſunt introitus huius ſæculi anguſti, & dolentes, & laborioſi: pauci autem & mali, & periculorum pleni: & labore magnopere ſulti. * nam maioris ſæculi introitus ſpatioſi & ſecuri, & facientes immortalitatis fructum. * Si ergo ingredientiſ non fuerunt ingreſſi qui viuunt, anguſta & vana hæc: non poterunt recipere quæ ſunt reſpoſita. * Nunc ergo quare tu conturbaris, cum ſis corruptibilis: & quid moueris tu, cum ſis mortalis? * Et quare non accepisti in corde tuo quod eſt futurum, ſed quod in præſenti? * Reſpondi & dixi, Dominator Domine, ecce diſpoſuiſti lege tua, quoniam iuſti hereditabunt hæc, impij autem peribunt. * Iuſti autem ferent anguſta, ſperantes ſpatioſa. qui enim impiè geſſerunt, & anguſta paſſi ſunt, & ſpatioſa non videbunt. * Et dixit ad me, Non eſt iudex ſuper Deum, neque intelligens ſuper Altiffimum. * Percunt enim multi præſentes, quia negligitur quæ antepoſita eſt Dei lex. * Mandans enim mandauit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viuerent, & quid obseruantes non punirentur. * Hi autem non ſunt perſuaſi, & contradixerunt ei, & conſtituerunt ſibi cogitamen vanitatis, & propoſuerunt ſibi circumuentiones delictorum, & ſuperdixerunt Altiffimo

non eſſe, & vias eius non cognouerunt, * & legem eius ſpreuerunt, & ſponſiones eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt, & opera eius non perfecerunt. * propter hoc Eſdra vacua vacuis, & plena plenis. * Ecce tempus veniet, & erit quando venient ſigna quæ prædixi tibi, & apparebit ſponſa, & appareſcens oſtendetur quæ nunc ſubducitur terra: * & omnis qui liberatus eſt de prædictis malis, ipſe videbit mirabilia mea. * Reuelabitur enim filius meus I E S V S cum his qui cum eo ſunt, & iucundabuntur qui relictæ ſunt in annis quadringentis. * Et erit poſt annos hos, & morietur filius meus C H R I S T V S, & omnes qui ſpiramentum habent homines. * & conuertetur ſæculum in antiquum ſilentium diebus ſeptem; ſicut in prioribus iudiciis, ita vt nemo derelinquatur. * Et erit poſt dies ſeptem, & excitabitur quod nondum vigilat ſæculum, & morietur corruptum: * & terra reddet quæ in ea dormiunt, & puluis qui in eo ſilentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendatæ ſunt animæ. * Et reuelabitur Altiffimus ſuper ſedem iudicij, & pertranſibunt miſeræ, & longanimitas congregabitur. * Iudicium autem ſolum remanebit, veritas ſtabit, & fides conualeſcet, * & opus ſubſequetur, & merces oſtendetur, & iuſtitia vigilabunt, & iniuſtitia non dominabuntur. * Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas orauit, & Moyses pro patribus qui in deſerto peccauerunt, * & qui poſt eum pro Iſrael in diebus Achaz, & Samuelis, * David pro contractione, & Salomon pro eis qui venerunt in ſanctificationem. * Et Elias pro his qui pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt viueret, * & Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis. * Si ergo modò quando corruptibile increuit, & iniuſtitia multiplicata eſt, & orauerunt iuſti pro impiis: quare & nunc ſic non erit? * Et reſpòdit ad me, & dixit, Præſens ſæculum non eſt finis gloria in eo frequens manet: propter hoc orauerunt pro inualidis. * Dies enim iudicij erit finis temporis huius, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo tranſiuit corruptela: * ſoluta eſt intemperantia, abſciſſa eſt incredulitas: creuit autem iuſtitia, orta eſt veritas. * tunc enim nemo poterit ſaluare eum qui periit, neque demergere qui vicit. Et reſpondi, & dixi, Hic eſt ſermo meus primus & nouiſſimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum iam diſſet, coërcere eum vt non peccaret. * Quid enim prodeſt hominibus in præſenti viuere in triſtitia, & mortuos ſperare punitionem? * O tu quid feciſti Adam? Si enim tu peccaſti, non eſt factus ſolius tuus caſus, ſed & noſter qui ex te aduenimus. * Quid enim prodeſt nobis, ſi promiſſum eſt nobis immortale tempus: nos autem mortalia opera egimus? * Et quoniam prædicta eſt nobis perennis ſpes, nos verò peſſimi vani facti ſumus. * Et quoniam reſpoſita ſunt nobis habitacula ſanctitatis & ſecuritatis: nos verò malè conuerſati ſumus. * Et quoniam reſpoſita eſt gloria Altiffimi protegere eos qui tardè conuerſati ſunt: nos autem peſſimis viis ambulauimus. * Et quoniam oſtenderetur paradifus, cuius fructus incorruptus perſeuerat, in quo eſt ſecuritas & medela: * nos verò non ingrediemur. in ingratis enim locis conuerſati ſumus. * Et quoniam ſuper ſtellas fulgebunt facies eorum qui abſtinentiam habuerunt: noſtræ autem facies ſuper tenebras nigræ. * non enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem faciebamus, quòd incipiemus poſt mortem pati. * Et reſpondit, &

dixit, Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo, * vt si victus fuerit, patiatu quod dixisti: si autem uicerit, recipiet quod dico: * quoniam hæc est vita quam Moyles dixit cum uiueret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, vt uiuas. * Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos. * quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus. * Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam uocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his qui nondum in sæculo aduenerunt, * & quod miseretur illis qui conuersionem faciunt in lege eius: * & longanimis est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccauerunt quasi suis operibus: * & magnificus est, quoniam quidem donare uult pro exigentiis: * & multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præfentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt. * Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non uiuificabitur sæculum cum his qui inhereditabunt in eo. * Et donat: quoniam si non donauerit de bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars uiuificari hominum. * Et iudex si nõ ignouerit his qui curati sunt uerbo eius, & deleuerit multitudinem contentionum: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci ualde.

CAP. VIII.

ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos. * Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat ficile, paruum autem puluerem unde aurum fit: sic & actus præfentis sæculi. * Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur. * Et respondi, & dixi: Absorbe ergo animam sensum, & deuora quod sapit. * conuenisti enim obaudire, & prophetae uolens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo uiuere. * O Domine, si non permittes seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde uiuere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis? * Solus enim es, & vna plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es: * & quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, & præstas membra: conseruatur in igne & aqua tua creatio: & nouem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est: ipsum autem quod seruat, & quod seruat, vtraque seruabuntur: seruatque quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creauerunt. * Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum, * vt nutriatur id quod plasmatum est vsque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordiæ. * Enutristi eum tua iustitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu: * & mortificabis eum, vt tuam creaturam: & uiuificabis eum, vt opus tuum. * Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, vt & id quod fiebat seruaretur. * Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo: * Et de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel,

propter quem tristis sum: & de Jacob, propter quem doleo: * ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram. * Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus est. * Ideo audi uocem meam & intellige sermonem meum, & loquar coram te. * Initium uerborum Esdrae priusquam assumere: & dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cuius oculi eleuati in superna & aere: * & cuius thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore, * quorum seruatio in uento & igni conuertitur: cuius uerbum uerum, & dicta perseverantia: * cuius iustissio fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & ueritas testificatur: * exaudi orationem serui tui, & auribus percipe precationem figmenti tui. * Dum enim uiuo, loquar: & dum sapio, respondebo: nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in ueritate seruiunt. * Nec intedas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt. * Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conuersati sunt, sed memorare qui ex uoluntate tua timore cognouerunt. * Neque uolueris perdere, qui pecudem mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendide docuerunt. * Nec indigneris eis qui bestiis peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria. * Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors uocaberis. * Si enim desideraueris ut nostri miserearis, tunc misericors uocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiæ. * Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem. * Quid est enim homo, ut ei indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso? * In ueritate enim nemo de genitis est, qui non impie gessit, & de consentibus qui non deliquit. * In hoc enim annunciabitur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum. * Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus es aliqua: & iuxta sermones tuos, sic & fiet. * quoniam non uerè cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem: * sed iucundabor super iustorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & saluationis & mercedis receptionis. * Quomodo ergo locutus sum, sic & est. * Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, saluantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes saluabuntur. * Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam, loquar. * Quomodo semen agricolæ si non ascenderit aut nõ acceperit pluuiam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluuiæ, * sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam similitus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similaisti semini agricolæ. * Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hereditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris. * Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præfentia præfentibus, & quæ futura futuris? * Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximaui, iniustus autem numquam. * Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo, * quoniam humiliasti te

sicut decet te. & non iudicasti te, vt inter iustos plurimū glorificeris. * Propter quod miseræ multæ & miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in nouissimis : quia in multa superbia ambulauerunt. * Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam. * Vobis enim apertus est paradysus, plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia. * Radix mali signata est à vobis : infirmitas, & tinea à vobis absconsa est : & in infernum fugit corruptio in obliuione. * Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis. * Noli ergo adiciere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt. * Nam & ipsi accipientes libertatem, spreuerunt Altissimum, & legem eius contempserunt, & vias eius dereliquerunt. * Adhuc autem iustos eius conculcauerunt, & dixerunt in corde suo non esse Deum : & quidem scientes quoniam moriuntur. * Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt : sic eos sitis, & cruciatus, quæ præparata sunt. non enim voluit hominem disperdi. * Sed & ipsi qui creati sunt, conquinauerunt nomen eius qui fecit eos : & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitam. * Quapropter iudicium meum modo appropinquat. * Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi : * Ecce nunc Domine demonstraisti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in nouissimis : sed non demonstraisti mihi quo tempore.

C A P. I X.

ET respondit ad me, & dixit, Metiens metire tempus in semetipso : & erit cum videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt, tunc intelliges quoniam ipsum est tempus in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est. * Et quando videbitur in sæculo motio locorum & populorum turbatio, tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio. * Sicut enim omne quod factum est in sæculo initiū habet, pariter & cōsummationem, & consummatio est manifesta : sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigijs & virtutibus, & consummationes in actu & in signis. * Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidē in qua credidistis, relinquatur de prædictis periculis, & videbit salutare meū in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificauit me à sæculo. * Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas : & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in cōtemptu. * Qui enim non cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti : & qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem, & cum adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt, sed spreuerunt : hos oportet post mortem in cruciamēto cognoscere. * Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabuntur : sed inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum sæculum, & propter quos sæculum, & quando. * Et respondi, & dixi, * Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam : quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui saluabuntur : sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit, * Qualis ager, talia & semina : & quales flores, tales & tincturæ : & qualis operator, talis & creatio : &

qualis agricola, talis cultura : quoniam tempus erat sæculi. * Et nunc cum essem parās eis his qui nunc sunt, antequam fieret sæculum, in quo habitarent : & nemo mihi contradixit. * tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege inuestigabili corrupti sunt mores eorum. * Et considerauit sæculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo aduenerunt. * Et vidi, & peperci ei valde : & seruauit mihi acinum de botro, & plantationē de tribu multa. * Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & seruetur acinus meus, & plantatio mea : quia cum multo labore perfecti. * Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non ieiunabis in eis : * Ibis in campum florum, vbi domus non est ædificata : & manducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores : * deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum. * Et profectus sum, sicut dixit mihi in capum, qui vocatur Ardath, & fedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducaui, & facta est esca earum mihi in saturitatem. * Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum turbabatur sicut antè. * Et apertum est os meum, & inchoauit dicere coram Altissimo, & dixi, * O Domine, te nobis ostendens ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, & infructuoso, quando erant exeuntes de Ægypto : & dicens dixisti, * Tu Israel audi me, & semen Iacob intende sermonibus meis. * Ecce enim ego semino in vobis legem meā, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per sæculum. * Nā patres nostri accipientes legem, non seruauerunt, & legitima mea nō custodierunt, & factus est fructus legis non parens : nec enim poterat, quoniam tuus erat. * Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat. * Et ecce, consuetudo est, vt, cum acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas aliquod escam vel potum : cum fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum est : simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta iam non manent apud nos : sed nobis sic non factum est. * Nos quidem qui legem accepimus peccantes periimus, & cor nostrum quod suscepit eam : nam lex non periit, sed permansit in suo labore. * Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextra parte, & ecce hæc lugebat & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta eius discissa, & cinis super caput eius. * Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & conuersus sum ad eam, & dixi ei, * Vt quid fles ? & quid doles animo ? Et dixit ad me, * Dimitte me Domine Deus meus vt defleam me, & adiciā dolorem : quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde. * Et dixi ei, Quid passa es : dic mihi. Et dixit ad me, * Sterilis fui ego famula tua, & nō peperī, habens maritum annis triginta. * Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die. * Et factum est, post triginta annos exaudiuit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium : & iucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes ciues mei, & honorificabamus valde Fortem. * Et nutriui eum cum labore multo. * Et factum est cum creuisset, & venisset accipere vxorem, feci diem epuli.

C A P. X.

ET factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est: & euerimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad consolandum me, & quicui usque in alium diem usque nocte. Et factum est, cum omnes quiescissent, ut me consolarentur, ut quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo: & cogito iam non reuerti in ciuitatem, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & ieiunare usque dum moriar. Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi, Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ nobis contingunt? Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissime. Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes fumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in vno filio? Interroga enim terram, & dicet tibi: quoniam hæc est quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium. Et ex ipsa ab initio omnes nati & alij venient: & ecce, penè omnes in perditionem ambulant, & exterminium fit multitudo eorum. Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quæ pro vno doles? Si autem dicis mihi, Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidit, quem cum in cæroribus peperit, & cum doloribus genui: terra autem secundum viam terræ, abiitque in ea multitudo præsens, quo modo euenit: & ego tibi dico, sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam. Nunc ergo retine apud te ipsum dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus. Si enim iustificaueris terminum Dei, & consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis; ingredere ergo in ciuitatem ad virum tuum. Et dixit ad me, Non faciam, neque ingrediar ciuitatem, sed hic moriar. Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi, Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem. Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est, & psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod inuocatum est super nos, penè prophanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & paruuli nostri perditii sunt, & iuuenes nostri seruerunt, & fortes nostri inualidi facti sunt: & quod omnium maius, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. nã & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt. Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitiatur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus requietionem laborum. Et factum est, cum loquebar ad eam, facies eius fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus eius, ut essem pauens valde ad eam, & cogitare quid esset hoc. Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoueretur terra à mulieris sono.

27 & vidi: & ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed ciuitas edificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamabatur de voce magna, & dixi, Vbi est Vriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improprium. Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me. & ecce eram positus ut mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortauit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi, Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi, Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me, Sta ut vir, & commonebo te. Et dixi, Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, ut non frustra moriar: quoniam vidi quæ non sciebam, & audio quæ non scio. Aut numquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat? Nunc ergo deprecor te, ut demonstres seruo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit, Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus reuelauit tibi mysteria multa. Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristaberis pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion. Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante paululum. Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam. Nunc autem iam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi ciuitas ædificari: & quoniam enarrabat tibi de casu filij sui, hæc absolutio est. Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion: & quoniam dixit tibi quam & nunc conspicias, ut ciuitatem ædificatam. Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata. Et factum est post annos triginta, edificauit Salomon ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis filium. Et quod tibi dixit, quoniam nutrit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ierusalem. Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Ierusalem. Et ecce, vidisti similitudinem eius: & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda. Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ eius, & pulchritudinem decoris eius. Propterea enim dixi tibi ut maneres in campo vbi domus non est ædificata. Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere hæc: propterea dixi tibi ut venires in agrum vbi non est fundamentum ædificij. Nec enim poterat opus ædificij hominis sustineri in loco, vbi incipiebatur Altissimi ciuitas ostendi. Tu ergo noli timere, neque expauescat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorem & magnitudinem ædificij, quantum capax est tibi visus oculorum videre: & post hæc audies quantum capit auditus aurium tuarum audire. Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci. Nocte autem quæ in crastinum futura est, manebis hic: & ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super terram à nouissimis diebus. Et dormiui illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAP. XI.

ET vidi somnium, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alae pennarum & capita tria. * Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti caeli insufflabant in eam, & colligebantur. * Et vidi, & de pennis eius nascebantur contrariae pennae, & ipsae fiebant in pennaculis minutis & modicis. * Nam capita eius erant quiescētia, & dimidiū caput erat maius aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis. * Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis suis, & regnavit super terram, & super eos qui habitant in ea. * Et vidi, quonia subiecta erant ei omnia sub caelo, & nemo illi contradicebat, neque vnus de creatura quae est super terram. * Et vidi, & ecce surrexit aquila super vngues suos, & misit vocē pennis suis, dicens, * Nolite omnes simul vigilare, dormite vnusquisque in loco suo, & per tempus vigilate. * Capita autem in nouissimo seruentur. * Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus eius, sed de medietate corporis eius. * Et numeravi contrarias pennas eius, & ecce ipsae erant octo. * Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit vna penna, & regnavit super omnem terram. * Et factum est cum regnaret, venit ei finis, & non apparuit locus eius: & sequens exurrexit, & regnabat. ipsa multum tenuit tempus. * Et factum est cum regnaret, & veniebat finis eius, vt non appareret sicut prior. * Et ecce, vox emissa est illi, dicens, * Audi tu quae tanto tempore tenuisti terram. haec annuncio tibi antequam incipias non apparere. * Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium eius. * Et leuauit se tertia, & tenuit principatum sicut & priores: & non apparuit & ipsa. * Et sic contingebat omnibus aliis singulatim principatum gerere, & iterum nusquam comparere. * Et vidi, & ecce in tempore sequentes pennae erigebantur à dextera parte, vt tenerent & ipsae principatum: & ex his erant quae tenebant, sed tamen statim non comparebant. * Nam & aliquae ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum. * Et vidi post haec, & ecce non comparuerunt duodecim pennae, & duo pennacula: * & nihil supererat in corpore aquilae, nisi duo capita quiescentia & sex pennacula. * Et vidi, & ecce sex pennaculis diuisae sunt duae, & manserunt sub capite quod est ad dexteram partē. Nam quattuor manserunt in loco suo. * Et vidi, & ecce subalares cogitabant se erigere, & tenere principatus. * Et vidi, & ecce vna erecta est, sed statim non comparuit. * Et secundae velocius quam priores, non comparuerunt. * Et vidi, & ecce duae quae superauerunt apud semetipsas cogitabant & ipsae regnare. * & in eo cum cogitarent, ecce vnum quiescentium capitum quod erat medium, euigilabat, hoc enim erat duorum capitum maius. * Et vidi quoniam completa sunt duo capita secum: & ecce conuersum est caput cum his qui cum eo erant, & comedit duas subalares quae cogitabant regnare. * Hoc autem caput perconterruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, & potentatum tenuit orbis terrarum super omnes alas quae fuerunt. * Et vidi post haec, & ecce medium caput subito non comparuit, & hoc sicut alae. * Superauerunt autem duo capita, quae & ipsa similiter regnauerunt super terram, & super eos qui habitant in ea. * Et vidi, & ecce deuorauit caput à dextera parte illud quod à laeva. * Et audiui vocem dicentem mihi, Conspi-

ce contra te, & considera quod vides. * Et vidi, & ecce sicut leo concitatus de silua rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. * Et dixit, dicens, * Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissimus tibi, * Nōne tu es qui superasti de quattuor animalibus, quae feceram regnare in saeculo meo, & vt per eos veniret finis temporum eorum? * & quartus veniens deuicit omnia animalia quae transierunt, & potentatu tenuit saeculum eum tremore multo, & omnem orbem cum labore pessimo, & inhabitauit tot temporibus orbem terrarum cum dolo. * Et iudicasti terram non cum veritate. * Tribulasti enim mātuetos, & laesisti quiescentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, & humiliasti muros eorum qui te non nocuerunt. * Et ascendit contumelia tua vsque ad Altissimum, & superbia tua ad Fortem. * Et respexit Altissimus superba tempora, & ecce finita sunt, & scelera eius completa sunt. * Propterea non appareas tu aquila. & alae tuae horribiles, & pennacula tua pessima, & capita tua maligna, & vngues tui pessimi, & omne corpus tuum vanum, * vt refrigeretur omnis terra, & reuertatur liberata de tua vi, & speret iudicium & misericordiam eius qui fecit eam.

CAP. XII.

ET factum est, dum loqueretur leo verba haec ad aquilam: & vidi, & ecce quod superauerat caput, & non comparuerunt quattuor alae illae quae ad eum transierunt, & erectae sunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum. * Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus aquilae incendebatur, & expauescebat terra valde, & ego à tumultu & excessu mentis, & à magno timore vigilauit, & dixi spiritui meo, * Ecce tu praestitisti mihi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi. * Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo inualidus sum valde, & nec modica est in me virtus à multo timore, quam expaui nocte hac. * Nunc ergo orabo Altissimum, vt me confortet vsque in finem. * Et dixi, Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te praeter multis, & si certe ascendit deprecatio mea ante faciem tuam, * conforta me, & ostende seruo tuo mihi interpretationem & distinctionem visus horribilis huius, vt plenissime consoleris animam meam. * Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporum nouissima. Et dixit ad me, * Haec est interpretatio visionis huius. * Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli fratri tuo. * Sed non est illi interpretatum quoniam ego nunc tibi interpretor. * Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quae fuerunt ante eum. * Regnabunt autem in ea reges duodecim, vnus post vnum. * Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus praeter duodecim. * Haec est interpretatio duodecim alarum quas vidisti. * Et quam audisti vocem quae locuta est, non de capitibus eius exeuntem, sed de medio corporis eius, * haec est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicae, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium. * Et quoniam vidisti subalares octo coherentes alis eius, * haec est interpretatio. exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora leuia, &

anni citati, & duo quidem ex ipsis perient. * Ap-
 propinquante autē tempore medio quattuor ser-
 uabuntur in tempore, cum incipiet appropinqua-
 re tempus eius vt finiatur: duo verò in finem ser-
 uabuntur. * Et quoniā vidisti tria capita quiescen-
 tia, * hæc est interpretatio: in nouissimis eius susci-
 tabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea mul-
 ta, & dominabuntur terram, * & qui habitauit in
 ea, cum labore multo super omnes qui fuerūt an-
 te hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.
 * Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates
 eius, & qui perficient nouissima eius. * Et quoniam
 vidisti caput maius non apparentis, hæc est interpre-
 ratio eius. quoniam vnus ex eis super lectum suum
 morietur, & tamen cum tormentis. * Nam duo
 qui perseverauerint, gladius eos comedet. * Vnius
 enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic
 gladius in nouissimis cadet. * Et quoniam vidisti
 duas subalares traicientes super caput quod est in
 dextera parte, * hæc est interpretatio. hi sunt quos
 conseruauit Altissimus in finem suum, hoc est reg-
 num exile & turbationis plenum. * Sicut vidi-
 sti & leonem, quem vidisti de silua euigilantem,
 & rugientem, & loquentem ad aquilā, & arguen-
 tem eam, & iniustitias ipsius per omnes sermones
 eius sicut audisti: * hic est ventus quem seruauit
 Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum:
 & arguet illos, & incutiet corā ipsis discerptiones
 eorum. * Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit,
 cum arguerit eos, tunc corripiet eos. * Nam resi-
 dum populum meum liberabit cum miseria, qui
 saluati sunt super fines meos, & iucundabit eos
 quoadusque veniet finis dies iudicij, de quo locu-
 tus sum tibi ab initio. * Hoc somnium quod vidi-
 sti, & hæc interpretationes. * Tu ergo solus dignus
 fuisti scire Altissimi secretum hoc. * Scribe ergo
 omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco
 abscondito: * & docebis ea sapientes de populo tuo,
 quorum corda scis posse capere, & seruare secreta
 hæc. * Tu autē adhuc sustine hinc alios dies septem,
 vt tibi ostēdatur quidquid visum fuerit Altissimo
 ostendere tibi. * Et profectus est à me. Et factum
 est, cum audisset omnis populus quoniā pertran-
 sierunt septem dies, & ego non fuisset reuersus in
 ciuitatem, & congregauit se omnis à minimo vs-
 que ad maximum: & venit ad me, & dixerunt mi-
 hi dicentes: * Quid peccauimus tibi, & quid iniu-
 ste egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti
 in loco hoc? * Tu enim nobis superes solus ex om-
 nibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucer-
 na in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata
 à tempestate. * Aut non sufficiunt nobis mala quæ
 contingunt? * Si ergo tu nos dereliqueris, quanto
 nobis erat melius si essemus succensi & nos cum
 incendio Sion? * Nec enim nos sumus meliores
 eorum qui ibi mortui sunt. Et plorauerunt voce
 magna. Et respondi ad eos, & dixi: * Confide Is-
 rael, & noli tristari tu domus Iacob. * Est enim me-
 moria vestri coram Altissimo, & Fortis non est
 oblitus vestri in tentatione. * Ego enim non dereli-
 qui vos, neque excessi à vobis: sed veni in hunc lo-
 cum vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quæ-
 rerem misericordiam pro humilitate sanctifica-
 tionis vestræ. * Et nunc ite vnusquisque vestrum in
 domū suam, & ego veniam ad vos post dies istos.
 * Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatē:
 * ego autē sedi in campo septem diebus, sicut mihi
 mandauit: & manducabam de floribus solūmodo
 agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

ET factum est post dies septem, & somniati
 somnium nocte. * Et ecce de mari ventus ex-
 surgebat, vt conturbaret omnes fluctus eius. * Et
 vidi, & ecce conualescebat ille homo cum milli-
 bus cæli: & vbi vultum suum vertebat vt confide-
 raret, tremebant omnia quæ sub eo videbantur:
 * & vbi cumque exhibat vox de ore eius, ardescebāt
 omnes qui audiebāt voces eius sicut quiescet ter-
 ra quando senserit ignē. * Et vidi post hæc, & ecce
 congregabatur multitudo hominum, quorū non
 erat numerus de quattuor ventis cæli, vt debella-
 rent hominem qui ascenderat de mari. * Et vidi,
 & ecce sibimetipsi sculpsit montem magnū, &
 volauit super eum. * Ego autem quæsiui videre re-
 gionem vel locū vnde sculpsit esset mons, & non
 potui. * Et post hæc vidi, & ecce omnes qui con-
 gregati sunt ad eum, vt expugnarent eū, timebant
 valde, tamen audebant pugnare. * Et ecce, vt vidit
 impetum multitudinis venientis, non leuauit ma-
 num suā, neque frameam tenebat, neque aliquod
 vas bellicosum nisi solummodò vt vidi, quoniam
 emisit de ore suo sicut flatū ignis, & de labiis eius
 spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat scin-
 tillas & tempestates, & commista sunt omnia si-
 mul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multi-
 tudo tempestatis: * & concidit super multitudi-
 nem in impetu, quæ preparata erat pugnare, &
 succendit omnes, vt subito nihil videretur de in-
 numerabili multitudine, nisi solummodò puluis,
 & fumi odor: & vidi, & extimui. * Et post hæc vidi
 ipsum hominem descendentem de monte, & vo-
 cantem ad se multitudinem aliam pacificā, * & ac-
 cedebat ad eum vultus hominū multorum quo-
 rumdā gaudentium, quorundam tristantium: ali-
 qui verò alligati, aliqui adducentes ex eis, qui offe-
 rebātur. & ægrotauit à multitudine pauoris, & ex-
 pergefactus sum, & dixi, * Tu ab initio demōstrasti
 seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti
 vt susciperes deprecationem meam: * & nunc de-
 mōstra mihi adhuc interpretationem somnij hu-
 ius. * Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui de-
 relicti fuerunt in diebus illis: & multo plus væ his
 qui non sunt derelicti. * Qui enim non sunt dere-
 licti, tristes erant. * Intelligo nunc quæ sunt reposi-
 ta in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed & his
 qui derelicti sunt. * Propter hoc venerunt enim in
 pericula magna, & necessitates multas, sicut osten-
 dunt somnia hæc. * Attamen facilius est periclitan-
 tem venire in hunc, quàm pertrāsire, sicut nubem
 à sæculo, & nunc videre quæ contingunt in nouis-
 simo. Et respondit ad me, & dixit: * Et visionis in-
 terpretationem dicam tibi: & de quibus locutus
 es adaperiam tibi. * Quoniam de his dixisti qui
 derelicti sunt: hæc est interpretatio. * Qui aufert
 periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in
 periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera &
 fidem ad Fortissimum. * Scito ergo quoniam mag-
 is beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mor-
 tui sunt. * Hæc interpretationes visionis, quia vidi-
 sti virū ascendentē de corde maris, * ipse est quem
 cōseruat Altissimus multis temporibus, qui per se-
 metipsum liberabit creaturā suam: & ipse dispo-
 net, qui derelicti sunt. * Et quoniā vidisti de ore eius
 exire, vt spiritum, & ignē, & tempestatem: * & quon-
 iam non tenebat frameā, neque vas bellicosum:
 corrupt enim impetus eius multitudinē, quæ ve-
 nerat expugnare eum. hæc est interpretatio. * Ecce

dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt: * & veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram. * Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus gentem, & regnū aduersus regnum. * Et erit, cum fient hæc, & contingant signa quæ antè ostendi tibi: & tunc reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt virum ascendentem. * Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum: * & colligetur in vnu multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, & expugnare eum. * Ipse autem stabit super cacumen montis Sion. * Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & adificata, sicut vidisti motem sculpi sine manibus. * Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerūt Gentes, impietates eorū has quæ tempestati appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta quibus incipient cruciari: quæ assimilata sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est. * Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinē pacificam, hæc sunt decem tribus, quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captiuū duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam. * Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc vt derelinquerent multitudinem gentiū, & proficiscerentur in vltiorem regionem, vbi numquam inhabitauit genus humanum: * vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione sua. * Per introitus autē angustos fluminis Euphraten introierunt. * Fecit enim eis tūc Altissimus signa, & statuit venas fluminis vsquequo transirent. * Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnus & dimidij: nam regio illa vocatur Arfareth. * Tūc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo tempore: & nunc iterum cum cœperint venire, iterum Altissimus statuet venas fluminis, vt possint transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace. * Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra terminum meū. * Factum erit ergo, quādo incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superauerunt populum: * & tunc ostendet eis multa plurima portenta. * Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virū ascendentem de corde maris. Et dixit mihi, * Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei. * Hæc est interpretatio somnij quod vidisti, & propter quod illuminatus es hīc solus. * Dereliquisti enim tuam, & circa meam vacasti legem, & quæstisti. * Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem: * & propter hoc ostēdi tibi merces apud Altissimum. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponā tibi graua & mirabilia. * Et profectus sum, & transij in campum, multum glorificans & laudans Altissimum de mirabilibus quæ per tempus faciebat: * & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, & sedi ibi tribus diebus.

CAP. XIII.

ET factum est tertio die, & ego sedebam sub queru. * Et ecce, vox exiuit contra me de rubo, & dixit: Efdra Efdra. Et dixi: Ecce ego Domi-

ne. Et furtexi super pedes meos. Et dixit ad me: * Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moyſi, quando populus meus seruiebat in Ægypto, * & misi eum, & eduxi populum meum de Ægypto, & adduxi eum super montem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis. * & enarraui ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem, & præcepi ei, dicens: * Hæc in palam facies verba, & hæc abscondes. * Et nunc tibi dico: * Signa quæ demonstraui, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea: * tu enim recipieris ab omnibus, eonuertes residuus eum consilio meo & cum similibus tuis, vsquequo finiantur tempora. * quoniam sæculum perdidit iuuentutem suam, & tempora appropinquant senescere. * Duodecim enim partibus diuisum est sæculum, & transierunt eius decima & dimidiū decimæ partis. * supersunt autem eius post medium decimæ partis. * Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorum, & renuntiam corruptelæ, * & dimitte abs te mortales cogitationes, & proice abs te pōdera humana, & exuite iam infirmam naturam, & repone in vnam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare à temporibus his: * quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum horum deteriora facient: * quantum enim inualidum fiet sæculum à senectute, tantum multiplicabuntur super inhabitantes mala. * Prolongauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam enim festinat venire, quam vidisti visionem. * Et respondi, & dixi coram te Domine. * Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentē populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis cōmonebit? * Positum est ergo sæculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumine. * Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera. * Si enim inueni in te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam omne quod factū est in sæculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta vt possint homines inuenire semitam, & qui voluerint viuere in nouissimis, viuant. * Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega populum, & dices ad eos, vt non quærāt te diebus quadraginta. * Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiā, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendū velociter. * Et venias huc, & ego accendā in corde tuo lucernam intellectus, quæ nō extinguetur quoadusque finiantur quæ incipies scribere. * Et tunc perfectis quædam palam facies, quædam sapiētibus absconſe trades. in crastinum enim hac hora incipies scribere. * Et profectus sum, sicut mihi præcepisti, & congregaui omnem populum, & dixi: * Audi Israel verba hæc: * Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde: * & acceperunt legē vitæ, quam non custodierunt, quam & vos post eos transgressi estis: * & data est vobis terra in sortē, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non seruastis vias quas præcepit vobis Altissimus: * & iustus iudex cum sit, abstulit à vobis in tempore quod donauerat. * Et nunc vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrum sunt. * Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrū, viui cōseruati eritis, & post mortē misericordiam consequemini. * Iudiciū enim post mortem veniet, quando iterum reuiuiscemus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorū facta ostenduntur.

dentur. * Ad me igitur nemo accedat nunc, neque
 requirat me vsque dies quadraginta. * Et accepi
 quinque viros sicut mandauit mihi, & profecti su-
 mus in campum, & mansimus ibi. * Et factus sum
 in crastinum, & ecce vox vocauit me dicens: Esdra
 aperi os tuum, & bibe quo te potauero. * Et aperui
 os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi.
 Hoc erat plenum sicut aqua: color autem eius vt
 ignis similis. * Et accepi, & bibi: & in eo cum bibis-
 sem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus
 meum inerescebat sapientia. Nam spiritus meus
 conseruabatur memoria. * Et apertum est os meum,
 & non est clausum amplius. * Altissimus dedit in-
 tellectum quinque viris, & scripserunt quae dice-
 bantur exeesiones noctis, quas non sciebant. * No-
 cte autem manducabant panem, ego autem per
 diem loquebar, & per noctem non tacebam. * Scripti
 sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quat-
 tuor. * Et factum est cum compleuissent quadra-
 ginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Prio-
 ra quae scripsisti, in palam pone, & legant digni & in-
 digni: * nouissimos autem septuaginta conserua-
 bis, vt tradas eos sapientibus de populo tuo. * In
 his enim est vena intellectus, & sapientiae fons, &
 scientiae flumen. Et feci sic.

C A P. X V.

ECCE loquere in aures plebis meae sermones
 prophetiae, quos immisero in os tuum, dicit
 Dominus: * & fac vt in charta scribantur, quo-
 niam fideles & veri sunt. * Ne timeas a cogitatio-
 nibus aduersum te, nec turbent te incredulitates
 dicentium. * Quoniam omnis incredulus in incre-
 dultate sua morietur. * Ecce ego induco, dicit Do-
 minus, super orbem terrarum mala, gladium, &
 famem, & mortem, & interitum: * propter quod
 superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta
 sunt opera nocua illorum. * Propterea dicit Do-
 minus: * Iam non silebo de impietatibus eorum quae
 irreligiose agunt, nec sustinebo in his quae inique
 exercent. ecce sanguis innoxius & iustus clamat
 ad me, & animae iustorum clamant perseueranter.
 * Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & ac-
 cipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad
 me. * Ecce populus meus quasi grex ad occisionem
 ducitur, iam non patiar illum habitare in terra Aegy-
 pti: sed educam eum in manu potenti & brachio
 excelso, & percutiam plaga sicut prius, & corrup-
 pam omnem terram eius. * Lugebit Aegyptus, &
 fundamenta eius plaga verberata, & castigatione
 quas inducet ei Deus. * Lugebunt cultores operan-
 tes terram, quoniam deficient semina eorum ab
 vredine, & grandine, & a sidere terribili. * Ve saeculo,
 & qui habitant in eo: * quia appropinquauit gla-
 dius & contritio eorum, & exurget gens contra gen-
 tem ad pugnam, & rhomphaea in manibus eorum.
 * Erit enim inconstabilitas hominibus, & alij alijs
 inualescentes non curabunt regem suum, & prin-
 cipes via gestorum suorum in potentia sua. * Con-
 cupiscet enim homo in ciuitatem ire, & non po-
 terit. * Propter superbiam enim eorum ciuitates
 turbabuntur, domus exerentur, homines me-
 tuent. * Non miserebitur homo proximum suum
 ad irritum faciendum domos eorum in gladium
 ad diripiendas substantias eorum propter fame m-
 panis & tribulationem multam. * Ecce, ego con-
 uoco, dicit Deus, omnes reges terrae ad me venen-
 dum, qui sunt ab Oriente, & ab Austro, & ab Eu-
 ro, & a Libano, ad conuertendos in se, & reddere

quae dederunt illis: * sicut faciunt vsque hodie ele-
 ctis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hae
 dicit Dominus Deus. * Non parceret dextera mea
 super peccatores, nec cessabit rhomphaea super ef-
 fundentes sanguinem innoxium super terram. * Ex-
 iit ignis ab ira eius & deuorauit fundamenta terre,
 & peccatores quasi stramen incensum. * Vae eis qui
 peccant, & non obseruant mandata mea, dicit Do-
 minus. * non parcam illis. Discedite filij a potesta-
 te. Nolite contaminare sanctificationem meam,
 quoniam nouit Dominus omnes qui delinquant
 in illum; propterea tradidit eos in mortem, & in
 occisionem. * Iam enim venerunt super orbem
 terrarum mala, & manebitis in illis. non enim li-
 berabit vos Deus, propter quod peccastis in eum.
 * Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente.
 * Et exient nationes draconum Arabum in curri-
 bus multis, & sicut flatus, eorum numerus feretur
 super terram, vt iam timeant & trepident omnes
 qui illos audient. * carmonij insanientes in ira, &
 exient vt apri de silua, & aduenient in virtute ma-
 gna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt
 portionem terrae Assyriorum. * Et post haec su-
 perualescent dracones natiuitatis suae memores, &
 conuertent se conspirantes in virtute magna ad
 persequendos eos. * Isti turbabuntur & silebunt in
 virtute illorum, & conuertent pedes suos in fugam,
 & a territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos,
 & consumet vnum ex illis, & erit timor & tremor
 in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorum.
 * Ecce nubes ab oriente, & septentrione vsque ad
 meridianum, & facies earum horrida valde, plena
 irae & procellae, & collident se inuicem, & collident
 sidus copiosum super terram, & sidus illorum, & erit
 sanguis a gladio vsque ad ventrem, & firmus homi-
 nis vsque ad substramen cameli, & erit timor &
 tremor multus super terram, & horrebunt qui vi-
 debunt iram illam, & tremor apprehendet illos:
 & post haec mouebunt nimbi copiosi a meridiano
 & septentrione, & portio alia ab occidente: * & su-
 perinualescent venti ab oriente, & recludent eam,
 & nubem quam suscitavi in ira, & sidus ad facien-
 dam exterritationem ad orientalem ventum & oc-
 cidentem violabitur: * & exaltabuntur nubes ma-
 gnae & validae plene irae, & sidus, vt exterreant om-
 nem terram, & inhabitantes eam, & infundent
 super omnem locum altum & eminentem sidus
 terribile, ignem & grandinem, & rhomphaeas vo-
 lantes, & aquas multas, vt etiam impleantur om-
 nes campi, & omnes riuus plenitudine aquarum mul-
 tarum. * & demolientur ciuitates, & muros, &
 montes, & colles, & ligna siluarum, & scenum pra-
 torum, & frumenta eorum. * Et transibunt con-
 stantes vsque ad Babylonem, & exterent eam: con-
 uenient ad ipsam, & circuibunt eam, & effundent
 sidus, & omnem iram super eam, & subibit puluis
 & fumus vsque in caelum, & omnes in circuitu lu-
 gebunt eam: * & qui sub ea remanserint, seruient
 his qui exterruerunt. * Et tu Asia concors in spem
 Babylonis, & gloria personae eius, * vae tibi misera
 propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in
 fornicatione, ad placendum & gloriandum in ama-
 toribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari.
 * Odibile imitata es in omnibus operibus eius,
 & in adinventionibus eius: propterea dicit Deus,
 * Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem,
 & famem, & gladium, & pestem, ad deuastandas
 domos tuas a violatione, & morte, & gloria virtu-
 tis tuae. * Sicut flos siccabitur, cum exurget ardor
 qui emissus est super te, * infirmaberis vt pauper-

cula plagata & castigata à mulieribus, vt non possint te suscipere potentes & amatores. * Numquid ego sic zelabor te, dicit Dominus, * nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltans percussorem manuum, & dicens super mortem eorum, cum inebriata esses, * Exorna speciem vultus tui? * Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies. * Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & tradet te in malum. * Et nati tui fame interient: & tu rhomphæa cades, & ciuitates tuæ conterentur, & omnes tui in campo gladio cadent. * Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent à fame panis & siti aquæ. * Infelix per maria venies, & rursus accipies mala. * Et in transitu allident ciuitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursus reuertentes ad Babylonem subuersam. * Et demolita eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis: & deorabunt te, & ciuitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes siluas tuas & lignum fructiferum igni comburent. * Filios tuos captiuos ducunt, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAP. XVI.

VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi Ægypte & Syria. * Præcingite vos falcis & cilicis, & plangite filios vestros, & dolete: quoniam appropinquauit conuictio vestra. * Immissus est vobis gladius, & quis est qui auertat illum? * Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum? * Immissa sunt vobis mala, & quis est qui repellat ea? * Numquid repellat aliquis leonem esurientem in silua, aut extinguet ignem in stipula, mox quando cœperit ardere? * Numquid repellat aliquis sagittam à sagittario forti missam? * Dominus fortis immittit mala, & quis est qui repellat ea? * Exiit ignis ex iracundia eius, & quis est qui extinguat eum? * Coruscabit, & quis non timebit? * Tonabit, & quis non pauebit? * Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur à facie ipsius? * Terra tremuit & fundamenta eius, mare fluctuat de profundo, & fluctus eius disturbabuntur, & pisces eius à facie Domini, & à gloria virtutis eius: * quoniam fortis dextera eius quæ arcum tendit: sagittæ eius acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient, cum cœperint mitti in fines terræ. * Ecce mittuntur mala, & non reuertentur, donec veniant super terram. * Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ. * Quemadmodum non redit sagitta missa à valido sagittario, sic non reuertentur mala quæ missa fuerint in terram. * Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in illis diebus? * Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt potestates, initium malorum & trepidabunt omnes. * In his quid faciam, cum venerint mala? * Ecce fames & plaga, & tribulatio, & angustia missa sunt flagella in emendatione, & in his omnibus se non conuertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper. * Ecce, erit annoæ vilitas super terram, sic vt putent sibi esse directam pacem, & tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio. * A fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, & gladius perdet ceteros qui superauerint à fame, & mortui sicut ster-

cora proiciuntur, & non erit qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta, & ciuitates eius deiciuntur. * non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet eam. * Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? * Vua matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locis magna desertio. * Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem eius audire. * Relinquentur enim de ciuitate decem, & duo de agro qui absconderint se in densis nemoribus, & scissuris petrarum: * quemadmodum derelinquantur in oliueto & singulis arboribus tres aut quattuor oliuæ. * aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineam scrutantur: * sic relinquentur in diebus illis tres aut quattuor ab scrutantibus domos eorum in rhomphæa. * Et relinquetur terra deserta, & agri eius inueterabunt, & viæ eius, & omnes semitæ eius germinabunt spinas, eo quod non transient homines per eam. * Lugebunt virgines non habentes sponfos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filia earum non habentes adiutorium: * sponsi earum in bello consumentur, & viri earum in fame exterentur. * Audite verò ista, & cognoscite ea serui Domini. * Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus. * Ecce appropinquant mala, & non tardant. * Quemadmodum prægnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus eius ante horas duas vel tres, dolores circueunt ventrem eius, & prodeunt infante de ventre, non tardabunt vno puncto: * sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & sæculum gemet, & dolores circumtenebunt illum. * Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi aduenæ terræ. * Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus. * Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui edificat, quasi non habiturus. * Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus. * Qui nubunt, sic quasi filios non facturi, & qui non nubunt, sic quasi vidui. * Propter quod qui laborant, sine causa laborant: * Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in captiuitate & fame generant natos suos. * Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant ciuitates & domos suas, & possessiones & personas suas, tanto magis adzabor eos super peccata sua, dicit Dominus. * Quomodo zelatur fornicaria mulier idoneam & bonam valde, sic zelabitur iustitia iniquitatem cum exornat se, & accusat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram. * Propterea nolite similari ei, nec operibus eius: * quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à terra, & iustitia regnabit in vos. * Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbones ignis comburet super caput eius, qui dicit: Non peccaui coram Domino Deo & gloria ipsius. * Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, & adinventiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum. * Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat cælum, & factum est. * Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & nouit numerum stellarum. * Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum eius. * Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas verbo suo. * Qui extendit cælum quasi cameram, super aquas fundauit eum. * Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem

montium lacus ad emittendum flumina ab emi-
nenti petra, vt potaret terram. * Qui finxit ho-
minem, & posuit cor suum in medio corporis, &
misit ei spiritum, vitam & intellectum, & spira-
men Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scruti-
nat omnia absconsa in absconsis terræ. * Hic nouit
adinuentionem vestram, & quæ cogitatis in cor-
dibus vestris, peccantes & volentes occultare pec-
cata vestra. * Propter quod Dominus scrutinando
scrutinavit omnia opera vestra, & traducet vos
omnes, * & vos confusi eritis cum processerint
peccata vestra coram hominibus, & iniquitates
erunt, quæ accusatores stabunt in die illo. * Quid
facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra
coram Deo & angelis eius? * Ecce iudex Deus, ti-
mete eum. Desinite à peccatis vestris, & obliuiscami-
mini iniquitates vestras iam agere eas in sempiter-
no, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribu-
latione. * Ecce enim incenditur ardor super vos
turbæ copiosæ, & rapiunt quosdam ex vobis, & ci-

70 babunt idolis occisos: * & qui consenserint eis,
erūt illis in derisum, & in improprium, & in con-
71 culationem. * erit enim locus locus, & in vicinas
ciuitates exurrectio multa super timentes Domi-
72 num. * Erunt quasi insani nemini parcentes, ad
diripiendum & deuastandum adhuc timentes
73 Dominum. * quia deuastabunt & diripient sub-
stantias, & de domibus suis eos eicient. * Tunc pa-
74 rebit probatio electorum meorum, vt aurū quod
75 probatur ab igne. * Audite dilecti mei, dicit Do-
minus: Ecce adfunt dies tribulationis, & de his li-
76 berabo vos. * Ne timeatis, nec hæsitetis, quoniam
77 Deus dux vester est. * Et qui seruat mandata &
præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præpon-
derent vos peccata vestra, ne supereleuent se ini-
78 quitates vestræ. * Væ qui constringuntur à peccatis
suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemad-
modum ager constringitur à silua, & spinis tegi-
tur semita eius per quam non transit homo, &
excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

F I N I S .

HIERONYMI PROLOGVS GVS GALEATVS.

VIGINTI & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est Esdræ scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris inuenimus. Sed & psalmi tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadagesimus quartus, quamquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine proueria, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade, aliter enim scribuntur per has principia, medietatesque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices estimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribitur Hebræice omnè quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus, apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.
 Secundus, ואלה שמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.
 Tertius, ויקרא Vajcra, id est Leuiticus.
 Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.
 Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.
 Hi sunt quinque libri Moysi, quos propriè תורה Thora, id est Legem appellant.
 Secundum, prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Iosue ben Nun dicitur.
 Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.
 Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.
 Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multo est מלכים Melachim, id est Regum, quam מלכות Mamlachot, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnus Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Jeremias.

Septimus, יהוהאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit איוב Iob.

Secundus à דוד Dauid: quem quinque incisionibus & vno psalmodum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Proueria, quæ illi בשלי Misse, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros diuisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse præcæ legis libros vigintiquattuor: quos sub numero vigintiquattuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram, quattuor animalibus oculatis antè & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum & lapides pretiosos: alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & iniuriam imbrum ea

quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel: & Melachim meum: meum, inquam meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es, vel Paraphrasten, si ingratus. quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certè si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opusculis quæ nuper emendauimus: & vbi cumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quòd cum non æstimes coniectorem, vt in eodem

loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha vngitæ caput, quæ nequam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit) vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore defæuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum: & filii à bonis.

Psal. 38.

HIERONYMVS

PAVLINO.

RATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitie præferbant. Vera enim illa necessitudo est, &

Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticus vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academia gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus; vincus & seruus; tamen quia philosophus, maior e mente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnus hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, vt urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, siue ille magus, vt vulgus loquitur, siue philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmissis, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriam, perrexit Æthiopiã, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in fa-

bulo. Inuenit ille vir vbi que quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus: post Damascum Arabiamque lustratam, ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis futurus gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Euangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis *euangelis* viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & Æschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quòd ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moyse, & Prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritalibus telis, postea diceret confidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterij. Tito præcipit vt inter ceteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum, Obtinens, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradi-

II.

Aff. 9. c

1. Cor. 13. a

Galat. 1. d

Galat. 2. d

III.

Aff. 22. a

2. Cor. 10. b

1. Tim. 3. d

1. Tim. 4. d

Tit. 1. b

1111.
Agg. 2. b
Deut. 32. a
Psal. 1.
Dan. 12. b
Act. 4. c
Isa. 54. d
Joan. 6. a
Luc. 2. f
2. Cor. 11. b
Joan. 1. a
V.
Abd. 1. c
Isa. 29. c
1. Cor. 1. c
2. Cor. 1. b
Coloss. 2. a
Joan. 8. g
Ezech. 1. a
Psal. 11. 8.
Rom. 7. c
2. Cor. 3. d
Apo. 5. a
Isa. 29. d

cetes reuincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum edificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias propheta, immo per Aggæum Dominus, Interroga, ait, sacerdotes legem: intantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cum eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait, iustos fulgere sicut stellas: & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur. Quamquam iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisei stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant iuxta quod scriptum est, Θεοδιδάκτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Ioannem: quorum vterque dicere poterat, Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Ioannes rusticus, piscator, indoctus? & vnde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat: nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuersiuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; & quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non sæculi huius, nec principum sæculi istius, quæ destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filij. in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula: prædestinatus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli qui populo peccatorum clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras vt legat,

respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referauerit qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immo vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam, interrogatus à Philippo, Putasne intelligis, quæ legis? respondit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchus, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (neque enim epistolæ angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in Scripturis sacris sine præuio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricola, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumque cæsores, lanarij quoque, & fullones, & ceteri qui variam supellestem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alij adducto supercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alij discunt, prò pudor, à feminis, quod viros doceant. & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant. nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homero centonas, & Vergilio centonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit, Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium, Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce, Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immo, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de di-

Apo. 3. b

Act. 8. e

VI.

VII.
Genesis.

uisione terre, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exodus. Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisque præceptis.

Leuiticus. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, immo singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri. Numeri verò, nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuteronomium. Deuteronomium quoque secunda lex, & Evangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

I. Cor. 14. d. *Iob.* Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de ceteris fileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautiùs scripserit. Scio inquit, quod redemptor meus viuut, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Iosue siue Iesus Naue. Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine præfert. transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cælestisque Ierusalem spiritualia regna describit.

I. Iud. Iudicum. In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth. Ruth Moabitis, Isaia explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion.

Reg. I. & II. Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotij, nouique imperij sacramenta testatur.

Reg. III. & IIII. Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris; Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in vnus voluminis angustias coartati, multo aliud, quam sonet in littera, præfigurant.

Osee. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariâ, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Ioel. Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euerfionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in coenaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur.

Amos. Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora di-

stringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quattuor scelera Damasci, & Gaza, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vacas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias, qui interpretatur seruus Dei, peronat contra Edom sanguineum terrenumque hominem, fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Jonas columba pulcherrima naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad poenitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nunciat.

Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annunciat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum consolator orbis increpat ciuitatem sanguinum, & post euerfionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.

Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggeus festiuus & lætus, qui seminavit in lacrymis, vt in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibis sordidis indutum, & lapidem oculorum septem: candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit, & dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pululum filium asinæ subiugalis.

Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Esaiel.
Daniel.
David.
Proverbia.
Ecclesiastes.
Canticum.
Esther.
Paralipom.
Esdras.
Nehemias.
Psal. 118. c.
Matthæus.
Marcus.
Lucas.
Ioannes.
Eszech. 1.
Paulus
apostolus.

Tertius principia & finem tantis habet obscurita-
tibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum ex-
ordio Geneleos ante annos triginta non legantur.

Quartus verò, qui & extremus inter quattuor
prophetas temporum conscius, & totius mundi
φιλίσωρ, lapidem præcisum de monte sine mani-
bus, & regna omnia subuertentem, claro sermone
pronunciat.

Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcæus,
Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chri-
stum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab
inferis excitat resurgentem.

Salomon pacificus & amabilis Domini, mores
corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Chri-
stum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epi-
thalamium.

Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de pe-
riculo, & interfecto Aman, qui interpretatur ini-
quitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in
posteris.

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris
ἐπιτομή, tantus ac talis est, vt absque illo si quis
scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, se-
ipsum irrideat. Per singula quippe nomina iunctu-
rasque verborum, & prætermisæ in Regum libris
tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur
Euangelij quæstiones.

Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & con-
solator à Domino, in vnum volumen coartantur,
instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: om-
nisque illa turba populi redeuntis in patriam, & de-
scriptio sacerdotum, Leuitarum, Israelis, profely-
torum, ac per singulas familias murorum, ac tur-
rium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud
retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amo-
re raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen
non impleisse quod volui. Audiuius tantum quid
nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque
possimus dicere, Concupiuit anima mea desidera-
re iustificationes tuas in omni tempore. Ceterum
illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum
scio, quod nescio.

Tangam & nouum breuiter testamentum.

Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes quadri-
ga Domini, & verum Cherubim, quod interpre-
tatur scientiæ multitudo, per totum corpus ocula-
ti sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pe-
des habent rectos, & in sublime tendentes, terga
pennata & vbique volitantia, tenent se mutuo, si-
bi que perplexi sunt, & quasi rota in rota volun-
tur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus san-
cti perduxerit.

Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias;
oçtaua enim ad Hebræos, à plerisque extra nume-
rum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, &
Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Su-
per quo melius tacere puto, quam pauca scribere.

Actus Apostolorum nudam quidem sonare vi-
dentur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam
texere: sed si noterimus scriptorem eorum Lucam
esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animad-
uertemus pariter omnia verba illius, animæ lan-
guentis esse medicinam.

Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem episto-
las ediderunt tam mysticas, quam succinctas, &
breues pariter ac longas: breues in verbis, longas
in sententiis: vt rarus sit, qui non in earum lectio-
ne cæcutiat.

Apocalypsis Ioannis tot habet sacramenta, quot
verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus
omnis inferior est. In verbis singulis multiplices la-
tent intelligentiæ. Oro te frater charissime, inter
hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil
quærere. Nõnne tibi videtur iam hîc in terris re-
gni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in Scri-
pturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verbo-
rum, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic
prolata sunt, vt rusticam concionem facilius in-
struerent, & in vna eademque sententia aliter do-
ctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petu-
lans, & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum
fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt:
sed velle fateor. Sediti me præfero, magistrum
renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pul-
santi aperitur, quærens inuenit. Discamus in ter-
ris, quorum scientia nobis perseueret in cælo. Ob-
uiis te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac
de Hermagore tumiditate effutiam) quidquid quæ-
sieris, tecum scire conabor. Habes hîc amantissi-
mum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum
mihi gratiam duplicauit, referens honestatem mo-
rum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitia,
amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij ve-
nustatem etiam absque illo ipsa epistola præfere-
bat. Festina, quæso te, & hærentis in falo nauicu-
læ funem magis præcide, quam solue. Nemo ren-
unciaturus sæculo bene potest vendere quæ con-
tempfit vt venderet. Quidquid in sumptus de tuo
tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est,
Avaro tam deest quod habet, quam quod non ha-
bet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infi-
delis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus tam-
quam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus
& vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in
potestate rem tuam, vende: si non habes, proice.
Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est.
Scilicet nisi tu, semper recraftinans, & diem de die
trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas
venderis, non habet Christus vnde alat pauperes
suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apo-
stoli nauem tantum & retia reliquerunt. Vidua duo
æra misit in gazophylacium, & præfertur Croesi di-
uitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper co-
gitat esse moriturum.

Actus apo-
stolorum.
2. Cor. 8.
Iacobus.
Petrus.
Ioannes.
Iudas.
Apocalyp.
Mat. 7. a
Luc. 11. b
VIII.
Prou. 17
2. Cor. 6. b
Mat. 5. g
Mat. 4. c
Mar. 12. a
Luc. 21. a

P R Æ F A T I O

S A N C T I H I E R O N Y M I

P R E S B Y T E R I

in Pentateuchum Moyſi ad Deſiderium.

DEſiderium mei deſideratas
accepi epistolae, qui quodam
praefatio futurorum, cum Da-
niele fortitus est nomen, obse-
crantis, ut translatum in Lati-
nam linguam de Hebreo sermo-
ne Pentateuchum, nostrorum
auribus traderem. Periculosum

opus certè, & obrectatorum meorum latratibus
patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum
fugillationem noua pro veteribus eudere, ita ingen-
nium quasi vinum probantes: cum ego sapissimè
testatus sim me pro virili portione in tabernaculo
Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum
paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me
studium prouocauit, qui editioni antiquæ transla-
tionem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo
opus omne distinguens: dum aut elucescere facit
quæ minùs antè fuerant: aut superflua quæque iu-
gulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum &
Apostolorum auctoritas promulgauit. In quibus
multa de veteri testamento legimus, quæ in nostris
codicibus non habentur: ut est illud, Ex Ægypto
vocaui filium meum: & Quoniam Nazareus vo-
cabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: &
Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & Quæ
nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus
se: & multa alia quæ proprium σύνταξις desi-
derant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint:
& cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis
proferamus. Primum testimonium est in Osee, se-
cundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in
Prouerbiis, quintum æquè in Isaia. Quod multi
ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur:
& Hiberas nenas libris authenticis præferunt. Cau-
sas erroris non est meum exponere. Iudæi pruden-
ti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus vnus
Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem
deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant,
quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique
vbiicumque sacratum aliquid Scriptura testatur
de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter
interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: ut &

regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent.
Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas
Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi
eadem scriptitarint: cum Aristæas eiusdem Ptole-
mæi ὑπερασπισις, & multo post tempore Iosephus
nihil tale retulerint: sed in vna basilica congrega-
tos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est
enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus
ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia,
ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus
est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis
Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte
orationem afflatus rhetorico spiritu transulisse. Aut
aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes,
aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia te-
xuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse men-
titi sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè.
Sed post priorum studia, in domo Domini quod
possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante
aduentum Christi, & quod nesciebant, dubiis pro-
tulere sententiis: nos verò post passionem & resur-
rectionem eius, non tam prophetiam quàm histo-
riam scribimus. aliter enim audita, aliter visa nar-
rantur. quod meliùs intelligimus, meliùs & profe-
rimus. Audi igitur æmule, obrectator ausculta:
non damno, non reprehendo Septuaginta: sed con-
fidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per isto-
rum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas
inter spiritalia charismata positos lego: in quibus
vltimum penè gradum Interpretes tenent. Quid
liuore torqueris? quid imperitorum animos con-
tra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor
errare, interroga Hebræos, diuersarum vrbium ma-
gistros consule. Quod illi habent de Christo, tui
codices non habent. Aliud est si contra se postea
ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt, &
emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca,
& Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra inui-
dos. Nunc te precor Desideri charissime, ut me,
quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exor-
dium capere, orationibus iuues: quo possim eodem
spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos trans-
ferre sermonem.

Dan. 9

Exod. 35

Osee 11
Isa. 11
Zach. 12
Prou. 18
Isa. 64

præfatio.

TAndem finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fœnore liberati, ad Ieſum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi נון נון id eſt Ioſue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem יושעו appellat: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt ſilvam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et vt in primis, quod ſæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehentionem veterum noua cudere, ſicut amici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra delectant: vt pro Græcorum ἐξαπλόως quæ & ſumptu, & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpis, & ſanctum opus venenata carpere lingua, vel ſuſcipiens, ſi placet; vel contemnens, ſi diſplicet: memineritque illorum verſuum, Os tuum abundauit malitiâ, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & Eccleſiæ homines id deſpicere, immo lacerare, vnde aduerſarij torqueantur? Quòd ſi vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extrâ recipiendum putant; cur ea quæ ſub aſterifcis & obelis vel addita ſunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter diſſerentes? Aut quæ fuit ſtultitia, poſtquam vera dixerint, proferre quæ falſa ſunt? Vnde autem in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt, & hos libros quos Eufſtochio virgini Chriſti negare non potui; decreuimus dum ſpiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omiſſum iam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cum & admirabilis ſanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos firenarum cantus ſurda debeamus aure tranſire.

Sancti Hieronymi in libros Regum ſuprà reperiens, ideo in principio poſitam, quod librorum ſacrorum ordinem contineat. Inſcribitur autem, Prologus galeatus.

Eiusdem in librum Paralipomenon
præfatio.

SI Septuaginta interpretum, pura & vt ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperfluum me, Chromati epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferem. Quod enim ſemel aures hominum occupauerat, & naſcentis Eccleſiæ roborauerat fidem, iuſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc verò cum pro varietate regionum diuerſa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatione corrupta ſit, atque violata, noſtri arbitrij putas, aut è pluribus iudicare quid verum ſit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta ſuis Heſychium laudat auctorem. Conſtantinopolis vſque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palæſtinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt: totuſque orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non ſolum exempla compoſuit quattuor editionum, è regione ſingula verba deſcribens, vt vnus diſſentiens, ſtatim ceteris inter ſe conſentientibus arguatur: ſed, quod maioris audaciæ eſt, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miſcuit, aſterifcis deſignans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita. Si igitur aliis licuit nõ tenere quod ſemel ſuſceperat: & poſt Septuaginta cellulas, quæ vulgò ſine auctore iactantur, ſingulas cellulas aperuerit, hocque in eccleſiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, & quod his maius eſt, Apoſtolis auctoriſque comprobem? Scripſi nuper librum de optimo genere interpretandi, oſtendens illa de Euangelio, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Matth. 2. Nazareus vocabitur: & Videbunt in quem com- Ioan. 19. punxerunt: & illud Apoſtoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: ceteraque his ſimilia in Hebræorum libris inueniri. Certè Apoſtoli & Euangeliftæ Septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Chriſtus Dominus noſter vtriuſque teſtamenti conditor, in Euangelio ſecundum Ioannem, Qui credit, inquit, in me, ſic- Ioan. 7. ut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique ſcriptum eſt, quod Saluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Eccleſia. Ad Hebræos igitur reuertendum eſt, vnde & Dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum reſpondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accuſatores & defenſores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quaſi virtus & vitium non in rebus

fit, sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nunc דברי הימים, id est verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt intricabiles moras, & siluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem apertius, & per versusum cola digererem, mihi met ipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANUM in eundem præfatio eiusdem.

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint; & tertium Virgilij librum qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in diuinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quam Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transfulerant, sed scriptorum culpæ ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel è regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant, & obliquè sub interpretatione, & figura eorum, quædam narrantur historia: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iudæ? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon, vnus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים, id est verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secènt, cum vnus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, vt dixi, significantias sonant. Ad extremum quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historia quæ vel prætermisæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque

vestrarum adiutus auxilio, nisi librum beneuolis placitum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbi cumque ergo asteriscos, id est stellas; radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EIVSDEM AD DOMNIONEM & Rogatianum, in Esdræ, & Nehemiam præfatio.

Vtrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium querere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil nouerunt. Siqui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplares; admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librorum diligentia, conseruetur. Nec quemquam moueat quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in vnum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quattuor senibus sunt, procul abiicienda. Siquis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demonstrat, nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur. &, Ex Ægypto vocaui filium meum. &, Videbunt in quem compunxerunt. multaque alia, quæ latiori operi referuamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, imaledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè quod illaturus

Psal. 119.

sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me verum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Evangelio coruscante, Iudæos & Hebræos legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quantomagis Latini grati esse deberent, quòd exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis erabunt, ignorantibus quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruum habemus scientiam, & Latinus nobis utcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorquæ Sinon incendia iactet: numquam meum, iuuante Christo, filebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EIVSDEM AD CHROMATIVM

*Et Eliodorum in Tobiam
præfatio.*

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam. exigitis enim ut librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum vtiq; Tobie, quem Hebræi de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Phariseorum displicere iudicio, & Episcoporum iussionibus deseruire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid illi mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me, quod iubere estis dignati, complese.

EIVSDEM PRÆFATIO

in librum Iudith.

A pud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, immo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic vnæ lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

EIVSDEM IN LIBRVM

Esther præfatio.

L ibrum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuuis Hebræorum reuelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, lacinosius hinc inde verborum sinibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ô Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspiciate, ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fidei testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timeamus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, Qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex initio vsque ad Teth litteram fecimus diuersis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Psal. 52.

Galat. 1.

COgor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & mediè temperatum genus translationis expresserint; & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asterisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur. & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterùm apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus defunt; ut decurtatus & laceratus, corrosusque liber fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἰσχυματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: vsque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo, spondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numerus pedum solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione continetur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græci que Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè scripturarum cantica comprehendere; legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpre-

tatione fierent: Ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam Christi Evangelio coruscante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes heretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omnia repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone, vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel vncialibus, ut vulgo aiunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

ALIA EIVSDEM PRÆFATIO.

SI aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicitamente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed ferere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita; ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annexens, rogo, ut vbiicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vile quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

EIVSDEM IN PSALTERIVM,
quod secundum Septuaginta editionem cor-
rexit, præfatio.

Psalterium Romæ dudum positus emenda-
ram : & iuxta Septuaginta interpretes, licet
cursum, magna tamen ex parte correxeram.
Quod quia rursum videtis, ô Paula & Eustochium,
scriptorum vitio deprauatum, plusque antiquum
errorem, quam nouam emendationem valere : me
cogitis, vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum
exerceam, & obliquis fulcis renascentes spinas era-
dicem : æquum esse dicentes, vt quod crebrò malè
pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præ-
fatione commoneo tam vos, quibus fortè labor
iste defudat, quam eos qui exemplaria istiusmodi
habere voluerint, vt quæ diligenter emendauit, cum
cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnus-
quisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa,
id est obelos, vel asteriscos. Et vbiicumque viderit
virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta
quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus
plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ simili-
tudinem, de Hebræis voluminibus additum no-
uerit æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotio-
nis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis
à Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo
& vobis & studioso cuique fecisse me sciens : non
ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio
malint contemnere videri præclara, quam discere :
& de turbulento magis riuo, quam de purissimo
fonte potare.

EIVSDEM PRÆFATIO
in libros Salomonis.

Iungat epistola, quos iungit sacerdotium : immò
charta non diuidat, quos Christi necit amor.
Commentarios in Osee, Amos, Zachariam,
Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ-
valetudine. Mittitis solatia sumptuum : notarios
nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum
nostrum defudet ingenium. Et ecce ex latere fre-
quens turba diuersa poscentium : quasi aut æquum
sit, me vobis esurientibus, aliis laborare : aut in ra-
tione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius
sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus
hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tri-
dui opus nomini vestro consecraui, interpretationem
videlicet trium Salomonis voluminum, מְשָׁלֵי
quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Pro-
uerbia vocat. קוּוֹהֵלֵת, quem Græcè Ecclesiasten, La-
tinè concionatorem possumus dicere : שִׁיר הַשְּׁרִים
quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum.
Fertur & Panæretos Iesu filij Sirach liber, &
alius pseudepigraphus, qui Sapiencia Salomonis in-
scribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi:
non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas
prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum
canticorum : vt similitudinem Salomonis, non
solum librorum numero, sed etiam materiarum ge-
nere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam
est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redo-
let : & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iu-
dæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & To-
bia, & Machabæorum libros legit quidem Eccle-

sia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit :
sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem
plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum do-
gmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta
interpretum magis editio placet, habet eam à nobis
olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus,
vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissi-
mè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ
non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim
de prælo purissimæ commendata testæ, suum sapor-
em seruauerint.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM
in translationem Isaia ex Hebraica verita-
te, eiusdem præfatio.

Nemo cum prophetas versibus viderit esse
descriptos, metro eos existimet apud He-
bræos ligari, & aliquid simile habere de Psal-
mis & operibus Salomonis : sed quod in Demo-
sthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur
& commata, qui utique prosa, & non versibus con-
scripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prou-
identes, interpretationem nouam, nouo scribendi
genere distinximus. Ac primùm de Isaia sciendum,
quòd in sermone suo disertus sit : quippe vt vir no-
bilis & vrbana eloquentiæ, nec habens quidquam
in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt
præ ceteris, florem sermonis eius, translatio non po-
tuerit conseruare. Deinde etiam hoc adiiciendum,
quòd non tam propheta dicendus sit, quam euan-
gelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæque my-
steria ad liquidum profecutus est, vt non putes eum de
futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere.
Vnde conicio noluisse tunc temporis Septuaginta
interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis
prodere : ne sanctum canibus, & margaritas porcis
darent : quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis
animaduertetis abscondita. Nec ignoro quanti la-
boris sit prophetas intelligere : nec facile quem-
piam posse iudicare de interpretatione, nisi intelle-
xerit antequam legerit : nos quoque patere morfi-
bus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod con-
sequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & pru-
dens in flammam mitto manum : & nihilominus
hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo
Græci post Septuaginta translatores Aquilam &
Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob stu-
dium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex col-
latione eorum intelligant : sic & isti saltem vnum
post priores habere dignentur interpretem. Legant
prius, & postea despiciant : ne videantur, non ex iu-
dicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare.
Prophetauit autem Isaia in Ierusalem, & in Iudæa,
necdum decem tribubus in captiuitatem ductis : ac
de vtroque regno, nunc commisit, nunc separa-
tim textit oraculum. Et cum interdum ad præsen-
tem respiciat historiam, & post Babyloniam captiui-
tatem reditum populi significet in Iudæam : tamen
omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu
Christi est. Quem quanto plus amatis, ô Paula &
Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtre-
ctatione præsentis qua me indefinèter cinuli laniant,
ipse mihi mercedem restituat in futuro : qui scit me
ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne
Iudæi de falsitate Scripturarum ecclesiis eius diu-
tius insultarent.

EIVSDEM IN IEREMIAM

præfatio.

Ieremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbs atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transfulerant: iam tetras earum, coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Benjamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

EIVSDEM IN EZECHIELEM

præfatio.

Ezechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captius ductus est in Babylonem: ibique iis qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vtrò aduersariis tradidissent, & viderent adhuc urbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes: in aliis eadem, in aliis diuersa transfulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam percola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subannauerint, dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significantius dicitur, vt vocentur φαγολόδοροι, quod est, manducantes fannas.

EIVSDEM IN DANIELEM

præfatio.

Danielem prophetam iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris Ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quòd multum à veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est, Danielem maximè & Esdram Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos. & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore, multoque tempore vix cœpisssem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissimè in Daniele: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque iugulante subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, ἢ ἀπὸ τοῦ ὀπίου ὀρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilico pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauellabatur, vt in camino æstuantis incendij metro lauderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum offispicis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cum verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cum quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chal-

2. Cor. 12
dæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Siue in corpore, siue extra corpus: nescio, Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis differere. Quæ autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum Porphyrius obiciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus eius velaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ô Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpufculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudicii oblatantium non fatis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

EIVSDEM IN XII. PROPHETAS

præfatio.

Non est idem ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principiis: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam, legisque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos ô Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaïæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præferatur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

EIVSDEM IN EVANGELISTAS

ad Damasum præfatio.

Nouum opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à falsiua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consola-

tur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria penè quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita: vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersius: vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de veteri disputo testamento: quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versus, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos, & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certè cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riulorum tramites ducit: vno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hefychio nuncupatos, paucorum hominum asserit peruersa contentio: quibus vti que nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Nouo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis scriptura antè translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præfens præfatiuncula pollicetur quattuor tantum Euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant. Canones quoque quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse quæ in Euangelis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangelista plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui vnum è quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimauerit emendandos. Vnde accidit vt apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in ceteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inueniantur. Cum itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quattuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo propria quique quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis verò Euangelis ab vno incipiens vsque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorum numerum, qui ad decem vsque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi

gratia, illud siue illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quarebas numerum, eiusdem Euangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, inuenies, atque è vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros è regione habeant, annotabis, & cum scieris recurre ad volumina singulorum, & sine mora reperis numeris quos antè signaueras, reperiens & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error inuoluat, quòd sicubi in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres Euangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario, discrepantes, quòd id tres illi in eò loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diuersi numeri in eius canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, & dispares inueniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione seruabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quòd solum est. Opto vt in Christo valeas, & memineris mei Papa beatissime.

EIVSDEM EX CATALOGO
scriptorum Ecclesiasticorum.

Paulus Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin & oppido Iudææ Gischalis fuit. quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit, à quibus ob studia legis missus Ierosolyma, à Gamaliel viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crederant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensque Ierosolymam, à Petro, Iacoboque & Ioanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptum est, hoc tantùm dicam, quòd post passionem Domini vicesimo quinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vincus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historia)

Paulum, à Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste, quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserrat, Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimo quarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini tricesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septem Ecclesias epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangelistæ iuxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse, & ornasse sermone: vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est suo eloquio disertissimè, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quòd à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

EIVSDEM EX CATALOGO
scriptorum Ecclesiasticorum.

Iacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius. post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, vnam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur. licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vicesimo libro Antiquitatum refert,

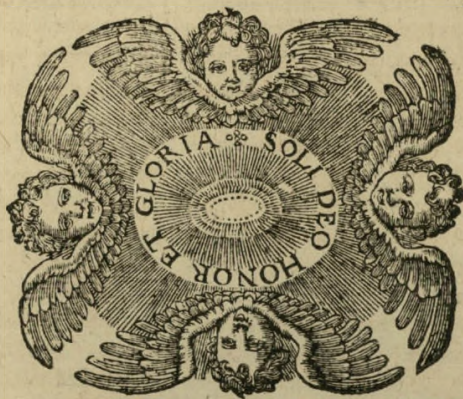
& Clemens in septimo ἑποτυπώσεων, mortuo Fe-
 sto, qui Iudæam regebat, missum à Nerone esse suc-
 cessorem eius Albinum: qui cum necdum ad pro-
 uinciam peruenisset, Ananus, inquit, Pontifex ado-
 lescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta
 occasione ἐναρχίας, concilium congregauit, & com-
 pellens publicè Iacobum vt Christum Dei filium
 denegaret, contradicentem lapidari iussit. qui cum
 præcipitatus de pinna templi, contra fractis cruribus
 adhuc semiuuius tendens ad cælum manus diceret,
 Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt:
 fullonis fuste quo vda vestimenta extorqueri solent,
 in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus
 tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in popu-
 lo, vt propter eius necem, creditum sit subuersam
 esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus
 scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi
 neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apo-
 stolorum super hoc crebriùs aëta testantur. Euange-
 lium quoque quod appellatur secundum Hebræos,
 & à me nuper in Græcum, Latinumque sermonem
 translatum est, quo & Origenes saepe vtitur, post re-
 surrectionem Saluatoris refert: Dominus autem
 cum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Ia-
 cobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se
 non comedurum panem ab illa hora, qua biberat
 calicem Domini, donec videret eum resurgentem
 à mortuis. Rursusque post paululum, Afferte, ait
 Dominus, mensam & panem. Statimque additur,
 Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iaco-
 bo Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem
 tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormienti-
 bus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Eccle-
 siam, id est vsque ad septimum Neronis annum, &
 iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus
 est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam
 Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in
 Monte oliueti eum conditum putant: sed falsa eo-
 rum opinio est.

EIVSDEM EX CATALOGO
Scriptorum Ecclesiasticorum.

Simon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ,
 vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, &
 princeps Apostolorum, post episcopatum An-
 tiochenfis Ecclesiæ, & prædicationem disperfionis
 eorum qui de circumcissione crediderant, in Ponto,
 Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo
 Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum
 Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram
 sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum an-
 num Neronis, id est decimum quartum. A quo &
 affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad ter-
 ram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens
 se indignum vt sic crucifigeretur vt Dominus suus.
 Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur:
 quarum secunda, à plerisque eius esse negatur, pro-
 pter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euange-
 lium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres
 fuit, huius dicitur. Libri autem è quibus vnus Acto-
 rum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius prædi-
 cationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, in-
 ter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Ro-
 mæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vr-
 bis veneratione celebratur.

EIVSDEM EX CATALOGO
Scriptorum Ecclesiasticorum.

Iudas frater Iacobi paruam quidem, quæ de se-
 ptem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de
 libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit
 testimonium, à plerisque reicitur: tamen auctori-
 tatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas
 scripturas computatur.

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pag. 56. col. 1. lin. 10. *acquiesce*, leg. *acquiesces*. pag. 73. col. 1. lin. 34. *aritem*, leg. *arietem*. pag. 107. col. 1. lin. 13. *cuncta*, leg. *cunctas*. pag. 121. col. 2. lin. 34. *imundabitur*, leg. *emundabitur*. 571. col. 2. lin. 22. *mirabitur*, leg. *& mirabitur*. pag. 580. col. 2. lin. vlt. *vo-monibus*, leg. *vobis in sermonibus*. pag. 623. col. 2. lin. 30. *Nzarai*, leg. *Nazarai*. pag. 626. col. 1. lin. 45. *didens*, leg. *dicens*. pag. 688. col. 1. lin. 25. *patribus*, leg. *partibus*. pag. 727. col. 1. lin. 24. *Arabs*, leg. *Arabas*. pag. 882. col. 1. lin. vlt. *Genium*, leg. *Gentium*.

I N D E X
 TESTIMONIORVM A CHRISTO
 ET APOSTOLIS
 IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM
 EX VETERI,

Quæ huc in id congesta sunt, vt pij lectores natiuam quorundam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu eius per Apostolos sic tradita, assequantur, perspiciantque in quem vsum ea Apostoli & Euangelistæ adduxerint.

G E N E S I S.

- 1 d Masculum & feminam fecit eos Mat. 19.a. Mar. 10.a
 2 a Requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis Heb. 4.b
 2 b Factus est primus homo Adam in animam viuentem 1. Cor. 15.f
 2 d Dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori Mat. 19.a. Mar. 10.a. Eph. 5. g. 1. Cor. 6.d
 2 d Erunt duo in carne vna Mat. 19.a. Mar. 10.a. 1. Cor. 6.d. Gal. 3.b
 12 a Exi de terra tua & de cognatione tua Act. 7.a
 12 a Et in femine tuo benedicentur omnes gentes Act. 3.d. Eph. 5. g
 15 b Sic erit semen tuum Rom. 4.c
 15 b Credidit Abraham Deo, & reputauit eum illi ad iustitiã. Ro. 4. a. lac. 2. d. Gal. 3. a
 15 c Erit semen tuum peregrinum in terra non sua Act. 7.a
 17 a Quia patrem multarum gentium constituit te Rom. 4.c
 18 b Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius Rom. 9. b
 21 b Eijce ancillam & filium eius Gal. 4. d
 21 b In Isaac vocabitur tibi semen Rom. 9. b
 22 c Nisi benedicens benedicam te, & mul. Heb. 6.c
 22 d Quia benedicentur in te omnes gentes Gal. 3. b. Act. 3. d
 25 e Quia maior seruiet minori Rom. 9. c
 E X O D V S.
 3 b Ego sum Deus Abraham, &c. Mat. 22. c. Mar. 1. 2. c. Luc. 20. f
 9 d In hoc ipsum excitauit te, vt ostendam in te potentiam meam Rom. 9. d
 12 g Os non comminuetis ex eo Io. 19. f
 13 a Omne masculinum adaperiens vuluam Luc. 2. d
 16 d Qui multum, non abundauit, &c. 2. Cor. 8. c
 20 c Non mœchaberis Mat. 5. d
 20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces Rom. 13. c
 20 c Non concupisces Rom. 7. b
 20 c Non occides Mat. 5. c. Luc. 18. d
 20 c Honora patrem tuum & matrem tuam Mat. 15. a. Mar. 7. b. Eph. 6. a
 21 c Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur Mat. 15. a. Mar. 7. b
 21 c Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat. 5. f
 22 d Principi populi tui non maledices Act. 23. a
 24 c Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus Heb. 9. c
 25 g Vide, omnia facito secundum exemplar

quod tibi ostensum est, &c. Heb. 8. b.

- Act. 7. f
 32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Act. 7. c
 33 d Miserebor cui voluero, &c. Rom. 9. c
 34 d Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem 2. Cor. 3. c

L E V I T.

- 12 g Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum 1. Pet. 1. c
 18 a Qui fecerit homo, viuet in ea Rom. 10. b. Gal. 3. b
 19 c Non periurabis Mat. 5. e
 19 d Diliges proximum tuum sicut te ipsum Rom. 13. d. Gal. 5. c. lac. 2. b. Mat. 22. d. Mar. 12. c
 19 d Diliges proximum tuum Mat. 5. g
 20 b Qui maledixerit patri, & matri, &c. Mat. 15. a
 24 d Oculum pro oculo Mat. 5. f
 26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. 2. Cor. 6. d

N V M E R I.

- 9 b Os non comminuetis ex eo Io. 19. f

D E V T E R.

- 4 d Etenim Deus noster ignis consumens est Heb. 12. g
 5 b Non concupisces Rom. 7. c. 13. c
 5 b Non occides Mat. 5. c. Luc. 18. d
 5 b Non mœchaberis Mat. 5. d. Luc. 18. d
 5 b Non furtum facies Luc. 18. d. Rom. 13. c
 5 b Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium Luc. 18. d. Rom. 13. c
 5 b Honora patrem & matrem Mat. 15. a. Mar. 7. b. Eph. 6. a
 6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est Mar. 12. c
 6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Mat. 22. d. Mar. 12. c. Luc. 10. c
 6 c 10 d Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias Mat. 4. b. Luc. 4. b
 6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Mar. 4. b. Luc. 4. b
 8 a Non in sole pane viuit homo Mat. 4. a. Luc. 4. a
 10 d Deus personam hominis non accipit Gal. 2. b
 18 c Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus Act. 3. d. 7. c
 19 d In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum Mat. 18. b. Ioan. 8. e. 2. Cor. 13. a
 19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat. 5. f
 21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal. 3. b
 25 b Non alligabis os boui trituranti 1. Cor. 9. a. 1. Tim. 5. c

- 25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium Mat. 21. c. Mar. 12. b. Luc. 20. c
 27 d Maledictus omnis qui non permanferit in omnibus, &c. Gal. 3. b
 30 c Quis ascendet in cælum? Rom. 10. b
 30 c Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom. 10. b
 32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom. 10. d
 32 c Mihi vindictam, ego retribuam Ro. 12. d

I O S V E.

- 1 a Non te deseram, neque derelinquam Heb. 13. a

R E G. I I.

- 7 c Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium Heb. 1. b

R E G. I I I.

- 19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom. 11. a
 19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom. 11. a

I O B.

- 5 c Comprehendam sapietes in astutia eorum 1. Cor. 3. d

L I B E R P S A L M.

- 2 a Quare fremuerunt gentes Act. 4. c
 2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act. 13. c. Heb. 1. b. 5. b
 2 c Reges eos in virga ferrea Apoc. 2. g. 19. c
 4 b Irascimini, & nolite peccare Eph. 4. f
 5 c Sepulchrum patens est guttur eorum Rom. 3. b
 6 c Discende à me, omnes qui operamini iniquitatem Mat. 7. d. 25. d. Luc. 13. f
 8 b Ex ore infantium, & lactentium, &c. Mat. 21. b
 8 c Quid est homo quod memor es eius? Heb. 2. a
 8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1. Cor. 15. d
 9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est Rom. 3. c
 13 a Non est iustus quisquam, non est intelligentes Rom. 3. b
 13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom. 3. c
 15 c Prouidebam Dominum in conspectu, &c. Act. 2. d
 15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Act. 2. e. 13. e
 17 a Ego ero fidens in eum Heb. 2. c
 17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom. 1. b
 18 a Et quidem in omnem terram exiuit fornus eorum Rom. 10. d
 21 a Eli, eli, lamma sabacthani Mat. 27. e. Mar. 15. c
 21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea Mat. 27. d. Ioan. 19. e

21 c Nunciabo nomē tuum fratribus meis Heb. 2.c	10 b Caritas operit multitudinem peccatorum 1.Pet. 4.b	53 c Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1.Pet. 2.d. 1.Ioan. 3.a		
23 a Domini est terra & plenitudo eius. 1.Cor. 10.f	17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1.Theff. 5.d. 1.Pet. 3.b	53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Pet. 2.d		
24 c Odio habuerunt me gratis Ioan. 15.d	20 c Qui maledixerit patri vel matri Matth. 15.a. Mar. 7.b	54 a Latere sterilis quæ non parit Gal. 4.d		
30 a In manus tuas commendo spiritum meum Luc. 23.f	25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum Rom. 12.d	54 c Et erunt omnes docibiles Dei Ioan. 6.e		
31 a Beati quorum remissa sunt iniquitates Rom. 4.a	26 b Canis reuerfus ad vomitum 2.Pet. 2.d	55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apoc. 22.d		
33 c Qui enim vult vitā diligere, & dies videre bonos 1.Pet. 3.b	I S A I A S.			
39 b Hostiam & oblationem noluisti Heb. 10.b	1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen Rom. 9.f	55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act. 13.e		
40 c Qui manducat mecum panem Ioan. 13.b	5 d Homo plātauit vineam Mat. 21.b. Luc. 20.b. Mar. 12.a	56 c Domus mea domus orationis vocabitur Mat. 21.b. Marc. 11.c. Luc. 19.g		
43 d Propter te mortificamur tota die Rom. 8.g	6 a Sāctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth Apoc. 4.c	59 b Contritio & infelicitas in viis eorum Rom. 3.c		
44 b Thronus tuus Deus in sēculum sēculi Heb. 1.c	6 c Auditū audietis, & nō intelligetis Mat. 13.b. Mar. 4.b. Luc. 8.b. Act. 28.f. Io. 12.f. Rom. 11.b	59 c Galeam salutis assumite 1.Theff. 5.b		
50 a Ut iustificeris in sermonibus tuis Rom. 3.a	7 c Ecce virgo in vtero habebit Mat. 1.d	59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob Rom. 11.d		
54 d Iacta super Dominum curam tuam 1.Pet. 5.b	8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb. 2.d	60 c Et portæ eius non claudentur per diem Apoc. 21.g		
61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 1.Cor. 3.b	9 a Terra Zabulon & Terra Nephthali Matth. 4.c	60 d Et ciuitas non eget sole neque luna Apoc. 21.g		
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Ephes. 4.b	10 e Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris Rom. 9.f	60 d Nox vltiā non erit Apoc. 22.a		
68 b Zelus domus tuæ comedit me Io. 2.d	11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui 2.Theff. 2.c	61 a Spiritus Domini super me Luc. 4.c		
68 b Impropria impropertant tibi ceciderunt super me Rom. 15.a	11 c Erit radix Iesse Rom. 15.c. Act. 13.d	62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Matth. 21.a		
68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum Rom. 11.b	21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apoc. 14.b	64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1.Cor. 2.b		
68 c Fiat commoratio eorum deserta Act. 1.d	22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1.Cor. 15.e	65 a Inuentus sum à non quærentibus me Rom. 10.d		
68 e In siti mea potauerunt meaceto Ioan. 19.f	22 f Hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem Dauid Apoc. 3.b	65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom. 10.d		
77 a Aperiam in parabolis os meum Mat. 13.e	25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc. 7.d. 21.b	65 c Nouos verò cælos, & noua terra 2.Pet. 3.c. Apoc. 21.a		
77 c Panem cæli dedit eis Ioan. 6.d	28 c Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic 1.Cor. 14.d	66 a Cælum mihi sedes est Act. 7.f		
81 b Ego dixi, dii estis Ioan. 10.g	28 d Ecce pono in Sion lapidem offensiois Rom. 9.g. 1.Pet. 2.b. Act. 4.b	66 g Vbi vermis eorum non moritur Mar. 9.g		
88 d Inueni Dauid seruum meū Act. 13.d	29 d Populus hic labiis me honorat Mat. 15.a. Mar. 7.b	I E R E M.		
90 c Angelis suis mandauit de te Mat. 4.a. Luc. 4.b	29 e Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor. 13.c	7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum Mat. 21.b. Mar. 11.11.c		
93 b Dominus nouit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt 1.Cor. 3.d	33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1.Cor. 13.c	9 g Qui gloriatur, in Domino gloriatur 1.Cor. 1.d. 2.Cor. 10.d		
94 c Hodie si vocē eius audieritis Heb. 3.b	40 a Vox clamantis in deserto Mat. 3.a. Mar. 1.a. Luc. 3.a. Ioan. 1.c	10 a Quis nō timebit te Domine? Apo. 15.b		
94 d Sicut iuravi in ira mea Heb. 4.a	40 b Omnis caro fenem 1.Pet. 1.d. Iac. 1.d	17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc. 2.f		
96 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb. 1.c	40 d Quis enim cognouit fenem Domini, aut quis instruxit eum? 1.Cor. 2.d	31 c Vox in Rama audita est Matth. 2.d		
101 d Tu in principio Domine terram fundasti Heb. 1.c	40 d Quis enim cognouit fenem Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Rom. 11.d	31 a Ero vobis in patrem & vos eritis mihi in filios 2.Cor. 6.d		
103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb. 1.c	41 b 44.a Ego sum primus & nouissimus Apoc. 1.d. & 22.c	31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda testamentum nouum Heb. 8		
108 b Et episcopatum eius accipiat alter Act. 1.d	42 a Ecce puer meus quem elegi Mat. 12.b	31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum Heb. 10.c		
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat. 22.d. Luc. 20.g. Act. 2.f	43 d Ecce noua facio omnia Apoc. 21.b. 2.Cor. 5.d	1 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc. 18.a		
109 a Sede à dextris meis Heb. 1.d	45 b Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom. 9.d	E Z E C H.		
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellum, &c. Heb. 1.d. 1.Cor. 15.d	45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom. 14.b	3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc. 10.d		
109 b Tu es sacerdos in æternum Heb. 5.b. 7.c	49 b Posui te in lucem Gentium Act. 13.g	20 b Qui fecerit homo viuet in ea Ro. 10.b		
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum Heb. 7.c	49 c Tempore accepto exaudiui te &c. 2.Cor. 6.g	32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum Mat. 24.c		
111 b Dispersit, dedit pauperibus 2.Cor. 9.c	49 e Non esurierit neque sitient ampliùs Apoc. 7.d	36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes Rom. 2.d		
115 a Credidi, propter quod locutus sum 2.Cor. 4.c	50 b Tunc expuerunt in faciem eius Mat. 26.g	D A N I E L.		
115 a Omnis homo mendax Rom. 3.a	52 b Quam speciosi pedes euangelizantium pacem Rom. 10.c	9 g Cùm videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta Mat. 24.b. Mar. 13.b. Luc. 21.d		
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom. 15.c	52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2.Cor. 6.d	1 d Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Rom. 9.e		
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb. 13.b	52 d Nomen Dei per vos blasphematur Rom. 2.d	2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom. 9.c. 1.Pet. 2.b		
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes Mat. 21.d. Mar. 12.a. Act. 4.b. 1.Pet. 2.b	52 d Quibus non est annunciatum de eo, videbunt Rom. 15.e	6 c Misericordiam volo, & non sacrificium Mat. 9.b. 12.a		
117 d Hosanna filio Dauid Matth. 21.b	53 a Domine, quis credidit auditui nostro? Rom. 10.c. Ioan. 12.f	10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos Luc. 23.d		
131 c De fructu ventris tui ponam super fedem tuam Act. 2.e	53 b Ipse infirmitates nostras accepit Matth. 8.c	11 a Ex Ægypto vocaui filium meum Matth. 2.c		
139 a Venenum aspidum sub labiis eorum Rom. 3.b	53 c Tamquam ouis ad occisionem Act. 8.f	13 d Absorpta est mors in victoria 1.Cor. 15.g		
P R O V E R B.			I O E L.	
3 a Nolite esse prudētes apud vosmetipfos Rom. 12.d	53 d Et cum iniquus reputatus est Mar. 15.c. Luc. 22.d	2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act. 2.c		
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb. 12.b				
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Heb. 12.b. Apoc. 3.d				

2 g Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom. 10. e
 A M O S.
 5 g Numquid victimas & hostias obtulistis mihi Act. 7. e
 6 a Vae vobis diuitibus Luc. 6. d
 9 c Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculum Dauid Act. 15. c
 I O N A S.
 2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Mat. 12. c. Luc. 11. d
 3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Mat. 12. c. Luc. 11. d
 M I C H A E.
 5 a Et tu Berhlehem terra Iuda Mat. 2. a
 7 b Veni separare hominem aduersus pa-

trem suum, & filiam aduersus matrem Mat. 10. d. Luc. 12. g
 A G G A E.
 2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cælum Heb. 12. g
 H A B A C.
 1 b Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris Act. 13. f
 2 a Iustus autem ex fide viuitt Rom. 1. c. Gal. 3. b
 N A H V M.
 1 d Quam speciosi pedes euangelizantium pacem Rom. 10. c
 Z A C H A R.
 8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Ephel. 4. f

9 b Ecce rex tuus venit Mat. 21. a. Io. 12. b
 11 c Et acceperunt triginta argenteos Mat. 27. a
 12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioan. 19. g
 13 c Percutiã pastorẽ Mat. 26. c. Mar. 14. b
 M A L A C H.
 1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom. 9. c
 3 a Ecce ego mitto angelum meum Mat. 11. b. Marc. 1. a. Luc. 7. d. Ioan. 1. c
 4 b Ipse est Elias qui venturus erat Mat. 11. b
 4 b Quid est quod scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire Mat. 17. b. Marc. 19. b
 4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc. 1. b

HEBRAICORVM, CHALDÆORVM, GRÆCORVM QVE NOMINVM INTERPRETATIO.

ARON, Mons siue montanus.
 Abba, Pater, Syrum est verbum.
 Abarim, Transitus plunu. siue transeuntes.
 Abdemelech, Seruus re-

gis.
 Abdenago, Seruus claritatis.
 Abdias, Seruus Domini.
 Abdon, Seruus.
 Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
 Abel, per he, in principio, Vanitas, filius Adam.
 Abesalom, Pater pacis.
 Abia, Pater Domini.
 Abiathar, Pater excellens.
 Abigail, Pater exultationis.
 Abimelech, Pater rex,
 Abinadab, Pater spontaneus,
 Abisag, Patris ignorantia.
 Abner, Patris lucerna.
 Abra, Ancilla, Græcum verbum.
 Abram, Pater excelsus.
 Abraham, Pater multitudinis.
 Absalom, Pater pacis.
 Acan, Tribulatio.
 Accaron, Sterilitas.
 Achab, Frater patris.
 Achaia, Dolor, vel tristitia.
 Achaz, Apprehendens, siue possidens.
 Achimelech, Frater meus rex.
 Achitob, Frater bonitatis.
 Adam, Homo, siue terrenus, aut Rufus.
 Adon, Dominus, aut basis.
 Adonai, Domini mei, numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei, quod interpretatur aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
 Adonias, Dominator Dominus.
 Ægyptus, Angustia, siue tribulationes. Hebraicè, Midraim.
 Æneas, Laudatus.
 Æthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, id est nigredo vel nigra.
 Agabus, Locusta.
 Agag, Testum.
 Agar, Peregrina.
 Aggæus, Festiuus.
 Ahod, Laudans.
 Alexander, Auxiliator virilis.
 Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
 Alleluia, Laudate Dominum.
 Amalec, Populus lambens.
 Amam, Mater, Timor eorum.
 Aman, Conturbans.

Amara, Fides, siue veritas.
 Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
 Amasai, per ain, Populi munus.
 Amelech, Rex.
 Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
 Aminadab, Populus spontaneus.
 Ammon, Populus eius.
 Amnon, Fidelis, aut verax.
 Amorrhæi, Amari, Rebelles.
 Amos per Aleph, Fortis, pater Isaia.
 Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis.
 Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
 Amri, per ain, Manipulus vel dominium.
 Princeps militiae Israeliticæ.
 Anania, Nubes Domini.
 Anathoth, Responiones, siue cantica.
 Andreas, Fortissimus.
 Anna, Gratiola, siue misericors.
 Antiochia, pro vehiculo.
 Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id est, casus vel ruina Isaia 66. 34.
 Aphrica, Nahû 3. 9. Put. Crassa, siue pinguis.
 Apostolus, Missus, legatus.
 Arabes, Vespertini. 2. Par. 26. 2.
 Arabes, Psalm. 71. 15. Hebraicè Saba, id est, conuersio.
 Aram, Celsitudo, sublimitas.
 Ararat, Maledictio tremoris.
 Arbee, Quattuor.
 Architrclinus, Princeps triclinij.
 Arcopagita, De Colle Martis.
 Areopagus, Collis Martis.
 Areuna, Arca, vel canticum.
 Argob, Gleba, vel Glarea.
 Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
 Arnon, Exultans.
 Arphaxad, Sanans.
 Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
 Asaph, Congregans.
 Aser, per samech, Vincit filius Caath.
 Aser, per sin, Beatitudo, siue felicitas, filius Iacob.
 Assuerus, Princeps & caput.
 Assur, Infidians, siue beatus.
 Astaroth, Greges siue diuitiæ.
 Athalia, Tempus Domini.
 Athenæ, Sine cumulo.
 Attalia, Augens vel nutriens.
 Aua, Iniquitas.
 Axa, Adornata.
 Azarias, Auxilium Domini.
 Azor, Adiutor.
 Azotus, Hebraicè Asdod, Deprædatio.
 B.
 Baal, Idolum, aut dominans.

Baal. Osee 10. 24. Arbel legendum, id est, pugnavit Deus.
 Baalm, Idola, Dominantes.
 Babel, Confusio, Commissio.
 Bala, Inueterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
 Bala. Deglutiens, Destruens, Vrbs per ain in fine.
 Balaam, Vetus populis.
 Balac, Destruens.
 Banaias, Filius Domini.
 Barac, Fulgur.
 Barachias, Benedicens Dominum.
 Bariona, filius columbæ.
 Barnabas, Filius consolationis.
 Barfabas, Filius conuersionis.
 Barthimæus, Filius cæcus.
 Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
 Baruch, Benedictus.
 Bathuel, Filiatio Dei.
 Batus, Mensura liquidorum.
 Beel-phego, Idolum hiatus.
 Beel-zebub, Idolum muscæ.
 Beera, Puteus.
 Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
 Bel, Vetusus.
 Bela, Deglutiens, Destruens.
 Belial, peruersus, Absque iugo.
 Ben-enom, Filius diuitiarum suarum.
 Benjamin, Filius dexteræ.
 Ben-oni, Filius doloris mei.
 Bera, Puteus.
 Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
 Berfabee, Puteus iuramenti.
 Beth abara, Domus transitus.
 Bethania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
 Beth-auen, Domus vanitatis.
 Beth-dagon, Domus frumenti.
 Beth-el, Domus Dei.
 Bether, Diuisio.
 Beth-lehem, Domus panis.
 Beth-phage, Domus oris vallium.
 Beth-phogor, Domus hiatus.
 Beth-sabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
 Berh-saida, Domus frugum.
 Beth-sames, Domus solis.
 Berhul, Virgo.
 Bezec, Fulgur.
 Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, Banereem, Filij tonitru.
 Booz, In fortitudine.
 Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
 Bofor, Munio.
 Bosra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
 Cades, Sanctitas.
 Cain, Possessio, Possessus.
 Caleb, quasi cor.
 Cana, Zelus, Emulatio.
 Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
 Capharnaum, Ager poenitentia.
 Cappadoces, Hebraicè, Caphthorim, id est
 Iphærolæ.
 Cariath-iarim, Ciuitas siluarum.
 Cariath-sepher, Ciuitas literarum.
 Carmel, Cognitio circumcissionis, vel agnus
 circumcisus.
 Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est,
 contemplatio gaudij.
 Cedar, Nigredo, tristitia.
 Cedes, Sanctitas.
 Cedron, Denigratus, Tristis.
 Cephas, Petrus à petra. Syrum.
 Cerura, Aromatizans.
 Chæreas, Lætus.
 Chaldæa, Hebraicè Chaldim, id est, Quasi
 demones.
 Cham, Calidus, Calor.
 Chanaam, Mercator, Negotiator.
 Charnel, Idem quod Carmel.
 Cherub, Quasi magister.
 Chodchod, Iaspis.
 Chorrai, Furores.
 Christus, Vinctus.
 Chus, Æthiops.
 Cin, Possessio, Emptio.
 Cinoth, Lamentationes.
 Cis, Durus, Stipula.
 Cleophas, Gloria omnis.
 Coelestria, Curua Syria.
 Colossenses, Supplicio affecti.
 Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
 Core, Caluus, caluitium, per heth in fine.
 Core per aleph in fine, Vocans, legens.
 1. Par. 9. 19.
 Corozaim, Hic est mysterium.
 Cosbi, Mendax.
 Cyprus, Pulchra.
 Cyrus, Quasi miser.

D.

Dagon, Frumentum.
 Dalila, Paupertas.
 Damascus, Sanguinis succus.
 Damascus, 1. Reg. 16. b. Similitudo incendiij
 Hebr. Dumetec.
 Dan, Iudicans, siue iudicium.
 Daniel, iudicium Dei.
 Darius, Requirens.
 Damascus, Generationis procuratio.
 Dathan, Ritus, Lex.
 David, Dilectus.
 Debora, Apes, Verbum.
 Decapolis, Decem ciuitatum, sub regio.
 Diabolus, Criminator, Calumniator.
 Diabolus, Habacuc 3. a. 4. Hebr. Reseph, id
 est, Volucris, Flamma.
 Dibre haiaim, Verba dierum.
 Didymus, Gemellus.
 Dina, Iudicium, vel Iudicans.
 Dionysius, Diuinitus stillatus.
 Dithalassum, Duo maria.
 Doeg, Solicius, Anxius.
 Dor, Generatio.
 Dura, Generatio, vel habitatio.

E.

Ebal, Aceruus vetustatis.
 Ecclesiastes, Concionator.
 Eden, Voluptas, Delicia.
 Edom, Rufus.
 Eglon, Virulus.
 Elicana, Deus zelotes.
 Eleazar, Dei adiutorium.
 Elehanan, Dei gratia siue misericordia.
 Eliacim, Dei resurrectio.
 Elias, Deus Dominus.
 Eliezer, Dei adiutorium.
 Elimelech, Deus meus rex.
 Elizabeth, Deus iuramenti.
 Elifaus, Deifalus, Deus saluans.
 Eliehaddebarim, Hæc sunt verba. sic incipit

quintus liber Legis.
 Elnathan, Deus dedit.
 Emmanuel, Nobiscum Deus.
 Emmaus, Timens consilium.
 Enac, Gigas, Torques.
 Encænna, Renouatio, Dedicatio.
 Ennom, Ecce illi.
 Enos, Homo, vel vir.
 Ephraim, Frugifer, Crescens.
 Ephraim, Hebraicè Ephra, id est pulueru-
 lenta, siue plumbea. 2. Reg. 13. b. 7.
 Ephrata, Vbertas, siue frugifera.
 Ephron, puluis.
 Esau, Faciens, Operans.
 Esdras, Adiutor, Atrium.
 Esther, Occulta, abscondita.
 Etam, Auis eorum.
 Etham, Fortitudo eorum.
 Eubulus, Prudens.
 Ezechias, Fortitudo Domini.
 Ezechiel, Fortitudo Dei.
 Ezriel, Auxilium Dei.

G.

Galaad, Abiectio.
 Gabaa, Collis.
 Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
 Gad, Felix, Accinctus.
 Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exer-
 citus.
 Galaad, Aceruus testimonij.
 Galata, Lactantes.
 Galgal, Rota, Reuolutio.
 Galilæa, Volubilis.
 Gazer, Præcisio.
 Gazophylacium, Vbi thesauri templi serua-
 bantur.
 Gebal, Terminus.
 Gedeon, Conterens.
 Gehenna, Vallis tristitia.
 Gehennon, Vallis contristans.
 Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
 Gersom, Aduena ibi.
 Gerson, Exilium eius.
 Giblij, Termini.
 Gihon, Pectus, Exitus.
 Gog, Tectum.
 Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum
 reponuntur.
 Goliath, Transmigratio.
 Gomor, Genus mensura.
 Gomorria, populus rebellis.
 Græci, Hebraicè Ieuanim, id est deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
 Hananias, Gratia Domini.
 Haram, Destructus.
 Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
 Hebal, Aceruus vetustatis.
 Heber, Socius, particeps, per heth in prin-
 cipio.
 Heber, per ain, Transitus.
 Hebræus, Transiens.
 Hebron, Societas.
 Heli, Oblatio.
 Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est,
 dolor.
 Henoeh, Dedicatus.
 Hermon, Destructio.
 Heston, Sagitta exultationis.
 Heua, Viua, Viuens.
 Hierapolis, Sacra ciuitas.
 Hieronymus, Sacrum nomen.
 Holofernes, Fortis dux.
 Hor, Mons.
 Horeb, Desertum.
 Horma, Destructio.
 Hur, Libertas.
 Hus, Consilium.
 Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Desuans.
 Iabes, Siccitas, per sin, in fine.
 Iabes, Tristitia, per sade in fine.
 Iacob, Supplantator.
 Iahel, Ascendens, Damula.
 Iahiel, Viuit Deus.
 Iairitis, Illuminatus.

Iamin, Dextera, vel dexter.
 Iapheh, Dilatatus.
 Iafon, Sanans.
 Iauan, Deripiens.
 Ichabod, Vbi gloria, Vbi gloria.
 Idumæa, Rufa, Terrena.
 Iebus, Conculcatio.
 Iechonias, Præparatio Domini.
 Iehu, Ipse, Existens.
 Iehus, Tinea corrosus, per sin.
 Iehus, 1. Par. 8. b. 10. Consilians, per sade.
 Iemini, Dextera, vel dexter
 Iephte, Aperiens.
 Ierameel, Misericordia Domini.
 Ieremias, Celsitudo Domini.
 Iericho, Luna, Mensis.
 Ierobaal, Impugnans idolum.
 Ieroboam, Impugnans populum.
 Ierofolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
 Ierusalem, Idem.
 Iesse, Ens, Existens.
 Iesboe, Est vacuus.
 Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
 Iethro, Excellens.
 Iezonias, Auscultatio Domini.
 Iezrahel, Semen Dei.
 Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Ho-
 du, id est, laudatio.
 India, Iob 28. c. 13. Hebraicè Ophir, id est
 cinis.
 Ioab, Paternitas, Habens patrem.
 Ioachaz, Domini apprehensio.
 Ioachaz, 2. Par. 34. b. 8. Apprehendens.
 Ioachim, Domini præparatio.
 Ioacim, Domini resurrectio.
 Ioas, Diffidens, Desperans.
 Ioas, Domini ignis. 4. Reg. 11. d. 21. Hebr.
 Iehoas.
 Ioas, 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corro-
 sus, per ain.
 Iob, Dolens, Gemens.
 Ioel, Volens, Incipiens.
 Iohanan, Gratiolus, Pius, Misericors.
 Iohannes Idem.
 Ionas, Columba.
 Ionadab Spontaneus.
 Ionathan, Domini donum, filius Saul.
 Ioram, Excelsus.
 Iordanis, Fluuius iudicij.
 Iosaphat, Dominus Iudex.
 Ioseph, Augmentum.
 Ioseph, Psalm. 80. a. 2. Domini augmentum
 Hebr. Iehoseph.
 Iosias, Ignis Domini.
 Iosue, Dominus saluator.
 Isaac, Rifus.
 Isai, Munus aut ens.
 Isai, 1. Par. 2. b. 13. Vir meus.
 Isaias, Domini salus
 Isboeth, Vir confusio.
 Iscariotes, Vir occisionis.
 Ismahel, Exaudicio Dei.
 Israel, Præualens Deo.
 Issachar, est merces, præmium.
 Ithamar, Insula palmæ.
 Iubileus, Buccina.
 Iudas, Laudatio.
 Iulius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
 Lamech, Pauper, Humiliatus.
 Lapidoth, Fulgura.
 Lazarus, Dei adiutorium.
 Lechi, Maxilla.
 Leci, Lex.
 Leui, Copulatus.
 Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
 Lia, Laboriosa, Fatigata.
 Libanus, Candidus.
 Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
 Lithostrotos, Lapidibus stratus.
 Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
 Maasias, Opus Domini.
 Maceda, Incendium.
 Madian, Iudicium, Litigans.

Magdalena, Magnifica.
 Magi, Sapientes, vel philosophi.
 Malachias, Nuntius meus.
 Malaeel, Laudans Deum.
 Malchus, Rex.
 Mammona, Pecunia, Diuitiae.
 Mamzer, De scorto natus.
 Manahem, Consolator.
 Manasses, Oblitus, Obliuio.
 Manue, Requiens.
 Mara, Amara.
 Mardochai, Amara contritio.
 Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
 Martha, Prouocans.
 Massa, Onus.
 Mafpha, Specula.
 Mathusael, Mortem suam postulans.
 Matthæus, Donatus.
 Melchias, Rex Dominus.
 Melchi-fedec, Rex iustitiæ.
 Melchi sua, Rex saluator.
 Mesollam, Pacificus.
 Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus
 fluuiis, Euphrate & Tigri ambiatur.

Micha, Pauper.
 Michael, Quis sicut Deus.
 Michæas, Idem.
 Michol, Quis omnia?
 Miphiboseth, De ore ignominia.
 Misael, Quis postulatus?
 Miste, Prouerbia, Nomen libri.
 Misphat, Iudicium.
 Mna, Libra, Talentum.
 Moab, De patre.
 Moria, Amariudo.
 Mosa, Azymum, per fade.
 Mosa, 1. Par. 8. a. 9. Onus.
 Moyles, Attractus (sub. de aquis.)
 Myfia, Scelestæ.

N

Naaman, Pulcher.
 Nabal, Stultus.
 Nabo, Loquela, Prophetia.
 Naboth, Idem.
 Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
 Nachor, Raucus, Aridus.
 Nadab, Spontaneus.
 Nahasson, Coluber, Serpens.
 Nahum, Consolator.
 Naim, Pulcher.
 Nathan, Donatus.
 Nathanael, Donum Dei.
 Nazaræi, Separati, Sanctificati.
 Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem
 per fade scribatur, Custodita, vel florida
 interpretatur.
 Neapolis, Noua ciuitas.
 Nehemias, Consolatio.
 Nehustan, Æneum.
 Nemrod, Rebellis.
 Nephthali, Æquiparatio.
 Ninie, Pulchra.
 Noe, Cessatio, Requiens.
 Noema, Decora.

O

Obadias, Seruus Domini.
 Obed, Seruus.
 Obed-edom, Seruus hominis.
 Ochozias, Apprehensio.
 Odollam, Testimonium illis.
 Og, Subcinericius panis.
 Olla, Eleuatio, Holocaustum.
 Onam, Dolor.
 Onana, Dolor, Iniquitas.
 Onesimus, Vtilis.
 Oolla, Tabernaculum.
 Ophni, Pugnus, Pugillus.
 Oreb, Coruus.
 Ofee, Saluator.
 Oza, Fortitudo.

Ozias, Fortitudo Domini.
 Oziel, Fortitudo Dei.
 P
 Palæsthina, Consperfa (sub. cinere.)
 Paracletus, Consolator, Aduocatus.
 Parafceue, Præparatio.
 Pascha, Transitus.
 Pentateuchus, Quinque volumina.
 Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies.)
 Petrus, Saxum, Petra.
 Phacee, Aperiens.
 Phanuel, Videns Deum.
 Pharao, Dissipans.
 Phares, Diuisio, Filius Iudæ.
 Phares, per sin, 1. Paral. 7. d. 16. Eques.
 Pharisei, Diuisi.
 Phafe, Transitus.
 Phafga, Collis.
 Philisthæa, Consperfa cinere.
 Phinees, Facies confidentiæ.
 Phogor, Hiatus.
 Phil, Aphrica.
 Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
 Probatia, Ouina, Locus vbi pecora sacrificanda tenebantur.
 Profelytus, Aduena, Peregrinus.

R

Raab, Psa. 86. a. 4. Superba, Fortis.
 Rabba, Multa, Grandis.
 Rachel, Ouis.
 Raguel, Pastor Dei.
 Rahab, Lata, Dilatata.
 Ram, Excelsus.
 Rameffes, Tonitruum tineæ.
 Raphael, Medicina Dei.
 Raphaim, Gigantes, Medici.
 Rebecca, Saginata.
 Rebla, Reblacha, Rixa.
 Rechab, Quadriga.
 Remmon, Malum granatum.
 Respha, Extensio.
 Roboam, Dilatans populum.
 Roma, Excelsa, Sublimis.
 Ruben, Videns filium.
 Ruma, Excelsa.
 Ruth, Saturata.

S

Saaph, Cogitans.
 Saba, per sin, Consersio, Captiuitas.
 Saba, per famech, Circuitio.
 Sabaoth, Exercitus, in plurali.
 Sabatha, Circuitus.
 Sabbathismus, Requiens, Cessatio.
 Sabbatum, Idem.
 Sadducæi, Iusti.
 Sadoc, Iustus.
 Sale, Missio.
 Salem, vel Sallem, Pax.
 Salmanaçar, Pax ligata.
 Salmon, Pacificus.
 Salomith, Idem, f. g.
 Salomon, Pacificus.
 Salphaad, Vmbra formidinis.
 Samaria, Custodia, Adamas.
 Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
 Samuel, Positus à Deo.
 Saphan, Hericicus, Cuniculus.
 Saphat, Iudicans.
 Sara, per he in fine, Domina, Vxor Abrahæ.
 Sara, per heth in fine, Odorans, Domina
 odoris.
 Sarai, Domina mea.
 Sarephtha, Angustia buccellæ.
 Saron, siue Sarona, Planities.
 Satan, Aduersarius.
 Saul, Postulatus, Commodatus.
 Saul, 1. Reg. 9. a. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
 Scenopegia, Festum tabernaculorum.
 Schibboleth, Spica.
 Sedecias, Iustus Domini.

Segor, Parua.
 Senon, Eradicatio.
 Sela, Dissoluens, Filius Iudæ.
 Sellum, Pacificus.
 Sellum, Manens.
 Sem, Nomen, Fama, Positus.
 Semei, Obediens.
 Semei, 1. Par. 2. d. 28. nomen meum.
 Sennacherib, Rubus destructionis.
 Seon, Sonitus.
 Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
 Sephora, Pulchra, aut tuba, Exod. 1. c. 15.
 per sin.
 Sephora, Exod. 2. d. 21. Auis, Passer, Vxor
 Mosi.
 Seth, Positus.
 Serim, Expansiones.
 Siba, Exercitus, Militia.
 Sibboleth, Onus.
 Sicera, Ebrietas.
 Sicheu, Humerus.
 Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
 Siloe, Missus, Mittens.
 Simeon, Audiens, Exauditio.
 Simon, Obediens.
 Sin, Rubus, Exod. 16. a. 1. per famech.
 Sin, per fade, Arma, Scutum.
 Sion, Aceruus. 2. Reg. 5. b. 7.
 Sion, Deut. 4. g. 48. Strepitus.
 Sifara, Hirundinem videns.
 Sodoma, Secretum eorum.
 Somer, Custos.
 Sopthim, Iudices.
 Sorec, Vineæ.
 Stephanus, Coronatus.
 Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
 Sunamitis, Dormiens.
 Sufanna, Liliu, Rosa.

T

Tarfus, Alata Pennata.
 Thabor, Electio, Puritas.
 Thaddæus, Laudans.
 Thamar, Palma, Dactylus.
 Thare, Odorans, Spirans.
 Tharsis, Contemplatio gaudij.
 Thau, Signum.
 Thecua, Spes, Funiculus.
 Teraphim, Simulachra.
 Thomas, Abyssus, Geminus.
 Thopheth, Tympanum, Seductio.
 Timæus, Cæcus, Cæcitas.
 Timotheus, Honor Dei.
 Titus, Honorabilis.
 Tobias, Bonus dominus.
 Tubalcain, Mundana possessio.
 Tyrij, Hebraicè Sorim, id est, tribulantes.

V

Vaica, Et vocauit. Liber Leuitici.
 Vaiedabber, Et locutus est. Liber Numerorum.
 Vasthi, Potans, Bibens.
 Veelle femoth, Et hæc sunt nomina. Secundus liber Legis qui Exodus Græcè vocatur.
 Vr, Ignis.
 Vrias, Ignis Domini.

Z

Zabad, Dos, Dotatus.
 Zabd, Idem.
 Zabolon, Habitaculum.
 Zacchæus, Purus.
 Zacharias, Memoria Domini.
 Zambri, Cantans.
 Zara, Oriens.
 Zebedæus, Dos, Dotatus.
 Zebee, Victimæ.
 Zelotes, Æmulator.
 Zelpha, Distillatio oris.
 Zorobabel, Alienus à confusione.

FINIS.

INDEX BIBLICVS,

QUI RES EAS DE QVIBVS IN

SACRIS BIBLIIS AGITVR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, reuocatas, summa breuitate complectitur.

In hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proximè deinde sequentes usque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam usque sequentis libri citationem, sunt versus in eodem capite signatorum nota. Exempli gratia in voce AARON, Exod. 4. 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. legendum est: Exodi capite 4, versu 14, versu 16, & vers. 30. Item cap. 5. versu 1, cap. 6. versu 13, cap. 7. versu 1, & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leu. 8.) numero aponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porrò si quod quaeris, in versu hic notato contingat non adèd perspicue inueniri, tunc aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certio rem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. verò Ecclesiasticum notet.

AARON adiungitur fratrisuo Mosi focus, Exod. 4. 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13

† 7, 1, 2. Mich. 6, 4. fuit propnepos Leui, Exo. 6, 16, 18, 20. peculiari ritu cōsecratur cum suis filiis ad mini-

steriū sacerdotij, Leuit. 8. * Num. 3, 10. Deut. 18, 5. Heb. 5, 4. ficut Dominus praescripserat, Exod. 29. * † 40, 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Exod. 28. * Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerūt agnoscere, inuisito genere mortis intereūt, Exo. 9, 22. 11, 30, 31. Aaron insigni miraculo ostēditur praeter ceteris à Deo in Sacerdotem summum electus, Exo. 17, 5, 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Exo. 17, 22. iure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes & primitias à populo, Num. 18, 8, 9, 11, 12. * & à Leuitis decimas decimarum, Num. 18, 26, 28. moritur, Num. 20, 28 † 33, 36. Deut. 10, 6 † 32, 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num. 20, 26. Deut. 10, 6. Aaronis laus, Eccli. 45, 7, 8, 9. *

AARIM mons vnde moriturus iam Moyses terram Chanaan prospexit, Nu. 21, 11 † 27, 12 † 33, 44. * Deuter. 32, 49. **ABBA** pater, Marc. 14, 36. Roman. 8. 15. Galat. 4, 6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Ieremias, Ier. 38, 7. liberatur à gladio Chaldaeorum, Ier. 39, 16, 17.

ABDENAGO mittitur in fornacem ardentem, Dan. 3, 21. appellatur Azaria, Dan. 1, 6.

ABDIAS abscondit prophetas Domini, 3. Reg. 18, 3, 13.

ABDON Iudex in Israel, Iudi. 12, 13.

ABEL occiditur à fratre Cain, Gen. 4, 8. I. Ioan. 3, 12. de eodē lege Mat. 23, 35. Luc. 11, 51. Heb. 11, 4 † 12, 24.

ABIAM filius Roboam rex Iuda, 3. Reg. 14, 31 † 15, 1. 2. Paralip. 13, 15. reliquit Asa regi successorem, 3. Reg. 15, 8. Mat. 1, 7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis, 1. Reg. 22, 20. confugit ad David in Ceilam, 23, 6. cum Adonia se coniungit, 3. Reg. 1, 7. amouetur sacerdotio, 2, 27. iuxta illud 1. Reg. 2, 30, 32.

ABIDAN dux Benjamin, Num. 1, 11.

ABIGAIL, vxor impj Nabal, 1. Reg.

25, 3. nubit Dauidi regi, post mortem Nabal, 25, 39.

ABIHV & Nadab filij Aaron igne absumuntur, Leuit. 10, 2. Num. 26, 61.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram, Genes. 20, 2. in pactū cum Abraham, Gen. 21, 23, 32. in pactum cum Isaac, Gen. 26, 31.

Abimilech filius Gedeonis, Iudic. 8, 32. occidit 70. suos fratres, & ictu lapidis molaris interfecit, Iudic. 9, 55, 53. 2. Reg. 11, 21.

ABIRON effert se contra Moysen, vnde & terra discedens, eum absorbet, Num. 16. * † 26, 10. Deut. 11, 6. Psal. 105, 17. Eccli. 45, 22.

ABISAG Sunamitis, ducitur ad regem Dauid, 3. Reg. 1, 3. petitur ab Adonia in vxorem, 2, 17.

ABISAI filius Saruia, 2. Reg. 2, 18 † 16, 9 † 19, 21 † 20, 6 † 23, 18.

ABIVD filius Zorobabel, Mat. 1, 13. appellatur Anania, 1. Paral. 3, 19.

ABNEGATIO sui ipsius, Gen. 12, 4 † 22, 1, 9. Deuter. 33, 9. 3. Reg. 19, 19, 2. Mach. 6, 19, 23. Matth. 4, 19 † 5, 29 † 10, 39 † 16, 24 † 19, 21. Mar. 10, 21. Luc. 9, 23 † 14, 26 † 17, 33. Ioan. 12, 25.

Abnegatio omnium rerum, Genes. 12, 1. Deut. 33, 8. Rut. 2, 11. 2. Paral. 25, 9. Mat. 4, 19 † 19, 21, 27. Marc. 1, 17 † 10, 28. Luc. 5, 11 † 14, 26 † 18, 22. 1. Cor. 7, 29. Ioan. 12, 25. Phil. 3, 7.

ABNER praefectus militū Saulis, creat Isobeth regem Israel, 2. Reg. 2, 8. paciscitur cum Dauid, 3, 12. occiditur à Ioab, 2. Reg. 3, 27.

ABRA ancilla Iudith, Iudith 8, 32 † 10, 2. libertate donatur, Iudith 16, 28.

ABRAM filius Thare habet Sarai vxorem, Genes. 11, 29. egreditur ex patria in terram Chanaan praecipiente Domino, 12, 4. proficiscitur in Egyptum, 12, 10. redit inde in Chanaan, 13, 1. Liberat Loth fratrem suum ex manibus hostium, 14, 14. accipit promissionem feminis, 15, 4 † 17, 16 † 18, 10. concumbit eū Agar, 16, 4. accipit promissionem feminis & signum foederis, appellaturque Abraham, 17, 5. orat pro Sodomitis, 18, 23, 28, 32. Isaac ei nascitur, 21, 2. paratus est offerre Isaac, 22, 9. mittit seruum qui quaerat vxorem filio suo Isaac, 24, 4. moritur, 25, 8.

commendatur, Eccli. 44, 20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Genes. 17, 5. Isa. 51, 2. Mat. 3, 9. Luc. 19, 9. Ioan. 8, 39. Rom. 4, 11, 17, 18 † 9, 7. Gal. 3, 8. de ipso & eius femine vide Ios. 24, 3. Isa. 41, 8 † 51, 2. Ezech. 33, 24. 2. Esd. 9, 7. Mat. 8, 11. Act. 7, 2, 6. Hebr. 11, 17.

ABRAHAE filij qui dicantur, Ioan. 8. 33. Rom. 9, 7. Gal. 3, 7.

ABSALOM filius Dauid, 2. Reg. 3, 3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13, 37. reuocatur, 14, 21, 23. conatur patris occupare regnum, 15, 6. concumbit cum patris concubinis, 16, 22. iuxta prophetiam, 12, 11. tribus hastis transfiguratur à Ioab, 18, 14.

ABSTINENTIA à quibusdam cibis, Genes. 1, 29, 30 † 2, 17 † 3, 11 † 9, 4. Exod. 12, 9. * † 13, 6 † 21, 28 † 22, 31 † 29, 34. Leuitic. 6, 24 † 7, 18. * † 11, 4. * † 17, 27. * † 19, 7 † 22, 8. * † 23, 14. Num. 6, 4 † 18, 10. Deuter. 12, 16 † 14, 3. Tob. 1, 12. Iudith 12, 2. Dan. 1, 8. 2. Mach. 7, 1. Mat. 12, 4. Mar. 2, 23. Luc. 6, 1. Act. 1, 29.

Abstinencia à vino, Leuit. 10, 8 † 11, 34. Numer. 6, 3. Iudic. 13, 4, 14. Iere. 35, 6. Ezech. 44, 21. Luc. 1, 15.

Abstinentum à cibo & potu etiam licito propter scandalum alterius, 2. Mach. 6, 24. Roman. 14, 20, 21. 1. Corinth. 8, 13.

Abstinencia praecipuum violare nolentes, Iere. 35, 6. 2. Mach. 6, 19. * † 7, 2. *

ABVSVS vestium, Isa. 3, 18. Ezech. 7, 20. Esther 14, 16. Mat. 11, 8. Mar. 12, 38. Luc. 7, 25 † 16, 19 † 20, 45. 1. Timoth. 2, 9. 1. Pet. 3, 3.

ACCEPTIO personarum, vide Persona.

ACCEPTIO munerum, Exod. 23, 8. Num. 35, 31. Deut. 10, 17 † 16, 19 † 27, 25. 2. Par. 19, 7. Iob 15, 34 † 36, 18. Prou. 14, 20 † 15, 27 † 17, 23 † 19, 6 † 22, 9 † 28, 21. Eccli. 4, 36 † 7, 6 † 20, 31. Isa. 1, 23 † 5, 23 † 33, 15. Luc. 16, 6.

ACEDIA, 2. Reg. 11. *. Prouer. 6, 6 † 10, 4, 26 † 12, 11 † 13, 4 † 18, 8 † 19, 15, 24 † 20, 4, 13 † 21, 25 † 24, 30 † 26, 13 † 28, 19. Ezech. 16, 49. Eccli. 33, 26. Rom. 12, 11.

ACHAB impius rex Israel, 3. Reg. 16, 29, 30 † 18. * vincit Syrios, 20, 20, 29. in pactum cum Ben-

cum Benhadad rege Syriæ, 20, 34. exercet tyrannidem in Naboth, 3. Reg. 21, 2. traicitur telo, & sanguinem eius canes lambunt, 22, 38. secundum verba Helix, 21, 19. filij eius pereunt, 4. Reg. 10, 7, 11. secundum illud 3. Reg. 21, 21, 4. Reg. 9, 7.

A C H A I A, Actor. 18, 12, 27, 19, 21. Rom. 15, 26. 1. ad Corinth. 16, 15, 2. ad Cor. 1, 11, 9, 2. 1. ad 11, 10. 1. ad Thess. 1, 57.

A C H A N lapidatur, Iof. 7, 25, 1. Par. 2, 7. in valle Acor, Iof. 7, 24, 15, 7. Iof. 6, 5, 10. Osee 2, 15.

A C H A Z filius Ioatham, impius rex Iuda, 4. Reg. 16*. 2. Paral. 28*. Iof. 37*. Matth. 1, 9. appellatur Eliezer, Luc. 3, 29. Ezechias filius in regnum patri succedit, 2. Paral. 28, 27. Matth. 1, 10.

A C H I A S filius Achitob, sacerdos Domini, 1. Reg. 14, 3, 18. appellatur Achimelech, 21, 1.

A C H I O R dux Ammonitarum, Iudith 5, 5. traditur in manus filiorum Israel, 6, 7. fit Iudæus, 14, 6.

A C H I S rex Geth donat Dauidi ciuitatem Siceleg, 1. Reg. 27, 6.

A C H I T O R H E L Dauidi à consilijs, adhæret Abfoloni, 2. Reg. 15, 12. dat impium consilium, 16, 21. suspendit se, 17, 23.

A D A M creatur, Genes. 1, 27. collocatur in paradiso, & ligni scientiæ vsus ei interdicitur, 2, 15. persuasione Eue præceptum violat, & paradiso pellitur, 3, 6, 3. Osee 6, 7. moritur, 5, 5. Rom. 5, 14, 1. Corinth. 15, 22.

A D H O R T A R I ad bonum, Gen. 1, 3, 8, 4, 25, 2. Iof. 2, 5. 2. Paral. 30, 6, 7, 2, 2, 27, 2. Efd. 5, 6, 9. Actor. 11, 23, 14, 21, 20, 17*. 1. Thess. 5, 11. Tit. 2*, 3, 1. Heb. 3, 12.

A D O N I A S affectat regnum patris sui, 3. Reg. 1, 5. vxorem petit Abisag, & occiditur, 2, 17, 25, 34.

A D O N I B E Z E C capitur, Iudic. 1, 6.

A D O R A T I O angelis & hominibus tributa, Genes. 18, 2, 19, 1, 23, 2, 27, 29, 33, 3*. 42, 6, 43, 26. Exod. 18, 7. Num. 22, 31. 1. Regum 20, 41, 2, 23, 28, 14. 2. Reg. 9, 6, 1, 4, 3*. 3. Reg. 1, 15, 12. Iudith 10, 20. Esther 3, 2. Dan. 2, 46. Actor. 10, 25.

A D R A M E L E C H idolum, 4. Reg. 17, 31.

Adramelech vsus subsidio fratris sui Sarafar, occidit patrem Sênacherib, 4. Reg. 19, 37. Iof. 37, 38.

A D V E N T V S Domini expectandus, Matth. 24, 42, 25, 13, 26, 40. Marc. 13, 35. Luc. 12, 40. 1. Tim. 3, 16. Ephes. 6, 18. Coloss. 4, 1. 1. Thess. 5, 6, 1. Pet. 4, 7, 5, 8. Apoc. 3, 3, 16, 15.

A D V L T E R I V M, luxuria, & fornicatio, Genes. 6, 2, 19, 5, 31, 33*. 1. Reg. 15, 2. Exod. 22, 16. Leuit. 18*, 19, 29, 20, 10, 13, 21, 9. Num. 25, 1, 6. Deut. 22, 13, 22, 23, 23, 17. Iudic. 19, 2, 25. 1. Reg. 2, 22. Tob. 4, 13. Prouerb. 2, 16, 17, 10*. 7, 10*. 2, 22, 14, 23, 27, 29, 3. Eccles. 7, 27. Eccli. 23, 25*. 1. Reg. 22, 5, 4. Ezech. 22, 10. Actor. 15, 20. Rom. 1, 26, 1. Cor. 5, 1, 6, 9, 15, 10, 8. Ephes. 5, 5. Col. 3, 5. 1. Thess. 4, 3. 1. Tim. 1, 10. Heb. 13, 4.

Adulterium carnale & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Genes. 20, 2, 16, 7. Exod. 20, 15. Leuit. 18, 8, 20, 10. Num. 5, 13. Deut. 5, 18, 22, 22, 30. Iudic. 19, 2, 2. Reg. 11, 2, 4, 12, 1, 9. Tob. 4, 15, 31, 1. 9. Psalm. 72, 27. Prouerb. 5, 3, 8, 20, 6, 24, 32, 27*. Iof. 5, 7, 1. Jerem. 2, 36, 33, 17, 5, 7, 13, 26. Osee 2, 4, 4, 2. Sap. 3, 16. Matth. 5, 27, 14, 3, 19, 9. Ioan. 8, 3, 1. Corinth. 6, 10. 1. Thess. 4, 3. Heb. 13, 4. Iacob. 4, 4.

A D V R A M, super tributa seu quæstor ærarius Dauidi, 2. Reg. 20, 24. postea à tributis ipfi Roboam, lapidatur, 3. Reg. 12, 18.

A Æ Y P T I A C A captiuitas prædicatur, Genes. 15, 13. incipit, Exod. 1, 8, 13. Act. 7, 18.

De Ægypto exitus, & liberatio Israelis promittitur, Genes. 15, 16, 48, 21, 50, 14. Exod. 3, 17, 6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod. 12, 37, 5, 1, 13, 14. Num. 33, 1. Deut. 16, 1. Osee 13, 4. Mich. 6, 4.

In Ægyptum redire improbè flagitat Ifraëliticus populus, Exod. 14, 11, 16, 3, 17, 3. Num. 11, 5, 14, 4, 20, 33.

Contra Ægyptum prophetur, Iof. 19, 1, 11, 18, 20, 3. Jerem. 43, 20, 44, 30, 46*. Ezech. 29*, 30*, 31*, 32*, 33*.

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam reuocatur tamquam summum beneficium, Exod. 20, 2. Leuit. 22, 33, 26, 1. Deut. 4, 37, 5, 6, 7, 8, 14, 16, 6. Iudith 2, 1, 6, 8. 1. Regum 10, 18. 4. Regum 17, 7. Mich. 6, 4.

Ægyptus affligitur plagis variis, Exod. 7*, 8*, 9*. 10*. 11*. vi prædixit Dominus, Exod. 3, 19.

Ægyptus expugnatur à rege Babylonia, 4. Reg. 2, 4, 7. Jerem. 46, 2.

Ægyptij prodeunt in pugnam contra Iudam, 2. Paralip. 12, 2.

Ægypto potitur Antiochus, 1. Machab. 1, 17. in Ægyptu fugit Christus Herodem, Matth. 2, 13.

Æ G R O T A T I O & morbus pena peccati, Exod. 15, 26. Leuit. 26, 16. Nu. 12*. Deut. 7, 15, 28, 27, 60. 2. Reg. 24, 15, 4. Reg. 5, 27, 2. Paral. 21, 18. Ioan. 5, 14.

Ægroti visitandi sunt & consolandi, Gen. 48, 1, 4. Reg. 8, 29, 13, 14. Job 2, 11. Psalm. 40, 4. Eccles. 7, 33. Eccli. 7, 38. Matth. 25, 37, 40. Ioan. 11, 3, 12, 9, 2. Cor. 1, 4.

Q U O M O D O se viri sancti in morbo & decusu ab hac vita habuerint, Genes. 49*, 45, 14. Deut. 31, 1, 6. Iof. 13*, 23*. 24*. 1. Reg. 12*. 3. Reg. 2, 1, 7, 2. Paral. 32, 24. Tob. 4*. Iof. 38, 1. 1. Machab. 2, 49, 61.

Æ N E A S sanatur, Actor. 9, 33.

A E B V S iminentem famem prædicat, Actor. 11, 28. & Paulo manus injiciendas, 21, 11.

A G A R rex Amalechitarum capitur à rege Saule, 1. Reg. 15, 8. iubente Samuele occiditur, 15, 33. iuxta prophetiam, Num. 24, 20.

A G A R ancilla Saræ parit Iof. 16, 15. expellitur cum filio suo, 21, 14. Galat. 4, 30. Agarem à sua terra per Rubenitas profugantur, 1. Paral. 5, 19.

A G G A V S propheta Iudæus, Aggai 1, 3, 1. Efd. 5*, 6, 14.

A G R I P P A audit Paulum, Act. 26, 2.

A H I A S propheta in Silo secat pallium in 12. partes, 3. Reg. 11, 30. mala prædicit vxori Ieroboam, 14, 6, 10. scripsit prophetias, 2. Paral. 9, 29.

A C H I M E L E C H sacerdos dat Dauidi panes propositionis, 1. Reg. 21, 6. & gladium Goliath, 21, 9. transfiguratur, 22, 18. appellatur Ahias, 14, 3. vocatur Abiathar, Marc. 2, 26.

A H I R A dux Nephthali, Num. 1, 15.

A L C I M V S periturus Iudæus adeptus est sacerdotium, 1. Machab. 7, 5, 9, 2. Mach. 14, 3, 13. perit subita morte, 1. Machab. 9, 55, 56.

A L E X A N D E R rex Græcorum, ocifio Dario, regnum suum filius diuisit, 1. Machab. 1, 7. vide Dan. 7, 6, 8, 8, 11, 4.

A L P H A & Ω, principium & finis, primus & nouissimus est Dominus, Iof. 41, 4, 4, 6, 4, 8, 12. Apoc. 1, 8, 2, 8, 21, 6, 2, 2, 13.

A L P H A V S, pater Iacobi Apostoli, Matth. 10, 3. Marc. 3, 18. Luc. 6, 15. Act. 1, 13.

A L T A R E holocausti, Exod. 27, 1, 3, 8, 1. Num. 7*. 2. Reg. 24, 25. 3. Reg. 18, 32, 4. Reg. 16, 15. 2. Paral. 1, 5, 4, 1, 15, 8. 1. Efd. 3, 2. Ezech. 43, 13. 1. Machab. 4, 7, 53.

Altare incensæ, Exo. 30, 1, 0, 37, 25, 40, 10.

A M A L E C H filius Esau nascitur, Gen. 36, 12, 16. pugnat contra Israel, Exod. 17, 8. Num. 14, 43. Iudic. 6, 3. cæditur, 7*. 1. Reg. 14, 48. funditus deletur, 1. Reg. 15, 2, 8. iuxta verba Exod. 17, 14. Numer. 24, 20. Deut. 25, 19.

A M A N postquam ad honores fuit euectus, fit lethalis hostis Iudæorum, Esth. 3*. suspenditur, 7, 10. eodem supplicio afficiuntur & decem filij eius, 9, 13.

A M A S A filius Abigail fororis Dauidi, 1. Paral. 2, 17. fit dux militiæ apud Abfalonem, 2. Reg. 17, 25.

Post militia Dauidis præficitur, 19, 13. tandem à Ioab per fraudem occiditur, 20, 10. causa cædis ponitur, 2. Reg. 19.

A M A S I A filius Ioas recenset populum, 2. Paral. 25, 5. viciscitur cædem patris sui, 4. Reg. 12, 21, 21, 4, 5. bello deuincit Edomæos, 14, 7. capitur, & occiditur, 14, 13. relictus succesefforem filium Azariam regem, 15, 1. appellatur Leai, Luc. 3, 29.

A M I C I veri & ficti, Deut. 13, 6, 7, 33, 9, 2. Reg. 3, 27, 13, 14, 15, 19, 20, 8. Psalm. 40, 10, 54, 14. Prouerb. 14, 20, 18, 24, 27, 30, 19. Eccli. 6, 7, 7, 20, 9, 12, 7, 14, 22, 25, 7, 37, 10. Jerem. 9, 4, 12, 6, 7, 41, 1. Daniel 11, 26. Mich. 7, 5. Matth. 10, 35. Luc. 12, 53. Ioan. 13, 18. 1. Thess. 2, 14.

A M M O N filius Lot & filiæ eius, Gen. 19, 38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu templi, 1. Eut. 23, 3, 2. Efd. 1, 3, 1. cæduntur ab Iof. Iudic. 11, 32. 1. Reg. 11, 12. Reg. 8, 12, 7, 10*. 12, 2, 6. aduersus Ammon prophetur, Psalm. 82, 8. Ier. 49, 1. Ezech. 21, 20, 2, 25. 2. Amos 1, 13. Sophon. 2, 8.

A M N O N filius Dauid oppreffit sororem suam Thamar, 2. Reg. 13, 14. vnde & ab Abfalone fratre suo confoditur, 13, 28.

A M O N filius Manasse rex Iuda, occiditur, 4. Reg. 21, 19, 23. ei in regno succedit filius Iofias, 4. Reg. 22, 1.

A M O R I filius Canaan, Genes. 10, 16. Amorrhæi non parituntur Ifraelem per suos terminos proficisci, Nu. 21, 23. Iudic. 11, 19.

A M R I impius rex Ifrael, 3. Reg. 16, 16, 17, 22, 23. contra Amri, Mich. 6, 16.

A N A M E L E C H idolum Sepharuaim, 4. Reg. 17, 31.

A N A N I A S prophetat contra Ieremiam, Ierem. 28, 11.

Ananias cum vxore Sapphira subito moritur, Actor. 5, 5, 10.

A N A T H O T H ciuitas Benjamin, Iere. 32, 7. vbi & Ieremias efit natus, Ier. 1, 1, 29, 27. & sacerdos Abiathar, 3. Reg. 2, 26.

Anathothitæ nolunt Ieremiam audire, Ierem. 11, 21.

A N D R E A S à Christo vocatur, Matt. 4, 18. Marc. 1, 16. Ioan. 1, 40.

A N D R O N I C V S vicarius Antiochi occiditur, 2. Mach. 4, 38.

A N G E L I, horumque ministerium & natura, Genes. 16, 7*. 18*. 19*. 21, 17, 7, 22, 11, 24, 7, 28, 12, 7, 31, 11, 6, 5, 7, 2, 24, 7, 8, 16. Exod. 3, 2, 13, 21, 14, 19, 23, 20, 7, 3, 3, 4, 33, 2. Num. 20, 16, 22, 2, 2. Iof. 5, 15. Iudic. 2, 1, 9, 23, 7, 6, 11, 14, 20, 13, 3, 6, 9, 1. Reg. 29, 7, 2. Reg. 14, 17, 19, 27, 24, 16, 3. Reg. 1, 3, 18, 7, 19, 5, 4. Reg. 1, 3, 15, 7, 19, 35, 1. Par. 2, 15, 2. Par. 32, 21. Psalm. 33, 8, 90, 11, 110, 2, 20, 103, 4, 148, 2. Iof. 6, 6, 7, 37, 36. Daniel 3, 49, 6, 22, 7, 8, 16, 9, 21, 1, 10, 5, 10, 16, 7, 12, 1. Zach. 2, 3, 3, 1, 6, 4, 1, 5, 5, 10, 6, 4. Mal. 2, 7, 7, 3, 1. Iud. 13, 20. Tob. 5, 27, 6*. 9*. 12*. Tob. 7, 5, 8, 3, 10, 1, 1, 1, 2. Baruch. 6, 6. 2. Mach. 11, 8. Matt. 1, 20, 2, 13, 1, 9, 7, 4, 11, 11, 10, 13, 39, 49, 116, 27, 18, 10, 22, 30, 2, 43, 31, 2, 6, 5, 3, 28, 2. Marc. 13, 32. Luc. 1, 13, 19, 20, 2, 9, 15, 1, 2, 8, 16, 22, 2, 4, 3. Ioan. 1, 51, 5, 4, 20, 12. Act. 1, 10, 5, 19, 6, 15, 7, 30, 8, 26, 7, 10, 3, 7, 11, 13, 7, 11, 23, 9, 27, 23. Rom. 8, 38. Gal. 1, 8, 3, 19, 7, 14. Col. 2, 18, 2. Thess. 1, 7, 1. Tim. 3, 16, 5, 21. Hebr. 1*. 2, 2, 2, 2, 2, 2, 7, 13, 2, 1. Pet. 1, 12, 7, 3, 22, 2. Pet. 2, 11. Iudæus. Apoc. *

Angelorum ruina Iob 4, 18, 15, 15. Iof. 14, 9. Ezech. 28, 2, 14, 17. Ioan. 8, 44. 2. Pet. 2, 4. Iud. 6.

Angelorum nomine appellantur doctores & prædicatores Iff. 33, 7. Malac. 2, 17, 7, 3, 1. Matt. 11, 10. Marc. 1, 2. Luc. 7, 27. Galat. 4, 14. Apoc. 2*. 3*.

A N I M A E quorundam piorum statim post mortem

mortem sunt cum Christo, 2. Cor. 3. 8. Phil. 1, 24. Apoc. 14, 13. contra eos qui putant illas vsque in diem iudicij quiescere.

ANNA parit prophetam Samuel, 1. Reg. 1, 20.

Anna prophetissa laudat Dominum Deum, Luc. 2, 36.

ANNAS focer Caiphaz, Luc. 3, 2. Ioan. 18, 13. Act. 4, 6.

ANTICHRISTVS & eius regnũ, Iſai. 11, 4. Ezech. 38*, 39*. Daniel. 7, 7, 19, 24, 28, 29, 23, 9, 27, 12, 1. Zach. 11, 15. Matt. 24, 24. Marc. 13, 6. Ioan. 5, 43. Act. 20, 29, 2. Theſſ. 2, 3. 1. Tim. 4, 1. 2. Tim. 3, 2. 2. Pet. 2*, 1. Ioan. 2, 18, 22, 24, 3, 2. Ioan. 1, 7. Iudæ. 10. Apoc. 11, 7, 12, 18, 2, 13*. 14, 9, 17*, 19, 20, 22, 8.

ANTIOCHIA suscipit Apostolorum de Christo prædicationem, Actor. 11, 19, 26, 13, 1.

ANTIOCHVS Illustris proficiscitur in Ægyptum, 1. Machab. 1, 18. destruit templum, & subuertit ciuitatem Ierusalem, 1. Mach. 1, 23, 33. 2. Mach. 5, 16. erigit idolum super altare Domini, 1. Mach. 1, 57. moritur, 6, 16. 2. Mach. 9*.

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi fit rex, 1. Machab. 6, 17. cum exercitu tendit in Iudæam, 6, 31. non seruat Israeli fidem, 6, 62. cæditur, 7, 4.

ANTIQUA via inquirenda & obseruanda, & a nouis declinandam, Ier. 6, 16. Prouerb. 22, 28. Eccli. 8, 11, 11, 39. 1. Roman. 16, 17. Gal. 1, 6, 7, 8. 1. Tim. 6, 20. 2. Tim. 4, 3. 2. Pet. 3, 17. 1. Io. 2, 24. 2. Ioan. ver. 7. Iudæ. ver. 18, 19, 20.

APOLLO vir facundus, & Scriptorum peritus, Actor. 18, 24. 1. Cor. 1, 12, 3, 4, 16, 12.

A POLLONIUS dux in Syria, 1. Mach. 3, 12, 10, 6, 9.

APOSTOLVS magnus est Christus, Hebr. 3, 1.

Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc. 6, 13. mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Iudæa, Matth. 10*. Luc. 9, 24, 46. reuertuntur, 9, 10. mittuntur in vnuerſum mundum ad euangelizandum, Matth. 28, 19. Marc. 16, 15. Luc. 24, 46. Ioan. 15, 16, 27, 20, 21. Act. 1, 8, 10, 42.

Apostoli vsi sunt membranis, seu libris, 2. Tim. 4, 13. hortantur ad studium legendi, 1. Tim. 4, 13, 15. Opifices autem qui noctes & dies aliis occupantur, iubentur non immiscere se ecclesiasticis rebus, Eccli. 38, 26, 37.

Apostoli & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod. 4, 12. 2. Reg. 23, 2. Daniel. 9, 10. Zach. 7, 7. Matth. 10, 20. Marc. 13, 11. Io. 14, 17. Act. 1, 5, 2, 4, 3, 19, 17, 21, 19, 6. 1. Cor. 2, 12, 12, 3, 2. Cor. 13, 5, 1. Theſſ. 4, 8. 2. Tim. 3, 16, 1. Pet. 1, 11, 2. Pet. 1, 21.

APPARITIONES Dei, angelorum & hominum, Genef. 32, 24. Exod. 3*, Num. 22, 21. Iof. 5, 13. 1. Reg. 28, 11. Matt. 17, 3, 28, 2, 9. Marc. 9, 3, 16, 5, 9. 12, 14. Luc. 9, 30, 24, 15, 36. Ioan. 20, 12, 14, 19, 26, 21, 1. Actor. 1, 10, 16, 9, 18, 9.

AQUA nihil nouimenti vel impedimenti adfert electis Dei, Exod. 14, 22. Pſal. 65, 6. Iſaiæ 43, 2. Ionæ 2, 5.

Aqua nominatur persecutio, Pſalm. 61, 10, 143, 7. Prou. 17, 14. Matt. 7, 25. Luc. 6, 48. Apoc. 12, 17.

Aquæ assimilantur cognitio Dei & dona Spiritus sancti, Iſaiæ 11, 9, 1, 2, 3, 3, 5, 6, 7, 3, 20, 44, 3. Ezech. 47*. Zach. 14, 8. Io. 4, 10, 7, 38. Aqua benedicta. vide Benedictio.

ARAB rex Chananitarum pugnat contra Iſraël, Num. 21, 1.

ARAM, qui & Ram nominatur, filius Esron, genuit Aminadab, Ruth 4, 19. 1. Par. 2, 10. Matth. 1, 4. Luc. 3, 33.

ARAN frater Abraham, & pater Loth, Genef. 11, 27.

ARCA Noe, Genef. 6, 14, 7*, 18*, Sap. 10, 4, 14, 6. Matth. 24, 38. Luc. 17, 27. Hebr. 11, 7. 1. Pet. 3, 20.

ARCA fœderis Domini paratur, Exod. 25, 10, 21. assumitur in castra contra Philistæos, 1. Reg. 4, 5. capitur, 4, 11.

ARCA quid cõtebat, Exod. 16, 34. Deut. 10, 2, 3, 1, 26. 3. Reg. 8, 9, 2. Par. 5, 10. Hebr. 9, 4.

ARCHELAVS regnat loco patris sui Herodis, Matth. 2, 22.

ARIOLI & aruspices, Dan. 2, 2, 27, 7, 6, 7, 11. Act. 19, 13. vide Incantatores.

ARISTARCHVS focius S. Paulo & in itinere, & in vinculis, Act. 19, 29, 20, 4, 27, 2. Coloff. 4, 10.

ARPHAXAD rex Medorum, à Nabuchodonosor victus, Iudith. 1, 1, 5, 6.

ARSACES rex Perſarum & Medorum superat Demetrium, 1. Machab. 14, 3.

ARTAXERXES rex Perſarum recipit litteras plenas querelis aduersus Iudæos, 1. Eſdr. 4, 7, 17. respondet, iubet ædificationem templi impediri, 4, 21. permittit Iſraëli ædificare templum, 1. Eſdr. 7*.

ASA filius Abiam rex Iudæ tollit idola, 3. Reg. 15, 8, 12. subsidium querit à Syris, & moritur, 15, 19, 24. Iofaphat filius eius rex post eum, 1. Par. 3, 10.

ASAPH cantor Dauidis, 1. Paral. 6, 39, 16, 5.

ASARHADDON, postquam pater eius Sennacherib confossus est, succedit in regnum, 4. Reg. 19, 37. Iſaiæ 37, 38.

ASENETH parit ipsi Ioseph Ephraim & Manasse, Genef. 41, 50, 46, 20.

ASIA subiicitur Romanorum imperio, 1. Mach. 8, 6.

ASSERVS rex Perſarum instruit splendidam cornâ, Esther 1, 3. accipit Esther uxorem, 2, 9, 17. relinquit Darium filium suum successorem, Dan. 9, 1.

ASVRUS filius Sem filij Noe constituit regnum Assyriorum, Gen. 10, 22. 1. Par. 1, 17.

Aſſur virga furoris Domini, Iſaiæ 10, 5. contra Assyrios prophetatur, Num. 24, 24. Iſaiæ 10, 5, 7, 21, 17, 33, 30, 28, 31, 31, 8.

Rex Aſſur expugnat Iſraelitas, & transfert in Assyriam, 4. Reg. 15, 29*, 116*, 117*. expugnat ciuitates Iudæ, 4. Reg. 18*, 2. Par. 32*, Ezech. 36*.

Aſſyriorum exercitus ab angelo cæditur, 4. Reg. 19, 37. 2. Paral. 32, 21. Iſaiæ 37, 36. Eccli. 48, 24. 1. Machab. 7, 41. 2. Machab. 8, 19. Tob. 1, 21. Ionæ 2, 5.

ASTHAROTH, Iudic. 2, 13, 10, 6. 1. Reg. 7, 3, 12, 10.

ATHALIA filia Amos regis Iſraël, 4. Reg. 8, 26. perdit totam ferè regiam stirpem, 11, 1. regnat sex annos in Iudæa, 2. Par. 22, 12. interimitur, 4. Reg. 11, 6, 20.

ATHENOBIVS mittitur ad Simonem, 1. Mach. 15, 28.

AUARIITAS, Iof. 7, 20. 1. Reg. 8, 3, 7, 25, 3, 10, 3. Reg. 21, 2, 4. Reg. 5, 20, 22. Pſal. 36, 16, 21. Prou. 1, 19, 11, 28, 12, 27, 15, 6, 16, 27, 28, 16, 2, 2, 30, 15. Eccleſ. 1, 26, 4, 8, 7, 5, 9, 7, 6, 1. Iſa. 5, 8, 7, 5, 6, 11. Iere. 6, 13, 7, 10. Ezech. 22, 13. Amos 8, 4. Mich. 6, 10. Abac. 2, 9. Eccli. 14, 3, 7, 3, 1, 3, 7, 4, 1. 2. Mach. 4, 5, 10, 20. Matth. 6, 19, 26, 14, 46, 27, 3. Marc. 8, 30. Luc. 12, 15. Ioan. 1, 24. Act. 5, 1, 7, 19, 24, 26. 1. Cor. 6, 10. Ephes. 5, 3. Phil. 4, 11. Col. 3, 5, 1. Timoth. 6, 9. ad Titum 1, 7, 11. Heb. 13, 5.

AUDIENDVM verbum Dei, vide Verbum Dei.

AXA filia Caleb traditur Othonieli in uxorem, Iof. 15, 17. Iud. 1, 13.

AZARIAS filius Amasæ rex Iudæ fit leprosus, 4. Reg. 15, 5. 2. Paral. 26, 19. relinquit filium Ioatham regem, 4. Reg. 15, 32, 1. Par. 3, 12. appellatur Oziæ, 2. Paral. 26, 19. Matth. 1, 9. Marth. Luc. 3, 29.

Azarias propheta mittitur ad regem Aſæ, 2. Paral. 15, 2.

B.

BAAL idolum Samaritanorum, 3. Reg. 16, 31. altare Baal destruitur, Iudic. 6, 25, 30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3. Reg. 18, 40. 4. Reg. 10, 25, 23, 5.

BAANA & Rechob suspenduntur, 2. Reg. 4, 12.

BAAAS impius Rex Iſraël, pugnat contra Aſæ regem Iudæ, 3. Regum 15, 16*. cum omni progenie sua extirpatur, 16, 4, 11. secundum verbum Iehū, 16, 1, 2, 3.

BABYLONICA captiuitas 70. annorum prædicitur, Leuit. 26, 31. Deut. 4, 26, 28, 36, 49. 4. Regum 20, 17. Iſa. 51, 3, 19. Ier. 13, 19, 24, 16, 9, 20, 4, 6, 25, 8. Ezech. 7*. 12*. 22, 5. Mich. 3, 12, 4, 10. Abac. 1, 6. Baruch 6, 1.

Babylonicæ captiuitatis initium, 4. Reg. 34*, 25*. 2. Paral. 36*, 3. Eſdr. 1, 40, 52.

Finis captiuitatis promittitur & prophæatur, Leuit. 26, 41. Deut. 4, 29, 30, 2. 3. Reg. 8, 33. 2. Paral. 6, 24, 37. Iſaiæ 14, 1, 40, 1, 48, 20. Ierem. 12, 15, 16, 15, 24, 5, 12, 29, 10, 30*. 31, 9, 32, 37, 16, 27. Ezech. 11, 17. Dan. 9, 2, 25. Baruch 6, 2. Liberatio fit, 1. Eſdr. 1*, 2*, 3. Eſdr. 2, 1.

Babylonicæ captiuitatis causa, 4. Reg. 17, 7, 13, 18. contra Babylonem. Pſalm. 136, 8. Iſaiæ 13*. 14, 24, 4, 21, 2, 9, 4, 7*. Ierem. 25, 12, 30*. 51*. Baruch 4, 27. Apoc. 14, 8, 16, 19, 17, 18*.

BACCHIDES dux Demetrii, 1. Machab. 7, 8. occidit Iudæm ex præcepto Demetrii, 9, 18.

BALAAAM conducitur ad maledicendum Iſraël, Num. 22*. 23*. docetur à Domino quid illi loquendum sit, 23, 5, 26. Balaam doctrina, 2. Pet. 2, 15. Apocal. 2, 14.

BALAC rex Moabaritarum mittit nuntios ad Balaam, Num. 22, 5. Iosue 24, 9. vide Iudic. 1, 25. Michææ 6, 5. Apocal. 2, 14.

BALTHASAR videt manus scribentem, Daniel 5, 5. occiditur, & regnũ eius delabitur ad manus Darij, 5, 30, 6, 1.

BANAIAS dux Cerethi & Pelethi, 2. Reg. 20, 23. Dauidi à consilijs, 23, 23. 1. Paral. 11, 25. postea præfectus militum Salomonis, 3. Reg. 23, 5.

BAPTISMVS à Christo præceptus, Matth. 28, 19. Marc. 16, 16. Ioan. 3, 5.

Baptismum docuerunt Apostoli, & administrarunt, Actor. 2, 38, 41, 8, 12, 36, 9, 18, 10, 47, 16, 15, 33, 19, 4, 22, 16. Rom. 6, 3, 1. Cor. 1, 14. Gal. 3, 17. Ep. 4, 5. Heb. 6, 2.

Baptismus saluati, 1. Pet. 3, 21. baptismus est laucrum regenerationis, Tit. 3, 5.

Baptismus tollit omnia peccata, Genef. 17, 14. Iſaiæ 44, 3. Ezech. 36, 25. Zach. 13, 1. Matth. 18, 14, 28, 19. Marc. 1, 4, 7, 16, 33. Ioan. 1, 33, 7, 35. Actor. 2, 38, 12, 38, 7, 16, 33, 18, 8. Roman. 6, 3, 4, 5, 6*. 1. Corinth. 6, 11. Ephes. 5, 26. Coloff. 2, 11*. Tit. 3, 5*. Hebr. 10, 22, 1. Pet. 3, 21.

Baptismus non est iterandus, Ephes. 4, 5. Hebr. 6, 6, 10, 26. Idem declarat ipsius figura, Genef. 17, 14. 1. Cor. 10, 2.

Baptismus Ioannis, Matth. 3, 6, 7, 21, 25. Marc. 1, 4, 7, 11, 30. Luc. 3, 16, 7, 29, 20, 4. Ioan. 1, 25, 33, 3, 23. Actor. 1, 5, 11, 16, 13, 24, 19, 3.

Baptismus penitentis prædicator, Mar. 1, 4. Luc. 3, 3. Actor. 2, 38, 13, 24, 19, 3. Ro. 6, 3. Col. 2, 12.

Baptismus nomine significatur passio, Matth. 20, 22. Marc. 10, 38. Luc. 12, 50.

Baptismus in Spiritu sancto & igne, Mat. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. Io. 1, 33. Actor. 1, 5, 7, 2, 4, 11, 5.

BAPTIZANDI sunt paruuli, Genef. 17, 14. Exod. 4, 24, 25, 26. Matth. 11, 28, 18, 14, 19, 13. Marc. 10, 14. Luc. 18, 15. Ioan. 3, 5. Actor. 2, 39, 41, 16, 15, 33, 7, 18. 8. 1. Cor. 3, 16, 10, 2, 15, 22, 1. Timoth. 2, 4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari, Hebr. 6, 4. aliquando per Renouari, Hebr. 6, 6.

Baptizatus Christus, Matth. 3, 15. Marc. 1, 9. Luc. 3, 21. in baptizatum delabitur Spiritus sanctus, Matth. 3, 16. Marc. 1, 8. Luc. 3, 21. Ioan. 1, 33.

Baptizatus Christus per discipulos, Ioan. 3, 22, 4, 2.

Baptizata integra domus, 1. Corint. 1, 14.
Act. 16, 15, 33 † 18, 8 † 16, 33.
Baptizati accipiunt Spiritum sanctum,
Act. 2, 38 † 19, 3, induunt Christum, Gal.
3, 27. in morte ipsius baptizantur, Rom. 6, 3.
in vnum corpus baptizantur, 1. Corint. 12,
13, 27.
Baptizatus Simon Magus, Act. 8, 13.
Baptizatus Eunuchus, Act. 8, 38.
Baptizatus Cornelius gentilis, Act. 10, 47.
B A R I E H V à Deo per Paulum vsu
oculorum priuatur, Act. 13, 11.
B A R N A B A S ponit pretium agri an-
te pedes Apostolorum, Act. 4, 37. dicit Paulum
ad Apostolos, 9, 27. mittitur Antiochiâ,
11, 2. 2. redit in Ierusalem, 11, 30. iterum rece-
pit se Antiochiam cum Paulo, 12, 25.
B A R R A B A S Iatro dimittitur, Matth.
27, 26. Marc. 15, 15. Lucæ 23, 25. Io. 18, 40.
Act. 3, 14.
B A R T I M A E V S visu donatur, Marc.
10, 46, 52.
B A R V C H filius Neriae, Iere. 32, 12. di-
stante Ieremia scribit librum, qui comburi-
tur, 36 * . confcribit alium, qui populo præ-
legitur, 45. 1. Baruch 1, 3.
B A R Z E L L A I prouidet regi Dauid
de cibis, 2. Reg. 17, 27. deducit eum vsque ad
Iordanem, 19, 31 * . Dauid præcepit vt filijs
Barzellai benefiat, 3. Reg. 2, 7.
Barzellai quoniam suæ genealogiæ scri-
pturam demonstrare non poterat, rejicitur à
Sacerdote, 1. Esdræ 2, 62. 2. Esdræ 7, 64.
B A S E M A T H filia Salomonis, vxor
Achinias, 3. Reg. 4, 15.
B A T H V E L filius Nachor pater Re-
becca, Genet. 22, 23.
B E A T I V D O seu beatorum gau-
dium, & vita aeterna, Sap. 3, 7 † 5, 16. Isaia
25, 9 † 30, 29 † 49, 10 † 60 *, 64. 2. Ier. 31, 33.
8, 12. Daniel. 12, 13. Matth. 13, 43 † 19, 28.
† 25 *. Mar. 12, 25. Luc. 9, 33 † 16, 22 † 22, 49.
Ioan. 16, 20 † 17, 24. Rom. 8, 30. 1. Cor. 2,
9 † 15, 41. 2. Cor. 12, 3. 2. Timoth. 4, 8. 1. Pet.
1, 4, 8 † 5, 4. Hebr. 10, 35 † 12, 23. Lac. 1, 12.
Apoc. 2, 3 *. 7, 9, 15 † 14, 1 † 21 *. 22 *.
Beatitudo quomodo comparetur, Isa. 25,
9. Matth. 20, 23 † 25, 34. Marc. 10, 40. Ioan.
3, 15, 16, 36 † 5, 24 † 20, 29. Act. 2, 21 † 15, 11
† 16, 31. Rom. 1, 16 † 10, 4. Ephes. 1, 13 † 2, 6.
1. Thess. 5, 9. 2. Thessal. 2, 13. 2. Timoth. 1, 9.
Tit. 1, 1 † 3, 5. 1. Pet. 1, 9. Heb. 5, 12.
B E L I S & Draconis historia, Dan. 14 *.
B E L V M est poena peccati, Leuit.
26, 24. Deut. 28, 36, 49. Iudic. 2, 13 † 3, 1, 8
† 4, 1 † 6, 1 † 10, 6 † 13, 1. Isa. 5, 25. Ier. 5, 15.
In Belli necessitate quomodo se quis ha-
bere debeat, Exod. 17, 8, 12. 1. Reg. 17, 20 *.
2. Paral. 12, 2, 6 † 14, 9, 12 † 18 *. 20, 1 † 32,
1, 6. Iudith 8, 9 *. 1. Machab. 3, 16, 20 † 4, 7, 10
† 7, 4, 5. 2. Machab. 8, 16, 19. Deus pugnat
pro filijs, Exod. 14, 13. Deut. 1, 30 † 3, 2. 1.
Reg. 17, 46. 2. Paral. 20, 15. Psal. 17, 35 † 143,
1. Isaia 30, 15. Quare Victoria.
Bellandum armis quoque spiritualibus,
Rom. 13, 12. 2. Corint. 10, 4. Ephes. 6, 11.
Galat. 5, 17.
Bellum quibus de causis susceperit olim
fideles, Genet. 14, 14. Iudic. 9, 27 † 20 *. Iosue
10, 17. 1. Reg. 30, 1, 8.
B E N E D I C T I O qua homo homini
benedit, Genet. 14, 19 † 27 * † 28, 5 † 48,
9. Exod. 12, 3, 23, 43. Leuit. 9, 22. Num. 24,
9 *. Deut. 10, 8 † 33, 1. Iosue 8, 33 † 14, 13 † 15,
19 † 22, 6. 1. Reg. 2, 20. 2. Reg. 6, 18 † 13, 26 †
14, 22 † 19, 29. 3. Reg. 1, 47 † 8, 14. 4. Reg. 10,
14. 1. Par. 16, 2. 2. Par. 6, 3. Iud. 15, 10. Psal. 117,
26 † 128, 8. Pro. 27, 14. 1. Mach. 2, 69.
Luc. 2, 34 † 5, 28. Rom. 12, 14. Hebr. 7, 2.
Benedictio qua creaturæ consecrantur &
sanctificantur, Exod. 28, 2 † 29, 6, 27. Leuit.
21, 10 † 22, 2 † 27, 28, 29, 30. Num. 5, 17 † 3, 1.
6. Iosue 6, 24. Iudic. 17, 3. 1. Reg. 21, 5. 1. Par.
18, 11. 3. Esdræ 1, 41. 1. Tim. 4, 5 *. Hebr. 9, 2,
3. Hinc consecratio Sacerdotum, vestium, al-
tarium, templorum, cereorum, aquæ lustralis,
et cetera.

BENHADAD seruat fidem & pa-
ctum cum rege Asa, 3. Reg. 15, 20. obsidet
Samariam, 20, 1. 4. Reg. 6, 24. ægrotat &
moriatur, 8, 7, 15.
Benhadad filius Hazael fit rex Syriæ, 4.
Reg. 3, 24. subiicit sibi Israellem, 13, 3.
B E N I A M I N filius Jacob nascitur,
Genet. 35, 16.
B E N I A M I T A E abutuntur vxore
Leuitæ, Iudic. 19, 25. puniuntur, 20, 41.
B E S E L E E L insignis artifex, Exod.
31, 1 † 35, 30.
B E S T I A E & bruta animantia non
credeliter tractanda, Genet. 33, 13. Exod. 23,
12. Num. 22, 23, 28. Deut. 5, 14 † 22, 10. Pro.
12, 10. Eccl. 7, 24.
B E T H S A B E E filia Eliam vxor Vria
à Dauid cognoscitur, & parit, 2. Regum 11,
4, 27. puer ægrotat & moritur, 12, 15, 18. fit
vxor Dauidis, parit ei Salomonem, 12, 24.
1. Par. 3, 5. Matth. 1, 16.
B E T H S A I D A vrbs natua Andree
& Philippi, Ioan. 1, 44 † 12, 21. deploratur,
Matth. 11, 21. Luc. 10, 13.
B E T H S A M I T A E grauius puniun-
tur, 1. Reg. 5, 19.
B O N A opera pietasque vera in Deum
commendatur, Exod. 19, 5 † 20 *, † 23, 19, 25.
Deut. 5, 6, 11, 16 † 10, 12. Iosue 22, 5. 1. Reg.
15, 22. Psal. 2, 10 † 39, 7 † 49, 1. Prou. 3, 1.
† 14, 3 † 15, 3. Isaia 1, 16 † 58, 6. Ierem. 22, 3.
Ezech. 18, 6. Ose. 6, 11. Mich. 6, 8. Zach. 7, 9
† 8, 16. Eccl. 1, 35, 12. Matth. 5, 24, 29, 39. Luc.
1, 75 † 3, 11. Ioan. 12, 26. Rom. 12, 13 *. 14 *,
17. Philip. 3, 3. Jac. 1, 27. vide Opera.
Bonitas & benignitas Dei erga suos,
Genet. 18, 26, 30. Exod. 6, 1 † 9, 26 † 11, 7
† 20, 6 † 34, 6. Num. 20, 8. Deut. 4, 29 † 5, 10
† 7, 9 † 10, 18 † 28, 1 † 30, 3 † 32, 10. 2. Reg.
7, 12 † 12, 13 † 24, 14. 3. Reg. 8, 23. 4. Reg.
20, 5. 2. Esdræ 9, 8. Sapient. 11, 24. Eccl. 2, 12
† 18, 1. Psal. 31, 5 † 35, 7 † 36, 25 † 85, 5 † 102 *.
† 135 *. 144, 8. Isaia 30, 18 † 54, 5, 7 † 55, 7.
Ierem. 12, 15 † 18, 8. Ezech. 18, 27 † 33, 15.
Ose. 2, 21. Ioel 2, 13. Ionæ 4, 2. Matth. 11,
28 † 18, 19. Luc. 11, 30 † 6, 36 † 15, 20, 27 † 23,
43. Rom. 11, 4, 31. 2. Corint. 1, 3. Ephes. 2, 4.
1. Timoth. 1, 13, 16.
C.
C A E C I T A S tum corporis, tum ani-
mi, Genet. 19, 11. Deut. 28, 28. 4. Reg.
6, 18. Psal. 68, 24 † 145, 8. Isaia 6, 10 † 42,
7, 16, 18 † 35, 5 † 29, 18 † 43, 8 † 56, 10 † 59,
10. Sapient. 2, 21. Tob. 2, 11. 2. Machab. 10,
30. Matth. 15, 14. Marc. 8, 18. Luc. 4, 19. Ioan.
9, 1, 4 † 12, 40. Act. 9, 8, 18 † 13, 11. Rom.
1, 21 † 11, 10. 2. Cor. 4, 4. Ephes. 4, 18. 2. Pet.
1, 9. 1. Ioan. 2, 11. Apoc. 3, 17.
Cæci illuminantur, Tob. 11, 15. Matth. 9,
30 † 20, 34. Marc. 8, 25 † 10, 46. Luc. 18, 35.
Ioan. 9, 7.
C A E R I M O N I A Ecclesiasticæ, seu
cultus externus, Genet. 8, 20 † 14, 18 † 15, 9
† 17, 10 † 22 *. † 26, 5 † 28, 11 † 33, 20 † 43,
4, 26. Exod. 12 *. † 18, 20 † 19 *. Leuit. 8, 34
† 9 *. † 10. 19 † 12 *. † 14 *. † 23 *. † 24 *. Num.
15, 10 † 4 *. † 5 *. † 6 *. † 7 *. † 8 *. † 9 *. † 15 *. 1. Par.
23 *. 1. Esdræ 6. Matth. 2, 11.
Cærimonie suis ritus certi in orando, 3.
Reg. 8, 22. 5, 4 † 7, 21 † 18, 42. 2. Paral. 5,
12 *. Matth. 2, 11 † 26, 39. Marc. 14, 35. Lucæ
22, 4. 1. Corint. 11, 4 *. 1. Timoth. 2, 8.
C A I N primus filius Adam nascitur,
Genet. 4, 1. occidit suum fratrem Abel, 4, 8.
Sap. 10, 3. 1. Ioan. 3, 12.
C A L E B filius Hebron, 1. Par. 2, 18 ex-
plorator terræ Canaan, Num. 13, 8, 31 † 14,
6, 24. 30, 38. Postulat, & consequitur ter-
ram Hebron, Ios. 14, 6, 9, 13 † 21, 12. Iudic.
1, 20. 1. Paral. 6, 56.
C A L I X iræ & furoris, Isaia 51, 17. Ier.
25, 15. Psal. 59, 5 † 74, 9. Apoc. 16, 19.
Calix passionis, Matth. 20, 22 † 26, 38.
Marc. 10, 38. Luc. 22, 42. Ioan. 18, 11.
C A M O S, vide Chamos.

C A N A ciuitas Galiliæ, vbi Christus
aquam in vinum mutauit, Ioan. 2, 7.
C A N A A N filius Noe maledicitur, Gen.
9, 25 † 10, 1, 6. laus terræ Canaan, Deut. 11,
10. Terra Canaan promittitur Abrahamo
& eius femini, Genet. 12, 7 † 13, 15 † 15, 18
† 17, 8 † 26, 4 † 35, 12. Exod. 3, 8, 17. Leuit.
20, 24. Deut. 9, 6. datur, Iosue 13, 6. quam ob
causam Deus Cananæos expulserit, Leuit. 18,
25. Deut. 9, 4 † 18, 12 † 20, 17. quam obrem
paulatim & non simul illas nationes pro-
fugauerit, Exod. 23, 29. Deut. 7, 22. Iudic. 2,
23 † 3, 1. descriptio & diuisio terræ Canaan,
Genet. 10, 19. Exod. 23, 31. Num. 26, 52 † 33,
54 † 34 *. Iosue 13 *. † 14 *. † 15 *. † 16 *. † 17 *.
† 18 *. † 19 *. Ezech. 47, 13, 21.
Cananae mulieris filia à dæmonio libe-
ratur, Matth. 15, 28.
C A P H A R N A V M, ciuitas Galiliæ,
in qua cepit Iesus prædicare, Matth. 4, 17.
Luc. 4, 31. curat ibidem seruum Centurio-
nis. Matth. 8, 13. appellatur ciuitas eius, 9, 1.
increpatur, 11, 13.
C A P T I V O S inuisere, Genet. 14, 14.
1. Reg. 30, 9. Tob. 1, 15. Ier. 38, 9. Matth. 25,
37. Act. 12, 5. 2. Timoth. 1, 16. Hebr. 13, 3.
Captiuos non deserit Deus, Gen. 39, 21.
Sa. 10, 13. Isa. 42, 7. Act. 5, 18 † 21, 17 † 16, 25.
Carnem suam crucifigere quomodo quis-
que debeat, Eccl. 19, 1. Rom. 6, 12 † 8, 12,
13, 14. Gal. 5, 16. Ephes. 4, 22 † 5, 3. Tit. 2, 12.
1. Pet. 2, 1 † 4, 2, 6. Hebr. 12, 1.
C A S T I T A S coelibum præfertur ca-
sitati coniugali, Psal. 44, 15. Sap. 6, 20.
Matth. 19, 12 † 22, 30. 1. Cor. 7, 25, 32, 34,
38 *. Apoc. 14, 4.
Castitas hæc consilium vt perfectio
euangelica, Matth. 19, 12. 1. Corint. 7, 25.
Castitatis laus, 1. Reg. 21, 5. Tobia 6, 16 *.
Iudith 15, 11 † 16, 26. Psal. 44, 15. Prou.
22, 11. Sap. 3, 13, 14 † 4, 1, 2 † 6, 20. Eccl.
6, 28 † 26, 20. Isaia 7, 14 † 56, 3, 4, 5 *. Zach.
9, 17, 2. Machab. 14, 38. Matth. 5, 8, 48 † 19,
12 † 22, 30 *. † 25, 1. Luc. 1, 27 † 20, 34. Act.
24, 25. Rom. 2, 7. 1. Cor. 7, 25 *. 2. Corint.
6, 5 † 11, 2. 1. Timoth. 2, 2 † 3, 2 † 4, 12 † 5, 2.
Tit. 1, 8 † 2, 5. Apoc. 14, 4.
C A V E N D V M à pseudoprophetis,
Matth. 7, 15. Marc. 8, 15 † 13, 6. Lucæ 17, 23.
C A Y P H A S summus Sacerdos consi-
lium dat contra Christum, Io. 11, 49 † 18, 14
prohibet Apostolis ne prædicent, Act. 4, 18.
C E P H A S, vide Petrus.
C E R E O R V M & lampadum in tem-
plis vsus, 2. Paral. 4, 20.
C E R T I N O non sumus de accepta pecca-
torum remissione, vel vita aeterna conse-
quenda, Eccl. 9, 1, 2. Eccl. 5, 5. Rom. 8, 17
† 11, 20. 1. Cor. 4, 3, 4, 5 † 9, 27 † 10, 12. Phil.
2, 12 † 3, 11, 13. 1. Timoth. 1, 19. 2. Pet. 3, 17.
Hebr. 3, 14 † 4, 1.
C H A M O S, siue Camos, idolū Moabi-
tarum, Nu. 21, 29. huic Salomon ædificat tē-
plum, 3. Reg. 11, 7. destruitur, 4. Reg. 23, 13.
C H A R I T A S virtus fide præstantior,
Prou. 10, 12. Matth. 22, 38 † 25 * vbi à nu-
ptijs excluduntur non habentes oleum cari-
tatis, Marc. 12, 33. 1. Corint. 13, 13 *. † 13,
1, 8, 13 *. Colossenses 3, 14. 1. Timoth. 1, 5.
1. Pet. 4, 8. 1. Ioan. 4, 16.
Charitas fraterna, Genet. 13, 8. Leuit. 19,
18. Deut. 22, 1. 1. Reg. 18, 1. Eccl. 2, 5. 2. Psal.
132, 1. Prou. 10, 12. Matth. 7, 3 † 19, 19 † 22,
38. Ioan. 13, 14, 34 † 15, 12. Roman. 12, 10
† 13, 9. 1. Corint. 13 *. Galat. 5, 14. Ephes.
4, 15 † 5, 1. Philip. 2, 2. Col. 3, 13. 1. Thessal.
4, 9. 1. Timoth. 1, 5. Hebr. 13, 1. 1. Petri 4, 8.
1. Ioan. 3, 23 † 4, 7. Diligenti etiam inimici,
Exodi 23, 4. 1. Reg. 24, 5, 7, 26, 5 † 30, 11.
2. Regum 19, 19. 4. Regum 6, 21. Iob 31,
29. Prouerb. 2, 5, 21. Matth. 5, 44. Lucæ 6, 27,
35 † 23, 33. Act. 7, 60. Rom. 12, 20. vide
Dilectio.
C H O R E A S ducere, Exod. 32, 6, 19,
Iudic. 11, 34 † 21, 21. 2. Reg. 6, 14. Psal.
149, 3 † 150, 4.
C H R I S T V S Iesus verus Deus &
homo

homo promittitur, Genef. 3, 15†12, 3†17, 19, 21†22, 18†26, 4†28, 14†49, 10. Num. 24. 17. Deut. 18, 18. 1. Reg. 2, 10, 35. 2. Reg. 7, 13. Psalm. 2*. 21*. 109, 1. Ifa. 7, 15†8, 3†9, 6†11, 10†28, 16†40, 9†42, 1†45, 1†46, 13†49, 16, 10†50, 5†52, 10†59, 20†53*.†60, 1†62, 11. Jerem. 23, 5†30, 9†33, 15. Ezech. 17, 22†34, 11, 15, 23†37, 24. Dan. 7, 13†9, 24. Mich. 5, 1. Agg. 2, 8. Zachar. 2, 10†3, 8†9, 9. Malac. 3, 1.

Christus secundum promissum Dei patris primū in tempore propter nos verus homo factus, & nobiscum conuersatus, Io. 1, 14. Deus in carne manifestatus est, 1. Tim. 3, 16. 1. Ioan. 4, 2. Deus misit Filium suum in similitudinem carnis peccati, Rom. 8, 3.

Christus est verus Dei Filius, Matth. 3, 17†14, 33†17, 5. Marc. 1, 11†5, 7†9, 7†15, 39. Lucæ 1, 3†13, 22†9, 35, 10. Ioan. 1, 34, 49, 6†69, 9†36†11, 27†19, 7. Rom. 1, 4†8, 3. Heb. 1, 2†5, 8†6, 6†7, 3†10, 29, 2. Pet. 1, 17, 1. Ioan. 3, 5†4, 9†20.

Christus cōceptus de Spiritu sancto, Mat. 1, 20. Luc. 1, 35.

Christus natus ex Maria virgine, Matth. 1, 25. Lucæ 1, 31†2, 6, 11. Gal. 4, 4. Ifa. 7, 14. natus in Bethlehem, Matth. 2, 1. Luc. 2, 6, 11. Ioan. 7, 42. Michæ. 5, 1.

Christus sine peccato, Ifa. 53, 12. Ioan. 8, 46, 2. Corinth. 5, 21. 1. Pet. 2, 22. 1. Ioan. 3, 5. Hebr. 4, 15†7, 26. circumciditur, Lucæ 2, 21. baptizatur in Iordane, Matth. 3, 16. Marc. 1, 9. Lucæ 3, 21.

Christus manifestatur & demonstratur certis testimoniis, Matth. 1, 1, 16, 23†3, 11†8, 29†11, 5†16, 16†17, 5†22, 44†25, 64†27, 57. Marc. 9, 7†15, 39. Lucæ 1, 26, 51†2, 10, 16*.†9, 29†22, 68. Io. 1, 14, 29, 32, 49†2, 11†3, 2, 13, 16, 35†5, 39†6, 69†7, 40†9, 35†10, 7, 24, 36†11, 27, 41†12, 17†14*.†15, 25†17, 1†20, 28. Rom. 1, 2†8, 3†9, 5. 2. Cor. 5, 19. Galat. 4, 4. Philip. 2, 6. Col. 2, 9, 1. Tim. 3, 13. Tit. 2, 11. Heb. 1*.†7*. 1. Ioan. 5, 20.

Christus est agnus Dei, Ifa. 53, 7. Ioan. 1, 29. Act. 8, 3†1. 1. Corinth. 5, 7. Apoc. 5, 6, 12†7, 9, 17†13, 8†14, 1, 8†17, 14.

Christus est dominus dominantium, & rex regum, Ezech. 37, 24. Psalm. 2, 6†24, 7. Coloff. 2, 10, 1. Tim. 6, 15. Apoc. 1, 5†17, 14†19, 16. Christus est imago Dei, Sap. 7, 26, 2. Corinth. 4, 4. Hebr. 1, 3.

Christus est lux gentium & totius mundi, Ifa. 2, 5†9, 2†42, 6†49, 6†60, 1, 19. Matth. 4, 16. Lucæ 2, 32. Ioan. 1, 4†3, 19†8, 12†9, 5†12, 35, 46. Act. 13, 47, 1. Ioan. 1, 5†2, 8. Apoc. 21, 23.

Christus verus pastor, Ifa. 40, 11. Ezech. 34*.†37, 24. Mich. 5, 3. Zach. 13, 7. Matth. 26, 30. Marc. 14, 27. Ioan. 10, 11. Hebr. 13, 20. 1. Pet. 2, 25†5, 4.

Christus docuit & prædicaui, Matth. 4, 17†7, 6*.†7. Mar. 1, 14. Lucæ 4, 15†6, 20*. curauit omnem infirmitatem, Matth. 4, 23†8*.†9, 2, 20, 28. Marc. 8, 23. Lucæ 17, 12.

Christus est transfiguratus, Matth. 17, 2. Marc. 9, 2. Lucæ 9, 29.

Christus per proditionem traditur, quære Iudas. Christus passus est, Psalm. 21*. Ifa. 53*. Dan. 9, 26. Matth. 16, 21†17, 12, 22†20, 18, 22†26, 37, 66†27*. Marc. 8, 31†9, 31. Lucæ 17, 25†18, 31†23*. Ioan. 18, 28†19*. Act. 3, 18†8, 32†17, 3. Rom. 8, 32, 1. Pet. 2, 21†4, 1. Hebr. 2, 18†13, 12.

Christus est crucifixus, Matt. 27. 35. Mar. 15, 24. Luc. 23, 32. Ioan. 19, 18. Act. 2, 23†4, 10, 1. Corinth. 2, 2. Corinth. 1, 3, 4. Christi passio prædicta & præfigurata est, Genef. 22, 2 Num. 21, 8. Plal. 21*. Ifa. 53*. Dan. 9, 26. Matth. 20, 22. Ioan. 3, 14, 16†8, 28†12, 32.

Christus mortuus est & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27, 49, 58. Marc. 15, 37, 42. Lucæ 23, 45, 49. Ioan. 19, 30, 40. Act. 13, 29. Rom. 5, 6†6, 10†8, 34†14, 9, 1. Cor. 15, 3, 2. Corinth. 5, 15. 1. Theff. 5, 10. vt præ-

dixerat futurum, Matth. 16, 21†20, 22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis, Psalm. 15, 10. Matth. 28, 6. Marc. 16, 6. Lucæ 24, 5. Ioan. 20, 9. Act. 2, 24, 31†10, 40†13, 30†17, 31. Rom. 4, 25†8, 34†14, 9, 1. Cor. 15, 4, 12. 2. Timoth. 2, 8. idque prædictum & præfiguratum est, Psalm. 15, 10. Ionæ 2, 1. Matth. 12, 40†16, 21†17, 22†20, 22. Marc. 8, 31†9, 31†10, 34. Lucæ 11, 30†18, 33. Ioan. 2, 10.

Christus ascendit in cælum, Marc. 16, 19. Lucæ 24, 51. Ioan. 5, 13†6, 62. Act. 1, 9. Ephes. 1, 20†4, 8, 1. Petri 3, 22. Hebr. 4, 14. Psalm. 67, 19.

Christus est Deus & Dei filius à principio & ab æterno, Ioan. 1, 1†8, 5†17, 5, 24. Michæ. 5, 2. Prou. 8, 22. Col. 1, 16. Hebr. 1, 2.

Christus mediator, reconciliator & aduocatus, Ioan. 6, 44, 65†10, 7†14, 6. Act. 4, 12. Rom. 3, 25†5, 2†8, 34. Gal. 3, 20. Ephes. 2, 14, 17. Col. 1, 19. 1. Timoth. 2, 5. Heb. 7, 24†8, 6†9, 15†12, 24, 1. Ioan. 2, 1†4, 10.

Christus sedet ad dexteram Dei patris, Psalm. 109. 1. Matth. 22, 44. Marc. 16, 19. Lucæ 22, 69. Act. 7, 56. Rom. 8, 34. Ephes. 1, 20. Coloff. 3, 1. 1. Pet. 3, 22. Heb. 1, 13†10, 12†12, 2.

Christus venturus est iudicare viuos & mortuos, Psalm. 95, 13. Matth. 16, 27†24, 30†25, 21. Lucæ 17, 24, 30†21, 25. Ioan. 5, 22. Act. 1, 11†10, 42†17, 31. Rom. 2, 16. 2. Corinth. 5, 10. 1. Theff. 4, 16. 2. Theff. 1, 7, 2. Tim. 4, 1. 1. Pet. 4, 5. Heb. 9, 28. Iudæ 14. Apoc. 1, 7†20, 11.

Christo omnia tradita sunt à Patre, & subiecta, Matth. 11, 27†28, 18. Lucæ 10, 22. Ioan. 5, 35†17, 2. Ephes. 1, 22.

Per Christum cuncta sunt creata, Psalm. 33, 6. Ioan. 1, 3. Ephes. 3, 9. Coloff. 1, 15. Hebr. 1, 2.

Christus manet in æternum, Psalm. 109, 4. Ifa. 9, 7. Daniel. 7, 14. Mich. 5, 1. Ioan. 12, 34.

Christus est Leo, Apoc. 5, 5. Christus est stella matutina, 2. Pet. 1, 19. Apoc. 22, 16.

Christus nouit omnia, Ioan. 16, 30†21, 17. Apoc. 2, 23.

Christus est vnus cum Patre, Ioan. 10, 30†14, 10, 20†17, 21.

Christus sibi reputat fieri quod Christianis fit, Zach. 2, 8. Prouerb. 14, 31†17, 5. Matth. 10, 42†18, 5†25, 35. Marc. 9, 40. Luc. 10, 16. Act. 9, 4, 1. Theff. 4, 8.

CHRISTIANI appellantur fideles Act. 11, 26†26, 28. 2. Cor. 10, 7.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur, Act. 9, 41. Rom. 1, 7†12, 13†15, 26†16, 2, 15. 1. Corinth. 1, 2†6, 12. 2. Corinth. 1, 1†9, 1, 12†13, 12. Ephes. 1, 1†5†8, 18†4, 12†6, 18. Phil. 1, 1†4, 2, 1. Col. 1*. 1. Theff. 5, 27. 1. Tim. 5, 10. Hebr. 6, 10†13, 24.

Christianis viuendum sicut Christus vixit, Galat. 2, 19. 1. Ioan. 1, 7†2, 6†3, 3.

Christiani erunt cum Christo, Ioan. 12, 26†14, 3†17, 24.

CHVS filius Cham, Genef. 10, 6. 1. Par. 1, 8.

CHVSAI amicus Davidis, nuntiat Davidi quid in eum meditetur Absalom, 2. Reg. 15, 32†17, 15, 16.

CHVSA N Rafathaim rex Syriæ regnavit super Israel octo annos, Iudicum 3, 8.

CIVS quis Iudæus veritus, Exod. 21, 28†22, 31. Leuit. 3, 17†7, 23†11, 4†17, 10, 13†19, 26. Deut. 12, 16, 23†14, 7, 10. 1. Reg. 14, 32.

CIVORVM & potus in conuiuio luxur, Ifa. 5, 12. Ezech. 16, 49. Lucæ 21, 34†16, 19. Rom. 13, 13. Galat. 5, 21. 1. Pet. 4, 3. 2. Pet. 2, 13. vide Ebrietas.

Cibare esurientes seu fame laborantes, Deut. 23, 4. Iudic. 8, 5, 1. Reg. 21, 3†35, 8, 23. 2. Reg. 16, 1. Ifa. 58, 7. Matth. 25, 35.

Cibus fumendus cum gratiarum actione. vide Gratia.

CIBI delectus habendus, vide Abstinencia.

CIRCUMCISIO carnalis & spiritualis, Genef. 17, 10†21, 4†34, 24. Exod. 4, 25†12, 44. Leuit. 12, 3. Deut. 10, 16†30, 6. Iosue 5, 2, 7. Iudith 14, 6. Jerem. 4, 4†6, 10†9, 25. 1. Mach. 1, 16, 51, 63, 2. Mach. 6, 10. Lucæ 1, 59†2, 21. Ioan. 7, 22. Act. 7, 8†15, 1, 24†16, 3. Rom. 2, 25, 29†3, 1†4, 10. 1. Corinth. 7, 19. Gal. 2, 3†5, 2†6, 12. Ephes. 2, 11. Philip. 3, 2. Coloff. 2, 11†3, 11.

CLAVDIVS Cæsar Romanus præcipit omnes Iudæos exire Roma, Act. 18, 2. huius tempore magna erat in orbe anno- nâ caritas, Act. 11, 28.

CLAVDIVS Lysias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæsareæ, Act. 23, 23, 30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1. Mach. 10, 58. huic admittitur, & traditur Demetrio, 11, 12.

CLEOPHAS ibat cum altero discipulo in Emmaus, Lucæ 24, 13. cognouit Christum in fractione panis, 24, 30.

COGITATIONES prauæ quas odit Dominus, Zach. 8, 17. Pro. 6, 14. Matth. 15, 19. Marc. 7, 21.

Cogitationes cordis Deus nouit, 3. Reg. 8, 39, 2. Paral. 6, 30. Ioan. 2, 25. & nulla latet eum, Iob 42, 2. Eccli. 42, 19. Ifa. 29, 15. Matth. 9, 4. Hebr. 4, 12. nouerunt eas & alij quibus Deus voluerit reuelare, 4. Reg. 5, 26†6, 12, 29*.

COGNOSCERE licet subinde homines ex verbis & factis, Eccli. 19, 27†27, 9. Matth. 7, 16†12, 33. Lucæ 6, 44.

Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse reuelet paruulis & humilibus, Matth. 11, 25†16, 17. Lucæ 10, 21. Ioan. 7, 28†8, 19. 27†10, 14†14, 4†15, 15†17, 6. Act. 17, 23, 1. Cor. 1, 17, 18†2, 6, 10†3, 19. Coloff. 1, 26.

CONCIONATORVM, Pastorum, & Prophetarum officium, 1. Reg. 12, 23. Ifa. 58, 1†61, 1. Jerem. 1, 5. Ezech. 3, 19, 12†33, 2, 7. Act. 3, 18, 24. vide Episcoporum electio & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur, Psalm. 132, 1. Eccli. 25, 2. Rom. 12, 16. idem sapere, idemque sentire iubemur, Rom. 12, 16†15, 6. 1. Cor. 1, 10. Ephes. 4, 3. Phil. 2, 2†3, 17†4, 2, 1. Petri 3, 8.

CONCUPISCENTIA prohibetur, & punitur, Exod. 20, 17. Num. 11, 33†21, 5, 6. Iosue 7, 21, 24. Eccli. 19, 1†42, 1. Iob 31, 1. Prouerb. 6, 25. Matth. 5, 28. Marc. 4, 19. Rom. 6, 12†7, 8†13, 14. Galat. 5, 16. Col. 3, 5. 1. Theff. 4, 3, 1. Tim. 6, 11. 2. Tim. 2, 22. 1. Corinth. 10, 6. 1. Pet. 1, 15†2, 11†4, 3. 2. Petri 1, 4. 1. Ioan. 2, 16. Iacob. 1, 14†4, 1. Iudæ 23.

Concupiscentias carnis crucifigere, refrænare & mortificare iubemur, Eccli. 18, 30. Rom. 6, 12†8, 8, 12†13, 14. Galat. 5, 16. Ephes. 4, 22†5, 3. Col. 3, 5. Tit. 2, 12. 1. Pet. 2, 11†4, 3, 6. Hebr. 12, 1.

CONDONANDVM fratri in nos peccanti, Eccli. 28, 8. Matt. 5, 23†6, 14†18, 22, 35. Lucæ 17, 3. Ephes. 4, 32. Coloff. 3, 13.

CONFESSIO peccatorum in scripturis varia, & multiplex, Genef. 41, 9. Leu. 16, 21, 39†26, 40. Num. 5, 6. Iof. 7, 19. 2. Reg. 24, 17, 1. Efd. 9, 6. 2. Efd. 9, 2. Psalm. 27, 7†3, 5†7, 19†7, 3, 19†9, 2. Pro. 16, 3†18, 17†28, 13. Eccli. 4, 25, 31†7, 34†17, 27. Ifa. 38, 15. Daniel. 9, 5. Matth. 3, 6†16, 19. Luc. 11, 4†18, 13. Ioan. 20, 23. Iac. 5, 16. 1. Ioan. 1, 8, 9.

CONFIRMATIONIS sacramentum, Act. 8, 17. Hebr. 6, 2.

CONFITERI Christum & eius doctrinam, Matt. 10, 32. Lucæ 12, 8. Ro. 10, 9, 1. Pet. 1, 15, vide Erubescere Euangelium.

CONIVRATIO & seditio, eiusque

INDEX BIBLICVS.

punitio, Num. 16*. 2. Iudic. 9, 23, 31, 34
12, 1, 4. 2. Reg. 20*. 3. Reg. 1, 5. Esther 2,
21. Act. 5, 36, 37 19, 23, 13, 20.

C O N N V B I V M, vide Matrimoniu.
Connubium spiritale inter Deum, & ani-
mam, Cantic. * Iſaiæ 50, 1 54, 5 62, 4. Iere.
31, 22. Ezech. 16, 7, 8. Oſee 2, 20. Matth. 9, 15
22, 2 25, 5. Marc. 2, 19. 2. Cor. 11, 2. Apoc.
19, 7 21, 2, 9.

C O N S C I E N T I A E bonæ tranqui-
litas, Prouerb. 15, 15. Eccli. 13, 30. 1. Ioan. 3,
21. 2. Corinth. 1, 12. conscientia malæ per-
turbatio, Sapient. 17, 10, 11.

C O N S E C R A T I O sacerdotū, die-
rum, altarium, vestium, ceterarumq; rerum,
quarum est vſus in ſacris, Exod. 28, 41 29,
1, 7, 21, 29, 35 32, 29 40, 11. Leuit. 7, 30,
37 8, 9, 22, 31, 33 18, 21 21, 7, 10 22,
2, 3 23, 12 27, 10, 16, 21, 28. Num. 3, 3
6, 5, 9, 13 7, 1* 8, 12 18, 10. Iofue 6,
24. Iudic. 16, 17 17, 33, 34. Reg. 1, 13. 1. Par.
10, 10 18, 11 22, 19. 2. Paral. 2, 4 17, 16
23, 9 26, 18, 1. Eſdr. 3, 5 7, 2. Eccli. 4, 9, 9.

C O N S I L I A mala diſſipat Deus,
Genef. 11, 7 37, 18 50, 19. Num. 22*.
2. Reg. 15*. 17, 14. 2. Eſdr. 4, 8, 15. Esther
7, 5*. Iob 5, 13. Pfalm. 2, 4 20, 12 32, 10.
Iſaiæ 7, 8 19, 3. Matth. 27, 62. Act. 5, 19
9, 24 23, 12, 19 27, 42.

C O N S O L A T I O pauperum, vide
Eleemoſyna.

C O N S O R T I V M bonorum & ma-
lorum, vide Societas.

C O N S T A N T I A fidelium, 1. Reg. 13,
13 16, 26*. 3. Reg. 18, 4, 13, 4. Reg. 3, 13.
Sapient. 5, 1. Iudith 13, 3, 10. 1. Machab. 1, 65
2, 16, 24 34, 42. 2. Mach. 6, 10, 19*. 17*.
Daniel 13*. Matth. 14, 3. Act. 4, 8, 13.
1. Theſſ. 1, 6.

C O N S T I T V T I O N E S superiorū
potestatem conſtituendi habentium, ſer-
uanda ſunt vbi ipſius Dei, Exod. 16, 8. Lucæ
10, 16. Act. 16, 4, 1. Theſſ. 4, 2, 8. Rom. 13, 1.
Tit. 3, 1.

C O N S V L E N D V S Deus diſiis in
rebus, & eius vicarius, Genef. 25, 22. Exod. 18,
19. Leuit. 24, 12. Num. 9, 7 26 15, 34 27, 5.
Deut. 1, 17 17, 8. Iofue 9, 14. Iudic. 1, 1
18, 5 20, 18, 23 21, 2, 1. Reg. 10, 22 22, 3,
4, 10, 12 30, 8. 2. Reg. 2, 1 5, 19, 23 21,
1. 3. Reg. 14, 2 22, 5, 6, 15. 4. Reg. 3, 11, 16
8, 8 22, 13. 2. Paral. 18, 4, 14 33, 18. Pfal.
118, 24. Iſaiæ 8, 11 30, 1 45, 11. Ier. 37,
3, 5 42, 2. Ezech. 14, 1, 2. Zachar. 7, 2. Tob.
4, 19. Eccli. 37, 19. Luc. 16, 29.

Conſulendi non ſunt diuini, vel magi, vel
incantatores, & arioli, Leuit. 19, 31 20,
6. Deut. 18, 11. 1. Regum 28, 7, 9. 3. Reg.
22, 6, 4. Reg. 1, 2, 6 33, 13. 2. Paralip. 18, 5.
Daniel 2, 2 4, 5 5, 6.

C O N T R I S T A R E Spiritum ſan-
ctum, Ephel. 4, 30.

Contritaſti ad pœnitentiam commenda-
tur, 2. Cor. 7, 9.

C O N T R I T I O vera prædicatur, Ier.
7, 3. Matth. 3, 2 4, 17. Luc. 3, 3, 8 13, 5 24,
47. Act. 2, 38 39, 19 28, 22 17, 30 20, 21
26, 20.

Contritioni veræ promittitur remiſſio
ſeu venia, Deut. 4, 29 30, 2. 1. Reg. 7, 3.
2. Par. 7, 14 30, 6 34, 26. Iob 22, 23. Prou.
28, 13. Pfal. 51. 5. Iſaiæ 1, 16 30, 18 45, 22
75, 7 9, 20. Ierem. 3, 10, 17 18, 8 29,
12 31, 18, 20. Ezech. 18, 21, 27 33, 14.
Oſee 14, 2. Ioel 2, 12. Ion. 3, 8. Zachar. 1, 3.
Mal. 2, 7. Eccli. 17, 23. Luc. 15, 18. Act. 3, 19
26, 18, 20.

Contritio quærenda & amplectèda dum
ſani ſumus, Eccli. 17, 24 18, 25.

Contritionis veræ exempla, Iudic. 10, 15.
2. Reg. 12, 13 24, 10, 17. 2. Para. 12, 6 33,
12. Ionæ 3*. Iudith 4, 8. Matth. 26, 74. Lucæ
7, 37, 44 15, 18 18, 13 19, 8 21, 6 22 23,
41. Act. 2, 37.

Contritionis falſe exèpla, Gen. 4, 13 27,
38. Exod. 8, 8 19, 27 10, 16. Iofue 7, 20. Iud.
1, 7. 1. Reg. 15, 24 30. 2. 24, 17. 3. Reg. 13, 6

21, 27. Sap. 5, 3. 1. Mach. 6, 12. 2. Mach. 9,
12. Matth. 27, 4. Act. 8, 13, 22. Hebr. 12, 17.

C O O P E R A R I gratiæ Dei, vide Li-
berum arbitrium.

C O R ſiue voluntas hominis à Deo pro
facto acceptatur, Genef. 4, 4 22, 11. Exod.
25, 2 35, 5. Deut. 19, 5. Matth. 15, 8. Marc.
12, 41. Lucæ 21, 1, 2. Corinth. 8, 12. quære
Voluntas pro facto.

Cor mundatur & ſanctificatur per Chri-
ſtum, Pfal. 50, 4. Ioan. 13, 10 15, 3 17, 19.
Act. 15, 9. 1. Cor. 6, 11. Ephel. 5, 26. 1. Pet. 1,
22. 1. Ioan. 1, 7 33. Hebr. 1, 3 9, 14 10,
14 13, 12.

C O R N E L I V S Centurio conuertit-
ur, Act. 10, 3, 44.

C O R O N A vitæ, 4. Eſd. 2, 43. Sap. 5, 17.
2. Tim. 4, 8. 1. Pet. 5, 4. Iac. 1, 12. Apoc. 2, 10.

C O R R E P T I O fraterna, Genef. 37,
21. Leuit. 19, 18. Pfal. 140, 5. Pro. 1, 20 29, 7
10, 17 12, 1 13, 1 15, 31 17, 10 24, 25,
25, 12 27, 5 28, 23 29, 1. Eccli. 7, 6. Eccli.
19, 15 20, 1 21, 7 32, 13. Oſee 4, 4. Mat.
18, 15. Luc. 17, 3. Gal. 2, 11 6, 3. 1. Tim. 5, 20.
2. Tim. 2, 25. Hebr. 3, 13. Iacob. 5, 19.

Correptio impiorum eſt pijs in timore
& cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterū qualis eſſe debeat, Mat.
7, 3. Luc. 6, 41. Ioan. 8, 3. 1. Tim. 3, 2. Tit. 1, 6.

C R E A T O R omnium rerum Deus.
Genef. 1, 1. Exod. 20, 11. 1. Paralip. 29, 10.
Pfal. 88, 12 95, 5 113, 15 120, 2 123, 8
145, 6. Iſaiæ 37, 16 40, 28 42, 5 44, 24
45, 12 48, 13 51, 13. Iere. 10, 12 32, 17
51, 15. Zach. 12, 1. Ionæ 1, 9. Eccli. 1, 8. Ba-
ruch 3, 32. Matth. 11, 25. Ioan. 1, 3. Act. 4,
24 14, 14 17, 24. 1. Corinth. 8, 6. Ephel. 3,
9. Col. 1, 16. Hebr. 1, 2, 10 3, 4 11, 3. Apoc.
4, 11 10, 6 14, 7.

C R E S C E R E in ſcientia, Ephel. 4, 15.
Coloff. 1, 10. 1. Pet. 2, 2.

C R V X & tribulatio omnibus piè vi-
uentibus, Gen. 4, 8 27, 41 37, 18. 2. Reg.
16, 5, 13. Eccli. 2, 1. Pfal. 33, 20. Prou. 24, 16.
Mat. 10, 16*. 12, 14 16, 24 24, 9. Mar. 13,
9. Luc. 14, 26 21, 11. Io. 15, 20 16, 1. Act. 9,
23. Gal. 4, 29. 1. Theſſ. 3, 3, 2. Tim. 3, 12. 1. Pet.
4, 1, 12 5, 10.

C r u x à Deo imponitur ad noſtram vtili-
tatem, 2. Reg. 7, 14. Iob 5, 17 33, 16. Prou.
3, 11. Ierem. 46, 28. 2. Machab. 6, 12. Tob. 2,
8 12, 13. Iudith 8, 22. 1. Cor. 11, 31. 1. Pet.
4, 17. Hebr. 13, 5. Apoc. 3, 19.

Per Crucem & res aduerſas pertingimus
ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriā,
Exod. 1, 12. 2. Par. 33, 11. Iudith 8, 15, 21.
Prou. 6, 23. Mat. 7, 24. Luc. 24, 26, 46. Io. 12,
25. Act. 14, 21. Rom. 8, 17. 2. Cor. 4, 8, 17
15. 1. Phil. 2, 8. 2. Theſſ. 1*. Hebr. 2, 9 12, 2.

C r u x patienter eſt & læto animo ferenda,
Matth. 5, 10 13, 8. Ioan. 15, 20 16, 33. Act.
5, 41 16, 25. 2. Cor. 8, 2. Col. 1, 24. Hebr. 10,
34. Iacob. 1, 2, 12. 1. Pet. 4, 12, 16.

In Cruce & afflictione conſolatio, Iob 5,
17*. Prou. 18, 12. Iſaiæ 26, 12, 19. Thren. 3,
28. Matth. 5, 10. Io. 15, 20 16, 20, 33. Rom.
8, 18. 1. Cor. 10, 13. 2. Cor. 1, 4, 8.

Per Crucem expierunt nos Dominus, Iu-
dith 8, 21. Eccli. 2, 1 27, 8. Prouerb. 17, 3.
Sap. 3, 5, 6. 2. Theſſ. 1, 4. 1. Pet. 1, 7.

C V L T V S Dei verum requirit præter
opus externum etiam affectum hominis in-
ternum, Deut. 5, 19 6, 5 10, 12 11, 13
26, 16 28, 47 30, 2. Iof. 22, 5. 1. Reg. 12,
20. Eccel. 7, 31. Iſaiæ 29, 13 64, 11. Matth.
15, 8 22, 36. Ioan. 4, 23.

Cultus externus Deo gratus, vide Cere-
monia.

C Y R V S rex Perſarum permittit capti-
uos Iſraelitas in Iudæam redire. 2. Paral. 36,
22, 1. Eſdr. 1, 1, 3. Eſdr. 2, 1. reſtituit eis vaſa
quondam à Nabuchodonofor ablata, 1. Eſd.
1, 7 15, 14. Dan. 1, 2.

D

D Æ M O N E S expelluntur, Matth. 8,
16, 31 9, 33 12, 22 17, 18. Luc. 4,

35 8, 28 9, 42 10, 17 13, 10. Act. 5,
16 8, 7 16, 18. etiam per malos, Matth. 7,
22. Mar. 9, 38. Luc. 9, 49. Act. 19, 13.

Dæmones agnoſcunt & credunt Deum,
Matth. 8, 29. Marc. 1, 24 3, 11 5, 7. Luc. 4,
34, 41 7, 8, 28. Act. 19, 15. Iac. 2, 19.

Dæmonibus immolare nefas, Leuit. 17, 7.
Deut. 32, 17. 2. Paral. 11, 15. Pfalm. 105, 37.
Bar. 3, 4, 1. Cor. 11, 20.

D A G O n. idolum Philiftinorum, Iud.
16, 23. 1. Reg. 5, 2. 1. Mach. 10, 83 11, 4.

D A M A S C V S metropolis Syriæ va-
ſtatur à Theglath Phalafar, 4. Reg. 16, 9.
contra Damaſicum prophetia, Iſaiæ 17, 17, 8,
4. Ierem. 49, 23. Amos 1, 3.

D A M N A T I O æterna quæ parata eſt
diabolo & omnibus impijs, Sap. 5*. Iob 10,
22 36, 12. Iſaiæ 24, 21 30, 33 66, 24.
Daniel 7, 11. Matth. 3, 12 5, 29 7, 8, 12, 29
13, 50 18, 8 22, 13 23, 33 25, 30, 42.
Marc. 9, 47. Luc. 3, 17 16, 23, 25. Hebr. 10,
27. 2. Theſſ. 1, 8, 2. Pet. 2, 4. Iudæ 6. Apoc. 19,
20 20, 10 21, 8.

D A N filius Iacob, Genef. 30, 6. tribus
Dan quærit ſibi poſſeſſionem, Iud. 18, 1. pu-
gnat cõtra Leſem, & expugnat, Iofue 19, 47.

D A N I E L appellatur Balthaſar, Da-
niel 1, 7. interpretatur ſomnia, 2, 31 4, 7, 11,
18, 25. conſtituitur gubernator totius regni
Babel, Daniel 6, 3. proiecit in lacum leo-
num, 6, 16. liberat Saſannam, 13, 5, 16, 60.

D A R E melius quàm accipere, Eccli. 4,
36. Act. 20, 33.

Dandum ſine acceptione perſonarum,
maximè autem domesticis fidei, Eccli. 7, 35
12, 8. Mat. 5, 42. Lucæ 6, 30, 38. Rom. 12,
13. Gal. 6, 10. vide Eleemoſyna.

D A R I V S filius Aſſueri, Daniel 9, 5.
occupat regnum Babel, 6, 1. impiam legem
ſtatuit 6, 8. præparat regium conuiuium,
3. Eſdræ 3, 1.

Darius renouat mandatū Cyri, 1. Eſd. 6, 1.

Darius cæditur ab Alexandro rege Ma-
cedoniæ, 1. Mach. 1, 1.

D A V I D filius Iſai (qui Ieſſe appella-
tur, Mat. 1, 6) à Samuele vngitur, 1. Reg. 16,
13. interfecit leonem, vrſum & Goliath gi-
gantem, 17, 34, 49. paciſcitur cum Ionatha,
18, 3 20, 8, 16, 23 23, 18. manducat panes
propoſitionis, 2, 3. ſimulat amœtiam coram
Achis rege, 21, 3. fugit cum patre & matre
in Maſpha, 22, 3. præcidit oram chlamydis
Saul, 24, 5. mittit ad Nabal decem iuuenes,
15, 5. tollit haſtam Saulis, 26, 11. fugit ad
Achis regem Geth, 27, 2. vngitur in Hebron
in regem Iuda, 2. Reg. 2, 4. poſcitque eum
regem vniuerſus Iſrael, 2. Reg. 5, 1. 1. Paral.
11, 3 12, 38. iuxta verbum Ionathæ, 1.
Reg. 23, 17. & Saulis, 24, 21. committit
adulterium & homicidium, 2. Reg. 11*.
pœnitet eum peccati, 12, 13. fugit à facie filij
ſui Abſalom, 15, 14. libauit aquā Domino,
23, 16. recenſet populū, 24, 2. emit ab Areu-
na arcem, 24, 24. conſilium capit de domo
Dei ædificanda, 1. Par. 17, 1. cõſtituit opo-
rarios & architectos, 23*. 24*. 25*. 26*. 27*.
relinquit ſibi ſucceſſorem Salomonem filiū,
3. Reg. 1, 30. moritur & ſepelitur, 2, 10. Act.
2, 29 13, 36. commendatur, Eccli. 47, 2.

D a u i d ſ p i r i t u a l i s (qui eſt Chriſtus) promit-
tatur, Ieremiæ 30, 9. Ezech. 34, 24 37, 23.

D a u i d i s filius appellatur Chriſtus, Matth. 1,
1*. 15, 22 22, 45. Marc. 12, 35. Luc. 20, 41.
Act. 2, 29 13, 22. 2. Tim. 2, 8. Apoc. 5, 5.

D E C I M A R V M vſus & decima,
Gen. 14, 20 28, 23. Leuit. 27, 30. Num. 18,
21, 28. Deut. 12, 6 14, 28 16, 12. 1. Reg.
8, 15. 2. Par. 31, 5, 2. Eſdr. 10, 37. Hebr. 7, 2.

Decimæ debentur Sacerdotibus, Deut. 18,
3, 2. Par. 31, 4. vide Sacerdotes.

D E D I C A T I O templi, vel altarium.
Num. 7, 10, 11, 84, 88. 3. Reg. 8, 26, 63, 65.
2. Par. 7, 5, 9 15, 8, 1. Eſdr. 6, 16, 17. 2. Eſdr.
12, 27, 3. Eſdræ 7, 7. Pfal. 29, 1. 1. Machab. 4,
56, 57, 59. 2. Machab. 2, 9, 12, 20.

D E M E T R I V S filius Seleuci exercet
tyrannidem, 1. Mach. 7, 1. foedus inire cupit
cum Io-

eum Ionatha, 10, 3. sedus ictum violat, 11, 53.
 Demetrius aurifaber negotium facessit Paulo, Actor. 19, 23.
 DETRACTIO, Psal. 14, 3 † 100, 5. Eccles. 10, 20. Prou. 10, 18 † 11, 13 † 16, 28 † 20, 19 † 26, 20. Rom. 1, 30. 2. Corinth 12, 20. 1. Pet. 2, 1, 12. Iacob. 4, 11.
 DEVS est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile. Genes. 17, 1 † 18, 14 † 35, 11 † 43, 14 † 48, 3. Num. 1, 23. 1. Reg. 14, 6. 2. Paral. 14, 11. Sapien. 11. 22. Iob 42, 2. Ifaia 40, 10. * † 46, 9 † 50, 2 † 59, 1. Ier. 32, 17, 27. Zachar. 8, 6. Matth. 19, 26. Marc. 9, 23 † 10, 27 † 14, 36. Lucæ 1, 37 † 18, 27. Ephes. 3, 20. Apoc. 16, 7, 14 † 19, 6.
 Deus omnia regit & gubernat pro sua voluntate, Genes. 45, 5 † 50, 19. Deut. 8, 18. 1. Reg. 9. * † 12, 13. Tob. 7, 12. Iob 9, 5 † 12, 13. Psal. 102, 19 † 113, 3 † 126, 1. Prouerb. 10, 22 † 16, 4, 9 † 19, 21 † 20, 24 † 21, 1, 30. Eccles. 3, 15. Ifaia 26, 16 † 45, 7. Jerem. 10, 23 † 27, 5. Dan. 2, 21 † 5, 18. Matth. 6, 33 † 11, 26 † 20, 14. Luc. 12, 31. Ioan. 5, 17. Rom. 9, 15. 2. Cor. 3, 5. Phil. 2, 13. Heb. 13, 21. Apoc. 4, 11
 Deus est pater omnium fidelium ipsi obtemperantiam, Deut. 32, 6. Psal. 102, 13. Prou. 17, 7. Jerem. 3, 4, 14, 19. Malach. 1, 6. Matth. 6, 9 † 18, 14 † 23, 8. Luc. 11, 2. Ioan. 20, 17. Rom. 8, 15. 1. Cor. 8, 6. 2. Cor. 1, 3 † 6, 18. Ephes. 3, 14 † 4, 6. 1. Theffal. 1, 3. 2. Theffal. 1, 1, 2 † 2, 16.
 Deus est verax & fidelis, Exod. 3, 4, 6. Nu. 23, 19. Deut. 7, 9 † 32, 4. 1. Reg. 15, 29. Ifaia 49, 7. Ioan. 3, 33 † 8, 26. Rom. 3, 4. 1. Cor. 1, 8 † 10, 13, 1. Theff. 5, 24. 2. Theff. 3, 3. 2. Tim. 2, 13. Tit. 1, 2. 1. Ioan. 1, 9 † 5, 20. Hebr. 20, 23. Apocal. 3, 7, 14.
 Deus est in essentia vnus, præter quem nõ est alius, Exod. 3, 14. Deut. 4, 35 † 6, 4 † 7, 9 † 10, 17 † 32, 39. 2. Reg. 7, 22. 3. Reg. 8, 60 † 18, 36. 1. Par. 19, 20. Sap. 12, 13. Ifaia 37, 16 † 43, 10 † 44, 6 † 45, 7. † 46, 9. Osee 13, 4. Tob. 8, 20 † 13, 4. Eccli. 36, 5. Mar. 12, 29. Ioan. 17, 3. 1. Cor. 8, 6 † 12, 6. Gal. 3, 20. Eph. 4, 6. 1. Tim. 2, 5
 Deus est trinus in personis, & vnus in essentia. vide Trinitas.
 Deus æternus est, nec principium habet, nec finem: sed est ipse principium & finis, Genes. 21, 33. Exod. 15, 18. Iob 36, 26. Ifa. 41, 4 † 43, 10 † 44, 6 † 48, 12 † 57, 15. Dan. 7, 9. Rom. 16, 26. Hebr. 1, 8. Apoc. 1, 8, 17 † 21, 6 † 22, 13.
 Deus nouit, audit, & videt omnia, Exod. 3, 19. Num. 12, 2. Deut. 31, 21. 1. Reg. 2, 3 † 16, 7. 2. Par. 16, 9. Iob 14, 6 † 22, 11 † 23, 24 † 31, 4 † 42, 2. Psal. 7, 10 † 32, 13 † 37, 10 † 89, 8 † 130, 8. Prou. 5, 21 † 15, 3, 11 † 24, 12. Ifaia 29, 15 † 40, 27 † 48, 4. Iere. 1, 5 † 7, 11 † 17, 10 † 23, 24 † 32, 19. Ezech. 11, 5. Eccli. 16, 15 † 17, 13 † 23, 27 † 39, 24, 27 † 40, 9. Sap. 1, 10. 2. Machab. 9, 5 † 12, 22. Matth. 6, 4 † 21, 2. Marc. 2, 8 † 14, 13. Luc. 22, 10. Ioan. 11, 47 † 13, 21 † 16, 30 † 21, 17. Act. 15, 8. Rom. 8, 27. 1. Theff. 2, 4. 1. Ioan. 3, 20. Hebr. 4, 13. Apoc. 2, 23.
 Deum nemo videre potest, Exod. 33, 20. Deut. 4, 12. Ioan. 1, 18 † 6, 46. 1. Tim. 6, 16. 1. Ioan. 4, 12.
 Deus & diuina omnia non possunt humana industria aut ingenio comprehendere, Exod. 33, 20. 3. Reg. 3, 5. Iob 32. 8. Psal. 93, 10 † 118, * † 142, 8. Ifaia 22, 22 † 54, 13. Matth. 11, 25 † 13, 11 † 16, 17. Luc. 8, 10 † 10, 21 † 24, 44. Ioan. 1, 10 † 3, 3 † 6, 44, 65 † 14, 8, 17 † 17, 6. Act. 16, 14. Rom. 1, 19 † 11, 33. 1. Cor. 2. † Galat. 1, 11. 1. Tim. 6, 16. Apoc. 3, 7.
 Deus est immensus & incircumscriptus, 3. Reg. 8, 27. 2. Par. 2, 6 † 6, 18. Iob 11, 8. Psal. 138, 7, 10. Ifaia 6, 3 † 66, 1. Iere. 23, 24. Amos 9, 2. Sap. 17. Matth. 5, 35. Act. 7, 48 † 17, 24.
 Deus testatur se Deum, ideest, saluatorem & consolatorem Israelis, omniumq; eorum qui ritè ipsum colunt & inuocant, Gen. 17, 1, 7. Exod. 6, 2 † 20, 2 † 29, 45. Leuit. 26, 11. Psal. 17, 3 † 49, 6. Ifaia 50, 19. Ier. 31, 33 † 32

38. Ezech. 37. 23. Ioan 10, 17.
 Deus est Dominus ac creator cali & terrar. vide Creator.
 Deus nihil eorù quæ fecit, odit, Sap. 11, 25.
 Deus est iudex totius mundi, reddens vnique mercedem pro merito, Genes. 18, 25.
 Deut. 10, 17. Iob 34, 11. Psal. 7, 9 † 61, 13 † 93, 2 † 95, 13. Ifa. 11, 33. Eccl. 3, 5, 22, 27. Ier. 17, 10 † 25, 14. Matth. 16, 27 † 25, 31. Act. 17, 31. Rom. 2, 6. 2. Tim. 4, 8. Heb. 12, 23.
 Dei misericordia, patientia, charitas, sapiètia, verbum, quære suis quæque locis.
 Deo soli attributa, subinde in scripturis & alijs per communicationem tribuuntur, vt vocabulum, Deus, soli Deo tribuitur, Deut. 6, 4 † 32, 39. 1. Reg. 2, 2. Psal. 85, 10. 2. Mach. 7, 38. Mar. 12, 29. alijs tribuitur, Exo. 7. 1 † 22, 8. 1. Regum 28, 13. Psal. 46, 10 † 81, 6.
 Deus solus bonus, Mat. 19, 7. Luc. 18, 19. alijs tribuitur bonitas, Gen. 1, 31 † 3, 6 † 49, 15. Num. 14, 7. 1. Reg. 29, 9. 2. Reg. 18, 27. 1. Par. 28, 8. Tob. 12, 8. Iudith 12, 12, 14. Psal. 110, 10 † 146, 1. Prou. 18, 22 † 22, 1. Eccl. 7, 2. Sap. 8, 19. Eccl. 14, 5. Jerem. 7, 3. Matth. 7, 17. Marc. 9, 50. Luc. 6, 45.
 Deus solus sanctus, 1. Reg. 2, 2. alijs sanctitas tribuitur. Exod. 35, 12, 16 † 22, 31 † 28, 2 † 29, 29, 31 † 30, 29 † 35, 2. Leuit. 11, 44. Num. 16, 5. Deut. 6, 7. Iosue 5, 15. 2. Reg. 22, 26. 4. Reg. 4, 9. Iudith 8, 29. Psal. 5, 8. Matth. 7, 6. Rom. 7, 12.
 Deus solus fortis, 1. Reg. 2, 2. alijs fortitudo attribuitur, Genes. 32, 28 † 49, 14. Psal. 53, 5. Cant. 3, 7. Ifaia 19, 14. Iere. 9, 23. Matt. 12, 29. Marc. 3, 27. Luc. 11, 21. Heb. 11, 34. 1. Pet. 5, 9.
 Deus solus iustus, 2. Machab. 1, 25. alijs quoque iusti, Genes. 7, 2 † 18, 23. Psal. 33, 16 † 36, 29, 30. Prou. 8, 8. Sap. 5, 16. Matth. 1, 19 † 10, 41 † 25, 46. Lucæ 1, 6. Rom. 1, 17. Deus solus pius, Apoc. 15, 4. alijs etiam pij, 1. Pet. 2, 9.
 Deus solus beatus, 1. Tim. 6, 15.
 alijs beati, Genes. 30, 13. Psal. 1, 1 † 32, 1, 2. † 40, 1 † 118, 11 † 126, 1. Matth. 5, * † 16, 17 † 24, 46. Lucæ 1, 45. † 14, 14. Iacobi 1, 1.
 Deus solus potens, 1. Tim. 6, 15.
 alijs potentes, Exod. 18, 24. Psal. 111, 2. Luc. 1, 52. Act. 8, 27 † 18, 24.
 Deus solus immortalis, 1. Tim. 6, 16.
 alijs tribuitur immortalitas, Sap. 1, 15 † 4, 1 † 8, 17.
 Deus facit mirabilia solus, Psal. 71, 18 † 135, 4. Eccles. 1, 14.
 alijs quoque faciunt mirabilia, Deut. 34, 12. Eccli. 31, 9 † 48, 4, 15.
 Deus solus nouit arcanas animi cogitationes, 3. Reg. 8, 39. 2. Par. 6, 20.
 alijs quoque nouerunt, 1. Reg. 9, 19. 4. Reg. 5, 26.
 Deus solus peccata remittit, Luc. 5, 21. dimittunt & alijs. Matth. 18, 18. Ioan. 20, 23.
 Deo soli honor & gloria. Psal. 113, 1. Ifaia 42, 8. 1. Tim. 1, 17.
 alijs quoque tribuuntur, 4. Reg. 14, 10. 2. Paral. 17, 5. Psal. 149, 9. Eccli. 31, 10. Luc. 14, 10. Ioan. 5, 44.
 Deus solus adorandus, Exod. 20, 5. Leuit. 26, 1. Deut. 5, 9. Matth. 4, 10.
 alijs adoratio tribuitur, Genes. 18, 2. vide Adoratio.
 Deo soli feruendum, Deut. 6, 13 † 10, 20. 1. Reg. 7, 3. Matth. 4, 16. Luc. 4, 8.
 alijs etiam post Deum feruèdum, Genes. 25, 23 † 29, 20 † 47, 25. 1. Timot. 6, 2.
 Deus cuius mali sit causa, & cuius non sit, vide Malum.
 DIABOLVS studet semper perditioni hominù, Gen. 3, 1. * 1. Par. 21, 1. Iob 1, * 2. * Zach. 3, 1. Matth. 4, 3, 9 † 8, 28 † 13, 19. Luc. 8, 12 † 13, 9, 14 † 22, 31. Act. 5, 3 † 13, 9. 2. Cor. 4, 4 † 11, 14. Eph. 6, 11. 1. Theff. 2, 18. 1. Pet. 5, 8. Apoc. 2, 10 † 12, 9 † 20, 7.
 Diabolus non plura potest quam ei Deus permittit, 3. Reg. 22, 22. 2. Paral. 18, 20. Iob 1, 12 † 1, 6. Matth. 8, 31. Marc. 5, 12, 13. Ephes. 2, 2. 2. Tim. 2, 26. Apoc. 20, 7.

Diabolus pater & princeps mundi omniumq; impiorum, Matth. 4, 9. Luc. 4, 6. Iob 41, 25. Ioan. 8, 44 † 12, 31 † 14, 30 † 16, 11. 2. Cor. 4, 4. Ephes. 2, 2 † 6, 12. Coloss. 2, 15.
 Diaboli imperium pro Christum sublatu. Genes. 3, 15. 1. Reg. 17. * Iob 26, 13. Ifaia 9, 4 † 14, 8, 12 † 27, 17, 23. Zach. 3, 2. Matth. 12, 29. Luc. 10, 18 † 11, 22. Ioan. 12, 31. Col. 1, 13 † 2, 15. 2. Tim. 1, 10. 1. Ioan. 3, 8. Hebr. 2, 14. Apoc. 12, 9 † 20, 2.
 Diaboli filij, Ioan. 8, 44. Act. 13, 10. 1. Io. 3, 10.
 DIACONI, Act. 6. 3 † 21, 8. Philip. 1, 1. 1. Timoth. 3, 8.
 DIANA colitur Ephesi, & in vniuersa Asia, Act. 19, 27.
 DIES nouissimi, & iudiciù extremum, 1. Reg. 2, 10. Psal. 95, 13. Ifaia 2, 10, 19 † 13, 4, 6, 13 † 26, 21 † 27, 1 † 30, 30 † 66, 15, 24. Ier. 30, 23. Dan. 7, 29. Sopho. 1, 2, 4. Malach. 4, 1, 4. Efd. 2, 2, 27 † 1, 32. Matth. 12, 36 † 13, 41, 49 † 16, 27 † 24, * 25, 31, 42. Marc. 1, 3. * Luc. 17, 24, 30. Act. 1. 11 † 3, 20 † 17, 31. Ro. 2, 5, 16 † 14, 10. 1. Cor. 15, * 2. Cor. 5, 10. 1. Theff. 4, 16 † 5, 2. 2. Theff. 1, 7, 9 † 2, 1. Tit. 2, 13. 2. Pet. 3, 13. Hebr. 9, 28. Iudæ 14, 4. Apoc. 1, 7 † 20, 11.
 Dies Domini, Ifaia 13, 6. Ier. 30, 7. Amos 5, 18. Joel 2, 1, 31. Soph. 1, 14. Mal. 4, 1. 4. Efd. 2, 27. Phil. 1, 6 † 2, 10. 1. Theff. 5, 2. Tit. 4, 8.
 Dies Domini & hora nulli cognita, Matt. 24, 36, 50. Mar. 13, 32. Luc. 17, 24, 30. Act. 1, 7, 1. Theff. 5, 1. 2. Pet. 3, 10. Apo. 3, 3 † 6, 15.
 Dies pro annis, Num. 14, 34. Ezech. 4, 6.
 DILECTIO Dei erga suos, Exo. 20, 5 † 34, 14. Deut. 4, 24 † 6, 15 † 7, 8. Iosue 24, 19. Prou. 18, 17. Eccli. 4, 18, 3. Ier. 31, 3. Io. 3, 16 † 10, 11 † 13, 15, 18 † 15, 3 † 16, 27. Rom. 5, 8. Galat. 2, 21. Eph. 3, 19 † 5, 2.
 Diligendus est Deus super omnia, Genes. 22, 2. 9. Exod. 20, 6. Deut. 5, 10 † 6, 5 † 10, 12 † 11, 1, 5, 22 † 30, 6. Ios. 22, 5. Eccli. 7, 32 † 34, 19 † 47, 11. Matth. 10, 37 † 22, 36. Marc. 12, 30. Luc. 7, 47 † 10, 27. Ioan. 21, 15. Rom. 5, 5 † 8, 28, 35, 1. Cor. 10, 21. 1. Ioan. 4, 17.
 Dilectio, vide Charitas.
 DIANA filia Iacob, Genes. 30, 21. violatur a Sichem cap. 34, 2.
 DIONYSIVS Areopagita conuertitur, Act. 17, 34.
 DISCORDIA vitanda. Prou. 6, 19 † 10, 12 † 15, 18 † 16, 28 † 17, 11 † 18, 6 † 30, 33. Matth. 12, 24. * Luc. 11, 17. 1. Cor. 14, 33. Gal. 5, 15. 2. Timoth. 2, 23.
 DIVINES, vide Incantatores.
 DIVERSES quomodo sit erga pauperes habere debeant. Leuit. 25, 35. Deut. 15, 7, 10. Iob 31, 16. Psal. 61, 11. Prou. 14, 31 † 17, 5 † 19, 17 † 21, 13 † 22, 7 † 28, 27 † 30, 7. Eccl. 11, 1. Eccli. 4, 4 † 7, 35 † 11, 10 † 29, 12 † 31, 8. Ifaia 25, 18. Matth. 6, 19 † 19, 21. Luc. 14, 13 † 16. * † 18, 22. Act. 2, 45 † 4, 34. 1. Tim. 6, 18. vide Eleemosyna.
 Diuitiarum vanitas & contemptus, & quemadmodum in diuitijs non sit sperandum, Psal. 38, 7 † 48. * † 51, 9. Prou. 10, 2 † 11, 4, 28 † 15, 16 † 18, 11 † 22, 16 † 23, 4 † 28, 11 † 30, 7. Eccl. 5, 9, 12 † 6, 2. Ifaia 2, 7. Iere. 17, 3. 11 † 22, 13. Ezech. 7, 19. Sopho. 1, 18. Eccli. 5, 1, 10 † 10, 10 † 11, 7 † 14, 1 † 31, 3. Matth. 3, 22 † 19, 21. Luc. 8, 14 † 12, 15, 1. Ti. 6, 9. Iac. 1, 11.
 Contra Diuites impios, 1. Reg. 2, 25. Iob 20, 19 † 27. * Pro. 23, 4 † 28, 8, 20, 27. Eccl. 6, 1. Ifaia 58, 8 † 32, 9. Iere. 15, 1, 3. Amos 6, 1, 7, 8, 4. Habac. 2, 5. Luc. 6, 24 † 16, 19, 24. Iacobi 5, 1. vide Auaritia.
 DOCTRINA Apostolica scripta & non scripta firmiter tenenda, Rom. 16, 17. Gal. 1, 8, 11. 2. Cor. 2, 15. 1. Cor. 11, 3, 34.
 Doctrina Apostolorum est Christi doctrina, Luc. 10, 16. 1. Cor. 14, 37. 2. Cor. 2, 14, 17 † 7, 20. 1. Theff. 2, 2, 13. Galat. 1, 11.
 DOEGERUUS Saulis prodit sacerdotem Abimelech, 1. Reg. 22, 9, 18. cædit sacerdotem Domini, 22, 18.
 DOLVS, Ier. 9, 6. Psal. 34, 20 † 9, 28. Pro. 12, 17. Marc. 7, 22. Act. 5, 1. Rom. 1, 29.

DOMVS ædificata super petram, firma manebit, *Psalm.* 45, 2. *Matth.* 7, 24 † 16, 18. *Luc.* 6, 48. *Rom.* 8, 35.

Domus corporis nostri, 2. *Corinth.* 5, 1. 2. *Pet.* 1, 14.

DOMINI & domine erga seruos & ancillas totamque familiam officium, & potestas, *Exod.* 21, 2, 20, 26. *Leuit.* 19, 13 † 25, 38. *Deut.* 5, 14, 21 † 15, 12, 16 † 24, 15. *Iob* 31, 13. *Pro. 29, 19.* *Iere.* 3, 4, 9, 14. *Ecclesi.* 7, 22 † 33, 31 † 42, 16. *Ephes.* 6, 9. *Col.* 4, 1.

DOMINA recipere, sit ne prohiberetur, *Gen.* 14, 22. *Exod.* 18, 21 † 23, 8. *Num.* 22, 18. *Deut.* 10, 17 † 27, 25. 1. *Reg.* 8, 3 † 12, 3. 3. *Reg.* 13, 7. 4. *Reg.* 5, 16. 2. *Paral.* 19, 7. *Iob* 15, 34. *Psalm.* 145, 4 † 25, 10. *Prouerb.* 15, 27 † 17, 23. *Isaia* 1, 23 † 5, 23 † 33, 15 † 45, 13. *Ezech.* 13, 19 † 20, 12. *Dan.* 5, 17. *Mich.* 3, 11. *Ecclesi.* 8, 3 † 20, 31. *Acto.* 20, 35.

DRVSILLA vxor Felicis præfeci, audit doctrinam euangelicam à Paulo, *Act.* 24, 24.

E

EBRIETAS, & gula, *Genes.* 9, 21 † 19, 32, 35 † 19. *Leuit.* 10, 9. 1. *Reg.* 25, 36. 2. *Reg.* 11, 13 † 13, 28. 3. *Reg.* 20, 12, 16. *Prou.* 20, 1 † 21, 17 † 23, 1, 2, 3, 20, 29 † 31, 4. *Ecclesi.* 19, 1 † 23, 6 † 31, 12, 17. * 31, 5 † 37, 32. *Isaia* 5, 11, 22 † 22, 13 † 28, 7 † 56, 12. *Ezech.* 16, 49. *Dan.* 5, 2. *Osee* 4, 11. *Ioel* 1, 5. *Mich.* 2, 11. *Abac.* 2, 5. *Iudith* 13, 4. *Sap.* 2, 7. 1. *Mach.* 16, 16. *Luc.* 12, 45 † 12, 34. *Rom.* 13, 13. 1. *Cor.* 5, 10 † 6, 10 † 15, 32. *Gal.* 5, 21. *Eph.* 5, 18. 1. *Theff.* 5, 7. 1. *Tim.* 3, 3. *Tit.* 1, 7. 1. *Petr.* 4, 3. *Hebr.* 12, 16. vide *leuitum*.

EBrietas iram Dei prouocat, *Isa.* 5, 11, 22 † 28, 1. *Dan.* 5, 2. *Ioel* 1, 4, 5. 1. *Corinth.* 6, 10. mentem alienat, *Pro.* 23, 31. *Ecclesi.* 19, 2. *Isaia* 28, 1, 7. *Osee* 4, 11. ad libidinem incendit, *Prou.* 20, 1. *Ephes.* 5, 18. facultates dissipat, *Prou.* 25, 20. *Ecclesi.* 19, 1. fecerum deregit, *Prouerb.* 3, 14. *Abac.* 2, 15. ad furem & rixas excitat, *Prou.* 20, 1 † 23, 29. *Ecclesi.* 31, 38, 40. *Osee* 7, 5.

EBRON, vide *Hebron*.

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, *Deut.* 23, 1. *Iudic.* 20, 2. *Iudith* 6, 21. *Psalm.* 67, 27. *Thren.* 1, 10. *Ioel* 2, 16. 1. *Cor.* 11, 18 † 14, 34.

Ecclesia accipitur pro cœtu fidelium, *Nu.* 19, 20 † 20, 4. 1. *Reg.* 17, 47. 3. *Reg.* 8, 14, 55. 1. *Paral.* 29, 1*. 2. *Paral.* 15. *Psal.* 121, 26 † 25, 1 † 34, 18 † 106, 32 † 149, 1. 1. *Machab.* 4, 37 † 5, 16 † 14, 19. *Matth.* 16, 18. *Acto.* 5, 11 † 8, 1 † 16, 4. *Roman.* 16, 16, 3. 1. *Cor.* 6, 5 † 11, 16 † 12, 28 † 14, 5. 2. *Cor.* 8, 18, 23, 24 † 11, 8 † 12, 13. *Ephes.* 5, 23. *Philip.* 4, 15. *Col.* 1, 15. 1. *Timoth.* 3, 5, 15. *Jacob.* 5, 14. *Apoc.* 1, 11 † 22, 16.

Ecclesia pro cœtu vnus prouinciae, 3. *Reg.* 8, 14. *Acto.* 9, 31 † 11, 2, 6 † 12, 1 † 13, 1 † 15, 1 † 19, 32 † 20, 17. *Rom.* 16, 2. 1. *Cor.* 1, 2 † 16, 1. 2. *Corinth.* 8, 2. *Gal.* 1, 2. 2. *Theff.* 1, 1*. 1. *Petr.* 5, 13. *Apoc.* 2, 1*. † 3, 1.

Ecclesia pro prælati & præpositis, 3. *Reg.* 8, 14. *Matth.* 18, 17.

Ecclesia est vna & visibilis præfigurata per vnam & visibilem arcam Noe, *Genes.* 6, 14. 1. *Pet.* 3, 20. per ciuitatem sanctam Ierusalem, *Apoc.* 21, 2. per hortum cœclum & fontem signatum, *Cant.* 4, 12. per vnam columbam, 6, 8. per vineam, *Psalm.* 79, 9. *Cant.* 2, 15. *Isaia* 5, 2*. *Ierem.* 2, 21 † 12, 10. *Matth.* 20, 1*. *Marc.* 12, 1. *Luc.* 20, 9. *Apocal.* 14, 15. per nauem, *Luc.* 5, 3. per fagenam comprehendentem bonos & malos pisces, *Matt.* 13, 47. per agrum, *Matth.* 13, 24. per regnum cælorum, *Matth.* 13*. † 25*.

Ecclesia firmamentum veritatis errare nõ potest, *Isaia* 29, 21. *Matt.* 16, 18 † 28, 20. *Luc.* 22, 32. *Ioan.* 14, 16 † 16, 13 † 17, 11, 26. 1. *Tim.* 3, 15*. 1. *Ioan.* 2, 27.

Ecclesia est corpus Christi, *Cantic.* 4, 7, 9, 11, 12. *Ephes.* 1, 22 † 4, 4 † 5, 23. 1. *Cor.* 12, 27.

Ecclesia fidelium nascitur & propagatur per sanam doctrinam, *Ioan.* 1, 12 † 33. *Rom.*

8, 13 † 9, 8. *Galat.* 3, 2 † 4, 19. *Ephes.* 1, 5. *Tit.* 1, 1. 1. *Cor.* 4, 15. *Philem.* 10. 1. *Pet.* 1, 23. 1. *Io.* 3, 9 † 5, 1, 18. *Iacob.* 11, 18.

Ecclesia seu fidelium cœtus, tenetur sacerdotibus pastoribusque suis quæ ad vitam sunt tuendam necessaria, suppeditare, *Deut.* 12, 19 † 14, 27 † 16, 11 † 25, 4. 1. *Eidr.* 7, 23. *Matth.* 10, 10. *Luca* 10, 7. *Roman.* 15, 27. 1. *Cor.* 9, 7, 11. *Gal.* 6, 8. *Phil.* 2, 29 † 4, 10, 16. 1. *Theff.* 5, 12. *Heb.* 13, 7. Tenetur etiã pro suis præfctis orare, *Acto.* 4, 29 † 12, 5. *Rom.* 15, 30. *Ephes.* 6, 18. *Phil.* 1, 19. *Col.* 4, 2. 2. *Theff.* 3, 1. *Hebr.* 13, 18.

Ecclesia est sponsa Christi, *Psalm.* 44, 11. *Ezech.* 16, 9. 2. *Cor.* 11, 2. *Ephes.* 5, 26. *Apoc.* 19, 8 † 21, 10.

Ecclesiae caput est Christus, *Osee* 2, 2. 1. *Cor.* 12, 27. *Ephes.* 1, 22 † 4, 15 † 5, 23. *Col.* 1, 18 † 2, 10.

Ecclesiae quasi membra quedam sunt veri fideles, eidem capiti Christo eiusque vicario subiecti, cuiuscumque nationis fuerint, siue Iudai, siue Gentiles, *Isaia* 43, 9. *Ioan.* 10, 16. 1. *Corinth.* 12, 12. *Ephes.* 3, 6.

Ecclesie clausus promittuntur, & potestas, *Matth.* 16, 19. traduntur, *Ioan.* 20, 23. exercentur, *Matth.* 18, 17. vide *Excommunicatio & Confessio*.

Ecclesiam sibi Christus comparauit, & emit sanguine suo, *Acto.* 20, 28. 1. *Cor.* 6, 20 † 7, 23. *Ephes.* 2, 13. *Coloff.* 1, 14. 1. *Pet.* 1, 18. *Heb.* 9, 12. 1. *Io.* 1, 7. *Apo.* 1, 5 † 7, 9 † 14, 4.

Ecclesiam suam Deus protegit & custodit, *Exod.* 13, 21 † 29, 45. *Leuit.* 26, 12. *Deut.* 7, 20 † 23, 14 † 31, 3. 3. *Reg.* 6, 13. *Psalm.* 90, 1, 11 † 13, 13. *Isaia* 43, 2. *Iere.* 46, 28. *Matth.* 18, 20 † 28, 20. *Ioan.* 14, 23. 2. *Corinth.* 6, 16.

EDOM frater Iacob filius Isaac, appellatur Esau, *Genes.* 25, 25.

Edumai negant Israelitis transitum per suam regionem, *Nu.* 20, 14. caduntur, & sunt serui domui Israel, 2. *Reg.* 8, 14. deficiunt ab Israel, & creant sibi regem, 4. *Reg.* 8, 20. superantur à Iuda, 14, 7. 2. *Paral.* 25, 12.

Contra Edumæos propheta, *Nu.* 24, 18. *Psalm.* 136, 7. *Isaia* 21, 11 † 34, 5. *Ierem.* 49, 7. *Thren.* 4, 22. *Ezech.* 25, 13, 14 † 32, 29 † 35*. † 36, 5. *Amos* 1, 11. *Abdia* 1, 1*. vide *Esau*.

ELEAZAR filius Aaron, *Exod.* 6, 23 † 28, 4. partitur cum Iosue terram Chanaan, *Iosue* 14, 1. iuxta præceptum Domini, *Nu.* 34, 17. consecratur Sacerdos, *Leuit.* 8, 24*. fit post mortem patris summus Sacerdos, *Nu.* 20, 26. *Deut.* 10, 6. moritur & sepelitur, *Iosue* 24, 23. filium habet cui Phinees nomerac, *Exod.* 6, 25. quem in demortui patris locum sufficiunt, *Nu.* 25, 7, 12.

ELEAZAR filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipse oppressus suffocatur, 1. *Machab.* 6, 43.

ELEAZARI senis Martyrium, 2. *Machab.* 6, 18, 24.

ELEMOSINA pauperibus eroganda, *Exod.* 12, 5 † 23, 11. *Leu.* 19, 10 † 23, 22 † 25, 34. *Deut.* 15, 7, 10 † 24, 19. 3. *Reg.* 17, 10. 2. *Eidr.* 8, 11. *Ethier* 9, 22. *Psal.* 40, 1 † 81, 4 † 111, 9. *Prou.* 3, 9, 28 † 11, 18, 25 † 14, 21, 31 † 18, 17 † 21, 13, 21 † 22, 9 † 28, 27 † 31, 20. *Ecclesi.* 11, 1. *Isaia* 58, 7. *Ezech.* 16, 49 † 18, 7. *Daniel.* 4, 29. *Ecclesi.* 4, 27, 35 † 12, 3 † 14, 11 † 29, 12 † 35, 4. *Tob.* 1, 4 † 4, 7, 17 † 12, 9 † 14, 12. *Mat.* 6, 3 † 10, 42 † 19, 21 † 25, 35, 42. *Luca* 3, 11 † 6, 3 † 11, 41 † 12, 33 † 14, 13 † 16, 9, 21 † 19, 8 † 21, 1. *Act.* 2, 42 † 6, 29, 39 † 10, 2 † 11, 29 † 20, 35. *Rom.* 12, 8 † 15, 26. 1. *Cor.* 16, 1*. 2. *Cor.* 8, 4, 15 † 9*. *Ephes.* 4, 28. *Hebr.* 13, 16. 1. *Io.* 3, 17. *Iacob.* 2, 15. quare Misericordia.

ELI sacerdos in Silo, 1. *Reg.* 1, 3. filij eius reprehenduntur, 2, 12, 22. è folio lapfus fractis ceruicibus moritur, 4, 18.

ELIAS, vide *Helias*.

ELISÆVS vngitur propheta, 3. *Reg.* 19, 19. iuxta præscriptum Domini, 19, 16. transit Iordanem, 4. *Reg.* 2, 14. sanat aquam, 2, 20. euocat puerum ad vitam, 4, 32. mundat Naaman à lepra, 5, 14. percutit Syrios

cacitate, 6, 18. prædicit rerum abundantiam, 7, 1. ægrotat, & moritur, 13, 14, 20. mortuum eius corpus excitat mortuum, 13, 21. commendatur, *Ecclesi.* 48, 13.

ELYMAS magus sit cæcus, *Act.* 13, 8. EMERE & vendere quomodo oporteat, *Genes.* 23, 9, 14 † 25, 31 † 33, 19 † 41, 57 † 42*. *Leuit.* 19, 13, 35 † 25, 14, 46. *Deut.* 15, 1 † 25, 13. 2. *Reg.* 4, 21. *Ecclesi.* 27, 3 † 42, 25. *Prou.* 11, 1, 26 † 16, 11 † 20, 10, 23. *Isaia* 23, 18. *Ier.* 32, 6. *Ezech.* 45, 10. *Mich.* 6, 10. *Matth.* 7, 2. *Luc.* 14, 18. 1. *Cor.* 7, 30. 1. *Theff.* 4, 6.

EPHRON, quia negabat Iudæ transitum, funditus perdita est, 1. *Machab.* 5, 46. 2. *Machab.* 12, 27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium, *Matth.* 20, 23, 26. *Luc.* 4, 16 † 22, 26. *Ioan.* 10, 4, 14 † 21, 15. *Act.* 1, 24 † 7, 3 † 11, 22 † 14, 20 † 20, 28. *Rom.* 13, 16, 25. 1. *Cor.* 3, 5 † 4, 1 † 16, 1, 9. 2. *Corinth.* 3, 6 † 4, 5 † 10, 8 † 6, 4. *Ephes.* 1, 15 † 3, 2. *Col.* 1, 23. 1. *Tim.* 3, 1 † 4, 6. 2. *Timot.* 2, 1, 15, 24. *Tit.* 1, 5, 1. *Petr.* 5, 2. vide *Conclinator*.

ERVESCERE nullus debet Euangelium, *Psalm.* 39, 11. *Ecclesi.* 42, 9, 21. *Mar.* 8, 38. *Luc.* 9, 26. *Rom.* 1, 16. 2. *Tim.* 1, 8. Erubescendum propter peccata, *Ezech.* 16, 52. *Ecclesi.* 42, 11.

Esauis vide *Isaia*.*

ESAV filius Isaac nascitur, *Genes.* 25, 24. vendit sua primogenita, 25, 31. *Hebr.* 12, 16. supplantatur à fratre suo Iacob, *Genes.* 27*. ducit filiam Ismaelis, 28, 9 † 36, 3. procedit contra Iacob cum 400. viuis, 32, 6. ofculatur suum fratrem Iacob, 33, 4. in Esau pugnare prohibetur Israel, *Deut.* 24. vide *Edom*.

ESDRAS Scriba proficiscitur ex Babylone, 1. *Eidr.* 7, 6. separat mulieres Gentiles ex Israel, 9*. † 10*. legit coram multitudinem librum Legis, 2. *Eidr.* 8, 2. 3. *Eidr.* 9, 39. appellatur Iosephed, 1. *Paral.* 6, 15.

ESVRIE inustitiam, *Isaia* 55, 1. *Psal.* 106, 9. *Matt.* 5, 6. *Luc.* 1, 53 † 6, 21. *Apoc.* 21, 6 † 22, 17.

EVANGELIUM formatum ex costa Adæ, *Genes.* 2, 21. comedit fructum vetitum, 3, 6.

EVANGELIUM Christi eiusque prædicatio, *Genes.* 3, 15. *Isa.* 53, 1 † 55, 5 † 61, 1. *Matth.* 1, 21 † 11, 28 † 18, 23, 19. *Marc.* 16, 15. *Luc.* 2, 10 † 24, 46. *Io.* 3, 16 † 6, 37 † 8, 12 † 10, 9 † 12, 46. *Ro.* 1, 16 † 7, 21. *1. Cor.* 1, 15, 29 † 4, 15 † 15, 1. 2. *Co.* 5, 18. *Gal.* 1, 6, 11. *Eph.* 1, 13. 1. *Tim.* 1, 11. 2. *Ti.* 1, 8 † 2, 8. 1. *Pet.* 4, 17.

Euangelium adfert fiduciam, simul & timorem, consolationem, & terrorem, *Matt.* 3, 7. † 5, 20, 23 † 7, 13, 19, 23 † 8, 12 † 9, 11, 33 † 11, 12 † 12, 37, 41 † 13, 29, 40, 50 † 15, 13 † 16, 27 † 18, 6, 7 † 20, 16 † 22, 13, 14 † 24, 12, 24*. † 25, 12, 13, 30, 41*. *Mar.* 10, 25, 31 † 13*. *Luc.* 3, 17 † 6, 24, 25 † 9, 62 † 12, 20, 40, 48 † 33, 5, 26, 30 † 16, 22 † 17, 30, 34 † 19, 22*. † 20, 47 † 21*. *Ioan.* 5, 28 † 15, 16. *Act.* 5, 5, 6*. *Rom.* 1, 8 † 2, 5, 6 † 6, 23 † 9, 18*. † 11, 20, 22 † 13, 2, 3, 4 † 14, 12. 1. *Cor.* 3, 13, 17 † 5, 5 † 10, 8 † 11, 29*. † 15, 5 † 16, 22. 2. *Cor.* 7, 1, 8, 10 † 13, 5. *Gal.* 5, 21, 24. *Eph.* 5, 5. *Philip.* 2, 12. 1. *Tim.* 5, 24. *Heb.* 9, 27 † 10, 26, 27*. *Iac.* 4, 9 † 5, 1. *Pet.* 4, 18 † 5, 8. 2. *Pet.* 1, 10 † 2, 4*. † 3, 10*. *Iuda* 15.

Euangelizati debetur necessaria vitæ sustentatio, *Matt.* 10, 9. *Marc.* 6, 8. *Luc.* 9, 4 † 10, 7. *Rom.* 15, 26. 1. *Cor.* 9, 7, 11, 13. *Galat.* 6, 6. 1. *Tim.* 5, 17. 2. *Tim.* 2, 6.

EVCHARISTIA, *Matth.* 26, 26. *Marc.* 14, 22. *Luc.* 22, 19. 1. *Cor.* 11, 34*. † 10, 16. frequenter fumenda, *Acto.* 2, 42 † 20, 7. præfiguratur, *Exod.* 16, 15*.

Eucharistia sub altera tantum, nimirum panis specie, *Ioan.* 6, 58. data à Christo, *Luc.* 24, 30, 31. ab Apostolis, *Act.* 2, 42 † 20, 7. in Eucharistia non remanet substantia panis post consecrationem, sed est verum Christi corpus & sanguis, *Matt.* 26, 26. *Mar.* 14, 22. *Luc.* 22, 19. *Ioan.* 6, 51.

Eucharistia in publicis supplicationibus circumferendam esse, præfiguratum, *Iosue* 6, 6, 7, 11, * 20. 1. *Regum* 4, 3. 2. *Reg.* 6, 4, 5, 6.

Eucharistia adoranda, Psal. 21, 28, 30, 78, 105. Ioan. 9, 38.

E X A C T I O, census, & tributum debetur principibus, Matth. 17, 24, 22, 17. Marc. 12, 16. Lucae 20, 21. Rom. 13, 7.

E X O M M U N I C A T I O à Christo instituta & præcepta, Matth. 5, 29, 16, 19, 18, 18. Marc. 9, 42. Ioan. 20, 23.

Excommunicatio in usu fuit Apostolis, 1. Cor. 5, 3, 10. 2. Thess. 3, 6, 14. 1. Tim. 1, 20. Tit. 3, 10.

Excommunicatio exercenda ad edificationem & emundationem Ecclesiæ, & ad correctionem eius qui excommunicatur, 1. Cor. 5, 4. 1. Tim. 1, 20. 2. Thess. 3, 14. ut spiritus eius saluus fiat, 1. Cor. 5, 5.

Excommunicatio Phariseorum, Ioan. 9, 22, 34, 12, 42, 16, 21.

Excommunicandi qui in moribus aut doctrina graui errantes admoniti, nolunt respicere, Pro. 22, 10. Matth. 18, 17. Rom. 16, 16. 1. Cor. 5, 2. 2. Cor. 2, 8. 2. Thess. 3, 1. Tim. 1, 20, 11, 21. 2. Tim. 2, 17, 21, 3, 5. Tit. 3, 10. Ioan. epist. 2, 10.

Excommunicati vitandi, Matth. 18, 17. 1. Cor. 5, 1. Tit. 3, 10.

E X E Q U I E celebrantur, Gen. 23, 2, 3, 10. Deut. 34, 8. 2. Reg. 3, 31.

E Z E C H I A S filius impij Achab cum esset rex, tamen pius fuit, 4. Reg. 16, 20. frangit serpentem aneum, 18, 4. deficit ab Assyrijs, 18, 7. mittit nuntium ad Isaiam prophetam, 19, 2. Isa. 37, 2. decumbit ex graui morbo, 4. Reg. 20, 1. Isa. 38, 1. ostendit Babylonij suum thesaurum, & reprehenditur, 4. Reg. 20, 12, 14. Isa. 39, 1, 5. commendatur, Eccli. 48, 19.

E Z E C H I E L cum alijs captiuis vehitur in Babylonem, Ezech. 1, 1. vocatur, & mittitur, 2, 3. commendatur, Eccli. 49, 10.

F

F A C E R E pro Sacrificare in Scripturis, 1. Leu. 15, 5, 30. Num. 6, 11, 16, 18, 12, 7, 9, 2, 4, 10, 14. Iudic. 13, 16. Luc. 22, 19.

F A M A bona præstantior diuitijs, Prou. 22, 1. Eccli. 7, 2. Eccli. 4, 1, 5, 16.

F A M E S & annona caritas, Gen. 12, 10, 26, 1, 41. 42. 43. 44. 45. 47. Exod. 16, 3. Deut. 28, 5, 32, 24. Ruth 1, 1. 2. Reg. 21, 1, 24, 13. 3. Reg. 8, 37, 18, 2. 4. Reg. 4, 38, 16, 2, 5, 8, 1, 2, 3. 2. Paral. 6, 28, 4, 20, 9. 2. Efd. 5, 5. Psal. 36, 19. Isaia 5, 13. Ierem. 14, 1, 12, 15, 11, 2, 29, 17, 7, 34, 17. Ezech. 5, 12, 16, 6, 11. Ioel 1, 10. Amos 4, 6. Hagg. 1, 6, 10, 17, 17. Matth. 24, 7. Luc. 4, 25, 15, 14. Act. 7, 11, 11, 28. Rom. 8, 35, 2. Cor. 8, 14, 1, 12, 7. Apo. 6, 8, 18.

Fames verbi Dei, 1. Reg. 3, 1. 2. Paral. 15, 3. Ofee 3, 4, 1. Amos 8, 11.

F A M V L O R V M familiarumque officium, Gen. 16, 4, 6, 24. 1. Cor. 2, 5, 14, 39, 1, 6. Exod. 21, 2, 20. 4. Reg. 5, 20, 25. Prou. 14, 3, 5, 17, 2, 19, 10, 29, 19. Eccli. 2, 7. Eccli. 7, 22, 10, 28. Ierem. 3, 4, 8. Ioel 2, 29. Luc. 12, 3, 7, 45. Act. 12, 13. 1. Cor. 7, 21. Ephes. 6, 5. Coloss. 3, 22. 1. Tim. 6, 1. Tit. 2, 9. 1. Pet. 2, 18.

F E L I X præfectus Iudææ, Act. 23, 24, 24.

F E R M E N T V M, mala doctrina, Leu. 2, 11, 17, 6. Deut. 16, 3. Mat. 16, 6. Marc. 8, 15. Luc. 12, 1. 1. Cor. 5, 5. Galat. 5, 9.

F E S T A Iudæorum, & in primis festum Paschæ, vide Pascha.

Festum Pentecostes, Exod. 21, 16, 34, 22. Num. 28, 26. Deut. 16, 9. Ioan. 5, 1. Act. 2, 1, 20, 16.

Festum tubarum, Leuit. 23, 24. Num. 29, 1. 2. Par. 5, 3.

Festum expiationum, Leuit. 16, 30, 2, 3, 27. Num. 29, 7, 8.

Festum tabernaculorum, Exod. 23, 16. Leuit. 23, 34. Num. 29, 12. Deut. 16, 13, 31, 10. 1. Efd. 3, 4. 2. Efd. 8, 15, 17. 2. Mach. 1, 9, 10, 6. Ioan. 7, 2.

Festum Sabbati, vide Sabbatum.

Festum Naemenia, Num. 28, 11. 1. Reg.

20, 5. Ezech. 45, 18.

Festum violatio quam grauius puniatur, Num. 15, 32.

F E S T V S præfectus Iudææ, Act. 24, 27. F I D E S in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate & veritate Dei in seruidis promissis, Psal. 32, 4. Isaia 11, 5. Thre. 3, 2, 3. Ofee 2, 20, 5, 9. Rom. 3, 3, pro veritate & constantia verborum inter homines, Gen. 39, 16, 44, 32. Leu. 6, 2. Eccli. 22, 28. Iere. 42, 5, 1. Machab. 10, 27. 1. Tim. 2, 7. pro virtute Theologica Sap. 1, 2, 3, 14. Hab. 2, 4. Matt. 8, 13, 7, 22, 17, 20. Marc. 5, 34. Luc 5, 20. Rom. 3, 21, 4, 3, 7, 5, 1. pro fide viua & formata per charitatem, Habac. 2, 4. Matth. 9, 22, 15, 28. Marc. 5, 34, 10, 52. Luc. 7, 50. Ro. 3, 22. Gal. 5, 6. Heb. 11, 1. pro fide mortua absque charitate, Matt. 7, 21, 22. 1. Cor. 13, 2, 15, 2. Iac. 2, 26. pro spofione seu voto, 1. Tim. 5, 12. pro fiducia Iacob. 1, 6.

Fides charitate inferior, vide Caritas.

Fides viua quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est, Matth. 9, 2, 22, 29, 21, 22. Mar. 16, 16. Luc. 18, 22. Ioan. 1, 12, 3, 15, 16, 36, 16, 35, 17, 38, 11, 2, 5, 14, 12, 20, 29. Act. 3, 16, 10, 43, 15, 9, 16, 31. Rom. 1, 16, 3, 22. Gal. 3, 8. Eph. 2, 7. Heb. 11, 6.

Fides non facit nos certos aut securos de accepta peccatorum remissione, aut consequenda vita æterna, vide Certi.

Fides sine operibus non iustificat, 1. Cor. 13, 2. Gal. 5, 6. Iacobi 2, 24.

Fides ipsa etiam appellatur opus bonum, Phil. 1, 6.

Fides est vna, Ephes. 4, 5.

Fidei viuæ & operanti tribuitur iustitia & salus, Gen. 15, 6. Marc. 16, 16. Luc. 1, 45, 7, 8, 48, 23, 4. Ioan. 5, 24, 17, 3. Act. 13, 38, 16, 31. Rom. 3, 22, 7, 33, 22, 7, 10, 10. Phil. 3, 9. 1. Pet. 2, 6. Heb. 4, 3.

Fidei prædicator ad eorum qui præfunt in Ecclesia, iudicium referenda est, Gal. 2, 2.

Fidem Gentilium etiam respicit Deus, Ier. 39, 18. Matt. 8, 5, 13, 15, 28. Luc. 7, 9, 10, 33, 17, 16. Ioan. 4, 47. Act. 10, 3, 8, 26.

Fideles Deus liberat à communi perditione, & interneccione impiorum, Gen. 6, 7. 8. 19. Exo. 22, 7, 9, 4, 6, 26, 10, 23, 11, 7. Num. 16, 20, 26, 31. Ierem. 39, 18. Dan. 6, 22. 2. Pet. 2, 7.

Infidelitas seu incredulitas punitur, Gen. 19, 11, 17, 26. Nu. 11, 21, 24, 2, 11, 20, 12. Deu. 9, 20, 4. Reg. 7, 2, 17, 4. Efd. 1, 5, 4. Psal. 77, 32. Eccli. 2, 15. Matth. 8, 28, 14, 30, 17, 17. Marc. 16, 16. Luc. 1, 16, 24, 24. Ioan. 5, 18, 46, 6, 7, 8, 24, 12, 48, 20, 27. Rom. 11, 20. Hebr. 3, 18, 4, 2, 11, 6. Apo. 21, 8.

F I L I O R V M officium erga parentes, Gen. 9, 23, 22, 2, 7, 27, 1, 28, 7, 37, 14. Exod. 20, 12, 21, 17. Leu. 19, 33, 20, 9, 21, 9. Deut. 5, 16, 21, 15, 18, 17, 16. Iud. 14, 1. 1. Reg. 2, 11, 18, 2, 7, 1, 7, 8, 1, 18, 5, 3. Re. 2, 19, 4. Reg. 2, 23, 12, 2, 22, 1. 2. Paral. 34, 35. Eccli. 3, 18, 7, 6, 18, 7, 29, 8, 7, 11, 2, 3, 2, 3, 18, 25, 10, 3, 24. Tob. 4, 1, 14, 5. Iob. 1, 4, 7, 8, 4, 2, 4, 5. Pro. 1, 8, 4, 1, 7, 6, 20, 10, 1, 1, 3, 1, 15, 20, 19, 26, 20, 11, 20, 22, 15, 2, 3, 19, 25, 2, 8, 2, 4, 30, 17. Ierem. 35, 16. Ezech. 22, 7. Matt. 4, 20, 10, 35, 15, 4, 19, 19. Marc. 10, 19. Luc. 2, 48, 18, 20. Act. 7, 14, 2, 2, 3. Eph. 6, 1. Coloss. 3, 20. 1. Timoth. 5, 1. Pet. 5, 5.

F O E N V M & herba citò transiens omnis homo, Psal. 89, 6, 128, 6. Isa. 40, 6. Eccli. 14, 15. 1. Pet. 1, 24. Iacob. 1, 10.

F O E N S, vide Vltura.

F O R N I C A T I O iram Dei prouocat, Deut. 22, 21. Pro. 23, 27. Eccli. 19, 3. Ier. 5, 7. Ofee 4, 14. 1. Cor. 6, 9, 13, 15. Coloss. 3, 5. Hebr. 13, 4. corpus enerauæ & facultates absumit, Iob 31, 12. Prou. 23, 27, 29, 3, 31, 3. Eccli. 9, 6. infamia adfert, Eccli. 9, 10, 41, 21. fornicationis occasiones vitandæ, Eccli. 9, 4, 12, 42, 12. fornicatio non solum in opere externo, sed & in affectu prohibetur, Exod. 20, 17. Matth. 5, 28.

Fornicatio spiritalis, quæ est hæresis, & idololatia, Deut. 31, 16. Iud. 2, 17, 27, 33.

Isaia 1, 21, 57, 3. Ier. 3, 1. Ezech. 6, 9, 16.

Ofee 1, 2, 2, 4, 15. Apoc. 18, 3.

F R A T R E S & sorores Christi qui sint, Matth. 12, 49, 28, 10. Marc. 3, 33. Luc. 8, 21. Ioan. 20, 17. Hebr. 2, 12. Psal. 21, 23. F R A V S, quare Dolus.

F R V C T V S boni operis, quare Opus. F V N D A M E N T V M est Christus, 1. Cor. 3, 11. Ep. 2, 20. 1. Pet. 2, 6. fundamentum etiam Apostoli, Eph. 2, 20. Apoc. 21, 14. & peculiariter Petrus, Matth. 16, 18. Ioan. 21, 15, 17. cuius fides nunquam deficit, Luc. 22, 31.

F V R T V M prohibetur, committitur, & punitur, Exo. 20, 15, 21, 17, 22, 1. Leu. 19, 11. Deut. 5, 19, 24, 7. Iof. 7, 1, 19. Tob. 2, 21. Prou. 6, 30. Ofee 4, 2, 2. Mach. 12, 40. Matt. 19, 18. Ioan. 12, 6, 1. Cor. 6, 10. Apoc. 9, 21.

Fures dicuntur, verbu Dei & doctrinam veram adulterantes, Ier. 23, 30. Ioan. 10, 1.

G

G A L opponit se Abimelech, Iud. 9, 26, 35, 39.

G A B A O N I T A E redimunt vitæ astu quodam, Iosue 9. obsidentur, & obsidione liberantur, 10, 5. Propter ipsos iniuste à Saule occisos suspenduntur filij Saulis, 2. Reg. 21, 6, 9.

G A B E L Y S venit cum Raphael ad nuptias Tobie, Tob. 9, 7.

G A B R I E L apparet propheta Danieli, Dan. 8, 16, 19, 21. Zacharia sacerdoti, Luc. 1, 11. Virgini Mariæ, 1, 26.

G A D filius Iacob ex Lia, Gen. 30, 11, 25, 26.

Gadditæ recipiunt suam hereditatem, Num. 32. Deut. 3, 12. Iosue 13, 24.

Gad propheta admonet Dauid, vt non maneat in terra Moabitum, 1. Reg. 22, 5. nuntiat Dauidi iræ Dei, 2. Re. 24, 11, 18.

G A I V S, 1. Cor. 1, 14. capitur, Act. 19, 29. deducit Paulum in Asiam, 20, 4. hospitio eum suscipit, Rom. 16, 23.

G A L G A L, sue Galgala, ciuitas Israel, Iof. 4, 19. in Galgal circueiditur populus, & celebrat Pascha, 5, 2, 7, 10. egreditur inde ad liberandæ Gabonitas, 10, 7. reuertitur, 10, 43.

G A L I L A E A recipit Christum, Io. 4, 45. in Galilæa incipit Christus prædicare, Matth. 4, 12. Act. 10, 37.

G A M A L I E L vir peritus Legis, Act. 5, 34, 23.

Gamaliel dux Manassitarum, Num. 1, 10.

G A V D E R E & lætari honestè licet, 1. Par. 29, 9. 2. Efd. 1, 2, 4. Psal. 67, 4. Luc. 1, 4, 1. Thess. 1, 6, 5, 16.

Gaudendum non est more Gentilium, Eccl. 2, 2, 7, 3. Ofee 9, 1. Amos 6, 8. Prou. 12, 14. Iacob. 4, 9. Gaudium in persecutione, Matth. 5, 12. Act. 5, 41. 20, 24. Rom. 5, 3. Col. 1, 24. Heb. 10, 34, 11, 25.

Gaudium spiritus, Luc. 10, 21. Rom. 12, 12, 14, 17. Gal. 5, 22. Phil. 4, 4. 1. Thess. 5, 16.

Gaudium salutis æternæ, Isa. 2, 5, 18, 26, 1, 33, 20, 6, 5, 12. Sap. 3, 1, 7. vide Beatitudo.

G E D E O N dux & iudex in Isracl, Iud. 6, 7, 7, 8.

G E M I T V S quis probandus, quis improbandus, Exod. 2, 24. Ezech. 9, 4. Tob. 3, 1. 2. Mach. 6, 30. Rom. 8, 2. Iac. 5, 9.

G E N T I V M vocatio, Gen. 49, 10. Nu. 24, 7. Deu. 32, 43. 2. Reg. 23, 44, 50. 3. Reg. 8, 41. Psal. 2, 8, 11, 28, 67, 32, 71, 8, 17, 78, 5, 9, 78, 4. Isaie 2, 2, 11, 10, 19, 18, 25, 7, 27, 1, 3, 129, 17, 35. 41, 25, 43, 35, 41, 14, 49. 7, 1, 5, 5, 54. 7, 55. 7, 56, 3, 6, 7, 60, 3, 9, 65, 1, 7, 66, 19, 20. Ier. 9, 24, 12, 16, 16, 19. Ofee 2, 1, 24.

Ioel 2, 28. Mich. 4, 2. Sop. 3, 9. Zach. 2, 1, 1, 8, 20, 9, 10. Matt. 2, 2, 7, 8, 11, 21, 31, 4, 3, 22, 9, 10, 10, 16. Act. 8, 26, 30, 10. 1. Cor. 12, 13, 13. Ephes. 2, 10.

Gentilium mores non sunt nobis imitandi, Leuit. 18, 3, 20, 23. Ier. 10, 2.

G E N V omne flectendum Domino, Psal. 21, 30. Isa. 45, 23. Ro. 14, 11. Phil. 2, 10.

G E R S O N filius Leui, Num. 3, 17. Gersonum ministerium, 3, 25, 7, 4, 22.

GLADIVS non cuius permittendus, Mat. 26, 51. Mar. 14, 47. Lu. 22, 49. Io. 18, 10. Gladius spiritus est verbum Dei, 4. Esdr. 13, 9, 27. Ifaia 11, 4, 27, 1, 8, 7, 49, 2, 66, 16. Eph. 6, 17. Hebr. 4, 12. Apoc. 1, 16, 2, 16, 7, 19, 1, 2. Theff. 2, 8.

GLORIA Dei in omnibus quærenda, Iof. 7, 19. Pfal. 115, 1. Matt. 6, 9. Io. 9, 24, 7, 4. Act. 3, 12, 7, 12, 3. 1. Cor. 6, 20, 10, 31. Phi. 1, 20. Coloff. 3, 17. Tit. 2, 10. quare Honor. Gloria beatorum, vide Beatitudo.

GODOLIA filius Ahicam gladio interimitur, 4. Reg. 25, 25. Jerem. 41, 2.

GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth 2, 20. 2. Reg. 2, 6, 15, 20. Pro. 4, 9. Eccli. 7, 3, 7, 29, 20. pro favore, Gen. 6, 8, 7, 18, 3, 19, 19, 7, 39, 21. Exod. 12, 36. Tob. 3, 13. Esther 2, 17. Prou. 13, 15. Eccli. 4, 25. Dan. 1, 9. Act. 2, 47, 24, 27, 5, 9. pro præmio quod à Deo expectatur, Prou. 1, 9, 12, 2, 2. Mach. 12, 46. Luc. 6, 3; 1. Pet. 2, 19. pro dono aliquo gratis dato, Esther 15, 17. Pfal. 44, 3. Prou. 3, 22, 16, 2, 3, 22, 11. 1. Cor. 12, 7. Eph. 4, 7. 1. Pet. 4, 10. pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Pfal. 83, 12. Luc. 1, 28, 7, 24, 0. Ioan. 1, 15. Ro. 1, 7. 1. Cor. 16, 3, 2. Cor. 1, 12. Gal. 5, 5. Hebr. 13, 19. Iac. 4, 6.

pro re gratia, pulchra, accepta, & amabili, Prou. 11, 30. Eccli. 10, 12. Eccli. 7, 2, 11, 19, 7, 26, 16, 19, 7, 40, 22. Luc. 4, 22. Eph. 4, 29.

Gratiæ donum quàm sit occultum, & reconditum, quodq; nemo facillè illud sibi arrogare debeat, Iob 9, 20, 21. Pfal. 2, 1, 11, 18, 13, 14, 2, 2. Prou. 14, 12, 7, 20, 9. Eccle. 9, 1, 2, 12. Eccli. 5, 5. Ier. 17, 9. 1. Cor. 4, 4. 2. Cor. 10, 14, 1, 3, 5. Galat. 6, 3. Philip. 2, 1. 1. Petri 4, 18. 2. Pet. 1, 10. 1. Ioan. 4, 1.

Gratia qua quis hominibus gratus est, etiam illa à Deo est, Exod. 3, 2, 1, 13, 3, 12, 36, 4. Reg. 25, 27. 2. Esdr. 2, 5. Pfal. 105, 46. Ier. 40, 2, 3, 4. Dan. 1, 9. Tob. 1, 13. Act. 24, 23, 7, 37, 28, 19.

Gratus animus erga Deum & homines commendatur, Gen. 4, 3, 7, 2, 20, 14, 2, 1, 7, 2, 3. 2, 4, 48, 7, 26, 25. Exo. 15, 1. Leuit. 25, 6. Num. 15, 17, 3, 14, 8. Deut. 4, 9, 7, 5. Iud. 5, 1, 1. Reg. 2, 1, 7, 4, 35, 7, 1, 11. 2. Reg. 10, 2, 7, 19, 33. 3. Reg. 2, 7. 1. Par. 29, 10, 20, 2. Par. 15, 1, 1, 7, 20, 26. Esther 6, 7. Tob. 9, 1, 7, 1, 2, 1, 7. Eccli. 7, 2, 7, 2, 2, 8, 7, 35, 1, 3. 1. Mach. 4, 2, 4, 2, 2. Mach. 3, 33. Matth. 11, 25. Marc. 5, 10. Luc. 18, 43. Ioan. 11, 40. Act. 4, 2, 1, 27, 35. Rom. 6, 17. 2. Cor. 6, 1. Eph. 5, 19. Phil. 4, 6. Col. 2, 7, 3, 15. 1. Theff. 5, 18. 2. Theff. 1, 3. 1. Tim. 4, 3.

Gratiæ agendæ ante & post cibum sumptum, Deut. 8, 10. 1. Reg. 9, 13. Ifa. 6, 2, 9. Mat. 14, 19, 7, 15, 3, 6, 7, 25. Mar. 6, 41, 7, 8, 6, 14, 22. Luc. 9, 16. Ioan. 6, 11, 2, 3. Act. 2, 7, 35. Rom. 14, 6, 1. Cor. 10, 30. 1. Timoth. 4, 3.

GVL A, vide Ebrietas, & Ciborû luxus.

H HÆRETICOS & infideles relinquunt Deus ad iustorum probationem, Iud. 3, 1. 1. Cor. 11, 19.

Hæretici iam inde à temporibus Apostolorum extiterunt, 1. Tim. 1, 20. 2. Tim. 2, 18. 1. Ioan. 2, 18. 2. Ioan. 7. Apoc. 2, 15.

Hæreticos futuros etiam nostris temporibus prædictum est, Matt. 24, 5, 24. Ioan. 5, 43. 1. Tim. 4, 1. 2. Tim. 3, 1. 2. Pet. 2, 1, 3, 3. Iud. 18.

Hæreticorum mores & doctrina, ibid. Hæretici vitandi, Deut. 13, 1. Matth. 7, 15. Rom. 16, 17. 2. Timoth. 2, 17, 3, 5. Tit. 3, 10. 2. Theff. 3, 14. Ioan. 2, 10.

Hæretici malè tolerantur à præfæctis, Apoc. 2, 14. Hæretici tollèdi è medio, Deut. 13, 5, 7, 18, 20, 3. Reg. 18, 40. 4. Reg. 10, 25. Hæresis, fornicatio spiritalis: vide Fornicatio.

HASABEL fa mulus Béhadad regis Syria, 4. Reg. 8, 11, 15. iuxta mandatum Domini, 3. Reg. 11, 15. percussit Itael in vniuersis finibus suis, 4. Reg. 20, 32, 7, 12, 1, 7, 13,

3, quem admodum prophetatum est, 4. Reg. 8, 11, 13, moritur, 13, 24.

HELIA vir pilosus, & zona pellicea cinctus renibus, 4. Reg. 1, 8. Helia orationis efficacia, 3. Reg. 17, 1. Iacob. 5, 17, 18. alicui ministerio corui, 3. Reg. 17, 2. excitat puerum mortuum, 17, 19. occidit prophetas Baal, 18, 40. fugit Iezabel 19, 3. mittitur in Damascus, vt vngeret Hazael regem Syriae, 19, 15. mittitur ad Achab, 21, 17. ad Heliam missi principes quinquagenarij cum suis, igne cælesti demisso consumuntur, 4. Reg. 1, 10. asflumitur pro turbimè in cælum, 2, 11. apparet in transfiguratione Domini, Matth. 17, 3. Luc. 9, 30.

HELIODORVS à cubiculis Seleuco, tentat thesaurum templi auferre, 2. Mach. 3, 7, 13. punitur à Deo, 3, 24.

HELISÆVS: vide Elifeus. HERODES Afcalonita occidit innocentes pueros, Matt. 2, 16. & moritur, 2, 19. Herodis Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3, 10. occidit Ioannē Baptistam, Matt. 14, 9. Herodes & Pilatus morte Christi inter se reconciliatur, Luc. 23, 12. Act. 4, 27.

HERVS & Hera: vide Dominus & Domina. HESRON filius Phares, Genef. 46, 12. Matt. 1, 1. relinquit post se Aram, & appellatur Iephonne, 1. Paral. 4, 15.

HESTER fit vxor Assueri, Esther 2, 7. precibus suis apud Assuerum laram de Iudæis vno die occidendis sententiam reuocat, Esther 8, 3, 8.

HIEREMIAS, vide Jeremias. HIERUSALEM, vide Ierusalem. HOLOFERNES dux Nabuchodonosor mittitur contra Isracl, Iud. 2, 4. blasphemat Deum, 6, 1. obsidet Bethuliam, 7, 1. proprio gladio ceruix ei præciditur, 13, 8. caput eius conspicuum ponitur in muris ciuitatis, 14, 1. totus Assyricus exercitus se in fugam dedit, 15, 1.

HOMO creatus est ad imaginem Dei, Gen. 1, 26, 7, 27, 7, 5, 1, 9, 6. Sap. 2, 23. Eccli. 17, 1. Iob 10, 8. Psal. 118, 73. Iac. 3, 9.

Homo maledicitur, Genef. 3, 17. benedicitur in Christo, Genef. 12, 3, 7, 22, 18. Gal. 3, 8.

Hominis regeneratio, Matt. 18, 3. Ioan. 1, 13, 7, 3, 6, 7, 4, 14, 7, 31. 1. Cor. 4, 15. Gal. 4, 19. Eph. 4, 22. Coloff. 3, 8. Tit. 3, 5. 1. Pet. 1, 23, 7, 2, 2. Iac. 1, 18.

Homo puluis & lutum, Genef. 2, 7, 3, 19, 7, 18, 27. Eccli. 12, 7. Eccli. 17, 7, 18, 8, 7, 41, 13. Iob 4, 19, 7, 10, 8, 7, 4, 15. Pfal. 77, 39, 7, 102, 14, 7, 143, 4. Ifaia 40, 6.

HOMICIDIVM atrocium, & sanguinis effusio, Genef. 4, 7, 9, 6, 7, 37, 18. Exod. 2, 12, 20, 13, 22. Leuit. 24, 21. Num. 25, 7. Deuter. 5, 17, 19, 4, 11, 7, 11, 1, 27, 24. Iof. 20, 3. Iud. 9, 5. 1. Reg. 18, 17. 2. Reg. 3, 27, 4, 7, 12. 3. Reg. 2, 5, 25, 34, 46. 4. Reg. 14, 5, 7, 21, 16. Prou. 6, 17, 7, 28, 17. Eccli. 3, 4, 2, 5, 27. Thren. 4, 13. Ezech. 1, 16, 7, 2, 2, 2, 2, 7, 24, 6. Ofee 4, 2. Matt. 5, 2, 19, 18, 7, 23, 34, 7, 26, 51. Ioan. 8, 44. Roman. 1, 39. Gal. 5, 21. 1. Ioan. 3, 12. Apoc. 13, 10.

HONOR qui ab hominibus proficiscitur, non magni faciendus, Num. 16, 1. Iud. 9, 1. 1. Reg. 10, 27. 2. Reg. 15, 1. 3. Reg. 1, 5. Esdr. 3, 1. 7, 6. Eccle. 9, 16, 10, 29, 30. Ier. 9, 23. Matth. 6, 1, 7, 8, 7, 9, 30, 7, 17, 9, 7, 20, 21, 26. Marc. 1, 44, 7, 5, 43, 7, 36, 7, 8, 26, 7, 9, 8, 7, 10, 3, 5, 43. Luc. 22, 24. Ioan. 6, 1, 7, 8, 5, 7, 12, 43. Act. 10, 26, 7, 14, 14. Gal. 6, 2. Phi. 2, 3. 1. Theff. 2, 6. 1. Pet. 5, 3. 3. Ioan. 9. Apoc. 19, 10, 7, 22, 9.

Honor Dei, quare Gloria. Honorandi parentes, vide Parentes. HOSPITALITAS cõmendatur, Ifa. 58, 7. Matt. 23, 36. Luc. 14, 13. Rom. 12, 13. 1. Tim. 3, 2. Tit. 1, 8. 1. Pet. 4, 9. 3. Ioan. 5, 9. Heb. 13, 2. Iac. 1, 27.

Hospitalitatis exempla, Genef. 18, 3, 7, 19, 2, 7, 24, 31. Iofue 2, 1. Iud. 13, 1, 5, 7, 19, 4, 9, 3. Reg.

17, 10, 17, 4. Reg. 4, 8. Iob 1, 4, 7, 31, 17. Tob 2, 1. Luc. 10, 3, 8, 7, 19, 6. Act. 16, 15, 7, 18, 2, 7. Inhospitalitas, Iud. 8, 5, 7, 19, 18. 1. Reg. 25, 9, 14. Sap. 19, 13.

HVMILITAS Deo grata est, Gen. 18, 27, 7, 29, 3, 7, 41, 40. Iud. 6, 15. 1. Reg. 1, 7, 2, 1, 8, 7, 9, 10. 2. Reg. 6, 16, 21, 2. Par. 12, 6, 8, 7, 2, 26, 7, 3, 1, 2, 7, 4, 26. Pfal. 33, 19. Prou. 11, 2, 7, 16, 19, 7, 18, 1, 7, 22, 2, 2, 2, 2, 5, 7, 29, 23. Ifaia 37, 17, 5, 1, 7, 5, 6, 2. Jerem. 1, 6. Ion. 3, 5. Eccli. 3, 18, 7, 19. Iudith 4, 7, 11, 9, 16. Matt. 3, 11, 7, 5, 3, 7, 8, 7, 11, 2, 0, 7, 15, 27, 7, 18, 4, 7, 20, 26, 7, 21, 5, 7, 3, 7, 7, 11. Marc. 9, 34, 7, 10, 43. Luc. 1, 48, 7, 9, 4, 2, 7, 14, 7, 11, 7, 15, 19, 7, 18, 1, 7, 22, 26. Ioan. 1, 3, 4. Act. 10, 26. Rom. 11, 2, 7, 12, 16, 1. Cor. 4, 6, 7, 15, 8. Phil. 2, 3. Coloff. 3, 12. Heb. 11, 24, 1. Pet. 5, 5. Iac. 1, 9, 7, 4, 10. Apoc. 4, 11, 7, 9, 10.

HYMENÆVS pseudoapostolus, 2. ad Tim. 2, 17.

HYPOCRISIS, 1. Reg. 15, 11. 7, 18. 2. Reg. 15, 27, 7, 4. Reg. 1, 6, 9. Iob 8, 13, 16, 7, 15, 34, 7, 20. 7, 27, 8, 7, 36, 13. Prou. 30, 13. Eccli. 1, 3, 6, 7, 19, 24. Ifaia 29, 13, 7, 38. 2. Jerem. 9, 8. Ezech. 33, 30. Mal. 3, 3. 2. Mach. 6, 24. Matt. 2, 7, 16, 7, 2, 16, 7, 2, 15, 7, 1, 5, 7, 18, 3, 22, 18, 7, 23. 7, 24, 5, 1. Mar. 7, 6. Lu. 11, 44, 7, 12, 1, 5, 6, 7, 18, 11. Act. 5, 18, 18, 7, 13, 8. Ro. 2, 2. Gal. 2, 13. 1. Ti. 4, 2. 2. Ti. 3, 5. 1. Theff. 5, 22. 1. Pet. 2, 1.

I ABES in Galaad opprimitur ab Isracl, Iudic. 21, 10. obsidetur, 1. Reg. 11, 1. viri Iabes Galaad exhibent misericordiam Sauli, & filio eius, 31, 12.

IACOB filius Isaac nascitur, Genef. 25, 23. emit à fratre Esau primogenita, Genef. 25, 31. Præripit Esau benedictionem, 27, 5. proficiscitur ad Laban, 28, 10. videt scalam, & vouet votum, 28, 12, 20. feruit Laban pro duabus filiabus, 29, 18. reuertitur in patriam, 31, 17.

luctatur cû angelo, 32, 24. vocatur Isracl, 32, 27, 7, 35, 10. 3. Reg. 18, 31. mittit filios in Ægyptum, 42, 1. migrat cû sua familia in Ægyptum, 46. Deut. 10, 22. filios Ioseph adoptat in suos, 48, 5, 8.

benedicit duodecim filijs, & moritur, 49, 33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan, 50, 4, 7. secundum promissionem, 47, 29. & secundum mandatum, 49, 29. commendatur, Eccli. 4, 24. vide Isracl.

Iacobus Zebedæi filius vocatur, Matth. 4, 20. occiditur, Act. 12, 2.

IEBVS appellatur Ierusalem, Iosue 15, 8. Iud. 19, 10. 1. Par. 11, 4.

Iebusæos expugnare non poterat Isracl, Iudic. 1, 21. superantur tamen à Dauid, 2. Reg. 5, 8.

IENVS filius Hanani propheta arguit regem Iosaphat, 2. Par. 19, 2.

mittitur ad Baasa regem Isracl, 3. Reg. 16, 17.

Iehu filius Iosaphat filij Namfi vngitur vt rex esset Isracl, ad delendam domum Achab, 4. Reg. 9, 1, 6.

iuxta præcipitum, 3. Reg. 19, 16.

occidit Iezabel, 4. Reg. 9, 30, 33. occidit septuaginta filios Achab, 10, 1. iubet comprehendi & iugulari fratres Ochozia regis Iuda, 10, 14. perdit feruos Baal, 4. Reg. 10, 17, 25. moritur, 10, 35.

4, 279, 14. Luc. 2, 37 15, 33. Act. 10, 30 13, 37 14, 23.

Ieiunium indictum a rege Saule, 1. Reg. 14, 24. à Iosaphat, 2. Par. 20, 3. à Ninuicitis & eorum rege, Ionæ 3, 5, 7. ab Efdra, 1. Efd. 8, 21. ab Esther & Mardocheo, Esther 4, 16. vide Abstinencia.

I E R E M I A S propheta ex Athathoth, Ier. 29, 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1, 4.

Ieremias persecutionem patitur, Ier. 18, 19. 20, 1. 26, 7. 33, 1. 37, 1. 2. 38, 4, 7.

Ieremias inuenit gratiã apud Nabuchodonosor, Ierem. 39, 11.

Ieremias vinculis soluitur à Nabuzardan, Ierem. 40, 1.

Ieremias luges Iosiam, 2. Paral. 35, 25.

I E R I C H O expugnatur & exurit, Ios. 6, 10, 24. rexdificatur ab Hiel, 3. Reg. 16, 34. appellatur ciuitas Palmarum, Deut. 34, 3. 2. Paral. 28, 15.

I E R O B O A M filius Nabat, seruus Salomonis, fit inimicus Israeli, 3. Reg. 11, 26. 2. Par. 13, 6. fit rex decem tribu, 3. Reg. 12, 20. iuxta verbum Ahiaz, 11, 29. erigit duos aureos vitulos, & falsum cultum Dei, 12, 28, 31. idque punitur & exprobratur, 14, 7. 15, 23. 16, 19, 26. 4. Reg. 3, 3. 2. Paral. 32, 13, 2, 6, 11. 14, 24. 15, 9, 18, 24. 17, 22. 23, 15. manus eius exarefcit, 3. Reg. 13, 4.

curatur, 13, 6. moritur, 14, 20. tota eius domus perditur, 15, 9. iuxta quod predictum fuerat, 14, 10. contra Ieroboam, Amos 7, 10.

Ieroboam filius Ioas fit rex Israel, 4. Reg. 13, 13. 14, 16. moritur, 14, 29.

I E R V S A L E M expugnatur à filiis Iudæ, Iudic. 1, 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3. Reg. 8. 2. Paral. 6, 27, 16.

Ierusalem appellatur Iebus, Ios. 15, 8. Iud. 19, 10. 1. Par. 11, 4.

Ierusalem appellatur Salem, Pfdm. 75, 3.

Ierofolymam quæ tribus Iacob inhabitauerint, 1. Par. 9, 3. 1. Efd. 11, 1.

Ierusalé obfidetur à rege Syriæ & Israeli, 4. Reg. 16, 5. à rege Nabuchodonosor, 4. Reg. 24, 10. 25, 1.

Ierusalé exurit, & eueritur, 4. Reg. 25, 9. iterum excolitur & reparatur, 2. Efd. 3. 7, 15.

contra Ierusalem & eius ciues, 4. Reg. 21, 1. 2. 23, 27. Iffiaz 1, 6. 3, 1. 2. 2, 1. 8. 29, 1, 7. 65, 2. Ie. 4, 3. 9. 7. 13. 1, 7, 19. 19, 3, 6. 21, 3. 1. 3, 9. 7. 2, 5. 8. 3. 2. 3, 26. 3. 4, 1, 3, 8. 3. 39. 8. Ezech. 3, 6. 7. 4. 7. 5. 7. 10. 2. 15. 7. 21, 6. 22. 7. 23. 3. 1.

Ierusalem destrueda per Romanos, Dan. 9, 26. Zachar. 14, 1. Matth. 24, 1, 15. Luc. 13, 35. 19, 41. 20, 16. 21, 6. Ioan. 11, 48.

Ierusalé spiritualis, Ecclesia sancta, Pfdm. 12, 1, 3. Iffiaz 33, 20. 54, 11. 60. 76, 2, 6. 5, 16, 18. Tob. 13, 19. Baruch 5, 1, 7. Galat. 4, 26. Heb. 12, 10. 12, 22. Apoc. 3, 12. 21, 2, 10.

I E Z A B E L impia, impij Achab coniuux, 3. Reg. 16, 31. 21, 3, 7.

occidit prophetas Domini, 18, 4, 13. minatur Heliaz prophetæ mortem, 19, 2. à canibus dilaceratur, 4. Reg. 9, 33. iuxta verbum Heliaz prophetæ, 3. Reg. 21, 23.

I L L V M I N A T I dicuntur Baptizati, Hebr. 6, 4.

I M A G I N E S iussit Deus fieri, Exod. 25, 18. Num. 21, 8. 3.

Imagines fecit Salomon, 3. Reg. 6, 35. 7, 25, 29, 36. 10, 19. 2. Paral. 3, 10, 14. 7, 3.

Imaginum vfus, Num. 21, 8. Sap. 16, 6. Iof. 2, 20. de altari in testimonium & memoriam extructo.

I M M I S E R I C O R D I A, & eius punitio, Exod. 1, 12. Deut. 23, 3. Iud. 8, 6, 15. 1. Reg. 25, 15, 38. Iob 20, 19. Pro. 21, 10. Eccl. 12, 13. Amos 1, 6. Matt. 18, 30, 34. 25, 42. Luc. 16, 21, 23. Iacobi 2, 13.

I M P A T I E N T I A, & eius punitio, Exo. 14, 11. 17, 24. 16, 27. 7, 2. Nu. 11, 10. 17, 14. 26. 27, 1, 5. Iob 3, 1. Prou. 12, 16. Eccl. 2, 16.

I M P I O R V M M dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap. 2. Pfdm. 9. 10. 11. 13. Prou. 4, 14.

Impiorum prosperitas, Iob 10, 3. 21, 7, 10. Pfdm. 72, 2. 8. 7. 1. 8. 4. Efdra 3, 28, 31. Ier. 12, 1. Habacuch 1, 13. 2. Machab. 6.*

Impiorum prosperitas bonis admirationem parit, Iob 21, 7, 13. Pfdm. 72, 2. Eccl. 7, 16. Ier. 12, 1. Habac. 1, 13. Malach. 3, 15.

Impij incidunt in mala quæ pios parauit, 1. Reg. 17, 42. 7, 31. 4. Efd. 7, 10. Pfdm. 7, 16. 7, 9. 10. 7, 4. 8. 7, 36, 14. Prou. 26, 27. Eccl. 10, 8. Iffiaz 33, 1. Ier. 48. Dan. 3, 22. 6, 24. 7, 3, 6. 2. Eccl. 27, 18. Iudith 13, 4. Apoc. 18, 6.

Impij incidunt frequenter in malum quod timent, Iob 6, 16. Pro. 1, 26. 10, 24. Iffiaz 6, 4.

Impiorum subita & improuifa punitio, dispersio & euerfio, Gen. 7, 21. 14, 1. 5. 19, 24. 7. 34, 25. Exod. 14, 24. Leuit. 10, 2. Num. 11, 33. 16, 31. Iosue 10, 5. 11, 7. Iud. 4, 20. 7, 12, 15, 21. 8, 1. 11. 16, 28. 1. Reg. 30, 16. 2. Reg. 3, 28, 3. Reg. 16, 2. 18, 40. 20, 13, 19. Iob 4, 8. 5, 3. 8, 1. 3. 7. 15, 2. 0. 18. 7. 20. 7. 27, 14. 7. 36, 12. Pfdm. 1, 5. 7. 36. Prou. 1, 27. 6, 15. 10, 25. 12, 7. Iffiaz 5, 24. 7, 7. 9. Ier. 15, 8. Dan. 5, 30. 1. Mach. 2, 6. 7, 4. 3. Math. 24, 38. Lucæ 12, 20, 46. 7. 16, 23. 25. 17, 27, 29. 1. Theff. 5, 3.

Impiorum punitio bonis est ad timorem & cautionem, Deut. 13, 11. 17, 18. 19, 20. 7. 21, 21. Pro. 19, 2. 7. 21, 11. Eccl. 23, 37. Act. 5, 11. 1. Tim. 5, 20.

Impios deridebit Deus, Pfdm. 2, 4. 7. 36, 13. 7. 58, 9. Prou. 11, 26. Sap. 4, 12.

IM P O S I T I O manuû varia in veteri testamento, Gen. 48, 14. Exod. 29, 10. Leu. 1, 4. 7, 2. Nu. 27, 23. Dan. 1, 3, 34. Mar. 10, 16.

Impositio manuû in sacramento ordinis & confirmationis, Act. 6, 6. 8, 17. 13, 3. 7. 19. 1. Tim. 4, 14. 7, 22. 2. Timoth. 1, 6.

IM P V D I C I T I A contra naturam, Gen. 19, 5. 7. 38, 7. Ier. 18, 22. 7. 20, 13. Iud. 19, 22, 30. Rom. 1, 27. 1. Cor. 6, 10. Ephes. 5, 12. 1. Tim. 1, 10. 2. Pet. 2, 7, 8.

I N C A N T A T I O & maleficia, Exo. 7, 11. 7. 18, 18. 22, 18. Le. 19, 11. 7. 20, 6, 27. Nu. 23, 23. Deu. 18, 10. 1. Re. 28. 4. Re. 17, 17. 21, 6. Iffiaz 2, 6. 7. 44, 2. 7. 47, 13. Ier. 10, 2. Dan. 2, 2, 10. Mich. 5, 11. Act. 8, 7. 13, 6. 17, 16, 16. 7. 19, 19. Gal. 5, 20. Apoc. 18, 23. 7. 21, 8.

I N C E S T V S graue peccatum, Leu. 18, 6, 7. 20, 11, 14. Deut. 22, 30. 1. Cor. 5, 1, 2.

I N D V L G E N T I A, 2. Cor. 2, 10.

I N F E R V S & damnatio parata diabolo & angelis eius, vide Damnatio.

Inferni pœna varia & horribilis, Deu. 32, 22. Iob 24, 19. Pfdm. 10, 6. 20. 10. 7. 48, 15. 7. 111, 10. Sap. 11, 17. Eccl. 21, 10. Iffiaz 30, 33. 7. 33, 11, 13, 14. 7. 34, 9. Ier. 9, 15. Malac. 4, 1. Matt. 8, 12. Luc. 13, 27. 7. 16, 23. Apoc. 14, 9. 7. 18, 7. 20, 14. numquam terminanda, Iffiaz 60, 24. Math. 25, 41, 46. Mar. 9, 47. 2. Theff. 1, 9.

I N F I D E L I T A S, vide Fides.

I N F I R M I T A S corporalis : vide Aegrotatio.

I N G R A T I V D O, & eius punitio, Gen. 31, 7. 40, 23. Exo. 18. Deut. 23, 3. Iud. 2, 1. 7. 6, 8. 7. 33, 12, 11. 1. Reg. 10, 18. 12, 8. 7. 25, 3, 10. 2. Reg. 14, 30. 2. Par. 24, 21. Prou. 17, 13. Iffiaz 1, 2. 5, 4. Ierem. 2, 5, 6. Ezech. 16. 7. Ofce 10, 1. 13, 2, 6. Mich. 6, 3. Sapien. 16, 29. 1. Mach. 16, 16, 19. Matt. 11, 20. Luc. 17, 18. Ioan. 11, 46. Rom. 1, 21. 2. Tim. 3, 2.

I N I M I C V S non passim contemnendus est, 1. Reg. 14, 14. 17. 43. 2. Reg. 21, 20. 3. Reg. 20. 4. Reg. 14, 8.

Inimico reconciliatio non temerè credendum est, 1. Reg. 14, 17. 26, 21. 2. Reg. 3, 26. 1. Mach. 12, 24.

I N I Q V I T A S abudabit, 4. Efd. 5, 2. 7. 14, 16. Matt. 24, 12. 1. Io. 5, 19. vide Impij & Mali.

I N N O C E N T I A sua cinque tuenda, & malæ suspiciones amouenda, Iof. 2, 22. 2. Reg. 18, 17. Ierem. 37, 12. Act. 2, 14. 7. 14. 7. 27, 28, 17.

I N O B E D I E N T I A eiusq; punitio, Gen. 3, 16. 7. 17, 19, 17, 26. Leu. 10, 1. 7. 26, 14. Nu. 14, 28, 41. 16, 31. 20, 24. Deu. 11, 16, 28. 7. 17, 12. 18, 19, 20. 7. 27, 16. 7. 28, 15. 1. Re. 12, 15. 7. 13, 11. 7. 15, 24. 7. 28, 16. 2. Reg. 6, 6, 3. Reg. 11, 9. 7. 12, 15. 21. 7. 14, 17. 7. 20, 35. 2. Par.

7, 19. 7. 26, 16, 19. Iffiaz 24, 5. Ier. 11, 3, 8. 7. 13, 8. 7. 17, 27. 7. 26, 4. 7. 35. Ionæ 1, 3. Matth. 17, 17. Act. 7, 39. Rom. 2, 8. Gal. 3, 10. 2. Theff. 1, 8.

I N V I D I A & odium, Genef. 4, 5. 7. 26, 14. 7. 27, 41. 7. 30, 1. 7. 37, 4, 11. Exo. 18, 8. 7. 20, 13. Leuit. 19, 17. Num. 12, 17. 7. 35, 20, 23. Deut. 19, 11. 1. Reg. 18, 7, 11. Sap. 2, 24. Prou. 10, 12, 18. Ezech. 25, 15. Dan. 6, 3. Luc. 15, 28. Ioan. 12, 4. Rom. 1, 29. 7. 13, 13. Gal. 5, 15, 20. Iac. 3, 14. 7. 4, 2. 1. Pet. 2, 1. 1. Io. 3, 13, 15. 7. 4, 20.

I O A B filius Saruiaz, 2. Reg. 22, 13. confodit Abner, 3, 27. reconciliat Abfalonem per Thecuam, 14. confodit Amasa, 20, 9. confoditur ipse, 3. Reg. 2, 28, 34. iuxta mandatum Dauid, 2, 5, 7.

I O A C H A Z filius Iehu, rex Israel, 4. Reg. 10, 35. 7. 13, 1.

Ioachaz filius Ioffia exiit regno, & uehitur in Ægyptum, vbi & moritur, 4. Reg. 23, 34. captiuitas eius prædicitur, Ezech. 19, 4. appellatur Iohanen, 1. Paral. 3, 15. post ipsum creatur rex frater eius Eliachim, 4. Reg. 23, 34.

I O A C H I N filius Ioachim fit rex Iuda, 4. Reg. 24, 8. ducitur captiuus à Nabuchodonosor in Babyloniam, 24, 12, 15. dimittitur ex carcere, & ad honores euehitur, 25, 24. appellatur Iechonias, Ier. 37, 1. appellatur Nerij, Luc. 2, 27. ei succedit patruus Matthanias, 4. Reg. 24, 17.

I O A C I M, & antea dictus Eliachim, filius Ioffia, fit rex Iuda, 4. Re. 23, 34. 3. Efd. 1, 37. combussit libros sermonum Ieremie, Ier. 36, 21. appellatur Melchij, Luc. 3, 24. moritur, 4. Reg. 24, 15. post ipsum constituitur rex filius ioachim, 4. Reg. 24, 6.

I O A N N A vxor Chusæ sequitur Christum, Luc. 8, 3.

I O A N N E S Baptista filius Zachariæ, Luc. 1, 55, 59, 6. Euangelium regni denunciat & baptizat, Matt. 3, 1. Mar. 1, 4, 5. Io. 1, 28. 7. 23, 26. vestitus eius ex pilis camelorum, & vitulus locustæ & mel siluestre, Marc. 1, 6. noluit haberi maior quam erat, Ioan. 1, 19, 20, 26. 7. 28. mittit discipulos ad Christum, Matt. 11, 2. capite truncatur, Matth. 14, 8. dicitur Helias, Malach. 4, 5. Matth. 11, 14. 7. 17, 10. Luc. 1, 17.

Ioannes filius Zebedæ vocatur, Matth. 4, 22. vnice à Christo diligitur, Io. 13, 23. 7. 19, 26. 7. 20, 2. 7. 21, 7, 20. scribit quæ vidit, Io. 19, 35. 7. 21, 24. 1. Ioan. 1, 1.

I O A S filius Ochofiæ folus euadit, dum fenatus regius occidit, 4. Reg. 11, 2. coronatur rex in Iuda, 11, 12. occidit Zachariam filium Ioiazæ, 2. Par. 24, 21. Matt. 23, 35. occiditur à suis ministris, 2. Par. 24, 25, 4. Reg. 12, 20. post ipsum filius eius Amasias rex constitutus est, 1. Par. 3, 12. 2. Par. 24, 27.

Ioas filius Ioachaz rex Israel, 4. Reg. 13, 9. pugnat cõtra Amasiam, subuertit mœnia Ierusalem, destruit templum & moritur, 4. Reg. 14, 13, 16.

I O I A D A Sacerdos iussit occidi Athalian reginam, 4. Reg. 11, 15. 2. Par. 24, 14. moritur, 24, 15.

I O N A S propheta, 4. Reg. 14, 25. præcipitatur in mare, Ionæ 1, 15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, 2, 1. in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibid. Matt. 12, 40.

I O N A T H A S filius Saulis prosternit Philistæos, 1. Reg. 13, 7. 14, 1, 11. liberatur per populum à pare ob mel degustatum occidendus, 14, 45. ferit fœdus cum Dauid, 18, 3. 7. 20. 7. 23, 18. cœditur, 31, 7.

Ionathas filius Mathathiaz, præfectus militaris Iudeorum, 1. Mach. 9, 31. fœdus init cum Demetrio, 10, 3, 15. capitur, 12, 48. occiditur cum suis filijs, 13, 23.

I O R A M filius Iosaphat rex Iuda, 3. Reg. 22, 51. occidit sex fratres suos, 2. Par. 21, 4. moritur, 4. Reg. 8, 24. 2. Par. 21, 19.

Ioram rex Israel, 4. Reg. 1, 17. 7. 3. procedit contra Hazael regem Syriæ, 8, 28. accepto vulnere curatur in Jezrahel, 9, 15. moritur, 9, 24.

Lex prima, & præceptum datur, Genes. 2, 16. violatur, 3, 4, 6.
Lex decem mandatorum datur Moysi, Exod. 20. Deut. 5.*
Legis tabulæ dantur, Exod. 31, 18. Deut. 5, 22. franguntur, Exod. 32, 19. Deut. 9, 17. dantur aliæ tabulæ, Exo. 34, 27. Deut. 10, 1.
Legis natura, officium & operatio, Rom. 3, 20, 4, 15, 5, 20, 7, 1, 7. Gal. 3, 19. 1. Tim. 1, 8. Heb. 7, 18, 27.
Legem Dei sine spiritu eius non possumus implere, Deut. 5, 29. Psal. 118, 24. Lucæ 18, 22. Actor. 15, 10. Rom. 8, 2.
Legem Dei sine spiritu eius non possumus implere, qui Legem Dei præuaricantur, vel obferuant: vide Obedientia, & Inobedientia.
Legis caritatis abrogantur per Christum, Matth. 11, 13. Marc. 15, 38. Actor. 13, 38, 15, 11. Rom. 6, 14, 7, 4, 8, 3. Gal. 3, 12, 4, 5. Ephes. 2, 13. Col. 2, 14. 1. Pet. 1, 11, 18.
Lex legitur, Deut. 1, 5, 7, 3, 1, 1. Ios. 8, 33. 4. Reg. 23, 2. 2. Esdr. 8, 8, 9, 3, 3. Esdr. 9, 39. 2. Mach. 8, 19, 2, 3.
Lex noua Christianorum consistit potissimum in Charitate, Matth. 5, 4, 7, 12, 22, 36. Ioan. 13, 34. Rom. 13, 10. Galat. 5, 14, 26, 2. 1. Tim. 1, 5.
Lia nubit Iacob patriarchæ, Genes. 29, 21. gignit ei multos liberos, 19, 31.
Liber vitæ, Exod. 32, 32. Psal. 68, 29. Phil. 4, 3. Apoc. 3, 5, 20, 12, 21, 27.
Liberum arbitriū etiam post lapsum in homine mansit, Genes. 4, 7. Deut. 30, 19. Ios. 24, 15. Psal. 26, 9. Sap. 9, 10. Eccli. 15, 18, 31. 10. 1. Cor. 3, 9, 7, 37.
Liberum arbitriū cooperatur gratiæ Dei, 1. Reg. 7, 3, 2. Paral. 12, 14. 1. Esdr. 9, 17, 7, 12, 13. Prou. 16, 15, 9. Eccli. 2, 20. Isa. 1, 16, 17, 18, 40, 3, 4, 6, 8, 7, 55, 6, 7. Ierem. 3, 1, 12, 22, 4, 3, 4, 14, 7, 3, 18, 8, 11, 25, 5, 26, 13, 32, 15, 16, 19. Zach. 1, 3. Malac. 3, 7. Matth. 3, 2, 3, 11, 33, 12, 28. Marc. 1, 3. Luc. 3, 4. Ioan. 1, 23, 7, 37, 3. Actor. 13, 19, 8, 22, 9, 6. Rom. 10, 13, 3. 1. Cor. 3, 9, 15, 10. 2. Cor. 7, 1. Ephes. 1, 14. Phil. 2, 12, 13, 2, 4, 13. Col. 1, 29, 7, 3, 9, 10. 1. Tim. 4, 16. 2. Tim. 2, 21. Heb. 4, 16, 12, 12, 13. Iac. 4, 8. 1. Petr. 1, 22. 1. Io. 3, 3. Apo. 3, 20.
Libertates Angelicæ, Ioan. 8, 32. Rom. 6, 18, 7, 2, 21. Galat. 5, 13. 1. Pet. 1, 18, 2, 16. 2. Pet. 2, 19.
Libertates praua, & improbanda, Iob 11, 12. Ierem. 34, 15. Osee 7, 16. 2. Pet. 2, 18.
Lingua mala cauendum, Leuit. 19, 16. Iob 5, 21. Psal. 51, 4, 139, 4, 12, 140, 3. Prou. 4, 24, 10, 18, 11, 9, 12, 13, 19, 11, 5, 2, 7, 16, 27, 18, 17, 20, 18, 7, 20, 19, 7, 21, 23, 26, 20, 30, 11. Eccles. 5, 2. Sap. 1, 11. Eccli. 5, 16, 25, 12, 28. 1. Cor. 15, 33. 1. Petr. 2, 1. Iac. 1, 19, 7, 3, 18, 7, 4, 11. vide Detractione.
Lingua discretè moderanda, Prou. 10, 19, 12, 14, 13, 2, 3, 17, 27, 18, 21, 21, 23. Eccli. 14, 1, 20, 5, 22, 33, 17. Matth. 12, 36. Luc. 6, 45. Iac. 1, 19, 7, 3, 2. 1. Pet. 3, 10, vide Loquenda.
Lobna occupatur, Ios. 10, 29. deficit à Iuda, 4. Reg. 8, 22. oppugnatur ab Assyriis, 19, 8.
Longanimitas, vide Patientia.
Loquenda sunt vera, honesta, & quæ audientibus professe queant, Exod. 22, 28. Psal. 14. Prou. 13, 2, 24, 26, 25, 11, 7, 29, 20. Eccle. 5, 2. Eccli. 7, 37. Matth. 5, 37, 12, 36. Ephes. 4, 29, 7, 33. Col. 3, 8. 1. Pet. 3, 10.
Loquendi tempus & opportunitas, Prou. 15, 23, 7, 25, 11. Eccli. 8, 5. Eccli. 11, 8, 7, 20, 6, 7, 32, 9, 7, 33, 4. quomodo loquendum, Iob 6, 29. Prou. 15, 4, 16, 20, 22, 7, 29, 11. Eccli. 4, 34, 7, 5, 16, 7, 5. Col. 4, 6.
Loth liberatur ab incendio Sodomorum, Gen. 19, 15, 17, 2. Pe. 2, 7. vxor eius mutatur in statuam salis, Genes. 19, 26. Sap. 10, 7. Luc. 17, 32. concubuit cum duabus filiabus suis, Genes. 19, 31, 35.
Lotio pedum, Gen. 18, 4, 7, 19, 2, 7, 24, 3, 27, 43, 24. Ioan. 13, 4, 14. 1. Timoth. 5, 10.
Luca s medicus, Coloff. 4, 14. manet

cum Paulo, 2. ad Tim. 4, 11.
Lycifer e cælo, Isa. 14, 12.
Lyx est Christus, Isa. 9, 2, 42, 6, 7, 60, 1, 19, 7, 49, 6. Ioan. 1, 9, 7, 8, 12, 7, 9, 5, 7, 12, 35, 46. 1. Ioan. 1, 9, 7, 2, 8.
Lux sunt Christiani, Prou. 4, 18. Isaia. 62, 1. Matth. 5, 15. Rom. 2, 19. Philip. 2, 15.
Lydia purpuraria credit in Christū, Act. 16, 14.
Lysias dux exercitus Antiochi, 1. Mach. 3, 32. pactum inicit cum Iudæis, 6, 58. capitur & iussu Demetrij occiditur, 7, 2.

M.

Macha filia Tholmai regis in Gessur, mater Absalonis, 2. Reg. 3, 3.
Macha filia Abessalam, mater Abiam regis Iudæ, 3. Reg. 15, 2.
Machabæi, 2. Par. 32, 2.
Macedonia mittit eleemosynas pauperibus Ierofolymitanis, Rom. 15, 26, 2. Cor. 8, 1.
Macedonia vocatur in Macedonia, Act. 16, 9.
Madian filius Abraham, Gen. 25, 2.
Madian præcipit vt cædantur Madianitæ, Nu. 25, 16. Madianitæ cæduntur cum suo rege, 31, 7.
Madianitæ opprimunt Israel, Iudic. 6, 1. irruiunt in eos Gedeon. 7.*
Magdalena, vide Maria.
Magi Pharaonis virgas suas vertunt in colubros, Exod. 7, 12.
Magi primitiue Gentium Christum adorant, Matth. 2, 11.
Magia, vide Incantationes.
Malaleel nascitur, Gen. 5, 12.
Malcho præcidit Petrus auriculam, Ioan. 18, 10.
Maledictio & benedictio, Gen. 3, 14, 17, 8, 21, 7, 25, 7, 24, 41, 27, 28, 7, 48, 15, 20, 7, 49, 7. Num. 5, 21. Deut. 11, 26, 7, 27, 15. Ios. 8, 34. Iud. 9, 20. 1. Reg. 17, 43. 2. Reg. 2, 25, 16, 7, 4. Reg. 2, 24, 2. Esdr. 5, 13. Prou. 26, 2. Ierem. 29, 22, 7, 4, 13. Zach. 8, 13.
Maleficia, vide Incantatio.
Malvum dicens bonum, punietur, Isa. 5, 20. Malach. 2, 17. Prou. 24, 24.
Malum declinandum, & bonum faciendum, Prou. 3, 7. Isa. 1, 16. Ezech. 18, 21.
Malorum confortium vitandum, Psal. 1. 25, 4. Prou. 1, 10, 14, 7, 24, 21, 7, 29, 24. Eccli. 8, 18, 7, 13. 2. Cor. 6, 14, 2. Io. 10. Apoc. 18, 4.
Malum non est reddendum pro malo, Prou. 20, 22, 7, 24, 29. Rom. 12, 14, 17. 1. Cor. 4, 12. 1. Thess. 5, 15, 1. Pet. 3, 9.
Malum pœnæ est à Deo, Deut. 32, 23. 3. Reg. 9, 9, 7, 21, 29. Isa. 45, 7. Ier. 11, 11, 7, 32, 42. Baruch 2, 2. Amos 3, 6. Ionæ 3, 10. Michææ 1, 12, 7, 2, 3.
Malum culpæ summè aduersatur Deus, tantum abest vt eum auctorem habeat, Exo. 23, 7. Paral. 19, 7. Iudith 5, 21. Iob 34, 10. Psal. 5, 5, 7, 44, 8. Prou. 15, 8, 9. Sap. 4, 9. Eccli. 15, 21. Osee 13, 9. Rom. 9, 14, 2. Cor. 6, 15. Iac. 1, 13.
Malos rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 3. Reg. 12. 24. Iob 34. 3. Isa. 29, 10. Ezech. 14, 9. Osee 13, 11. 2. Thess. 2, 11.
Malobetq; obedientiam illis prestare, Matth. 23, 3.
Malorum etiam ministrorum opera vitatur Deus, Matth. 7, 22. Mar. 9, 38. Luc. 9, 49.
Manahem rex Israel, 4. Reg. 15, 14.
Manasses primogenitus Ioseph nascitur, Genes. 41, 51, 7, 48, 14.
Manasses impius, filius pij Ezechia rex Iuda, 4. Reg. 21, 16, 2. Paral. 32. 33, 7, 33, 1. Ierem. 15, 4. ducitur vincetus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditio recuperat regnum, 2. Par. 33, 11, 13. relinquit post se Amon, 4. Reg. 21, 18. Matth. 1, 10. appellatur Her, Lucæ 3, 28.
Manendvum est nobis in Christo,

1. an. 15, 4. Rom. 8, 1. 1. Cor. 4, 15, 7, 12, 13. Coloff. 2, 6. 1. Ioan. 2, 6, 28, 7, 24, 7, 13.
Manna, Exod. 16. Num. 11, 7. Deu. 8, 3. Ios. 5, 12. Psal. 77, 24. Sapient. 16, 20. Ioan. 6, 31.
Mansuetudo, Ios. 7. 19. 1. Reg. 25, 7. 2. Reg. 16, 10. Prouer. 15, 1. Eccli. 1, 29. Matth. 5, 4, 7, 11, 29. Gal. 5, 22, 7, 6, 1. Ephes. 4, 2. Coloff. 3, 12. 2. Tim. 2, 25. Tit. 3, 2.
Mardochæus defensor & tutor Esther, captiuus abductus in Babylonem, Esther 2, 3, 7. a rege summo honore affectus, 6, 10. reuertitur de captiuitate in Ierusalem, 1. Esdr. 2, 2. 2. Esdr. 7, 7.
Mare creatur, Genes. 1, 9. concluditur suis terminis, 1, 9. Iob 26, 10, 7, 28, 26. Prou. 8, 29. Ierem. 5, 21. cedit filius Israel, Exod. 14, 21. sedatur verbis Christi, Matth. 8, 26.
Maria soror Aaron laudat Dominum, Exod. 15, 21. fit leprosa, Num. 12. Deut. 24, 9. moritur, Num. 26, 1.
Maria virgo prænuntiata, Genes. 3, 15. Num. 24, 17. Psal. 18, 6, 7, 44, 10, 7, 45, 5, 7, 84, 2, 7, 86, 3, 7, 131, 8. Prou. 31, 10, 29, 7, 9, 1. Can. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Eccli. 24. Isa. 7, 14, 7, 11, 1, 19, 1, 7, 45, 8. Ierem. 31, 22.
Maria vocatur, & est mater Domini, Lu. 1, 43. mater Iesu, Matthæi 2, 13. Ioan. 19, 25.
Mariæ perpetua virginitas significatur, Exod. 3, 2. Iudic. 6, 37, 38, 39, 40. Psal. 18, 6. Cant. 2, 2, 4, 7, 6, 9. Isa. 7, 14, 7, 11, 1, 7, 35, 1, 2, 7, 66, 7. Ezech. 44, 2. Dan. 2, 34. Matth. 1, 20. Luc. 1, 35.
Maria virgo multis dotata virtutibus, fide diues, Prou. 31, 18. Luc. 1, 38, 45. Ioan. 2, 5. spe plena, Eccli. 24, 24. Ioan. 2, 5. charitate perfecta, Eccli. 24, 24. Luc. 1, 56, 7, 2, 7. Ioan. 2, 3, 7, 19, 25. casta, vide supra, Mariæ perpetua virginitas. castitatem vouit perpetuam, Luc. 1, 35. humilis, Luc. 1, 38, 48. misericors, Ioan. 2, 35. prudens, Luc. 2, 19. modesta, Luc. 2, 48. pia, Luc. 1, 46, 47. benigna, Luc. 1, 40. fortis, Prouer. 31, 10. Ioan. 19, 25. sapiens, Prouer. 31, 26. Ioan. 2, 5.
Maria pauper, Matth. 2, 11. Luc. 2, 7, 24. patientis, Matth. 2, 13. Luc. 2, 35. virtute præcellens omnes, Prou. 31, 29. Eccl. 24, 25. Luc. 1, 28, 48.
Maria saluatur ab angelo, Luc. 1, 28. visitat Elizabeth, & laudat Deum, Luc. 1, 39, 46. proficiscitur cum Ioseph in Bethlehem, Luc. 2, 4. in Ægyptum, Matth. 2, 14. reuertitur inde in terram Israel, Matt. 2, 14. inuenit Christum in templo, Luc. 2, 46. affuit cruci, & Apostolo Ioanni commendatur, Ioan. 19, 25. manet cum Apostolis, Actor. 1, 14.
Maria Magdalena desert sua peccata, Luc. 7, 38. obtinet peccatorum remissionem, Luc. 7, 48. liberata septem dæmonibus, adhæret & ministrat Christo, Luc. 8, 2, 3. vngit Dominum, Matth. 26, 6. Marc. 14, 3. Ioan. 11, 2, 7, 12, 3. adest Christo in cruce morientis, Ioan. 19, 25. stat ad monumentum plorans, Ioan. 20, 7, 11.
Martia ei apparet post resurrectionem, Marc. 16, 9. Ioan. 20, 14.
Martia nunciat resurrectionem discipulis, Ioan. 20, 18.
Martii officium & auctoritas in vxore, Genes. 3, 16. Num. 5, 12, 18, 7, 30, 7, 13. Deut. 22, 5, 13, 7, 24, 1. Prouer. 5, 18, 7, 18, 22, 7, 31, 10. Eccles. 9, 9. Eccli. 7, 28, 7, 9, 1, 7, 25, 2, 27, 26, 1. Malach. 2, 14, 16. 1. Cor. 7, 7, 11, 2, 10. Ephes. 5, 22. Col. 3, 18. Tit. 2, 4, 1. Tim. 2, 11. 1. Petr. 3, 1.
Marta hospitio excipit Dominum, Luc. 10, 38. ostendit suam fidem, Ioan. 11, 27.
Mathan sacerdos Baal occiditur, 4. Reg. 11, 18. 2. Par. 23, 17.
Mathias eligitur in Apostolum, Actor. 1, 26.
Mathysalem filius Henoch nascitur, Genes. 5, 21. viuit 969. annis, & moritur, Genes. 5, 27.
Matrimonium, Genes. 1, 27, 28, 7, 21, 2, 2, 23, 24, 7, 3, 6, 12, 17, 7, 4, 1, 17, 7, 9, 7, 19, 26, 7, 24, 3, 7, 29, 21. Exo. 2, 17, 20, 17. Leu.

18*. 20. 10. Deut. 5, 21 7, 3 22, 29 24, 1. Iof. 23, 12. Iudic. 3, 6 14, 2, 7, 15. 1. Efd. 9, 2. 2. Efd. 1, 3, 23. Efd. 17, 17, 15, 16 8, 9. Prouerb. 18, 22 19, 14. Eccl. 2, 5, 2. Jer. 3, 1. Matth. 5, 32 19, 33 7, 22, 24, 30. Marc. 6, 18 10, 2, 6, 7, 8, 9 12, 20*. Luc. 2, 5 3, 19 16, 18 20, 34. Ioan. 2, 1, 2. Rom. 7, 2, 3. 1. Corint. 7*. Ephel. 5, 3, 13, 2. 1. Timoth. 3, 2 5, 9. Heb. 1, 3, 4. 1. Pet. 3, 1. Matrimonium indifolubile, Genef. 2, 24. Matth. 5, 32 19, 7. Marc. 10, 11. Luc. 16, 18. 1. Corint. 7, 10. Matrimonium fpiritale, quare Conubium. Matrimonium cuius rei facramentum, Ephel. 5, 32. confert gratiam & fanctificationem, 1. Theff. 4, 4. MATHEVS publicanus vocatur, Matth. 9, 9 10, 3. appellatur Leui filius Alphai, Marc. 2, 14. Luc. 5, 27. MATTHIAS patruus Ioachim conftituitur rex Iudæ, Reg. 24, 17. appellatur Zedechias, 1. Par. 3, 15. MATTHIAS Sacerdos offendit ftudium pro tuenda religione, 1. Mach. 2, 24. pugnat ftrenue, 2, 4. monet filios fuos ad oblationem legis Dei, 2, 49, 64. MEDI occupant regnum Babylonie, Daniel 5, 31. MELCHISEDECH facerdos, & rex Salem, Gen. 14, 18. Pfal. 109, 4. Heb. 7, 1. MENDACIVM, Genef. 3, 4 37, 19 39, 17. Leui. 19, 11. 2. Reg. 1, 2, 7, 4. Reg. 5, 25. Prou. 6, 19 12, 22. Sap. 1, 1. Eccl. 7, 13 20, 26 28 12, 25, 4. Ofec 4, 2. Ioan. 8, 44. Act. 5, 4, 8. Ephel. 4, 25. Coloff. 3, 9. vide Teftimonium. MENELAVS proditor patrie vfurpat fibi fummum Sacerdotium, 2. Machab. 4, 24. extremo fupplicio afficitur, 2. Machab. 13, 4, 5, 6. MENSURA qua menti fiterimus remetiatur nobis, Exod. 21, 23. Iudic. 1, 7. 1. Reg. 15, 33, 2. Regum 22, 25. Pfalm. 17, 21. Prou. 22, 3. Ifa. 3, 3 16, 6, 7, 8. Ier. 50, 15, 29 7, 1, 49. Ezech. 16, 59. Ioel 3, 7. Matth. 7, 2. Marc. 4, 24. Luc. 6, 38. Menfura & pondera debent efl'e iufta, Leuit. 18, 35. Deut. 25, 13. Ezech. 45, 10. Michæ 6, 11. Amos 8, 5. Prou. 16, 11 20, 10. MERARI filius Leui, Num. 3, 17. Meraritarum officium, 3, 37 44, 2. MERCEs debetur operibus, Gen. 4, 7 15, 1. Pfalm. 118, 112. Prou. 11, 18. Sap. 5, 16 10, 17. Eccl. 2, 8 11, 24 18, 22 36, 18 7, 1, 30, 38. Ifa. 3, 10. Ier. 31, 16. Matth. 5, 12. 7, 6, 17 10, 41, 32 20, 8. Marc. 9, 41. Luc. 6, 35 10, 7. Ioan. 4, 36. Roman. 4, 4. 1. Corint. 3, 8. 1. Timoth. 5, 18. Apoc. 22, 12. MERITA operum, Eccl. 18, 31 16, 15 17, 38. vide Opera. MEROB filia Saulis, 1. Reg. 14, 49. promittitur Dauidi in vxorem, 18, 17. MERITAS, id eft Chriftus, & verus vnctus eft Dominus nofter Iefus, Ioan. 1, 4 4, 25 7, 41 11, 27. Matth. 26, 64. Marc. 14, 62. Luc. 22, 67. Act. 17, 3 18, 28 19, 4, 1. Ioan. 5, 1. MICHAParat ephod idolo matris fuæ, Iud. 17, 5. cõducit Leuitam, 17, 7, 10. idolum & ephod auferuntur, fimiliter & Sacerdõs abducitur, 18, 13, 18, 20. Micha, filius Miphibofeth, 2. Reg. 9, 12. MICHEAS propheta contrarium pfendoprophetis, 3. Reg. 22, 13, 15, 23, 2. Paral. 18, 14. MICHAEL pugnat cum diabolo, Dan. 10, 13. Iudæ 9. Apoc. 12, 7. MICHOL filie Michal filia Saulis, datur Dauidi in vxorem, 1. Reg. 18, 27. iuxta promiffionem regis, 17, 25. conferuat Dauidi vitam, demittens eum per feneftrã, 19, 12. fubducitur ei, & datur Phaltai, filie Phaltiel, 25, 44. redditur ei, 2. Reg. 3, 14, 15. deridet ipfum faltantem coram Domino, 6, 16. MILITARE, vide Bellum. MINISTRORVM etiam malo-

rum opera dignatur vti Dei bonitas, Matth. 7, 22. Marc. 9, 38. Luc. 9, 49. quos & iubet audiri, Matth. 23, 3. MIPHIBOSETH filius Ionathæ, 2. Reg. 4, 4. inuenit gratiam coram Dauide, 9, 37. parcit ei Dauid, 21, 7. appellatur Mephifaal, 1. Paral. 9, 40. Miphibofeth filius Saulis fufpenditur, 2. Reg. 21, 8. MIRACVLA operatur Deus per Sanctos & eorum reliquias : vide Sancti & Reliquiæ. MISERICORDIA: vide Bonitas Dei: item Charitas. Mifericordie opera proximo exhibenda, 1. Reg. 15, 6, 4. Par. 28, 9, 15. Pfalm. 111, 5, 9. Prou. 24, 21, 31 19, 7, 25, 21. Eccl. 4, 2, 29 35, 18. Ifa. 58, 7. Ofec 6, 11. Mich. 6, 8. Zac. 7, 9. Mat. 5, 7 19, 13 10, 4 11 18, 33 25, 41. Mar. 9, 40. Luc. 6, 35 11, 33. Ro. 12, 13. Gal. 6, 12. Col. 3, 12. 1. Tim. 5, 10. quare Eleemofyna. MISSAE facrificium olim prædicitum & prænunciatum, Leu. 26, 9, 10, 11, 12. Pfal. 22, 5 109, 4. Ifa. 2, 23 19, 19, 20 56, 7 61, 6 66, 19, 20, 21. Ier. 31, 31 33, 16, 17, 18. Dan. 12, 11. Amos 9, 11. Malach. 1, 10, 11. Miffæ facrificium per varias figuras veteris Teftamenti fignificatur, Genef. 14, 18 16, 6 22, 13. Exod. 12, 5, 24 25, 30 29, 2, 15. Leu. 21, 1, 13 7, 1 27, 4, 23 57, 11 6, 15 7, 8 14, 4 16, 3 19, 21. Num. 15, 24 18, 17, 1. Reg. 21, 4, 3. Reg. 19, 6, 4. Reg. 4, 41. Dan. 8, 12. appellaturque iuge facrificium, Dan. 11, 31 12, 11. nec interbi offerens facrificium, Ierem. 33, 18, 21. Miffæ facrificium à Chrifto inftitutum, Luc. 22, 19. & ab eius difcipulis vifitatum, Act. 13, 2. λειτουργούντων ἀδελφῶν. Miffæ facrificij mentionem facit Paulus, 1. Cor. 10, 16 11, 23*. MOAB filius Loth & filie eius natu maioris, Genef. 19, 37. contra Moabitas pugnat, Israeli à Deo prohibetur, Deut. 2, 8. factus eft Moab feruus Dauidi fub tributo, 2. Reg. 8, 2. deficiunt Moabitæ ab Ifrael, 4. Reg. 1, 17 3, 5. irruunt latrunculi de Moab in terram Ifrael, 13, 20. non admittentur in ecclefiam, Deuter. 23, 3, 2. Efd. 13, 1. contra Moab prophatur, Nu. 21, 29 24, 17. Pfal. 59, 10 107, 10. Ifa. 16*, 25, 10. Ierem. 48, 1. Ezech. 25, 8. Amos 2, 1. Soph. 2, 8. MOLOCH idolum, Leuit. 18, 21 20, 2. appellatur Melchom, 1. Par. 20, 2. Iere. 49, 1. Amos 1, 15. Soph. 1, 5. de Moloch vide item 3. Reg. 11, 5, 7. Reg. 23, 10. MORVS: vide Ægrotatio. MORVS eft poena peccati, Gen. 2, 17 3, 19. Roman. 5, 12, 17 6, 23. 1. Cor. 15, 21. Eph. 2, 2. Col. 2, 13. 1. Tim. 5, 6. Iacobi 1, 15. Mors, & certus dies mortis omni homini cõftitutus eft, Deut. 32, 14. Iof. 23, 14. 1. Reg. 26, 10. Iob 14, 5. Pfal. 88, 49. Eccl. 3, 3 8, 8 9, 5. Eccl. 17, 3 4, 1. Ioan. 7, 30 8, 20. Ro. 5, 12 6, 23. Heb. 9, 27. Mortis hora incertiffima, Eccl. 9, 12. Match. 24, 43. Luc. 12, 40. 1. Theff. 5, 2, 2. Theff. 2, 2. Iacobi 4, 13. Mors corporis, iuftis eft quali fomnus quidam, & dormitio, Deut. 31, 16. 2. Reg. 7, 12. 3. Reg. 2, 10 11, 21, 43 14, 20. Sapient. 3, 3. Matth. 9, 24. Ioan. 11, 11. Act. 7, 60 13, 36. 1. Corint. 11, 29. 1. Theff. 4, 13. Mortem noftrã fuã morte deuicit Chriftus, Ifa. 25, 8. Ofec 13, 4. Rom. 6, 9. 1. Cor. 15, 54. 2. Tim. 1, 10. Heb. 2, 14. Apoc. 21, 4. Mortem qui fibi intulerint, Iud. 9, 54 16, 29. 1. Reg. 3, 14. 2. Reg. 17, 23. 3. Reg. 16, 18. 2. Mach. 10, 13 14, 4. 1. Mat. 27, 5. Act. 1, 18. Mortuus lugere quatenus permittatur, aut prohibear, Leu. 19, 28. Deut. 14, 1 34, 8. 2. Reg. 1, 11 7, 32 10, 2 12, 16 14, 2 19, 17 21, 10, 13. Eccl. 22, 10 38, 16. 1. Mach. 9, 20 12, 5 21, 3, 26. Matt. 9, 3. Luc. 7, 13. Ioan. 11, 33. Act. 8, 27 9, 39. 2. Theff. 4, 13. Mortui ad vitam reuocatur, 3. Reg. 17, 20. 4. Regum 4, 33 13, 21. Matth. 9, 25 27, 52.

Mar. 5, 41. Luc. 7, 13 8, 54. Ioan. 11, 43. Act. 9, 40 20, 10. Mortuorum fepultura vide Sepeliendi mortui. Mortuorum fuffragia: vide Purgatorium. MOYSES nafcitur ex Leui, Exod. 2, 1 6, 20. Act. 7, 20. percutit Ægyptium, & fugit in Madian, Exod. 2, 12, 15. accipit Sephoram Madianitem vxorem, Exod. 2, 21. mittitur ad Pharaonem in Ægyptum, 3, 10*. 7, 1 6, 12 7*, 23*. 7*, 10*. reuertitur cum vxore & liberis in Ægyptu, 4, 20. orat pro Pharaone, 8, 12, 30 9, 28, 33 17, 17. orat pro populo, 14, 15 17, 4, 11 7, 2, 11, 13, 31. Num. 11, 2 14, 13, 17 21, 7. Deut. 9, 18, 26. accipit primo tabulas, Exod. 31, 18. has confringit videns populi idololatriam, Exod. 32, 19. accipit iterum nouas, 34, 28. in faciem eius intueri non poterat populus Ifraeliticus, 34, 30. 2. Cor. 3, 7. mittit exploratores in terram Chanaan, Num. 13, 2. probat fe à Deo efl'e miflum, Nu. 16, 28, 31. videt terram promiffionis & moritur, 20, 12 27, 12. Deut. 34, 1, 5. apparet in transfignatione Chrifti, Matth. 17, 3. Luc. 9, 30. commendatur, Eccl. 4, 5, 1. diabolus alteratur cum angelo Michael e de Moyfi corpore, Iudæ 9. MVNDI corde, Pfal. 23, 4 50, 12 72, 1. Matth. 5, 8. 1. Petri 1, 22. Mundities interior & exterior commendatur, Matt. 23, 25. Luc. 11, 39, 2. Cor. 7, 1. MYRRORATORES quos imitentur, & quæ illis poena metuenda, Exod. 14, 11 15, 24 16, 2, 7, 8 17, 2. Num. 11, 1*. 12, 1, 9. 10 14, 2, 27*. 16, 3 17, 13 20, 2 21, 5*. Deut. 1, 27. Iofue 9, 18. Iudith 8, 10. Sap. 11, 1. Matth. 20, 12. Luc. 15, 2 19, 7. Ioan. 6, 41*. Act. 6, 1. 1. Cor. 10, 10. Iudæ 16.

N

NAAMAN militum præfectus apud Regem Syriæ mudatur à lepra, 4. Reg. 5, 14. Luc. 4, 27. NAAS rex Ammonitarum pugnat contra Iabes, 1. Reg. 11, 1. moritur, 2. Reg. 10, 1. Naas pater Abigail, 2. Reg. 17, 25. NABAL vir iniquus, 1. Regum 25, 25, 26. NABOTH, quia regi Achab vineam negabat, lapidatur, 3. Reg. 21, 2, 15. NABUCHODONOSOR potentiffimus rex Babylonis, Ierem. 27, 6. inuadit Ægyptum, 4. Reg. 24, 7. Ierem. 46, 2. afcendit in Ierufalem, 4. Reg. 24, 15 16 25, 1. Iere. 39, 1. iuxta prophetiam, Ier. 25, 8 7, 28. erigit auream ftatuã, Dan. 3, 1. habitat feptem annos inter feras, 4, 28, 30. ingens fuperbia eius, amplitudo dominij, & crudelitas explicatur, Ifa. 14, 2, 8. NABUZARDAN dux militiae regis Babylonis destruit domum Dei, muros Ierufalẽ, & populum, qui remanferat, transfert, cum omnibus valis templi, in Babylo-nem, 4. Reg. 25, 8. Ierem. 39, 9, 11 75, 2, 12. NACHOR auus Abraham, Genef. 11, 23, 25. NADAB & Abi igne confumuntur, Leuit. 10, 1 16, 1. Num. 3, 4 26, 61. Nadab rex Ifrael, 3. Reg. 14, 20. cæditur, 15, 28. NAHASSON filius Aminadab princeps & dux tribus Iudæ, Nu. 1, 7 2, 3 7, 12. NAHVMPredicat in Ninie, Nahum 1*. 2*. 7*. NATHAN filius Dauide, 2. Reg. 5, 14. appellatur Matchata, Luc. 3, 31. Nathan propheta mittitur ad Regem Dauid, 2. Reg. 7, 4 12, 1. NATHANIEL dux tribus Iflachar, Num. 1, 8. Nathanael videtur à Chrifto, Ioan. 1, 47. Chriftus manifefat fe ipfi Nathanael, 21, 2.

NECHAO rex Ægypti, 4. Reg. 2, 29.
 2. Paral. 35, 20† 36, 3.
NEGOTIATIO: vide Emere & Vendere.
NEHEMIAs pincerna Artaxerxis,
 2. Efd. 1, 11. mittitur in Iudæam ad edificandum
 quæ erant destructa, 2, 9. appellatur
 Atherfata, 8, 9.
NEMROD potens erat & robustus venator,
 Gen. 10, 8.
NICANOR dux Lyfæ, 1. Mach. 3, 38.
 & etiam dux exercitus Demetrii, 7, 26. minatur
 se succensurum templum, 7, 34. ceditur, 7, 43.
 2. Mach. 15, 28.
NOCODEMVS occultus discipulus Christi,
 Ioan. 3, 1† 7, 50† 19, 39.
NINIUE edificatur ab Assur, Gen. 10,
 11. poenitentiam agit de peccatis suis, Ionæ 3,
 5*. defolatio & destructio Ninive, Nahû 1*,
 2*† 3*. Soph. 2, 13. Tob. 14, 5.
 stabit in iudicio, & condemnabit obcautos
 Iudæos, Matth. 12, 41.
NOE filius Lamech, Genes. 5, 30.
 præco diuinæ iustitiæ, 2. Pet. 2, 5.
 edificat arcam, Gen. 6*. ingreditur arcam,
 7, 1. 7. egreditur, 8, 15.
 accipit signum fœderis, 9, 8, 14.
 commendatur, Eccli. 44, 17.
NOEMI vxor Elimelech Ruth 1, 2.
NOVVM Testamentum, Ierem. 31, 31.
 Matth. 26, 28. Marc. 14, 24. Lucæ 22, 20.
 1. Corinth. 11, 24. Heb. 8, 8† 9, 15† 10, 16†
 13, 20.
 Nouum cælum & noua terra post mundi
 innouationem, Iſaia 65, 17† 66, 22. 2. Pet. 3,
 13. Apoc. 21, 1.
NVDI vestiendi, Iſaia 58, 7. Ezech. 18, 7.
 Tob. 1, 17. Matt. 25, 26, 39. vide Misericordia.
ORED filius Booz ex Ruth, Ruth 4,
 17. Matth. 1, 5.
OBEDIENDVM Deo eiusque præcep-
 tis, & quæ obediētibus sit cōstituta merces,
 Gen. 12, 4† 17, 9, 2† 22*. 26, 5. Exod. 1,
 17† 15, 26† 19, 5† 20, 6† 23, 22, 25. Leuit. 20,
 22† 26, 3, 11. Deut. 4, 40† 7*. 11. 1. 3, 34† 17,
 15† 18, 15† 24, 8† 27, 10† 28, 1, 12. Iof. 22, 1.
 1. Reg. 12, 14† 15, 22. 4. Regum 10, 30. 2. Par.
 7, 17. Prouerb. 1, 8, 33† 15, 31. Iſa. 1, 19† 48,
 18† 55, 2. Ierem. 7, 23† 11, 4† 17, 24† 35*.
 Dan. 3, 16. Eccli. 3, 7, 2. Machab. 7, 30. Matth.
 4, 19† 10, 24† 8, 21† 15, 3† 17, 5† 25, 3. Luc.
 5, 4† 10, 16. Ioan. 2, 7. Act. 4, 19† 5, 31. Rom.
 16, 19. Phil. 2, 8, 12. 1. Theſſ. 4, 3† 5, 18. 1. Pet.
 1, 22. Iacobi 1, 22.
 Obediētia inferiorum erga superiores:
 vide Subditorum officium.
OBELATIO omnis debet esse sine vitio
 aut macula, Leuit. 1, 3† 3, 1† 22, 19. Num. 28,
 3, 31. Deut. 15, 21. Eccli. 3, 5, 14. Ezech. 43, 23.
 Malach. 1, 8, 14.
 Oblationes Deo gratæ cælitus accenduntur,
 Gen. 4, 4† 8, 20† 15, 17. Leu. 9, 24. Iud. 6,
 21† 13, 19, 3. Reg. 18, 38. 1. Par. 21, 26, 2. Par.
 7, 12. Mach. 4, 22† 2, 10.
 Oblationes quotidianæ, Exod. 29, 38. Nu.
 28, 3, 1. Eſdr. 3, 2.
 Oblationes propriorum filiorum, Leu. 18,
 21† 20, 2. Deut. 12, 31† 18, 10. Iudic. 11, 39.
 4. Reg. 3, 27† 16, 3† 17, 17† 16. 2. Paral. 28,
 3. Psalm. 105, 37. Iſaia 57, 5. Ierem. 7, 31† 19,
 5. Ezech. 16, 20, 36† 20, 31† 23, 37.
 Oblationum conuiuia cum gaudio celebrantur,
 Genes. 31, 46. Exod. 18, 12† 3, 26. Num.
 25, 2. Deut. 12*. 1† 27, 7. 1. Reg. 1, 4† 9,
 12*. 16, 5. 2. Reg. 15, 12. 3. Reg. 1, 9† 3, 15.
 1. Par. 29, 21.
 Oblationes impiorum, Genes. 4, 3. 1. Reg.
 15, 21. Psalm. 39, 7† 49, 7† 50, 18. Prouerb. 13,
 8† 21, 27. Eccli. 35, 15. Iſa. 1, 10† 4, 3, 23† 61, 8†
 66, 3. Ier. 6, 20† 7, 20† 14, 12. Osee 5, 6† 8, 13†
 7, 4. Amos 5, 22. Mich. 6, 7. Malach. 1, 7, 13.
 Matth. 9, 13† 22, 7. Marc. 12, 33. Heb. 10, 5.
OCCIDERE: vide Homicidium.
OCHOZIAs filius Ioram rex Iuda, 4.
 Reg. 8, 24. fugit in Mageddo à facie Iehu, &
 cæditur, 9, 27.
 habet sibi successore Ioaſ regē, 1. Par. 3, 11.

OCVIVS simplex & rectus, Eccli. 35,
 12. Matth. 6, 22. Luc. 31, 34.
Oculus nequam, Gen. 6, 2. Prou. 6, 13. Eccli.
 4, 8. Eccli. 14, 8† 31, 14. Matth. 6, 22. Marc. 7,
 22. Lucæ 11, 34. 1. Ioan. 2, 16.
Oculorum custodia quantopere sit neces-
 saria ad vitandam peccata, Gen. 3, 6† 6, 2† 34,
 2† 38, 15† 39, 7. 2. Reg. 11, 2*. 1† 31. Prou. 23,
 26, 33. Eccli. 9, 5, 7, 8, 9, 11*. 12, 5, 28*. 14, 1, 2†
 42, 12. Iudith 10, 17, 18*. 12, 12, 16. Dan. 13,
 8*. Matth. 5, 28. 2. Pet. 2, 14.
Oculus mentis vel intellectus, Num. 24, 3.
 Deut. 29, 4. Iſa. 6, 9. Luc. 24, 29. Act. 26, 18.
 Ephes. 1, 18.
ODIUM: vide Inuidia.
Odi habenda malitia, Psalm. 96, 10† 138,
 21. Amos 5, 15† 6, 8. Rom. 12, 9.
OFFERRE pro defunctis, 2. Mac. 12, 13.
OFFICIUM subditorum: vide infra
 Subditorum.
OGREX Bafan cæditur, Nu. 21, 33. Deut.
 3, 2† 29, 7† 31, 4. Psalm. 135, 20.
ONESIPHORO optat Paulus misere-
 ricordiam, 2. Tim. 1, 16.
ONIAS summus sacerdos offert pro
 Heliodoro, 2. Mach. 3, 32. cæditur, 4, 34.
OPERVM merita, & retributio seu
 merces, Psalm. 118, 112. Prou. 11, 18. Eccli. 36,
 18. Iſa. 3, 10. Matth. 5, 12† 10, 42† 16, 27† 25,
 34. Rom. 2, 6. 1. Cor. 15, 28. 2. Corin. 5, 10, 3.
 Tim. 4, 8. Heb. 6, 10† 10, 35† 11, 26. Iac. 2, 24.
 Apoc. 20, 7, 8† 22, 12.
 Opera mala Deo displicēt, & poenam merentur,
 Genes. 3, 11† 4, 7† 6, 3, 5, 6† 7, 7, 4† 9, 6†
 11, 4*. 17, 14† 18, 20† 19, 1, 24, 26† 20, 3†
 42, 21† 44, 16. Exod. 3, 9† 7*. 8*. 9*. 10*. 11*.
 12*. 14*. 20*. 21*. 22*. 1. 13† 32, 9, 27, 28,
 33. Leu. 10, 12. & deinceps per omnes sacra
 Scripturæ libros.
 Opera bona Deo grata sunt, & præmium
 merentur, Genes. 4, 4† 7, 5, 24† 6, 8, 9† 8, 20, 21†
 7, 20, 7† 22, 16*. 26, 4, 5† 29, 32. Exod. 1, 20†
 20*. 23, 22, 25. Leuit. 11, 43, 44, 45. & sic deinceps
 per totam Scripturam.
 Operari bene propter mercedem & retri-
 butionem licitum est, Psalm. 118, 112. Matt.
 5, 12. 2. Tim. 4, 8. Heb. 11, 26.
 non in quolibet opere homo peccat, 2.
 Pet. 1, 10. 1. Ioan. 3, 6, 9† 5, 18.
 Operum bonorum cōmemoratio, 4. Reg.
 20, 3. Iob 6, 2, 3. Psalm. 17, 21, 22, 25† 131, 1.
 Iſa. 38, 3.
 Opera bona quæ sint: vide Bona opera.
 Opera à nobis proximo exhibita tāquam
 sibi facta reputat Deus, siue bona sint, siue
 mala, Iſa. 37, 32. Ier. 1, 19. Zachar. 2, 8. Matth.
 25, 40. Act. 9, 5, 1. Cor. 8, 12.
OPINIONES & cogitationes hominum
 frequenter sunt erroneæ, Leu. 10, 1. Nu.
 15, 39. Deut. 12, 8† 29, 19. 1. Reg. 15, 9. 2. Reg.
 6, 6. Prou. 12, 15† 14, 12† 21, 2. Iſa. 5, 21† 7, 12†
 14, 13† 55, 8. Matth. 3, 14† 16, 22. Marc. 8, 32.
 Ioan. 12, 4† 13, 8.
 Orare in nomine Iesu, Ioan. 14, 13† 15, 16†
 16, 23, 26. 1. Ioan. 5, 14.
 Orare quemadmodum oporteat, frequen-
 ter ignoramus, Matth. 20, 10. Marc. 10, 35.
 Rom. 8, 26. Iac. 4, 3.
 Orare noctes & dies, Psalm. 118, 62. Luc. 18,
 1. 1. Theſſ. 3, 10. 1. Timoth. 5, 2. Tim. 1, 3.
 Orare sine intermissione, Matth. 7, 7. Luc.
 11, 9† 18, 1. Act. 10, 2. Ephes. 6, 18. Col. 4, 2.
 1. Theſſ. 5, 17.
 Orare vt fidei prædicatio successus habeat
 felices, Ephes. 6, 19. Col. 4, 3. 2. Theſſ. 3, 1.
 Orare alium pro alio, Ier. 42, 2, 20. Baruch
 1, 13. 2. Mach. 1, 6. Ep. 6, 18. Col. 4, 2. 1. Theſſ.
 5, 25. 2. Theſſ. 3, 1. 1. Tim. 2, 1. Iac. 5, 16.
 Orare pro inimicis, Nu. 16, 22, 46. 2. Mach.
 3, 33. Matth. 5, 44. Luc. 6, 28† 23, 34. Act. 7, 60.
 Orare Sanctos cum Christo regnâtes: vide
 Sanctos.
 Orare pro defunctis: vide Purgatorium.
 Oratio quomodo, quando, cui & vbi fieri
 debeat, & quid petendū, Nu. 11, 16, 24. Deut.
 4, 7. Iud. 10, 10, 15. 1. Reg. 1, 11. 2. Reg. 22, 2,
 7. 3. Reg. 3, 7. Iſa. 65, 24. Amos 7, 2. Eccli. 3, 5,

26. Tob. 3, 11*. Iudith 4, 11. Mat. 6, 5, 9† 7, 7†
 18, 19† 20, 20† 21, 22† 26, 38. Marc. 11, 24.
 13, 33. Luc. 11, 2, 9† 18, 1† 22, 40. Io. 4, 23†
 9, 31† 14, 13† 15, 5† 16, 23. Act. 1, 14† 2, 42†
 4, 24, 31† 10, 2† 1, 23. Rom. 8, 26† 12, 12. 1.
 Cor. 14, 13. Eph. 6, 18. Col. 4, 2. 1. Theſſ. 5,
 17. 1. Tim. 2, 1. Hebr. 13, 18. 1. Pet. 3, 12. 1.
 Io. 5, 4. Iac. 1, 6† 4, 3† 5, 3. Apo. 19, 10† 22, 9.
Orationes quæ sūt quædam modum opor-
 tet, exaudiat Deus, Gen. 6, 11† 21, 17. Exo.
 2, 24† 3, 7† 6, 5† 22, 23, 27. Deu. 4, 7† 15, 9, 11.
 Reg. 7, 9, 10† 9, 16† 12, 18. 2. Reg. 22, 4, 7, 3.
 Reg. 13, 6† 17, 22† 18, 36. 4. Reg. 13, 5† 20, 5.
 2. Par. 32, 22† 33, 13. 4. Eſd. 15, 7. Iudith 4,
 8, 12. Tob. 3, 24. Psalm. 3, 5† 4, 4† 9, 13† 17, 7†
 21, 25† 33, 7† 49, 15† 54, 17† 117, 5† 119, 1†
 144, 19. Prou. 15, 29. Eccli. 4, 9† 21, 6† 36, 24,
 26† 48, 22. Iſa. 30, 19† 37, 15, 21† 55, 12. Ier.
 29, 12. Thren. 3, 56. Dan. 1, 3, 44. Ionæ 2, 3.
 Zach. 1, 39, 2. Mach. 3, 22. Ioan. 9, 31. Act. 1.
 4.
Orationes quorundam quare non exaudi-
 at Deus Deut. 1, 45† 31, 18. Iud. 10, 1. 1.
 Reg. 8, 18. Psalm. 17, 42. Pro. 1, 28† 15, 29† 21,
 3† 28, 9. Eccl. 34, 29, 31. Iſa. 1, 15. Ier. 7, 16
 11, 11, 14† 14, 12† 15, 1. Ezech. 8, 18† 14, 16,
 20. Michæ 3, 4. Zach. 7, 13. 4. Efd. 1, 26, 2.
 Mach. 9, 13. Ioan. 9, 31. Heb. 12, 17. Iac. 4, 3.
Oratorium Sanctorum exæpla, Gen. 32,
 9. Exod. 32, 11, 13. Num. 14, 19. Deut. 9, 26.
 3. Reg. 8, 15*. 4. Reg. 20, 3. 2. Par. 16*†
 14, 1† 20, 6, 12. 1. Eſd. 9*† 2. Eſd. 1*† Sap.
 9*† Eccli. 23, 2† 36, 1. 1. 1† 71*. Baruch 1, 17,
 21† 26*. 1. 3, 19. Tob. 3, 1, 12† 8, 7† 13, 5. 1.
 Iudith 9, 2† 16*. Esther 14, 3. Iſa. 33, 2† 37,
 16† 64*. Ier. 10, 24† 17, 13. 14† 18, 19† 32,
 16. Thren. 5*. Dan. 9, 6† 13, 42. Ionæ 2*.
 Abac. 3*. 3. Eſdr. 8, 7, 4. 4. Efd. 3*. 6, 38*. 1.
 Mach. 7, 37. 2. Mach. 6, 30. Act. 4, 24.
ORDINIs sacramentum, Ioan. 20,
 22. 1. Tim. 4, 14† 5, 22. 2. Tim. 1, 6. Tit. 1, 5.
OREB & Zeb interficiuntur, Iud. 7, 27.
OSCVLVM pudicum, pacis & chari-
 tatis symbolum, Ge. 29, 13† 45, 14† 48, 10†
 140, 34. Exod. 4, 27. Lucæ 15, 20. Act. 20,
 37. Rom. 16, 15. 1. Cor. 16, 20. 2. Cor. 1, 3,
 12. 1. Theſſ. 5, 26. 1. Pet. 5, 14.
OTIUM: vide Acedia.
OZIAS sacerdos recipit Achior in do-
 mum suam, Iudith 6, 19.
 præscribit Domini miserationi tempus
 quinque dierum, 7, 23.
 Ozias: vide Vſia.
P
PACTVM cum quibus non sit ineundum,
 Exod. 23, 32† 4, 15. Deut. 7, 3† 20, 13, 3.
 Reg. 20, 36, 42.
 Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus
 ininitum, punitur, Iud. 1, 24, 27† 3,
 5. 3. Reg. 20, 34, 41. 2. Par. 19, 2.
 Pactum ininit Deus cum populo, Gen. 17,
 2, 7. Exod. 19, 5. Deut. 5, 2. Ier. 31, 31, 33.
 Pactum ininit populus cum Deo, Iof. 24,
 25, 4. Reg. 23, 3. 2. Par. 15, 12† 23, 16. Efd.
 10, 29.
PARENTVM officium, Gen. 18, 19
 21, 19† 24, 2† 25, 6† 34, 4, 29† 49*. Exod.
 10, 2† 12, 26† 13, 13, 14† 21, 10. Leu. 19, 29.
 Num. 30, 6. Deu. 4, 9† 6, 7, 20† 11, 19† 21, 19
 22, 15, 19† 32, 46. Iofue 4, 21. 1. Reg. 2, 23† 3
 13, 3. 2. Reg. 2, 1. Iob 15, 5. Psalm. 77, 3. Prou. 1,
 8† 4, 1† 5, 7† 11, 29† 13, 24† 19, 18† 20, 7† 22,
 6, 15† 23, 13† 29, 17. Eccli. 4, 23† 7, 25† 8, 1†
 17, 17† 25, 10† 26, 13† 30, 1, 14† 33, 32† 42, 5.
 Tob. 1, 10† 4*† 10, 13† 14, 5, 11. 1. Mach. 2,
 49, 64. 2. Mach. 6, 24, 28† 7, 20, 21, 27. Dan.
 13, 3. Matth. 10, 37. Ephes. 6, 4. Col. 3, 21. 2.
 Tim. 3, 15. Tit. 2, 4.
PASCHÆ festi institutio & celebra-
 tio, Exod. 12*. 1† 3, 6† 23, 15† 34, 18. Leuit.
 23, 5. Num. 9, 2, 11† 28, 17. Deu. 16, 1, 5. Iof.
 5, 10, 4. Reg. 23, 21. 2. Par. 30, 1, 1† 5† 35, 1. 1.
 Eſdr. 6, 19, 3. Eſdr. 1, 10† 7, 10. Ezech. 45, 21
 Matth. 26, 19. Marc. 14, 12. Luc. 22, 7.
PASTORES, præceptores, & alij præ-
 feci quæ debeant esse sollicitudine & cura in
 eos quos suæ fidei commissos habent, Prou.

Leuit. 23, 10. Num. 18, 13. Deut. 18, 4. 26, 2, 10. 2. Paral. 31, 5, 2. Eedr. 10, 3, 5, 37. Prouerb. 3, 9. Tob. 1, 7.
PRIMOGENITA omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod. 12, 29. Pſalm. 77, 51. 134, 8. 135, 10.
 Primogenitum omne Deo consecratur, Exod. 13, 2. 22, 29. 34, 20. Leuit. 27, 26. Num. 3, 13. 17, 17. Deut. 15, 19. 1. Reg. 1, 24. Luc. 2, 23.
 Primogenitorum iura, priuilegia. & prerogatiua Genef. 25, 31. 49, 3. Deut. 21, 15. 2. Paral. 21, 3.
 Primogeniti aliquando à Deo reijciuntur, Genef. 48, 17. 49, 4. Rom. 9, 13.
PROBITIO, & eius punitio, Genef. 37, 23. Iudic. 1, 24. 1. Reg. 23, 19. Ifaia 22, 15. 2. Mach. 3, 4. 4. 1. 10, 20. 13, 21. Matth. 26, 14, 47.
PROMISSIO: vide Votum.
 Promiſſiones Dei cum conditione fiunt, Deut. 19, 3. 28, 7. 33, 4. Leuit. 26, 1. 1. Reg. 2, 30. Ezech. 18, 7. 33, 15. 19. Marc. 16, 16. Ioan. 3, 6. 36. 6. 47. 8, 31. 17. 15, 7, 14. Rom. 8, 17. Coloff. 1, 23. Heb. 3, 14. 2. Pet. 1, 4. Apoc. 2, 7. 3, 7. 21, 7.
PROPHETÆ: vide Concionatores.
PROVIDENTIA: vide Dei gubernatio & prouidentia.
PSEVDOPROPHETÆ, & eorum punitio, & quòd non ſine audiendi, Deut. 18, 1. 18, 20. 3. Reg. 13, 11. 8, 40. 22, 6, 10. 4. Reg. 10, 19. Prou. 28, 10. Ifa. 3, 11. 28, 7. 5, 10. Ier. 14, 13. 15, 1. 23, 7. 27, 9. 28, 7. 29, 8, 21, 25. Ezech. 13, 7. 14, 9. 12, 2. 13, 4, 2, 8, 18. A nos 7, 10. Mich. 3, 5. Zach. 13, 2. Matt. 7, 15. 24, 11. Luc. 12, 1. Act. 20, 29. 1. Cor. 15, 12. Phil. 3, 2. Coloff. 2, 8. 1. Timoch. 4, 1. 2. Ti. 1, 17. 3, 1. 2. Pet. 2, 1. Io. 4, 1. Iud. 4, 8.*
 Pſeudoprophetæ habentur qui currunt antequam per ordinariam poteſtatem mictantur, Ier. 14, 14. 23, 32. 27, 15. Ezech. 13, 6.
PROLEMEVS oppugnatur Antiocho, 1. Machab. 1, 19. in injuriam cum Alexandro filio Antiochi, 10, 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11, 18.
 Prolema Macer veneno vitam ſuam finiuit, 2. Machab. 10, 12, 13.
PUBLIVS ſuſcipit hoſpitiu Paulum, Act. 28, 8.
PURGATORIUM, id eſt, locum ubi ſunt animæ, quæ viuorum precibus & operibus iuuari poſſunt, & purgantur, eſſe confirmatur, 2. Mach. 12, 43, 46. Matt. 5, 25. 1. 2. 3. 2. 1. Cor. 3, 16. Philip. 2, 10, 2. Timoch. 1, 18. 1. Ioan. 5, 16. Apoc. 5, 3, 13.
Q
QUADRAGESIMALIS ieiunij exempla, Moyſes. Exo. 24, 18. 34, 28. Deut. 9, 9, 18. Elias, 3. Reg. 19, 8. Chriſtus, Matth. 4, 2. vide Ieiunium.
QUESTIONES inutiles quæ ſunt vitandæ, Gen. 3, 1, 6. Prou. 25, 27. Eccl. 7, 11. Eccl. 3, 21. Matth. 24, 3. Ioan. 6, 52. 21, 21. Act. 1, 6. 1. Ti. 1, 4. 6. 3. 2. Ti. 2, 16. Tit. 3, 9.
QUIESCENDVM à peccatis, Rom. 6, 6. Galat. 2, 18.
 Quies continget populo Dei, Hebr. 4, 9.
 Quietem & pacem certam conſequentur iuſti, Sapien. 3, 5. 4, 1. Ifa. 57, 2. Luc. 16, 22. Apoc. 14, 13.
 Quietem inuenire animæ ſuæ, Ierem. 6, 16. Matth. 11, 29.
R
RABBA obſidetur, 2. Reg. 11, 1. 12, 26. 1. Par. 20, 1.
RABACES Sennacherib archipincerna, 4. Reg. 18, 17. Ifa. 36, 37.
RACHEL paſcit oves patris ſui, Gen. 29, 9. traditur Jacob in vxorem, 29, 29. clam tollit idola patris ſui, 31, 19. ob difficultatem partus periclitatur 35, 17.
RAHAB exploratores miſſos in vrbem Iericho, excipit hoſpitiu Iofue 2, 1. Iacob. 2, 25. ſeruat cum ſuis, Iofue 6, 17. 23.
Rahab vxor Salmo, 1. Par. 2, 11. Mat. 1, 5.
RAPHAEL angelus Domini medi-

cus & dux Tobia, Tob. 5, 5. 7. 12, 12.
RATIONEM Deo quilibet pro ſe redditurus eſt, Matth. 12, 36. 18, 23. 25, 31. Rom. 14, 12. 2. Cor. 5, 10.
RAZIAS Iudæus gladio ſe interimit, 2. Machab. 14, 37, 41.
RAZON aduerſarius Iſraelis, 3. Reg. 11, 23.
REBECCA filia Bathuelis, Gen. 22, 23. vxor Iſaac, 24, 50. parit geminos, 25, 24.
RECHAB pater Ionadab amici Iehu regis Iſrael, 4. Reg. 10, 5.
REDIMERE nouit Deus ſuos multis modis ex anguſtia, Gen. 19. Exod. 24. 18, 8. 1. Reg. 23, 14. 26. 4. Reg. 7. 2. Paral. 18, 31. 20, 24. 1. Eſdr. 8, 22. Pſalm. 4, 9. 190, 9. Eithier 7, 5. Ifa. 41, 10. 43, 1. Dan. 3, 91. 1. 6, 21, 23. 2. Petri 2, 9.
REFGI ciuitates, Exod. 21, 13. Num. 35, 11. Deut. 4, 41. 19, 27. Iofue 20. 3. Reg. 1, 50. 2, 28.
REGENERATIO: vide Homo.
 Regeneratio eſt immutatio carnis in ſpiritu, Ioan. 3, 5. carnalium affectionum in ſpiritualem affectum, Rom. 8, 5, 13. infidelitatis in fidem, Io. 1, 12. Gal. 3, 26. 1. Ioan. 3, 1. innouatio mentis per Spiritum ſanctum, Tit. 3, 5. Gal. 4, 6. atque adeò carnalis naturæ in diuinam naturam, 2. Petri 1, 4. Col. 2, 11. vt qui mali fuimus, ſanctificemur, 1. Cor. 6, 11. Eph. 5, 8.
 Regenerati interius, etiam exterius in nouitate vitæ ambulabunt, Rom. 6. 7, 6. 12, 1. Eph. 4, 22. Col. 3, 9. 1. Cor. 5, 7. 2. Cor. 5, 15. 1. Petri 4, 1.
REGES ſi quid facere, quidve fugere debeant, Deut. 17, 19. 1. Reg. 8. 3. Reg. 2, 2. 10, 9. 2. Par. 9, 1. 19, 5. Sap. 6. 7. 9. Iob 34, 30. Pſal. 2, 10. 105. Prou. 14, 28. 19, 12. 20, 8, 26. 28, 5. 1. 29, 4. 14, 31, 4. Ierem. 22, 2. vide Superiorum officium.
REGNVM Deivum patitur, Mat. 11, 12. Luc. 16, 16. Gal. 5, 16. Apocal. 2. 7. 3. 21, 7.
 Regnum Dei ſpirituale, internũ & æternum, Gen. 49, 10. Num. 24, 17. 1. Reg. 2, 10. 7, 9. 10. 1. Par. 18, 11. 29, 24. Pſalm. 2, 26. 79, 8. 121, 28. 144, 7. 171, 1. 109. 144, 11. Ifa. 9, 6. 7, 11. 33, 2. 16, 40, 9. 42, 1. Iere. 23, 5, 6. 7, 33. Ezech. 34, 23. 37, 24. Dan. 2, 44. 7, 33. 7, 14, 27. 9, 24, 25. Ofec 3, 5. Mich. 4, 1, 4. 5, 1. Zach. 9, 9. Matth. 13. Luc. 1, 28. 12, 31, 32. 22, 29. 2. Ioan. 6, 14. 11, 2, 14, 34. 18, 33, 36. 1. Tim. 1, 17. Heb. 1, 8. 2, 9.
RELINQUENTES omnia propter Chriſtum, centuplum recipient, Matth. 19, 29. Marc. 10, 29. Luc. 18, 29.
RELIQUIÆ & veſtes ſanctorum quam vim à Deo habent quidque per eas operetur Deus, vt pallium Elia, 4. Reg. 2, 14. oſſa Elia, 4. Reg. 13, 21. ſimbria Chriſti, Matt. 9, 20. 14, 36. ſudaria Pauli, Act. 19, 12. vmbra Petri, Act. 5, 15.
REMITTENDVM proximo in nos peccanti, Eccl. 28, 8. Matth. 5, 23. 7, 13. 18, 22, 35. Luc. 17, 3. Eph. 4, 32. Col. 3, 13.
REPVDI libellus, Deut. 24, 1. Ifa. 50, 1. Ierem. 3, 3. Malach. 2, 16. Matth. 5, 30. 19, 7. Marc. 10, 4.
RESHA concubina Saul, ad quam ingreſſus eſt Abner, 2. Reg. 3, 7. cuſtodit corpora eorum qui in crucem ſublati erant, 2, 10.
RESURRECTIO mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod. 3, 6. Iob 14, 13. 19, 26. 21, 30. Ifa. 26, 19. 66, 14. Ezech. 37, 1, 9. Dã. 12, 12. Ion. 2, 11. Soph. 3, 8. 4. Eſdr. 2, 16. 14, 3, 5. 2. Mach. 7, 9, 14, 23. Matt. 22, 3, 31. Luc. 20, 35. Ioan. 5, 21, 28, 76, 39. 11, 24. Act. 24, 15. 1. Cor. 15. 2. Cor. 4, 14. 5. Col. 3, 4. Phil. 3, 21. 4, 3. 1. Theſſal. 4, 13, 16. 2. Tim. 2, 11. Apoc. 20, 12.
REVELATIONES & viſiones, Iofue 5, 13. 4. Reg. 17, 9. 2. Mach. 3, 24. 7, 2. 10, 29. 11, 8. vide Apparitiones.
ROBOAM filius Salomonis, rex Iuda conſtituitur, 3. Reg. 12, 1. deficit Iſrael à Ro-

boam ad Ieroboam, 12, 19. præcipit ei Deus ne pugnet cõtra Iſrael, 2. Par. 11, 2. oppugnatur à ſiſac rege Ægypti, 1, 2, 2, 9.
 moritur, 3. Reg. 14, 31. regnat Abiam filius eius pro eo, 15, 1.
ROMANUM cum Iudæis pacis & ſocietatis fœdera ineunt, 1. Mach. 8, 14, 17, 27. 12, 1. 14, 17, 20.
 Romanorũ Gentiliũ laus, 1. Mach. 8, 2, 9.
 Romanorum Chriſtianorũ laus, Ro. 1, 8.
 Romanos deſtructuros Ieruſalem & templum Domini, Num. 24, 24. Ifa. 5, 26. 6, 11. Dan. 9, 26. 11, 30, 31. Luc. 19, 41. 21, 20. Ioan. 11, 48.
RUBEN primogenitus Iacob nãſcitur, Gen. 29, 32. violat thorum patris ſui, 35, 2. dantur ob id primogenita eius filijs Iofeph, 49, 4. 1. Par. 5, 1. niritur fratrem ſuum Iofeph liberare, Genef. 37, 21, 22, 29.
 dicit patri, Duos filios meos interſice, ſi non reduxero Beniamin, 42, 37. filius Ruben primò requies datur, Num. 32. Deut. 3, 12. 29, 8. Iofue 1, 12. 13, 23. cæduntur, 4. Reg. 10, 33. transferuntur ad terram Aſſyriorum, 15, 29. 1. Par. 5, 26.
 ſecundũ prophetiam, Genef. 49, 4. ædificant altare, Iofue 22, 10. dimicauerunt contra Agarenos, 1. Par. 5, 19.
RUTH Moabitibus, Ruth 1, 4. accipit eam vxorem Booz, & parit Obed, 4, 13. 1. Paral. 2, 12. Matth. 1, 5.
S
SABBATVM, Gen. 2, 2. Exod. 16, 23. 20, 8. 23, 1. 23, 14, 17. 34, 21. 35, 2. Leu. 19, 3. 23, 3, 15. 25, 4. Num. 15, 32. 28, 9. Deut. 5, 12. Ifa. 56, 2. 4. 58, 13. 76, 25. Ierem. 17, 21, 27. Ezech. 20, 12. 22, 8. 2. Eſdr. 1, 3, 16, 22. 1. Mach. 1, 47. 2, 33, 41. 2. Mach. 15, 1. Matth. 12, 1, 10. Marc. 2, 23, 27. 2. Luc. 4, 16, 31. 6, 1. 13, 11, 14. 14, 1. Ioan. 5, 10. 7, 22. 9, 14. Act. 13, 14, 27, 44. 15, 2. 21, 18, 47. 20, 7. 1. Cor. 16, 2. Heb. 4, 4, 10.
SACERDOTES Legis, & horum munus, Exod. 29, 44. 30, 7. Leuit. 10, 1, 6, 9. 21. 7. 22. 24, 3. Num. 3, 10. 4, 5, 11. 10, 8. 18, 1, 7. Deut. 21, 5. 1. Reg. 2, 28, 35. 1. Par. 6, 49. 2. Par. 26, 17. Ezech. 44, 15, 20. Heb. 5, 7. 10, 11.
 Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1. Paral. 23, 3. vbi numerantur 38000.
 Sacerdotum Legis indumenta, ornãmẽta, & ordinatio, Exod. 28. 7. 29, 1. 39, 1. 40, 12. Leuit. 8, 18.
 Sacerdotibus dabatur decimæ & primitiæ, Num. 5, 9. 1. 18, 8, 11. Deut. 18, 3. vt liberi à ſollicitudine comparandi vicium, poſſent vacare Legi Dei, 2. Par. 31, 4. vide Decimæ.
 Sacerdotibus Legis assignabatur neceſſaria vitæ ſuſtentatio, Exod. 29, 26. Leuit. 2, 3. 10. 5, 13. 6, 9. 19, 7, 6. 27. 10, 13. 24, 9. Num. 3, 48. 5, 9. 18, 8, 11, 28. Deuter. 18, 1. 1. Reg. 2, 28. 4. Reg. 12, 16. 1. Par. 6, 54. 2. Par. 31, 4. 2. Eſdr. 10, 36. Eccl. 4, 5, 25.
 Sacerdotes mali, & eorum punitio, Num. 16. 1. Reg. 2, 22. 7, 3, 13. 3. Reg. 2, 26. Ifa. 3, 11. Ierem. 2, 5. 7. 8. Ofec 4, 6, 9. 5. Malach. 1. 7. 2, 1, 8. 1. Machab. 7, 5, 9, 21.
 Sacerdos, non Lex aut Scriptura ſola, eſt iudex quaſtionum exorientium, Deut. 17, 9, 12. Malach. 2, 7.
SACRIFICIUM noui Testamenti appellatur Iuge ſacrificiũ, Dã. 11, 31. 12, 11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1. Cor. 11, 26. quare Miſſæ ſacrificiũ, & Oblatio.
SADDVCAE negant mortuorum reſurrectionem, Matth. 22, 23. Act. 4, 17. 23, 8.
SALMANASAR rex Aſſyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Iſrael cum Ozeo rege in Aſſyrios, 4. Reg. 17, 6. ſecundò capit Samariam, 18, 9.
SALOMONIS filij Dauidis naturitas promittitur, 2. Reg. 7, 12.
 nãſcitur, 2. Reg. 5, 14. 12, 24. vngitur in regẽ ſuper Iſrael, 3. Reg. 1, 33. Dominus apparuit ei per ſomnũ nocte in Gabaon, à quo ſapientia poſtulat, 3, 5, 9. 2. Par. 1, 7. dirigit licitẽ meretriciũ, 3. Reg. 3, 16, 24. de eius ſapientia,

magnitudine diuitiarum, potestate & ministris, 2. Par. 9, 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3. Reg. 5, 12.

postquam ædificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9, 11. venit ad eum regina Saba, 10, 1. Matth. 12, 42. Luc. 11, 31. ædificauit phanum Chamos idolo Moab in monte, 3. Reg. 11, 7.

Chananzos facit sibi tributarios, 1. Par. 8, 7. vngitur secundo in regem, 2. Paral. 29, 22. moritur, 3. Reg. 1, 43. succedit ei filius Roboam, 14, 21.

SALVS: vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ postea metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3. Reg. 16, 17. obsidetur à Syriis, 4. Reg. 6, 24. obsidetur ab Assyriis vsque ad tertium annum: capitur, & abducitur populus, 4. Reg. 17, 5. contra Samariam prophetatur, Isa. 7, 30. 7, 9. Ezech. 23*. Ofee 8*. 13*. Amos 3, 12. Mich. 1, 5.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9, 52. recipit verbum Dei, Act. 8, 5.

Samaritanus miseretur vulnerati, Luc. 10, 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Ioan. 4, 7.

SAMSON nascitur, Iudic. 13, 24. iuxta promissionem angeli, 13, 3. vxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14, 1, 5, 10. nocet Philisthæis, eisque vim infert, 15, 4, 8. moritur, 16, 29, 30.

SAMVEL, 1. Reg. 1, 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1, 24. vocatur à Domino, 3, 4, 10. congregat vniuersum Israel in Masphat, & clamat ad Dominum pro Israel, 7, 5, 9. posuit filios suos Iudices Israel, 8, 1. probat fe innocentem, 12, 3. interficit Agag, 15, 33.

Dauid regem vngit, 16, 13. moritur, 25, 1. prophetat saul post mortem, 28, 15, 16. Eccli. 46, 23. laudatur, Eccli. 46, 16.

SANABALLAT præfexus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2. Efd. 2, 10.

SANCIVS est Deus, Isa. 6, 3. Apo. 4, 8. Sancti & mundi esse debemus, Leuit. 11, 44. 19, 2. 20, 7, 26. 21, 6. Deut. 26, 19. Ephes. 5, 26. 1. Theff. 4, 3. 1. Pet. 1, 16. qui sanctus, sanctificatur adhuc, Apoc. 2, 11.

Sanctum Domini, Exod. 35, 2. Leuit. 16*, Psal. 113, 2. Matth. 7, 6. Luc. 1, 31.

Sancti pro nobis orant, Ierem. 15, 1, 2. Machab. 15, 14. Apoc. 5, 8. 8, 3. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamuis illi vita functi sint, Genes. 26, 5, 24. Exod. 32, 13, 14, 3. Regum 11, 12, 13, 32, 34. 15, 4, 5. 4. Regum 19, 34. 20, 6. Isa. 37, 35. Eccli. 44, 24.

Sanctos oramus sine iniuria Mediatoris, vt pro nobis orent, sicut & perimus ab aliis hominibus preces, vt Paulus Roman. 15, 30. Col. 4, 3. Ephes. 6, 19. 1. Theff. 5, 25. 2. Theff. 3, 1. Heb. 1, 3, 18. Nec mirum Sanctos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut angeli Dei, Matth. 22, 30. Luc. 15, 10. & offerunt Deo nostras preces, Tob. 12, 12. Apoc. 5, 8. 7, 3. Nec huic contrarium est, quod Deus solus est in speculo cordis, quia & homines cognouerunt secreta cordium Deo reuelante, Dan. 2, 29. 4. Reg. 5, 26. 6, 12.

Sanctorum ministerio aliquando tributur quod soli Deo præcipue conuenit, Matt. 18, 16, 18. Ioan. 20, 13. Rom. 11, 14. 1. Cor. 9, 20, 21. 1. Tim. 4, 16. Iacob 5, 19. vide titulum, Deo soli attributa, &c.

in Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos maiorum exempla, Genes. 31, 9. 48, 16. Exod. 32, 13. Deut. 9, 27. 3. Reg. 18, 36. 1. Paral. 29, 18. 2. Paral. 5, 42. Tob. 7, 15. Esther 13, 15. 14, 18. Isa. 63, 17. Dan. 3, 35. Sancti sunt cum Christo in cælis regnantes, Ioan. 12, 26. 17, 24. 2. Corinth. 5, 8. Phil. 1, 23. Apoc. 3, 21. 7, 9. 14, 13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44*. Ioan. 12, 26.

in Sanctis suis Deus laudatur, Psal. 150, 1.

Sancti iudicabunt: quære Iudicabunt.

Sancti faciunt miracula, vt Moyses & Aaron, Exod. 7. 8. 9. 10. 11. Elias excitat puerum mortuum, 3. Reg. 17, 22. claudit cælum ne pluat, 17, 1. Iacobi 5, 17. aperit clausum, 3. Reg. 18, 41, 45. Iacobi 5, 18.

Eliæ pallium diuidit aquas, 4. Reg. 2, 8, 14. Elisæus excitat puerum viduæ mortuum, 4. Reg. 4, 35. sanat aquas misso in eas sale, 2, 21, 22. oleum multiplicat, 4, 6. mittit farinam in ollam, 4, 41. Naaman Syrum sanat, 5, 14. facit natare ferrum, 6, 6. Elisæus mortuus per contactum ossium suorum operatur, 13, 21.

Apostoli eiciunt dæmonia, Marc. 6, 13. 16, 17. Luc. 10, 17. Ioânes & Petrus sanant claudum, Actor. 3, 6.

Petrus excitat Tabitham, 9, 41. etiam sola sua vmbra sanat, 5, 15. Paulus restituit claudum, 14, 9. etiam per sudaria curat infirmos, 19, 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuû, 20, 10. Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ lógum esset enumerare, ad He. 11, 32*.

SANGVINIS conuersio, Exod. 24, 6. 29, 20. Leuit. 15, 11. 3, 2, 8, 13. 4, 6, 16. 7, 2. 8, 19, 30. 9, 18. 16, 14, 18. 17, 6. 2. Paralip. 30, 16. Ezech. 43, 20. Hebr. 9, 13, 14, 19, 21, 22.

Sanguinis Christi conuersio, Hebr. 9, 14. 10, 19. 12, 24. 1. Pet. 1, 22.

Sanguinis efusus prohibitus, Genes. 9, 4. Leuit. 3, 17. 7, 26. 17, 10, 14. 19, 26. Deut. 12, 16, 23. 15, 23. 1. Regum 14, 32. Actor. 15, 20. 21, 25.

Sanguinis fluxus sistitur, Matthæi 9, 20. Sanguinis innocentis effusio, Deut. 19, 5, 11. 27, 24. 2. Reg. 20, 9, 3. Reg. 21, 13, 4. Reg. 21, 16. 2. 24, 4. 2. Paral. 24, 22. Prou. 6, 17. 28, 17. Isa. 26, 1. Ierem. 7, 6. 22, 3. Ezech. 22, 4. 4. Efd. 1, 32. Matth. 23, 34. Luc. 11, 50. Apoc. 6, 10. 17, 18, 24.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Genes. 4, 10. 4. Efd. 15, 8. Apoc. 6, 10.

Sanguine Christi empti fumus, 1. Cor. 6, 20. 7, 23. Act. 20, 28. 1. Pet. 1, 18. Apoc. 5, 9.

SAPIENTIAE diuinæ origo, proprietates, laus, & vtilitas, Deut. 4, 6. 29, 9. Job 28, 20. 7. 32, 7. Eccli. 7, 12. 9, 13. Sap. 6, 13, 16. 7. 31. 8. 9. 10*. Eccli. 1*. 7, 31. 12, 28, 29. 21, 12. 24*. 39, 14. Luc. 21, 15. Rom. 11, 33. 1. Corinth. 1, 17. 2, 6, 10. 3, 19. Col. 2, 3. Iacobi 1, 5. 3, 15.

SAPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Act. 5, 1, 8.

SARA filia Raguelis Tobiæ in vxorem traditur, Tob. 7, 10, 15.

SARVIA: vide Zaruia.

SATISFACTIO: vide Penitentia.

SAVL de tribu Benjamin quærit asinas, 1. Reg. 9, 3. vngitur in regem à Samuele, 10, 1. 11, 14. Actor. 13, 21. iuxta mandatam, 1. Reg. 9, 15. percussit Ammon, 11, 11. obrulit holocaustum, 13, 9. à regno reicitur, 13, 13. 15, 22, 26, 28. 16*. exagitat eum spiritus nequam, 16, 14. 18, 10. 19, 9. nititur Dauid confingere, 18, 10. 19, 10. persequitur eum, 23*. trucidat sacerdotes Domini, 22, 18. mulierem habentem pythonem consulit, 28, 7. seipsum interficit, 31, 4. sepelitur, 31, 13. filij eius in cruce tolluntur, 2. Reg. 21, 9.

SCANDALVM seu offendiculum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum, Leuit. 4, 3. Num. 31, 16. 2. Reg. 11, 14. 1. Efd. 8, 22. Prouer. 28, 10. 2. Machab. 6, 24. Matth. 17, 27. 18, 6. Marc. 9, 42. Lucæ 17, 1. Roman. 14, 1, 15. 1. Corinth. 8*. 10, 32. 2. Cor. 6, 3. 1. Theff. 5, 22.

quicumque nobis scandalo esse possent, vitabimus, Exod. 34, 12. Deut. 7, 2, 16. 13*. Matth. 5, 29. 16, 22. Marc. 9, 42. Roman. 16, 17.

SCIENTIA Dei: vide Dei.

SCRIPTURA sacra vnde sit, & quis eius vsus, Exod. 17, 14. 34, 27. Deuter. 4, 1. 17, 18. 31, 9. Iof. 1, 8. Isa. 8, 9. 30, 8. 34, 16.

Iere. 30, 2. 36, 2. 10. 45, 1. Baruch 1, 3, 14, 24, 1. 2. Efd. 8, 2, 3. Efd. 9, 39. 4. Efd. 15, 1. Dan. 10, 21. Matt. 4, 4. 23, 29. Luc. 4, 4. 16, 29. Ioan. 5, 39. 10, 44. 20, 30. Act. 15, 21. 17, 11. Rom. 1, 2. 4, 23. 15, 4. 1. Cor. 9, 9. 10, 11. 15, 3. 2. Ti. 3, 15. 2. Pe. 1, 20. 7, 1. Apo. 1, 19.

Scriptura difficilis intellectu, 2. Pet. 3, 16. nec omnia scriptis Apostoli mandarunt, Io. 20, 30. 21, 25. 1. Cor. 11, 34. 2. Theff. 3, 15. Ioan. epist. 2, 12. 2. epist. 3, 18.

Scriptura nec lex est iudex, sed Sacerdos, Deuter. 17, 18. Ezech. 44, 24*. Malac. 2, 7. quære Sacerdotum officium.

SEB & Ore interficiuntur, Iud. 7, 25.

SEBÆ, quia regnum affectarat, caput præditur, 2. Reg. 20, 22.

SECVRITAS perfecta de peccatorum remissione aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccli. 9, 1, 2. vide Certi.

SEDECIA pseudopropheta, 3. Reg. 22, 11. 2. Par. 18, 10. comburitur, Ier. 29, 22. Sedecias: vide Zedecias.

SEDI TIOSI puniuntur, Num. 16, 31*. vide Murmuratores.

SELECVS Asiæ rex, 2. Mach. 3, 3.

SEMAIA mittitur ad Roboam, 3. Reg. 12, 22, 2. Paralip. 11, 2. 12, 5, 7.

SEMEI maledictus Dauidi, 2. Reg. 16, 5, 13. veniam impetrat à Dauid, 2. Reg. 19, 23. occiditur ex præcepto Dauid, 3. Reg. 2, 9, 42, 46.

SENNACHERIB oppugnat vniuersas ciuitates Iuda munitas, 4. Reg. 18, 13. 2. Paralip. 32, 1. blasphematur Deum, Isa. 36*. interimitur à filiis, 4. Regum 19, 37. Isaïæ 37, 37. secundum verba Isaïæ 10, 33. 31, 8. 33, 1.

SEPELIRE mortuos, opus misericordiarum, Gen. 23, 19. 25, 9. 7, 35, 19, 29. 7, 35, 13, 25. Num. 30, 1. Deut. 10, 6. 21, 23. Iof. 24, 30. Iud. 12, 7. 1. Reg. 25, 1. 31, 13. 2. Reg. 2, 32. 3, 32. 3. Reg. 2, 10, 31, 34. 11, 43. 13, 29. 7, 14, 31. 4. Regum 13, 20. 2. Paralip. 16, 14. 24, 16. 35, 24. Tob. 1, 20. 2, 3, 7. 4, 3, 18. 7, 8, 14. 12, 12. 14, 13, 16. 4. Efd. 2, 23. Eccli. 7, 37. 38, 16. Math. 14, 12. 27, 58. Ioan. 19, 39. Act. 13, 29. 1. Cor. 15, 4.

SEPHORA: vide Ziphora.

SERMO Christianorum: vide Loquenda.

SERPENS æneus erigitur, Num. 21, 8. tollitur, & appellatur Nehustan, 4. Reg. 18, 4. cuius typum gesserit, Ioan. 3, 14.

SIBA: vide Ziba.

SICELEG: vide Ziceleg.

SICHEM filius Hemor Dinam rapit & concumbit cum illa, Genes. 34, 2. necatur, 34, 26.

SIGNA futurorum, Gen. 9, 12. Exo. 31, 13. Iof. 2, 18. 1. Reg. 23, 4. 10, 2. 2. Reg. 5, 24. 4. Reg. 19, 29. Isa. 38, 7. Tob. 5, 3. Luc. 2, 12. Signa in memoriam præteritorum, Exo. 12, 3, 8. Num. 15, 38. 16, 38, 40. 17, 10. Iof. 4, 6*.

Signa & miracula fiunt, vt per ea omnipotentia, veritas, iustitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4, 26. 7, 17. 12, 16. 12. Iof. 3, 10, 14. 1. Reg. 13, 4. 17, 14. 18, 38. 20, 13, 28. 4. Reg. 5, 14. 20, 9. Mat. 8, 26. 9, 2. 14, 28.

SIHON rex Amorrhæorum concedere noluit vt Israel transiret per fines suos, Nu. 21, 23. Deut. 2, 30. percussus est in ore gladij, Num. 21, 24.

SILA S cum Paulo mittitur Antiochiam, Actor. 15, 27. profectus est cum Paulo, 15, 40. remansit Beroæ, 17, 14.

SILLEER est vile, Prou. 17, 20. Eccli. 3, 37. Eccli. 20, 6. 32, 12.

SIL O locus in quo fuit domus Dei, Iof. 18, 1. Iud. 18, 31. 20, 18. 1. Reg. 1, 3. conueniunt omnes in Silo propter Rubenitas, Iof. 22, 12. de Silo assertur arca, 1. Reg. 4, 4. Ierem. 7, 12. 26, 6.

SIMEON nascitur, Gen. 29, 33. interficit cum Leui Sichemitas, 34, 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49, 5. in vinculis tenetur in Ægypto, 42, 25.

SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth. 26, 6. Marc. 14, 3. Ioan. 12, 1.

SIMONIA: vide *Vendi dona Dei.*
SIMPLICIVS & humilibus reuelat; fibinde Deus quod abscondit iis qui fibi videntur sapientes, Ifa. 29, 18, 24. 32, 4. Eccles. 9, 15. Matth. 11, 25. Luc. 2, 9, 5. 17, 10, 21. Act. 4, 13. 1. Cor. 13, 24. 2, 1. Simplex & rectus, Genef. 20, 6. Job 1, 8. Matth. 10, 16. Act. 2, 46. Rom. 16, 18. Eph. 6, 5. Coloff. 3, 22.
SIMVLATIO & hypocrisis cauenda, Eccles. 1, 36. Ifaia 32, 6. Jerem. 9, 6. Job 15, 34, 2. Mach. 6, 24. Matth. 23.*
SOBRIETAS vide *Temperantia.*
SOCIETAS bonorum quærenda, maiorum vitanda, Genef. 19, 15. Leuit. 7, 19. Num. 16, 25. 1. Ios. 23, 12. 2. Paral. 19, 2. Job 31, 1. Psalm. 25, 4, 87. 6, 1. Prouerb. 1, 10. 14, 16. 2, 5. 13, 20. 20, 19. 22, 10. 24, 23, 6, 17. 24, 1, 21. 29, 27. Jerem. 16, 8. Eccles. 6, 35. 7, 8, 1, 8. 9, 2, 12. 10, 13, 20. Tob. 1, 5. Matth. 7, 15. Actor. 19, 9. 2. Corinth. 6, 14. Ephes. 5, 11, 2. Timoth. 4, 14. Apoc. 18, 4.
SODOMA & Gomorha amœnissimo loco sita, Genef. 13, 10. spoliantur, Gen. 14, 11. subuertuntur à Domino, Genef. 19, 25. Deut. 29, 23. Sap. 10, 6, 7. secundum verba Domini, 18, 20. causa, Ezech. 16, 49.
SOL & Luna creantur, Genef. 1, 16. fterterunt ad imperium Iosue, Ios. 10, 12. retrocessit Sol decem gradibus ad petitionem Ezechiae, & preces Ifaia, 4. Reg. 20, 11. amittet lumen, Matth. 27, 44. Marc. 15, 33. Luc. 23, 44.
SOLICITUDO nimia, Exod. 34, 21. Leuit. 25, 20. Deut. 8, 3. Job 7, 8. Psal. 54, 23. 144, 15, 16. Prou. 10, 37. 13, 25. Matth. 6, 25. 10, 9, 23. 13, 22. 16, 7. Luc. 8, 14. 12, 22. 14, 18. 21, 31. 1. Corinth. 7, 32. Philip. 4, 6. Heb. 13, 5, 1. Pet. 5, 7.
SOMNIA & visiones in quibus olim Deus suam voluntate n aperiebat, Gen. 20, 3. 28, 12. 12, 24. 37, 5, 9. 40, 8. 41, 1. 46, 2. Num. 12, 6. Iud. 7, 13, 15. 1. Reg. 3, 4, 8, 11. 2, 8, 6. 2. Reg. 7, 4, 3. Reg. 3, 5, 15. Job 7, 13. 3, 3, 15. Dan. 2, 17. 1, 2. Machab. 15, 11, 14. Matth. 1, 20. 2, 12, 13. Actor. 16, 9. 18, 9. 23, 11. 27, 23.
Somnia & visiones quæ non conueniunt cum doctrina Christi, & Ecclesiæ sunt contemnenda, Deut. 13, 1. Eccle. 5, 2. Eccles. 34, 1*. Ierem. 23, 16, 25. 27, 9.
SORABABEL filius Salathiel, 2. Efd. 12, 1. Matth. 1, 13. Luc. 3, 27. instaurat templum Domini Ierosolymis, 1. Efd. 3, 3, 3. Efd. 5, 70. Eccles. 49, 13. genuit Abiud, Mat. 1, 13.
SORES Christi: vide *Frater.*
SORS, Leu. 16, 8. Num. 17. 26, 55. 33, 54. Iosue 7, 14. 18, 10, 1. Reg. 10, 20. 4, 17, 42. 1. Par. 25, 5. 2. Efd. 1, 1. Prou. 16, 33. 18, 18. Ezech. 21, 19. Ion. 1, 7. Act. 1, 17.
SOSPATER comes Pauli, Act. 20, 4.
SOSTHENES princeps Synagogæ percutitur, Act. 18, 17.
SPEs iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo eiusque promissionibus fundatur, Genef. 26, 5. Iud. 7, 2, 4. 1. Reg. 4, 3. 17, 4. 5, 22. 1. Reg. 20, 28. 1. Paral. 19, 15. 2. Paral. 25, 7. 27. 16, 7. 20, 15, 20. Iudith 9, 13. Psalm. 9, 1. 17. 3, 6. 21, 5, 10. 42, 2. 30, 2. 39, 5. 61. 70, 1. 90, 2. 113, 9, 10, 11. 141, 6. 145, 5. Prou. 3, 5. 22, 19. 28, 5. 27. 30, 5. Sapientia 3, 4, 9. Eccles. 2, 6, 12. 13, 9. 33, 9. 34, 14. Ifaia 26, 4. 29, 19. 30, 1, 15. 31, 1. 36, 7. 40, 3. 40, 3. Jerem. 2, 33. 7, 4. 9, 2. 27, 17. 3, 9, 18. Thre. 3, 24. Ezech. 29, 6. Ofee 12, 6. Mich. 7, 5, 7. Nahum 1, 7. 1. Mach. 3, 18. Mat. 10, 3. 12, 21. Rom. 8, 24. 2. Cor. 5, 2. Coloff. 1, 27. 1. Theffal. 1, 3, 1. Timoth. 1, 1. 17. Hebr. 2, 6, 1. Pet. 1, 13.
Spes non facit nos securos, nec excludit timorem, vide *Timor.*
Spes impiorum euanesceat, & in quibus confidunt, vana sunt omnia, 4. Reg. 18, 21. Job 8, 13. 11, 20. 14, 19. 20, 4. Prou. 10, 28. 11, 7. 23. 25, 9. Sap. 5, 5. Eccles. 5, 1, 10. Ifa. 28, 15, 18. 30, 2, 12. 57, 11. Jerem. 9, 12. 17, 1. Machab. 2, 62.

SPINÆ appellatur sollicitudines huius mundi, diuitiæ, & voluptates vitæ, Matth. 13, 7, 22. 19, 22. Marc. 4, 7, 18. 10, 22. Luc. 8, 7, 14. 18, 22.
SPIRITVS sanctus promittitur, Ifa. 44, 3. Ezech. 11, 19. 36, 26. 39, 29. Ioel. 2, 28. Matth. 3, 11. Ioan. 7, 39. 14, 16, 26. 15, 26. 16, 7. mittitur, Act. 2, 1.
Spiritus Dei edocet mentes, Exod. 4, 12. Psal. 3, 18. Ifa. 54, 13. Matth. 10, 20. Marc. 13, 11. Luc. 12, 11. 21, 14. Ioan. 6, 45. 7, 24, 16, 26. 15, 26. 16, 13. Ro. 8, 16, 26. 2. Cor. 13, 2. Eph. 1, 13. 4, 20, 21. 1. Io. 2, 27.
Spiritus probandi sunt vtrum à Deo sint, Iudith 8, 28. 1. Cor. 14, 29. 1. Theff. 5, 21. 1. Ioan. 4, 1.
SPONSVS spiritualis est Christus, Ifa. 54, 5. 7, 6, 2, 4. Jer. 3, 1, 22. Ezech. 16, 8. Matth. 9, 15. 25, 1. Mar. 2, 19. Luc. 5, 34. Ioan. 3, 29. 2. Cor. 11, 2. Eph. 5, 24. Apoc. 19, 7. 21, 2. Sponsa Christi, vide *Ecclesia.*
STEPHANVS eligitur, Act. 6, 5. accusatur, 6, 11. respondet ad accusationem, 7. lapidatur, 7, 57.
STVLTIITIA, Prou. 14, 29. 17, 20, 3. 26, 1. 27, 22. Bar. 3, 23. Eccle. 10, 2. Eccles. 33, 5. Mat. 7, 26. 23, 2. Marc. 7, 22. Eph. 5, 4.
Stultitia est apud Deum sapientia huius mundi, 1. Cor. 1, 18. 13, 19.
Sculptorum corda in eorum sunt ore & contrà sapiendum os in corde est, Eccles. 21, 23.
SVDITORVM officium, Exo. 10, 28, 7. 28, 28. Num. 16. Iosue 1, 16. 2. Efd. 5, 16. Baruch 1, 11. Prouerb. 13, 13. 20, 2. 24, 21. 25, 6. Eccle. 8, 2. 10, 16. Jerem. 29, 7. Mat. 17, 24. 22, 16, 21. Luc. 20, 22. Rom. 13, 17. 1. Theff. 5, 12. 1. Timoth. 2, 1. Hebr. 13, 17. Tit. 3, 1. 1. Pet. 2, 13.
SVPERIORVM, iudicium, & rectorum officium & potestas in subditis, Gen. 9, 6. Exod. 18. 1. 7. 18, 13, 17. 22, 8. Leu. 24, 10, 23. Num. 11, 16, 24. 25, 4. 27, 15, 18. Deuter. 1, 13, 17. 17, 17. 19, 17. Ios. 1, 10. Iudic. 2, 7, 16. 1. Reg. 10, 24. 3. Reg. 3, 9, 2. Par. 19, 5, 8. Iob 29. 7. 34, 30. Psalm. 81. Prou. 8, 15. 11, 14. 12, 24. 16, 10. 20, 8. 28, 15. 29, 4. 34, 10. 4. Eccles. 10, 1, 12. Sap. 1, 1. 7. 6. Eccles. 7, 4. 10, 1, 24. 17, 18. Ifaia 1, 23, 26. 3, 2. 7, 10, 1. 17, 1. Jerem. 5, 26. 22, 2. 27. Ezech. 22, 6, 12. 45, 9. Dan. 2, 21. Ofee 1, 3, 10. Mich. 3, 11, 9. Matth. 22, 17, 21. 26, 51. Luc. 20, 22. Ioan. 3, 31. 19, 11. 1. Corinth. 1, 24. Rom. 12, 8. 13, 1, 2. Tim. 2, 1. Tit. 3, 1. Hebr. 13, 17. 1. Pet. 2, 13. vide *Rex, Iudex.*
SVPERBIA prohibetur, committitur, & punitur, Genef. 3, 17. 11, 5, 7. Exod. 5, 2. 14, 26. 1. Reg. 17. 4. Reg. 18, 19. 19, 35. Tob. 4, 14. Iudith 9, 16. 13. Prouerb. 6, 17. 11, 2. 13, 10. 15, 25. 16, 5, 8. 18, 12. 25, 6. 29, 23. Eccles. 10, 9, 11, 16. 25, 4. Ifaia 31, 5, 17. 9, 8. 10, 8. 14, 9. 36. 1. 37, 10, 24. 39, 2, 5. 47, 8. Jer. 48, 29. 49, 16. Ezech. 16, 49. 28, 23, 1. Io. Dan. 4, 19, 27. 5, 22. Abdia 1, 3. Malach. 2, 11. 2. Mach. 9, 4, 6. Luc. 1, 47. 10, 15. 14, 7, 11. 18, 11. 22, 24. Act. 12, 21. Rom. 1, 30. 11, 20, 2. Tim. 3, 2. 1. Pet. 5, 2. Pe. 2, 18. Iud. 16. Apo. 18.*
SVSANNÆ historia, Dan. cap. 13.*
SVRI imperant Israël. Iudic. 3, 8. opprimuntur ab Othonieli, 3, 10. caduntur à Dau de, eisque fiunt tributarij, 2. Reg. 8, 5. Iuant filios Ammon contra Dauid, 10, 6. fugientes à facie Israël, occiduntur à Dauid, 10, 13, 18. Samariani obsessentes caduntur, 3. Reg. 20, 29. pugnant contra Israël. 4. Reg. 6, 8. mentis stupore immisso, quasi cæci ducuntur in Samariam, 6, 18, 19.
obsident Samariam, 6, 24. territi à Deo soluunt obsidionem, 7, 6. vastantur à rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenen, 4. Reg. 16, 9. defolatio eorum prænuntiatur, Ifa. 17, 1. Jerem. 49, 23. Amos 1, 3.
T.

TEMPERANTIA in cibo, potu, & concubitu, Tob. 6, 15. Eccles. 3, 6. Eccles. 31, 18. 73. Dan. 1, 8, 11. Rom. 13, 13. 14, 17. 1. Cor. 7. Gal. 5, 23, 1. Tim. 3, 2, 2. Tim. 1, 7. Tit. 1, 8. 2, 6, 12. 1. Pet. 1, 13. 75, 8. 2. Pet. 1, 6.
TEMPLVM Salomonis quando, quâto tẽpore, & qua forma sit extructum, 3. Reg. 6. 7. 2. Par. 3. 4. promissio eius, 2. Reg. 7, 13. extruitur ope Gentilium, 3. Reg. 5. consecratur, 8. 2. Par. 7. profanatur per Achaz, 2. Par. 28, 21. iterum consecratur per Ezechiam, 2. Par. 29. 2. profanatur & denuo consecratur per Manasse, 2. Par. 33, 7, 15. exuritur, 4. Reg. 25, 9. prout predictum erat, 2. Par. 7, 20. iterum extruitur, 1. Efd. 3. 4. 5. 7, 6, 3, 7. spoliatur, & accenditur, 1. Mach. 1, 23, 33. profanatur, 1, 49, 57. mundatur, & consecratur, 4, 36. 2. Mach. 10, 1. & consecratur, 4, 36. 2. Machab. 10, 1. eius deuastatio Danieli 9, 26. Matth. 24, 2. Mar. 13, 2. Luc. 19, 41.
contra Templum prophetur, Leuit. 26, 31, 3. Reg. 9, 7, 4. Reg. 21, 12, 2. Paral. 7, 20. Psalm. 73, 6. Ifaia 66, 1. Jerem. 7, 3, 17. 26, 6, 12. Amos 9, 1. Mich. 3, 12. Zach. 11, 2.
Templum spirituale & domus Dei, 2. Reg. 7, 13. Prouerb. 9, 1. Aggei 2, 8. Matth. 7, 24. 16, 18. Ioan. 2, 19, 1. Cor. 3, 16. 16, 19. 2. Cor. 6, 16. Ephes. 2, 20, 1. Tim. 1, 15. Heb. 3, 6, 1. Pet. 2, 5. vide *Ecclesia.*
Templa idolorum, 1. Reg. 5, 2. 3. 9, 3. Reg. 11, 7, 4. Reg. 10, 21. 17, 32. 19, 37. 1. Paral. 11, 10. Baruch 6, 16, 30, 54. Ifa. 37, 38. Jer. 43, 12. Dan. 14. 1. Mach. 1, 50. 6, 2. 10, 8. 11. Machab. 6, 2. Act. 19, 27.
Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Ifa. 56, 7. Matth. 21, 13. Christus ipse & omnes fideles frequenter in templo versabantur, Matth. 24, 1. Marc. 11, 11. 12, 13. Luc. 2, 30. 2, 19, 45. Act. 2, 46. 3, 17. 20, 21. 21, 26. 22, 17.
in Tẽplo oratur Deus, & exaudit, 3. Reg. 9, 3. 7, 8, 29, 2. Paral. 6, 19. Matth. 21, 13.
Templa manufacta non inhabitat Deus, quasi ius concludi possit, vel illis indigeat vt homo ædibus, 3. Reg. 8, 27. 2. Par. 6, 18. Ifa. 66, 1. Jerem. 23, 24. Actor. 7, 48. 17, 3.
alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3. Reg. 6, 13. 7, 12. 1. Paralip. 23, 25. Psalm. 77, 60. 131, 13. Jerem. 7, 37. Matth. 23, 21. Actor. 7, 46.
Templum dicitur locus sanctus, Gen. 28, 17. Exod. 35.
Templum magnis muneribus dotatum, 2. Paral. 1. 2. 3. 4. 5. 2. Mach. 3, 2.
Templi profanatores à Deo puniuntur, Ifaia 56, 5. 2. Mach. 3, 25, 26. Matth. 21, 12. Ioan. 2, 15.
TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus obseruanda, Eccles. 3, 1. 7, 5. Eccles. 20, 6. 7. 20. Rom. 12, 11.
TENEBRÆ trium dierum in Ægypto, Exod. 10, 22. Psal. 104, 28. Sap. 17, 2. 19, 16. in Tenebris versatur mûsus, & amat eas, 4. Efd. 14, 20. Ifaia 9, 1. 59, 9. 60, 2. Ioan. 1, 5. 3, 19. 7, 12. 12, 35. Actor. 26, 17. 1. Theffal. 5, 7, 1. Ioan. 2, 11.
TENTARE Deum non licet, Exod. 14, 11. 17, 2. Deut. 6, 16. Iudith 8, 11. Mat. 4, 7. 1. Cor. 10, 9.
Tentat seu verius probat Deus suos variis modis, Gen. 22, 1. Exod. 15, 25. 16, 4. 20, 20. Deut. 8, 2. 13, 3. Iud. 2. 22. 3, 1. 2. Paral. 32, 21. Tob. 2, 8. Iob 1, 12. Sap. 3, 5. Eccles. 2, 4. 27, 18. Zachar. 1, 39. Rom. 5, 4. 2. Petr. 2, 9. Iacob 1, 2.
Tentari non patitur Deus suos supra id quod possunt, 1. Corinth. 10, 13. 2. Pet. 2, 9. Apoc. 2, 10.
TERTVLIVS Orator accusat Paulum, Act. 24, 2.
TESTAMENTVM, Gal. 4, 24. Heb. 9, 17. 3, 20. vide *Nouum Testamentum.*
TESTIMONIVM tum verum, tum falsum, Exod. 20, 16. 23, 1. Nu. 35, 30. Deut. 5, 20. 17, 11. 19, 15, 18. 3. Reg. 21, 10. Psal. 26, 12. 73, 11. Prou. 6, 19. 14, 5. 19, 5. 7, 11.

TAVITHA fuscitur à mortuis, Act. 9, 36, 40.

28†24, 28†25, 18. Dan. 13, 34*. Matt. 18, 16, 19, 18†26, 59†28, 15. Marc. 10, 19. Ioan. 8, 17. Act. 6, 11. Ro. 13, 9. 2. Cor. 13, 1. 1. Tim. 5, 19. Heb. 10, 28. vide Mendacium.

THADDÆVS, vide Lebbæus.

THAMAR concumbit cum Iuda suo focero, Genef. 38, 15. gignit geminos Phares & Zara, 38, 27†46, 12.

Thamar violatur ab Amnon fratre suo, 2. Reg. 13, 14.

Thamar filia Abfalonis, 2. Reg. 14, 27.

THARE pater Abraham, Gen. 11, 26.

THEBES obsidetur, Iud. 9, 50.

THEBENI rex Israel, 3. Reg. 16, 21.

THECVITIS mittitur ab regē Daud, vt imperret reductionē Abfalō, 2. Re. 14, 2*.

THEGLATH-Phalasar deuictam magnam partem Ifraelitarum transtulit in Affyrios, 4. Reg. 15, 29.

THEODAS occisus est, Act. 5, 37.

THESAVRVS minus diligentem magis diligitur, Osee 9, 1. Matth. 6, 19†19, 22. Mar. 10, 22. Luc. 12, 22, 33†18, 23. Ioan. 6, 26. 2. Cor. 4, 18.

THOLA dux in Israel, Iud. 10, 1.

THOLOMERX Gessur, 2. Reg. 13, 37.

THOMAS Didymus paratum se offert cum Christo ire in mortem, Io. 11, 16. erat incredulus, 20, 25, 27.

TIMENDVS est Deus, & ante oculos habendus, Genef. 22, 12†3, 49. Exod. 1, 17†20, 20. Deut. 4, 9†16, 2, 13, 24†10, 12, 20†1, 3, 4. Iosue 24, 14. Iud. 6, 10, 4. Reg. 17, 36. 2. Par. 20, 15. Iob 1, 8†28, 28. Pfal. 26, 1†32, 8. Iud. 10, 11, 5†11, 1†127, 1. Prou. 1, 7†3, 7†9, 10†14, 2, 27†15, 16†16, 6†22, 4†24, 21. Eccel. 12, 11. Eccel. 1, 11*.†2, 7, 12, 18†7, 31†10, 23†15, 1†25, 16†33, 1†34, 16†41, 16. Ifaia 8, 5†41, 10†43, 1†51, 12. Ier. 10, 7†32, 39. Baruch. 3, 7. 4. Efd. 16, 68. Matt. 10, 28. Luc. 12, 5. 1. Pet. 2, 17†3, 15. Apoc. 14, 7.

Timoris Dei fructus, vtilitas, & laus, Gen. 20, 9. Pfal. 102, 17†124, 1†117*. Prou. 10, 27†14, 27†19, 23†22, 4. eius defectus, causa peccandi, Genef. 20, 11.

Timore punit Deus & terrore, Gen. 35, 5. Exod. 8, 27. Leuit. 26, 36. Deu. 2, 24†11, 25†12, 10, 65. Iof. 2, 9†10, 10. Iud. 4, 5†7, 21. 1. Reg. 7, 10, 4. Reg. 7, 6. 1. Par. 15, 17. 2. Par. 14, 14†7, 10†20, 29. Pfal. 9, 20. Ierem. 49, 37. Iud. 14, 14†15, 1. 2. Mach. 3, 24.

Timoris Dei exempla, Exo. 1, 17†14, 31. 3. Reg. 18, 3. 2. Par. 19, 7. Tob. 1, 1*.†2, 9, 1†3, 18†9, 1. Iud. 8, 8. Iob 31, 23. Ionæ 1, 16. Prouerb. 3, 1, 30. 2. Machab. 6, 30. Luc. 2, 25. Act. 8, 2†9, 31†10, 25, 35.

Timor & sollicitudo non repugnat fidei, aut spei, Pfal. 2, 11. Eccle. 9, 1, 2. Eccel. 5, 5. Ro. 11, 20*. 1. Cor. 9, 27†10, 12. Phil. 2, 12*.†3, 1, 13. Heb. 3, 14†4, 1*. 2. Pet. 3, 17.

Timor & reuerentur bonos etiam mali, Gen. 20, 8. Exo. 14, 25. 1. Reg. 18, 12. 4. Reg. 1, 14. 2. Efd. 6, 16. 1. Machab. 3, 25†12, 28. Marc. 6, 20. Act. 5, 13†16, 29.

TI MOTHVS circumciditur, & proficitur cum Paulo, Act. 16, 3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, 19, 22. accepit gratiam per impositionem manuū, 1. Tim. 4, 14. 2. Tim. 1, 6.

TITVM Gentilem noluit Paulus circumcidere, Gal. 2, 3. Titus a Paulo constitutus epifcopus Cretensis, Tit. 1, 5.

TOBIA vir pius, & in pietate constans. To. 1, 1*. fit cæcus, 2, 11. visum recipit, 11, 14.

TRADITIONES etiam sine scripto ab Apostolis acceptæ, seruandæ nobis sunt, 2. Theff. 2, 15.

Tradiderunt Apostoli quedam viua tantum voce, 1. Cor. 11, 34. epist. Io. 2. verf. 12. & 3. verf. 13.

TRIBVLATIO, vide Crux.

TRIVTVM, vide Exactio.

TRINITAS figurata, & declarata, Gen. 1, 26†18, 2. Exod. 3, 6, 15, 16†45. Pfal. 32, 6. Ifaia 6, 3†34, 16†48, 16†61, 1. Matt. 3, 16†10, 20†17, 5†28, 19. Luc. 4, 18. Ioan. 3, 35†14, 16, 26†15, 26†16, 3. 1. Ioan. 5, 7.

TRIPVDIARE, vide Choreas ducere.

TRISTARI immoderatè propter temporalia, minimè laudandum, Prou. 12, 25†15, 13†17, 22. Eccel. 30, 22†38, 19. 1. Machab. 6, 8. 2. Cor. 7, 10.

TRYPHON partiū Alexandri transit ad Emalchuel Arabem, 1. Mach. 11, 39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingēs seamicum apud Ptolemaida, dolo capit Ionathan, 12, 39, 49. à Simone accepta pecunia Ionathan occidit cum filiis, 12, 19, 23. interimit Antiochum filium Alexandri, 13, 31.

TVBA clangent angeli in consummatione faculi, Matth. 24, 31. 1. Cor. 15, 5, 2. 1. Theff. 4, 16.

V

VÆ vae, quibus & quas ob causas interminetur Scriptura, Num. 21, 29. Eccel. 4, 10†10, 16. Ifaia 1, 4, 24†3, 9, 11†5, 8, 18†6, 5†10, 1†17, 12†18, 1†24, 16†28, 1†29, 1†30, 1†31, 1†33, 1†45, 9. Ier. 4, 31†13, 27†22, 13†23, 1†45, 3†48, 1. Ezech. 6, 1†13, 3, 18†16, 23†30, 2†34, 2. Osee 7, 13. Ioel 1, 5, 5. Amos 5, 18†6, 1. Mich. 2, 1. Nahum 3, 1. Abac. 2, 6, 12. Sop. 2, 5†3, 1. Iud. 16, 20. Eccel. 2, 14†41, 11. Matth. 11, 21†18, 7†23, 13*. Luc. 6, 24†10, 13†11, 42†17, 1. 1. Cor. 9, 16. Iudæ 11. Apoc. 8, 13†9, 22†11, 14†12, 12†18, 10, 16.

VASTHI spernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Esther 1, 9, 19.

VENDI non debent dona Dei, 4. Reg. 5, 22, 26*. Dan. 5, 17. Matth. 10, 8. Act. 8, 20. 2. Cor. 3, 5. 1. Cor. 9, 15. 2. Cor. 11, 9†12, 13. quare Emere.

VENTER pro Deo eligitur, Rom. 16, 18. Phil. 3, 19.

VERBUM Dei semper ob oculos ponendum, Deut. 4, 1†6, 6, 17†11, 18. Num. 15, 39. Pfal. 1, 2. Pro. 3, 1†4, 1, 20†6, 20†7, 1. à Verbo Dei non recedendum, Deut. 4, 2†5, 32†28, 14. Iosue 1, 7†23, 6. Prou. 4, 27. Ifaia 30, 21.

Verbum Dei vniuersum non est scriptis traditū, Io. 14, 26†10, 21†21, 25. 1. Cor. 11, 34. 2. Theff. 2, 15. 2. Ioan. 12, 3. Ioan. 18.

Verbum Dei, non audiendum solum & loquendum, sed & corde credendum, & factis præstandum, Deut. 5, 1, 27†6, 1†31, 12. Ifa. 29, 13. Ezech. 33, 31. Matth. 5, 22†7, 24†15, 8†28, 20. Luc. 6, 47†11, 28†12, 47. Ioan. 13, 17. Hebr. 4, 2. Iac. 1, 22.

Verbi Dei contemptus, & punitio eius, 3. Reg. 13, 4. 4. Reg. 17, 14, 19. 2. Par. 30, 6, 10†36, 15. Prou. 1, 24, 28†28, 9. Ifa. 28, 14†30, 9, 14†65, 10†66, 4. Ier. 2, 5†5, 12, 20†7, 13†16, 9†19*.†25, 4. Ezech. 33, 30. Matth. 10, 14†11, 20. Luc. 10, 10. Act. 13, 45†18, 6. Rom. 1, 21, 30. 2. Theff. 2, 10. Heb. 2, 3. vide Inobedientia.

Verbum Dei manet in æternum, Nu. 23, 19. Tob. 14, 6. Pfal. 32, 11†116, 2†118, 89. Ifaia 40, 8†7, 1, 6†5, 4, 10. Matth. 5, 18†24, 35. Mar. 13, 31. Luc. 16, 17†21, 31. 1. Pet. 1, 25.

Verbum Dei quantæ sit virtutis & efficacitatis, Gen. 1*. Pfal. 32, 9. Iob 38, 11. Ifaia 46, 10†55, 11. Matth. 8, 13, 26. Marc. 1, 27. Luc. 5, 13, 24†8, 24†18, 42.

Verbum Dei est cibus animæ, Deut. 8, 3. Sap. 16, 26. Ierem. 15, 16. Ezech. 3, 3. Matth. 4, 4. Luc. 4, 4.

Verba sunt ponderanda & non leuiter effutienda, Pfal. 111, 5. Prou. 15, 2, 23†13, 3†20, 15†17, 27†21, 23†25, 11. Eccel. 5, 2†12, 10. Eccel. 5, 12†20, 7†23, 7†28, 29†32, 18. Matth. 12, 36. Coloff. 4, 6. Iac. 1, 19.

VERITAS, Ifaia 59, 15, 3. Efd. 3, 12†4, 33. 4. Efd. 1, 17. Zach. 8, 16. Ephel. 4, 25.

VESTIENDI sunt nudi, Ifa. 58, 7. Tob. 1, 7. Ezech. 18, 7. Matth. 25, 36. vide Eleemosyna.

Vestium abusus: vide Abusus.

Vestes scindere, Gen. 44, 13. Iof. 7, 6. Iud. 11, 35. 1. Reg. 4, 12. 2. Reg. 13, 31. 3. Reg. 21, 27. 4. Reg. 5, 7†6, 30†11, 14†18, 37†19, 12†11, 19. Either 4, 1. Ierem. 36, 24. Ioel 2, 13. 1. Mach. 2, 14†3, 47†43†11, 71. Matt. 26,

65. Act. 14, 13†16, 22.

VIA per quam iusti ambulant quæ & qualis sit, Pfal. 118, 5. Prou. 3, 6, 17†16, 55, 17. Eccel. 5, 12. Ifa. 26, 7†30, 31†35, 8†40, 3. Ier. 31, 21. Osee 14, 10. 1. Theff. 4, 1. Heb. 12, 13.

Via iustorum à Domino dirigitur, Tob. 4, 20. Pfal. 16, 5†24, 4†118, 35. Prou. 4, 12, 18†13, 6†16, 9†20, 24. Ifa. 48, 17. Ierem. 10, 23. Mich. 4, 2.

Via iustorum remunerationem à Deo expectat, Pfal. 24, 12. Prou. 12, 28. Ier. 6, 16†7, 3.

Via impiorum qualis, Pfal. 118, 3. Prou. 4, 19, 26, 27†12, 15†21, 2†22, 5. Ifa. 57, 10.

Via impiorum exitus & finis, Iob 6, 18. Prou. 14, 12†18, 18. Eccel. 2, 16†21, 11. Ier. 2, 36†4, 18.

VICTORIA à Deo expectanda est, Genef. 14, 14. Exod. 17, 9. Deut. 7, 18. Iosue 11, 6. Iud. 7, 1. Reg. 14, 6†17, 45. 2. Par. 14, 11†16, 8†24, 24†25, 8. Pfal. 117, 16. Prou. 21, 31. Iud. 9, 15.

Victoria potuitur pauci contra multos, Genef. 14, 14. Iud. 7, 24. Iof. 11, 1, 7. 1. Reg. 14, 6, 14. 2. Paral. 13, 14†14, 11, 12†24, 24. 1. Machab. 3, 16, 22. post partam victoriam triumphus instituitur, Num. 31, 13. Iud. 11, 34. 1. Reg. 18, 6. 2. Mach. 3, 7.

VIDVIS beneficiendum est, Exo. 22, 22. Deut. 16, 14†24, 17, 19†26, 12†27, 19. Iudith 16, 28. Iob 24, 7†3, 10. Eccel. 4, 10. Ifa. 1, 27. Ierem. 22, 3. Zach. 7, 10. Mala. 3, 5. Matth. 23, 14. 1. Tim. 5, 3, 16. Iac. 1, 27.

Viduas pius quid deceat, Iud. 8, 4. Luc. 2, 37. 1. Tim. 5, 35. Tit. 2, 3.

VIGILARE, vide Aduentus Domini.

VINDICTA soli Deo eiusque ministris ac magistratui commissa, vnde & alijs est prohibita, Gen. 15, 14. Leu. 19, 18. Deut. 32, 35. Iud. 8, 20†16, 20. Pfal. 7, 7†9, 13†93, 1. Prou. 17, 11†20, 22†24, 29†28, 22. Eccel. 28, 1. Ezech. 25, 12, 14. Nahum 1, 2. Matth. 5, 39. Luc. 9, 54†18, 6, 7, 8. Rom. 12, 19. Galat. 5, 10. 1. Theff. 5, 15. 2. Ti. 4, 14. Heb. 10, 30. 1. Pet. 3, 9. Iac. 5, 4. Apo. 6, 10. vide Remissio.

VINEA, Gen. 9, 2. Deut. 23, 24. Ifa. 5, 1. Cant. 8, 11. Matt. 20, 1†12, 33.

VIRGINITAS commendatur, Matth. 19, 12. 1. Corinth. 7, 25*. Apoc. 14, 4.

Virginitas præfertur coniugio, 1. Cor. 7, 38, 40.

Virgines seruantur, Num. 31, 18†21, 11.

Virgines olim vt nunc conclusæ, 2. Mach. 3, 19.

VISITARE & consolari infirmos seu ægrotos, opus misericordiæ, Genef. 48, 1. 4. Reg. 8, 29†13, 14. Iob 2, 11. Pfal. 40, 4. Eccel. 7, 3. Eccel. 7, 28†38, 13. Matt. 25, 37, 40. Ioan. 11, 3†12, 9. 2. Corinth. 1, 4.

VISERE sanctos desiderat Paulus, Ro. 11, 1†15, 23, 32. Gal. 4, 20. 1. Theff. 2, 17.

VITA fidelium ad quam regulam fit instituenda, Genef. 17, 1. Exod. 20, 11*. Leu. 11, 44†19, 2†20, 7, 29†21, 8. Matt. 5, 48†7, 11, 19. Luc. 6, 36. Io. 12, 26†13, 13†15, 12†21, 25. Rom. 6, 4†8, 29†13, 14†15, 2. Ephel. 2, 9†4, 1, 23†5, 19. Phil. 1, 27†25, 14. Col. 2, 6†3, 9, 12*. 1. Theff. 4, 3. Tit. 2, 1†3, 8. He. 12, 2, 1. Pet. 1, 15†2*.†3, 17†4, 11. Io. 1, 7†2, 6.

Vita humanæ breuitas & vanitas, Genef. 3, 19. 2. Reg. 14, 14. 1. Paral. 29, 15. Iob 3, 20†7, 6†8, 9†9, 21, 2†13, 28†14, 1. Pfal. 38, 6†78, 5, 9†101, 4, 12†102, 15†108, 23†143. 4. Eccel. 2, 23†3, 10†73, 1. Sap. 2, 5†5, 9. Eccel. 14, 18†17, 31†18, 8†40, 6†41, 1. Tob. 4, 2, 3. Ifa. 40, 6. Luc. 12, 18. Eph. 5, 16. Heb. 3, 14. 1. Pet. 1, 14. Iac. 1, 10†4, 14.

Vitam pro fratribus ponere, Esther 4, 15. Iud. 13, 35. Ioan. 15, 13. 1. Ioan. 3, 16.

VITIS, Ge. 49, 11. Iu. 9, 12. Zach. 3, 10. 1. Mach. 14, 12. 1. Io. 15, 1. Vitis palmes appellatur populus Israheliticus, Osee 10, 1. Io. 15, 5.

VITVLVS erigitur in idolū, Exo. 32, 4. Deut. 9, 16. 3. Reg. 12, 28. 4. Reg. 10, 29†17, 16. Pfal. 105, 19. Osee 8, 5. Act. 7, 40.

VI VENDVM Deo non sibi Rom. 14, 7. 2. Corinth. 5, 15. Gal. 2, 20. 2. Theff. 5, 10. 1. Pet. 4, 2.

V N C T I O N I S extremæ sacramen-
tum, Iac. 5, 14.
V O L V N T A S nostra accommodan-
da voluntati diuinæ, 1. Reg. 3, 18. 2. Reg. 10,
12†15, 20. 1. Mach. 3, 60. Matt. 6, 10†26, 39.
Mar. 14, 36. Luc. 22, 42. Act. 23, 14. 1. Cor. 4,
19. Heb. 6, 3. Iac. 4, 15. vide Abnegatio.
Voluntas Dei, Matth. 7, 21†12, 50. Marc.
3, 35. Ioan. 6, 39. Rom. 12, 2. Ephef. 5, 17.
Col. 1, 9. 1. Theff. 4, 3. 1. Tim. 2, 4. 1. Io. 2, 17.
Voluntas Dei non est vt aliquis pereat,
Ezech. 18, 23. Ioan. 6, 39. 1. Timoth. 2, 4.
2. Pet. 3, 9.
Voluntatem pro opere acceptat Deus,
Genef. 20, 3, 6†22, 9. 2. Reg. 11, 14†12, 9.
3. Reg. 21, 19. vide Cor.
V O L V P T A S carnis, vide Concu-
pifcentia.
V O T V M, Gen. 28, 20. Leuit. 27, 1. Nu.
6*.†21, 2†30*. Deuter. 23, 21. Iudic. 11, 30.
1. Reg. 1, 11. 2. Reg. 15, 8. Pfalm. 75, 12. Eccl.
5, 3. Baruch 6, 34. Matth. 14, 7. Act. 18, 18
†21, 23†23, 12.
Votum castitatis feruandæ, seu non co-
gnoscendi virum, Lucæ 1, 34.
non sine damnatione violatur, 1. Timot.
5, 12.
V R I A S defert litteras Dauidis ad Ioab,
2. Reg. 11, 14.
Vrias prophetat contra Ierufalem, ideo-
que eductus de Ægypto, occiditur à Ioacim,

Ierem. 26, 20, 23.
Vrias Sacerdos iuxta præceptum regis
Achaz extruit altare, 4. Reg. 16, 11.
V R I E L angelus Dei, 4. Efd. 4, 1†5, 20.
V S I A rex Iuda pugnat aduersus Philif-
thæos, fumit sibi officiu Sacerdotum; adole-
lere volens incéfum, lepra punitur, moritur,
2. Paral. 26, 17, 20, 23. appellatur Azarias, 4.
Reg. 15, 1. appellatur Ozias, Matth. 1, 9.
V S V R A, Exo. 22, 25. Leu. 25, 35. Deut.
23, 19. 2. Efd. 5, 7. Pfalm. 14, 5. Prou. 22, 16†
28, 8. Ierem. 15, 10. Ezech. 18, 8, 13†21, 12.
Luc. 6, 34†19, 8.
V X O R I S officium, Gen. 2, 22, †3, 16.
Nu. 30, 7, 13. Deut. 22, 5. Esther 1, 10*. Tob.
10, 12. Pro. 11, 16†12, 4. Ifa. 3, 15, 17. 1. Cor.
7*.†11, 5, 9†14, 34. Eph. 5, 22. Coloff. 3, 18.
1. Tim. 2, 11†3, 11†5, 2, 10. Tit. 2, 4. 1. Pet. 3,
1. vide Mariti officium.
Z
Z A C H A E V S excipit Christum fuis
adibus, Luc. 19, 6.
Z A C H A R I A S filius Ioiadæ fivæ
Barachiæ facerdotis lapidatur, 2. Paral. 24,
20. Matth. 23, 35.
Zacharias propheta tempore Darij, Za-
char. 1, 1.
Zacharias pater Ioannis Baptiftæ, Lu. 1, 5.
Z A D O C H filius Abiathar fit summus
Sacerdos, 3. Reg. 2, 35.
Z A L P H A A D filia postulant heredi-

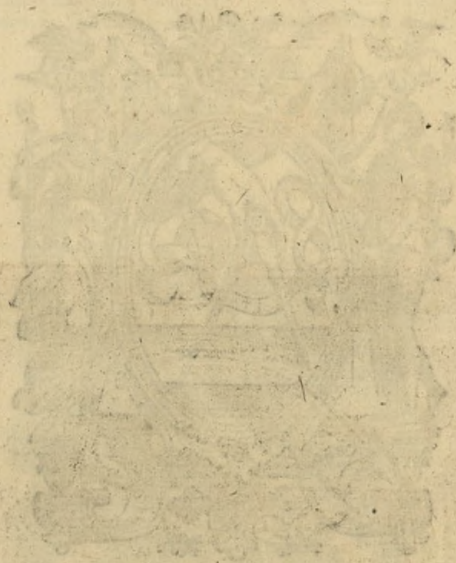
tatem, Num. 27, 1, 7†36, 2. Iofue 17, 3.
Z A R V I A filia Ifai foror Dauidis ge-
nuit Abifai, Ioab, & Afael, 2. Reg. 2, 18. 1.
Paral. 2, 16.
Z E B E D A E V S pater Iacobi & Ioan-
nis, Matth. 4, 21. vxor eius Salome interce-
dit pro filijs apud Christum, Matth. 20, 20.
Z E B E E & Salmana reges Madianita-
rum capiuntur, Iudic. 8*.
Z E D E C I A S, qui & Mathanias, pa-
trius Ioachin fubftituitur pro eo in regno
Iuda, 4. Reg. 24, 18. Ie. 37, 1. obfessa à Nabu-
chodonofor Ierufalè. Zedecias effoffis oculis
ac vincus, necatufq; coram fe filiis, in Baby-
lonem ducitur, 4. Reg. 25, 1, 6, 7. Ier. 39, 4,
7†5, 2, 3. quemadmodum ei prædictum erat,
Ier. 27, 12, †3, 7, 16. Ezech. 12, 3†17, 16†21*.
Z E L V S & Zelotypia, Genef. 34, 2, 25,
27. Exod. 32, 19, 27. Num. 25, 7. Iud. 20,
1, 8. 1. Reg. 11, 6†15, 11, 32. 3. Reg. 18, 40
†19, 10, 14. 4. Reg. 10*. 1. Mach. 2, 24. Mat.
21, 12. Ioan. 2, 17. Act. 9, 1. Philipp. 3, 2.
Z I B A feruus Saulis conftituitur pro-
curator Miphibofeth. 2. Reg. 9, 9. donan-
tur ipfi omnia bona Miphibofeth, 16, 2. pro-
cedit obuiam regi Dauid, 19, 17.
Z I C E L E G donatur regi Dauid, 1.
Reg. 27, 5. exuritur ab Amalechitis, 30, 1.
Z I P H O R A vxor Moyfi, Exod. 2, 21.
circumcidit filium fuum, 4, 25.
Z O R O B A B E L, vide Sorobabel.

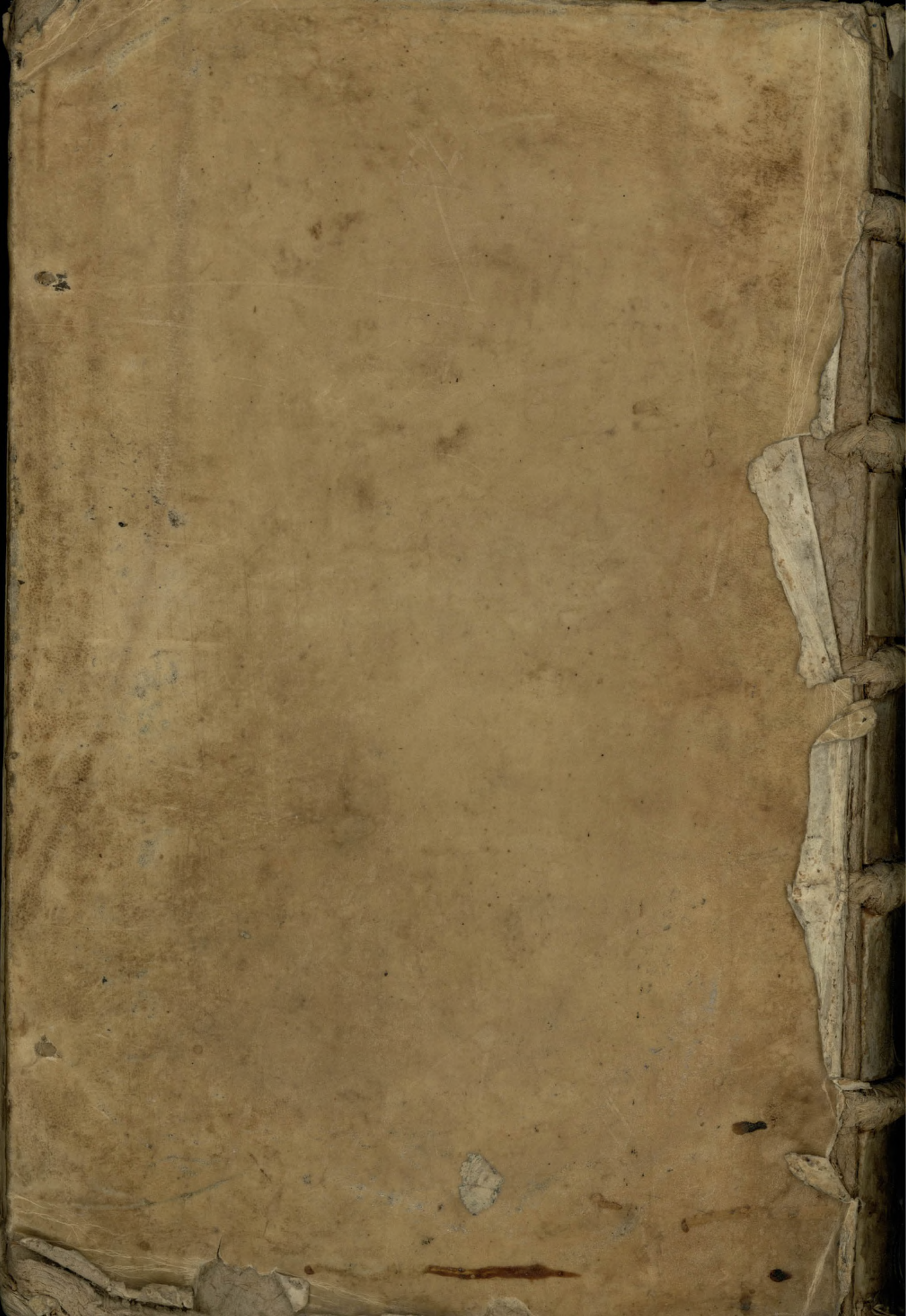
F I N I S.

B
1
1